

Френсіс Скотт

Тіцджеральд

Остання
красуня
Півдня

Зарубіжні авторські зібрання

Френсіс Скотт

Тіцджеральд

Остання
красуня
Півдня

Харків
«Фоліо»
2019

УДК 821.111(73)
Ф66

Серія «Зарубіжні авторські зібрання»
заснована у 2019 році

Переклад з англійської Вікторії Дудик

Художник-оформлювач О. А. Гугалова-Мешкова

Фіцджеральд Ф. С.

Ф66 Остання красуня Півдня: новели / Френсіс Скотт Фіцджеральд; пер. з англ. В. Дудик; худож.-оформлювач О. А. Гугалова-Мешкова. — Харків: Фоліо, 2019. — 220 с. — (Серія «Зарубіжні авторські зібрання»).

ISBN 978-966-03-8846-8

Френсіс Скотт Фіцджеральд (1896—1940) — видатний американський письменник, який увійшов в історію світової літератури своїми творами про життя Америки 1920-х рр.

Видавництво «Фоліо» випустило друком у серії «Зарубіжні авторські зібрання» романи Фіцджеральда «Кохання останнього магната», «По той бік раю», «Ніч лагідна», а також збірку оповідань «Загадкова історія Бенджаміна Баттона».

Новели — «Остання красуня Півдня», «Буремний рейс», «Кришталева чаша», «Плавці» й ін., що ввійшли в збірку «Остання красуня Півдня», — зворушують і хвилюють. «Остання красуня Півдня» — це новела, у якій автор написав про себе, про свій час, трагічну любов і місце людини в його житті. «Кришталева чаша» — величезна кришталева чаша — символ невезіння й бездушної розкоші. Подарована до весілля героїні, вона тягне за собою низку трагічних і безглузких подій. «Буремний рейс» — розповідь про те, що буремним може бути не лише рейс, а й людська фантазія, галюцинації, ревності... Хороші стосунки й довіра можуть зникнути через дрібниці. «Плавці» — всі ми, що плаваємо в океані життя. Хтось дрейфує, хтось мчить назустріч хвилям, хтось дозволяє хвилям нести його на гребенях... Різні новели — різні долі, різні настрої й підсумки.

УДК 821.111(73)

© В. Р. Дудик, переклад українською, 2019

© О. А. Гугалова-Мешкова, художнє оформлення, 2019

© Видавництво «Фоліо», марка серії, 2019

ISBN 978-966-03-8846-8

ОСТАННЯ КРАСУНЯ ПІВДНЯ

Після Атланти, що так зачарувала нас аристократичним, хоча й дещо напускним шармом Півдня, Тарлтон не справив особливого враження. Тут було спекотніше, ніж в інших містах, які ми відвідали раніше, — дюжина новобранців зомліла вже в перший день під сонячним промінням Джорджії; й, коли під гарячим сонцем бачиш стадо корів, що чвалають центральними вуличками під крики темношкірих погоничів, усі ніби впадають у сонливість — хочеться порухати рукою чи ногою, аби усвідомити, що ще живий.

Тож я залишився в таборі, дозволивши лейтенанту Уоррену захопити мене розповідями про місцевих дівчат. Було це п'ятнадцять років тому, і я вже багато чого не пам'ятаю, крім того, що дні летіли один за одним і були цікавішими, ніж тепер; серце моє було спустошеним, бо та, образ якої бентежив душу протягом трьох років, — вийшла заміж. Я бачив уривки статей і фотографії в газеті. То було «романтичне весілля під час війни» — помпезне, але сумне. Я виразно побачив похмуре небесне сяйво, під яким відбувалася шлюбна церемонія, і як юного сноба мене охопила більше заздрість, ніж співчуття.

І ось настав день, коли я поїхав у Тарлтон підстригтися й випадково натрапив на давнього товариша — Білла Ноулза, з яким ми свого часу навчалися в Гарварді. Спочатку він служив у підрозділі Національної гвардії, що стояв у цьому таборі до нас, проте згодом перевівся в авіацію й залишився там.

— Радий нашій зустрічі, Енді, — сказав він із серйозністю, що йому не личила. — Поділюся з тобою всім, допоки не поїхав у Техас. Розумієш, у цьому місті є тільки три дівчини...

Я зацікавився; вбачалася мені якась містика в цьому.

— А ось і одна з них.

Ми стояли навпроти аптеки, тож він завів мене всередину й познайомив із леді, яка мені відразу не сподобалася.

— Інших двоє — це Ейлі Келхон і Селлі Керол Хеппер.

За тим, як він вимовив її ім'я, я здогадався, що він захоплений Ейлі Келхон. Він переймався тим, що вона робитиме, коли він поїде з міста, й домагався, щоб її дні були одноманітними й нудними.

Уже тепер, не вагаючись, можу зізнатися, що доволі сороміцький образ Ейлі Келхон — ох, яке ніжне ім'я! — тоді ввірвався у мої думки. У двадцять три неможливо не думати про заборонений плід, що належить іншому, хоч, якби Білл попросив мене, я б із чистою совістю, без жодних сумнівів, присягнувся б, що піклуватимуся про неї, як про сестру. Та він цього не зробив, тільки до останку нарікав, що йому доводиться їхати. Через три дні він зателефонував і повідомив, що наступного ранку їде з міста, тож хотів би мене запросити до неї сьогодні на вечерю.

Ми зустрілися біля готелю й, насолоджуючись квітковими ароматами спекотного вечора, пройшлися до середмістя. Чотири білих колони маєтку Келхонів височіли перед вулицею, виноград так густо нависав, звивався й чіплявся лозами за них, що веранда позаду здавалася темною печерою. Коли ми підійшли ближче, дівчина в білій сукні вибігла з будинку, вигукнувши:

— Ой, вибачте, я спізнилася! — і, подивившись на нас, додала: — Чомусь я була певна, що ви десять хвилин як прийшли...

Вона замовкла, коли почула, як скригнув стілець, й інший чоловік, авіатор із табору Гарі-Лі, вийшов із пільми веранди.

— Ох, Кенбі! — привіталася вона. — Як поживаєте?

Він і Білл Ноулз, ворогуючі суперники, завмерли в очікуванні, в повітрі запанувала напруга.

— Кенбі, любий, я б хотіла дещо сказати вам по секрету, — сказала дівчина після секундного збентеження. — Вибачте нам, Білле.

Вони відійшли вбік. Незабаром надзвичайно невдоволений Кенбі суворо промовив:

— Тоді — в четвер, але вже певно.

Ледь нам кивнувши, він пішов вниз доріжкою, а його шпори, якими він підстрожував свій аероплан, мерехтіли у світлі ламп.

— Заходьте. Я ще не знаю, як вас звати...

І тут я зрозумів: переді мною — уособлення всього Півдня у всій своїй невинності. Я б упізнав Ейлі Келхон навіть тоді, коли б не чув Рута Дрейпера, коли б не читав книжку «Марс Чан». Її розум був таким витонченим, що вона вдало приховувала його під ніжною, чутливою добродушністю, з якою вела бесіду, а незмінна холодність — як наслідок безкінечної боротьби зі спекою. Навколо неї струменіло сяйво благого сімейства, що походило від героїчної епохи Півдня, навіюючи спогади про відданих батьків, братів, шанувальників. В її голосі можна було почути то сухі нотки суворих капітанів-янки, що віддавали накази рабам, то змішані з ніжними переливами, що впліталися у якусь ще досі незнану чарівність цієї ночі.

Я ледь бачив її в напівтемряві, та, коли підвівся, щоб піти, — не варто було засиджуватися — вона стояла в оранжевому світлі, яке лилося у відкриті двері. Невисока на зріст і білява; на її обличчі було забагато рум'яна, що підкреслювала бліда пудра на носі, проте крізь цю маску вона сяjala, наче зірка.

— Коли поїде Білл, я ночами сидітиму тут — така самотня... Може, якось візьмете мене на танці до замиського клубу? — таке жалюгідне пророцтво розвеселило Білла.

— Зачекайте хвильку, — промурмотіла Ейлі. — Всі ваші значки перекрутилися.

Підправляючи їх, вона ховала в погляді дещо більше, ніж зацікавлення. Ці очі щось шукали, ніби запитували: «А, може, це ти?» І, як лейтенант Кенбі, я, придушуючи в собі бажання зостатися, зробив крок у ніч, яка раптово стала нудною й нецікавою. Вони залишилися наодинці.

Минуло два тижні, і я сидів із нею на тій самій веранді, та радше вона майже була в моїх обіймах, не торкаючись мене, — як у неї це виходило, не тямлю. Я безуспішно намагався її поцілувати, і ці спроби тривали майже годину. Ми жартували про те, що я недостатньо щирий. За моєю теорією, якщо вона дозволить мені її поцілувати, то я закохаюся. Вона сперечалася, наголошуючи на тому, що я не щирий.

Скориставшись спокійною хвилиною на цьому полі дво-
бою, вона розповіла мені про свого брата, який помер, навча-
ючись на останньому курсі Єльського університету. Вона по-
казала його портрет — привабливе, чесне обличчя з локоном,
який так любив вимальовувати Леєндекер¹, — і сказала, що
коли зустрине чоловіка, який справді буде схожий на її брата,
то вийде за нього заміж. Цей сімейний ідеалізм уже остаточно
позбавив мене мужності, й навіть моя зухвала самовпевне-
ність не змогла конкурувати з мертвим.

Усі вечори минали подібно до цього, й, по їхньому завер-
шенні я повертався в табір, пересичений запахами магнолій
і туманним розчаруванням. Я так і не поцілував її. Суботніми
вечорами в замиському клубі ми відвідували водевілі й танці,
мало коли вона насолоджувалася товариством тільки одно-
го чоловіка; ми виїжджали на пікніки й галасливі «кавунні»
вечірки, й вона ніколи не замислювалася, що те почуття, яке
мене охопило, варто називати коханням. Тепер я розумію, що
це не було тягарем, проте вона була мудрою дев'ятнадцяти-
річною дівчиною й, мабуть, відчувала нашу емоційну несуміс-
ність. Тож замість цього я став її другом.

Ми розмовляли про Білла Ноулза. Про Білла вона замис-
лювалася як про майбутнього чоловіка, бо — хоч вона й не
зізналася б у цьому — зима, проведена в Нью-Йорку, як і бал
у Єлі, повернули її думки на Північ. Вона сказала, що й не
думає про шлюб із південцем. Поступово я зрозумів, що вона
свідомо хотіла відрізнятись та й відрізнялася від інших дівчат,
котрі співали пісень темношкірих і грали в азартні ігри в за-
миському барі. Так ось чому Білл, я й інші шаленіли від неї.
Ми пізнали її справжню.

У червні й липні, коли плітки про битви й жахіття за моря-
ми ледь сягали наших вух, не викликаючи особливих емоцій,
на замиському танцювальному майданчику погляд Ейлі блукав
серед високих юних офіцерів, наче шукаючись щось. Вона об-
рала кількох, щоразу керуючись своєю безпомилковою про-
никливістю — якщо не брати до уваги випадок із лейтенантом
Кенбі, якого зневажала, проте призначала йому побачення, бо

¹ Джозеф Крістіан Леєндекер (1874–1951) — видатний художник
США, що кілька десятиліть створював титульну сторінку часопису The
Saturday Evening Post.

ж «він такий щирий» — і протягом усього літа ми поперемінно проводили вечори з нею.

І от якось вона відмовилася від усіх побачень — Білл Ноулз отримав відпустку й повертався до неї. Про подію ми говорили тоном наукової об'єктивності: чи зробить вона вибір? Лейтенант Кенбі, навпаки, зовсім не був безпристрасним і всім надокучав. Він попередив, що коли вона вийде заміж за Ноулза, він підніме аероплан на двадцятикілометрову висоту, вимкне мотор й розіб'ється. Він налякав її — тож я мусив віддати йому своє останнє побачення з Ейлі перед приїздом Білла.

Суботнього вечора вона та Білл Ноулз з'явилися разом у заміському клубі. Вони були красивою парою, тож я ще більше відчував заздрість і сум. Коли вони вийшли танцювати, оркестр заграє «Коли ти підеш» — щемливо, зривисто, і я досі чую, як кожен такт вимірює безцінні хвилини того часу. Я зрозумів, що закохався в Тарлтон, і тривожно озирався, сподіваючись, що раптом із цієї теплої, співучої темряви, що одну за одною виштовхувала пари танцюристів в органідї й кольору оливок драпі, я побачу чиєсь миле обличчя.

Коли я танцював з Ейлі, вона раптом запропонувала вийти на вулицю, до авто. Вона прагнула знати, чому чоловіки її сьогодні не запрошують на танець. Невже вони думають, що вона заміжня?

— А ти збираєшся?

— Я не знаю, Енді. Іноді, коли він ставиться до мене, як до святині, — це мене лякає. — Голос її був хрипким і дещо віддаленим. — Та потім... — вона засміялася. Її тіло, таке мініатюрне й ніжне, повернулося до мого обличчя, і там я міг би врешті її поцілувати, якби не Білл Ноулз, від якого нас відділяло майже три метри. Наші губи ледь торкнулися, ніби пізнаючи один одного; та потім офіцер авіації вийшов на веранду біля нас, ззирнувся в темряву й заляк, вагаючись.

— Ейлі.

— Так.

— Ти знаєш, що трапилося сьогодні після обіду?

— Що? — вона виструнчилась, у голосі забриніла напрута.

— Хорас Кенбі розбився. Помер одразу ж.

Вона повільно встала й вийшла з машини.

— Маєш на увазі, що його вбили? — запитала вона.

— Та вони ще не знають, що сталося. Його мотор...

— Ох... — Її хриплий шепіт вирвався крізь долоні, якими вона раптово закрила лице. Ми безпорадно дивилися на неї, а вона, схиливши голову на автомобіль, придушувала в собі безслізне ридання. Через хвилину я пішов за Біллом — він стояв біля стіни й настирливо намагався відшукати її — і сказав, що вона хоче додому.

Я сів на сходинку біля клубу. Мені не подобався Кенбі, проте його жаклива, безпричинна смерть для мене була реальнішою, ніж смерті тисячі невідомих у Франції. Через кілька хвилин Ейлі та Білл вийшли на вулицю. Ейлі все ще схлипувала, та, побачивши мене, заспокоїлась і підбігла до мене.

— Енді, — заговорила вона швидким, низьким голосом, — сподіваюся, що ти нікому не розповіси про нашу вчорашню розмову. Маю на увазі про те, що він сказав.

— Звісно, ні.

Вона довго дивилася на мене, намагаючись пересвідчитися в моїй обіцянці. Зрештою, повірила. Відтак зітхнула так тихо, що я ледь розчув. Її брови піднялися в удаваному відчаї.

— Енді!

Я ніяково втупився в землю, зрозумівши, що вона хоче сказати про її несвідомий згубний вплив, під який потрапляють чоловіки.

— На добраніч, Енді, — крикнув Білл, коли вони сідали в таксі.

— Добраніч, — сказав я, і ледь не додав уголок: «Дурню».

II

Мені, звісно, довелося би прийти до одного з тих моральних рішень, котрі обирають герої книг, і вдатися до презирства. Та, навпаки, я не сумніваюся, що вона б і далі легко керувала мною.

Через кілька днів вона, вправно скориставшись нагодою, жалісливо промовила:

— Знаю, ти вважаєш, що з мого боку думати про себе в такі дні — жакливо, але це такий жакливий збіг подій.

У двадцять три роки я був упевнений у тому, що деякі люди завдяки своїй силі та привабливості рухають світом, а інші —

грають за їхніми правилами, скривджені нікчемністю своєї долі. Я сподівався, що належу до перших. А про Ейлі я й не сумнівався.

Мені довелося переосмислити деякі зі своїх суджень про неї. Розмовляючи з однією дівчиною про поцілунки, — в ті роки люди все ще більше говорили про поцілунки, ніж цілувалися — я згадав, що Ейлі поцілувала двох чи трьох чоловіків, і то тільки тоді, коли їй здавалося, що вона закохана в них. Я був збентежений від того, що дівчина відреагувала на це невпинним сміхом.

— Так це ж правда, — запевняв її я, раптом усвідомивши, що вона має рацію. — Вона сама мені про це казала.

— Ейлі Келхон! Ох, святі небеса! Торік, весною, хтось із технічного коледжу влаштував вечірку в себе...

Був вересень. Тепер нас могли відряджати за кордон у будь-який момент. Почалися серйозні тренування для підвищення нашої бойової готовності — остання група офіцерів прибула з четвертого тренувального табору, який відрізнявся від перших трьох тим, що там перебували тільки офіцери, навіть з окремих підрозділів спеціального призначення. Вони мали якісь дивні імена — без голосних, за винятком кількох молодих чоловіків із Національної Гвардії, і я ніяк не міг зрозуміти: чи ті чоловіки насправді вийшли з підпілля. До нашої роти приєднався лейтенант Ерл Шоен із Нью Бедфорда, штату Массачусетс — взірць найміцнішої фізичної статури, яку я будь-коли бачив. Ріст — під два метри, чорнявий, мав рум'янець і живі темно-карі очі. Він не був достатньо розумним й, безумовно, неосвічений, і все-таки був хорошим офіцером, темпераментним командиром із тією долею зарозумілості, що так добре личила військовослужбовцям. У мене склалося враження, що Нью Бедфорд — невелике провінційне містечко, й цю зарозумілість Шоена приписував йому.

Місце у казармах бракувало, тож його підселили в мій офіцерський будиночок. Посеред тижня на стіні опинилася міцно прищавлена салонна фотографія однієї дівчини з Тарлтона.

— Вона не якась там простачка, чи щось таке. Вона — дівчина з привілейованих кіл і знається тут серед поважних відомих людей.

Наступної неділі, після обіду, я зустрів цю леді в приватному басейні за містом. Коли прибули ми з Ейлі, то побачили Шоуна,

що плескався в іншому кінці басейну; його купальний костюм намагався зісковзнути із його міцного мускулистого тіла.

— Вітаю, лейтенанте!

Коли я махнув йому, він самовдоволено всміхнувся й підморгнув, кивком голови вказавши на дівчину поруч нього. Потім тикнув її в ребро й кивнув головою у мій бік. Так він нас познайомив.

— Хто це з Кітті Престон? — поцікавилася Ейлі, й, коли я розповів їй про нього, сказала, що він схожий на кондуктора у трамваї й вдала, ніби шукає свій квиток.

Через мить він сильно й красиво поплив кролем через весь басейн і вибрався на бортик з нашого боку. Я познайомив його з Ейлі.

— Як вам моя дівчина, лейтенанте? — командним тоном запитав він. — Я казав вам, що вона нічогенька, еге ж? Він кивнув головою до Ейлі, аби вже цього разу наголосити, що його пасія та Ейлі належать до одного кола. — Як щодо того, аби нам всім зібратися та повечеряти в готелі?

Через деякий час я залишив їх, здивований, що в Ейлі склалося якесь непевне враження про лейтенанта й вона зовсім не вважала його привабливим. Та Ерл Шоун був не з тих, хто так легко здається. Він весело і зовсім необразливо роздивлявся її ніжне, тендітне тіло й навіть вирішив, що йому з нею краще, ніж з тою, іншою. Хвилиною пізніше я побачив їх разом у воді: Ейлі не зрозуміло чого енергійно відпливала від нього, а Шоун весело борсався навколо неї та перед нею так, що бризки розліталися на всі боки; деколи він зупинявся й так зачаровано задивлявся на неї, нібито перед ним вигулькнувала русалка.

Час летів, а він все кружляв біля неї. Нарешті, Ейлі підійшла до мене й, глузуючи, прошепотіла:

— Він мене переслідує. Мабуть, думає, що я не сплатила за проїзд.

Вона жваво обернулася. Міс Кітті Престон дивилася на нас, і по її обличчю було видно, що це їй дуже не подобається.

— Ейлі Келхон, мені ніколи б і на гадку не спало, що ви намагатиметеся переманювати чоловіка від іншої дівчини, — в передчутті неминучої сцени Ейлі стояла зі скорботним виглядом. — Я була певна, що ви вищі за це.

Голос міс Престон був низьким, проте в ньому відчувалася та напруга, котру радше можна відчуту, ніж почуту, і я побачив, як невинні, чарівливі очі Ейлі в паніці забігали. На щастя, легкою ходьбою до нас наближався сам Ерл, вигляд якого свідчив про його бадьорість і безтурботність.

— Якщо він так вам потрібен, то не варто принижувати себе на його ж очах, — різко відповіла Ейлі, гордо скинувши голову. Цим жестом вона показала власну гідність, тоді як Кетті Престон — простакуватість і прагнення власності, або ж, по-іншому, «освіченість» переборола «неуцтво». Вона вже збиралася піти.

— Зачекайте хвильку, крихітко! — гукнув Ерл Шоун. — Як щодо адреси? Можливо, я зателефоную вам якось?

Вона подивилася на нього так, що Кітті повинна була б переконатися у повній відсутності зацікавлення з її боку.

— Цього місяця я маю багато роботи в Червоному Хресті, — відповіла вона таким крижаним голосом, як і її зібрані снігові пасма волосся. — До зустрічі.

Дорогою додому вона сміялася. Її прагнення володіти серцями чоловіків мимохіть розчинилося у цій безглуздій сцені.

— Вона ніколи не втримає цього чоловіка, — сказала вона. — Йому потрібен хтось зовсім інший.

— Очевидно, він бажає Ейлі Келхон.

Ці слова її задовольнили.

— Він міг би подарувати мені свій компостер, прищепивши його до мене, наче булавку братства. Що за сміх! Якби матір побачила такого, як він, у нашому домі, вона б просто вмерла!

До честі Ейлі, треба сказати, що лише через два тижні він завітав до неї, хоча й був наполегливим, бо вже на наступних танцях у замиському клубі вона показала свою зневагу до його персони.

— Він такий нахаба, Енді, — прошепотіла вона мені. — Проте щирий.

Вона сказала слово «нахаба», не засуджуючи, як могла б вжити це слово щодо чоловіків із Півдня. Вона це усвідомлювала; її вухо не відділяло голос одного янки від іншого. І так сталося, що міс Келхон не померла, побачивши його на порозі маєтку. Уявні суворі упередження батьків Ейлі були зручним виправданням, проте, коли це було їй потрібно, вони

відразу ж зникали. Її друзі були вражені. Ейлі, котра завжди була вища за тарлтонське товариство, Ейлі, шанувальники котрої були дбайливими й «наймилішими» чоловіками з табору, Ейлі та лейтенант Шоун! Я втомився пояснювати, що вона себе так розважає. І, звісно, щотижня в неї з'являвся інший кавалер — якийсь офіцер із Пенсаколи, старий товариш із Нового Орлеана — та серед цих легких захоплень вона ніколи не забувала про лейтенанта Шоуна.

Прийшов наказ відрядити групу офіцерів і сержантів у порт і сісти на корабель до Франції. Моє ім'я також було у списку. Упродовж тижня я був на військовому полігоні, а коли повернувся в табір, Ерл Шоун одразу причепився до мене з балачками.

— Ми б хотіли організувати невеличку прощальну вечірку для своїх у офіцерській їдальні. Тільки ти, я, капітан Крейкер і три дівчини.

Я та Ерл мали заїхати за дівчатами — Селлі Керол і Ненсі Ламар та Ейлі. Біля парадних дверей нас зустрів дворецький і сказав, що Ейлі немає вдома.

— Немає вдома? — спантеличено перепитав Ерл. — А де ж вона?

— Вона не залишила жодної звістки: просто сказала, що її немає вдома.

— Що за чортівня! — вигукнув Ерл.

Він ходив верандою, а дворецький чекав біля дверей. Раптом йому щось спало на думку.

— Слухай, — сказав він мені, — гадаю, вона образилася.

Поки я чекав пояснень, він суворо сказав дворецькому:

— Скажіть їй, що я хочу її побачити хоч на хвилинку.

— Як я повідомлю їй про це, якщо леді немає вдома?

І знову Ерл задумливо обійшов терасу. Потім він кілька раз кивнув і сказав:

— Вона ображена через те, що сталося в центрі міста.

Він кількома словами пояснив мені ситуацію.

— Почекай в машині, — сказав я. — Здається, я можу все владнати.

І коли офіцер неохоче відступив, я крикнув дворецькому:

— Олівере, скажіть міс Ейлі, що я хотів би зустрітися з нею наодинці.

Після кількох невдоволених фраз він все-таки рушив у будинок й уже за хвилину повернувся з відповіддю:

— Місіс Ейлі каже, що за будь-яких обставин не хоче бачитись із тим, іншим джентльменом. Вона каже, що ви можете зайти.

Вона сиділа в бібліотеці. Я очікував побачити на її обличчі холодну відразу, проте воно було збентеженим, неспокійним, сповнене розпачу. Очі почервоніли, ніби вона годинами гірко плакала.

— Ох, Енді, вітаю, — сказала вона розпачливо. — Я так довго тебе не бачила. Він поїхав?

— Ейлі, вислухай.

— Вислухай, Ейлі! — крикнула вона. — Вислухай, Ейлі! Уявляєш, він заговорив до мене. Він підняв капелюха. За десять кроків від мене він стояв там з якоюсь жахливою... якоюсь паскудною жінкою, тримаючи її руку, розмовляючи з нею, і коли побачив мене, підняв капелюха. Енді, я не знала, що робити. Мені довелося зайти в аптеку й попросити склянку води, я була так налякана, що він піде за мною, й попросила містера Річа випустити мене через чорний вхід. Ніколи я не хочу його ані бачити, ані чути.

Я казав їй те, що будь-хто сказав би в такій ситуації. Я говорив із нею майже пів години й не зміг розтопити її крижану непохитність. Кілька разів вона пробурмотіла щось на кшталт того, що він «нещирий», а я намагався зрозуміти, що означає для неї це слово. Не перманентність, безумовно. Як я особисто трактував собі, це було особливе ставлення до себе, якого вона очікувала від інших.

Я вже збирався йти. І саме в цей момент з вулиці тричі нетерпляче пролунав автомобільний сигнал. Це було приголомшливо. Сказано так ясно, ніби Ерл стояв у цій кімнаті: «Ну й до біса вас! Я не збираюся тут цілу ніч стирчати».

Ейлі ошелешено подивилася на мене. Несподівано на її обличчі з'явився дивний вираз — воно затремтіло, потім розпливлося в плаксиву, істеричну посмішку.

— Хіба він не огидний? — кричала вона в безпорадному відчаї. — Хіба він не жахливий?

— Поквапся, — швидко сказав я. — Візьми своє пальто. Це наш останній вечір.

Я ще досі бачу цей незабутній вечір, мерехтливе сяйво свічок на грубих стінах нашої їдальні, на обшарпаних, паперових декораціях, що залишилися після вчорашньої вечірки, яку влаштувала рота постачання, сумна музика мандоліни, що десь внизу награвала «Мій дім в Індіані», виказуючи всеосяжну ностальгію за швидкоплинним літом. Ці три дівчини, загублені в містичному чоловічому світі, теж щось відчули — звабливу мінливість, так, ніби чарівний килимок простелився в якійсь місцині Півдня, і будь-якої миті посиляться вітер й віднесе їх геть. Ми виголошували тости за нас і за Південь. Потім залишили серветки, порожні склянки й маленьку частинку минулого на столі і, взявшись за руки, вийшли на місячну доріжку. Вже пролунав сигнал відбою. Тишу порушували віддалене іржання коня, гучне безперервне хropіння, яке нас дуже розсмішило, і поскрипування шкіряного обрання — це вартовий крокував біля кордегардії. У той вечір Крейкер повинен був чергувати; ми, решта, сіли в авто, котре нас чекало, й відвезли до Тарлтона дівчину Крейка.

Згодом Ейлі, Ерл, Селлі та я — парами сиділи на широкому чорному сидінні, відвернувшись одне від одного, пошепки розмовляли, сховавшись у просторій тьмі.

Ми їхали повз соснові ліси, з лишайниками й іспанським мохом, не засіяними бавовняними полями вздовж дороги білої, як краї світу. Ми зупинилися під ламаною тінню млина, дзюрчала вода, пронизливо кричали птахи, і над усім було сяйво — воно намаглося проникнути всюди: у покинуті халупи темношкірих, автомобіль, тверджу серця. Південь співав для нас. Цікаво, чи вони пригадують? Я згадую холодні бліді обличчя, закохані очі й шепіт:

- Тобі добре?
- Так, а тобі?
- Ти впевнена?
- Так.

Раптом ми усвідомили, що вже пізно і що все завершилося. Ми поїхали додому.

Наступного дня наш підрозділ вирушив у табір Кемп Мілз, але у Францію я так і не потрапив. Ми провели холодний місяць на Лонг-Айленді, зі сталевими шоломами та пасками

з боку сіли на корабель і згодом повернулися. Війна закінчилася. Я пропустив війну.

Коли приїхав у Тарлтон, то намагався подати у відставку, проте я мав звання офіцера регулярної армії, тож довелося очікувати майже всю зиму. Проте Ерл Шоун був одним із перших, кого демобілізували. Він прагнув знайти хорошу роботу «допоки ще був вибір». Ейлі, зі свого боку, не давала жодних обіцянок, проте між ними була домовленість, що він повернеться.

До січня табори, що протягом двох років владарювали над маленьким містом, поступово розформувувались. І тільки постійний запах паленого сміття нагадував про колишню активність і суєтність. Те, що залишилося від життя, зосереджувалося навколо будівлі, де розмістився штаб дивізії разом із невдоволеними офіцерами регулярної армії, які теж пропустили війну.

І тепер молоді чоловіки Тарлтона поверталися додому з різних куточків світу — хтось у канадській уніформі, хтось на милицях чи з порожніми рукавами. Повернувся батальйон Національної Гвардії, промаршував вулицями — в шерензі були порожні місця як пам'ять про загиблих — а герої назавжди скинули із себе цю романтику й торгували за прилавками місцевих крамничок. На танцях у замиському клубі серед смокінгів виринали тільки кілька мундирів.

Саме перед Різдвом несподівано на один день прибув Білл Ноулз, а наступного дня вже поїхав — або він поставив перед Ейлі ультиматум, або ж вона, зрештою, зробила свій вибір. Інколи я зустрічався з нею, коли вона не гуляла з героями, що повернулися із Савани й Августі, проте почувався пережитком часу, що вже вийшов з моди — і справді так воно й було. Вона з такою непевністю чекала на Ерла Шоуна, що зовсім і говорити про це не хотіла. Коли він приїхав, мені залишалося ще три дні до повного звільнення.

Уперше я натрапив на них випадково, коли вони гуляли по Маркет Стріт, і не думаю, що будь-коли бачив жалюгіднішу пару; хоч, сподіваюся, такі ситуації повторювалися в кожному місті, де стояли табори. Зовні Ерл мав такий жахливий вигляд, що годі уявити. На ньому був зелений капелюх із пером, костюм із великими розрізами, прикрашений декоративною тасьмою в гротескному стилі, з якими покінчили навіть рекла-

ма та кіно. Очевидно, що він відвідав свого давнього перукаря, бо волосся його було акуратно начесано й прикривало рожеву, виголену шию. Він не був у злиднях, проте вас так і обдавало духом танцювальних залів індустріальних міст і сільських клубів — чи більшою мірою — Ейлі. Вона ж раніше ніколи не уявляла собі такої реальності: в цьому одязі зникла навіть природна грація його зграбного тіла. Спочатку він вихвалявся своєю хорошою роботою; ці гроші мали б їх забезпечувати, допоки не випадє «легкий заробіток». Та з того моменту, коли він потрапив у її світ, сам здогадувався, що в нього немає шансів. Я не знаю, що сказала Ейлі, або що переважало більше — горе чи здивування. Діяла вона швидко — через три дні після його прибуття я та Ерл їхали потягом на Північ.

— Що ж, прийшов кінець цьому, — похмуро мовив він. — Вона — неймовірна дівчина, проте занадто витончена для мене. Сподіваюся, вона вийде заміж за якогось багатого парубка, що забезпечить їй високий статус у суспільстві. Ненавиджу такої зарозумілості, — і потім, згодом: — Вона сказала, що готова побачитись зі мною через рік, проте я ніколи не повернуся. Цей аристократизм по зубах тільки тим, у кого є гроші, а...

«Для мене це неможливо», — хотів закінчити він. Провінційне суспільство, у яке він із задоволенням поринув за останні шість місяців, тепер здавалося йому манірним, дендівським й облудно штучним.

— Слухай, ти бачив те, що і я, коли ми сідали на потяг? — запитав він через секунду. — Дві чарівних леді, зовсім самотні. Що скажеш, якщо ми прогуляємось до сусіднього вагона й запросимо їх на обід? Я візьму ту, що в блакитному.

Пройшовши пів вагона, він несподівано запитав, спохмурнівши:

— Енді, скажи одну річ. Як гадаєш, вона знала, що раніше я був водієм трамваю? Цього я їй ніколи не казав.

— Звідки я знаю!

Ш

Ця розповідь наближається до однієї із найбільших прогалин, яку я передбачив ще на початку. Протягом шести років, доки я завершував свою освіту в Гарварді за юридичною спеці-

альністю, розбудовував комерційні аероплани та вкладав гроші в укладання бруківки, що тріщала під колесами вантажівки, Ейлі Келхон була для мене не більше як ім'я на різдвяній листівці; тим, що теплими вечорами слабко мерехтіло на дні пам'яті, коли я згадував аромат магнолій. Інколи якийсь знайомий з армійського минулого запитував мене: «А що сталося з тою світловолосою дівчиною, що мала такий успіх?» — та я не міг відповісти. Якогось вечора я зустрів Ненсі Ламар біля нью-йоркського Монмартру й дізнався, що Ейлі заручилася з якимось чоловіком із Цинциннаті, поїхала на Північ, щоб познайомитися з його родиною та розірвала заручини. Вона, як і завжди, мила, і біля неї незмінно один чи два шанувальники. Та Білл Ноулз і Ерл Шоун так і не повернулися.

Десь у цей самий час до мене прилетіла звістка, що Білл Ноулз одружився з дівчиною, з якою познайомився на кораблі. Ось і все — не такий великий клаптик, аби зшити ті шість літ докупи.

Як це не дивно, але про повернення на Південь мене змусила замислитися дівчина, яку я побачив у сутінках на маленькій станції в Індіані. Вона, в суворій рожевій органзі, кинулася на шию чоловікові, котрий зійшов із потяга й хутко повела його до автівки, що на них чекала. Мені стисло серце, бо здалося, що вона заманює його у втрачений світ літа моєї молодості, де час завмер, а чарівні дівчата туманно розпливалися, як і все минуле, що сонно пропливало вечірніми вуличками. Гадаю, ця поезія — чоловіча мрія північанина про Південь. Та тільки через місяць я надіслав Ейлі телеграму й негайно кинувся за нею в Тарлтон.

Був липень. Готель Джефферсона здавався, на диво, обшарпанним і старомодним — у їдальні учасники благодійного клубу періодично наспівували мелодію, що в пам'яті моєї давно асоціювалася з офіцерами та дівчатами. Я впізнав таксиста, котрий підвозив мене до будинку Ейлі, проте його «Так, лейтенанте» звучало непереконливо. Я був усього одним із двадцяти тисяч.

Це були три загадкових дні. Гадаю, що свіжість її юності набула дещо зрілого сяйва, проте я не можу стверджувати це переконливо. Вона й досі була такою ж привабливою, що хотілося торкнутися тієї сутності, що тремтіла на її губах. Ні... зміни були набагато серйознішими.

Я відразу ж помітив, що вона змінилася. Нотки гордості, натяки на те, що вона знала таємниці світлих, найкращих довоєнних днів, — зникли з її голосу; їх не було, бо тепер усе кружляло навколо напівсмішних, напівпрезирливих жартів про новий Південь. І все було розсіяне з цієї бесіди — теперішнє, майбутнє, вона, я, — аби не змовкати й не залишати часу на роздуми. Ми потрапили на веселу вечірку на честь молодої одруженої пари, й вона була центром нервових веселощів на ній. Врешті-решт їй уже не вісімнадцять, однак і тепер у ролі одчайдушного блазня вона все ще була привабливою, як і завжди.

— Ти щось чула про Ерла Шоуна? — запитав я її наступної ночі, коли ми вирушали на танці в замський клуб.

— Ні, — на хвилю вона стала серйознішою. — Я часто думаю про нього. Він був ... — вона завагалася.

— Продовжуй.

— Я хотіла сказати, що він був чоловіком, якого я любила найбільше, проте це б не було правдою. Насправді, я ніколи його не любила, бо тоді б вийшла за нього заміж, і неважливо, у якому віці, чи не так? — вона з цікавістю глянула на мене. — Зрештою, я б так до нього не ставилася.

— Це було неможливо.

— Авжеж, — погодилася вона невпевнено. Її настрій змінився, вона стала легковажною: — Як же ж ці янки нас обманювали, бідолашних дівчат із Півдня. Боже мій!

Коли ми дісталися замського клубу, вона, як хамелеон, розтанула в незнайомому для мене натовпі. На майданчику танцювало нове покоління, з меншою гідністю, ніж те, що я знав, і жоден не став цією частиною безхарактерного, збудженого суспільства більше від Ейлі. Можливо, вона відчула, що у своєму бажанні втекти від провінціальності Тарлтона йшла за поколінням, котре не мало послідовників — вона приречена на самотнє блукання. Та тільки яку вона програла війну, сховавшись за білими колонами її веранди, — я не знаю. Думаю, вона помилилася, щось пропустила. Її дика жвавість, що й досі збирала достатню кількість чоловіків, конкуруючи з натовпом молоденьких і свіжих дівчат, стала визнанням поразки.

Я залишив її будинок, як залишав його в тому червні, що розчинився назавжди, відчуваючи смутне невдоволення.

І тільки набагато пізніше, коли ворочався в готельному ліжку, усвідомив увесь сенс — я був міцно та невиліковно закоханий у неї. Попри всю несумісність вона все ще була і завжди буде найпривабливішою дівчиною, яку я будь-коли знав. Наступного дня я сказав їй це. То був один із тих спекотних і таких близьких мені днів, і Ейлі сиділа біля мене на дивані у пригніченій бібліотеці.

— Ох, ні, я не можу вийти за тебе, — сказала вона, ледь не з жахом. — Я не кохаю тебе таким коханням... Ніколи не кохала. І ти теж мене не кохаєш. Я не хотіла говорити тобі тепер, але вже наступного місяця я виходжу заміж за іншого. Ми навіть не хотіли заявляти про заручини, бо я робила це двічі.

Раптом вона зрозуміла, що мені може бути боляче:

— Енді, ну ти ж розумієш, що це нісенітниця, чи не так? Ти знаєш, я б ніколи не зв'язала свого життя з північанином.

— Хто це? — запитав я.

— Він із Савани.

— Ти його кохаєш?

— Звісно, кохаю. — Ми посміхнулися. — Авжеж! А що ти хочеш почути?

Вона не сумнівалася так, як це було раніше з іншими чоловіками. Вона не могла собі дозволити сумніватися. Я це знав, бо зі мною вона давно вже не прикидалася. Ця природність, як я усвідомив, виникла з того, що вона не бачила в мені можливого кандидата. Під маскою вродженої чистокровності вона завжди була чесною із собою й не могла повірити в те, що хтось може кохати її насправді, не поклоняючись сліпо її образу. Ось це вона й мала на увазі під словом «щирий»; вона відчувала себе спокійніше в товаристві таких чоловіків, як Кенбі та Ерл Шоун, котрим було не до снаги осуджувати це справжнє аристократичне серце.

— Гарзд, — сказав я, нібито вона запитувала мого дозволу на шлюб. — А тепер ти б могла дещо для мене зробити?

— Усе, чого забажаєш.

— Поїдьмо разом у табір?

— Але ж його вже немає, серденько.

— Немає значення.

Ми прогулялися до центра міста. Біля готелю таксист повторив те саме, що й вона:

— Але ж там нічого немає, капітане.

— Байдуже. Ми все одно їдемо туди.

Через двадцять хвилин ми зупинилися біля незнайомої широкої рівнини, вкритої новими бавовняними полями й позначеної де-не-де групами поодиноких сосон.

— Хочете, можемо поїхати он туди, де видно дим? — запитав водій. — Там — нова державна в'язниця.

— Ні. Просто їдьте цією дорогою. Я хочу побачити місце, де колись жив.

Старий іподром, непримітний за часів розквіту табору, тепер його напівзруйнована трибуна височіла навколо спустошення. Я даремно намагався зосередитися.

— Їдьте цією дорогою, повз групу он тих дерев, а потім поверніть праворуч... ні, ліворуч.

З професійною відразою він підкорився.

— Ти тут нічого не знайдеш, любий, — сказала Ейлі. — Підрядники все знесли.

Ми повільно їхали повз краї полів. Це місце могло бути тут...

— Гарзд. Мені треба вийти, — раптом сказав я.

Ейлі залишилася в автомобілі. Вона була чарівною, коли теплий вітерець розвівав її довге, хвилясте волосся.

Це мало бути десь тут. Тоді стройовий огляд був он там, а їдальня, де ми щовечора вечеряли, саме через дорогу.

Таксист поблажливо дивився на мене, допоки я ходив туди-сюди по коліна в траві, шукаючи свою молодість у вагонці, чи смужці покриття чи в заржавілих консервних бляшанках з-під помідорів. Я спробував визначитися за смутно знайомою групою дерев, проте мірою того, як насувалася темрява, я не був упевнений, що це — саме ті дерева.

— Вони збираються відремонтувати зруйнований іподром, — крикнула Ейлі з авто. — Тарлтон на схилі віку стає все зухвалішим.

Ні. Я зрозумів, що це не ті дерева. Я був упевнений тільки в одному — місце, у якому колись вирувало життя, зникло назавжди, і вже наступного місяця зникне Ейлі, і весь Південь щезне для мене назавжди.

ПОПУЛЯРНА ДІВЧИНА

I

Кожного суботнього вечора, приблизно о пів на одинадцять, Янсі Боуман втікала від свого кавалера, вигадавши якусь витончену відмовку, покидала танцювальний майданчик і прямувала туди, звідки можна було побачити всіх у барі заміського клубу. Знайшовши поглядом свого батька, вона або кивала йому, якщо він дивився в її бік, або ж посилала офіціанта, щоб той привернув його увагу до її персони. Якщо стрілки годинника не показували більше як «о пів на одинадцять», — тобто, якщо батько був у полоні саморобного джину менш як годину, — він вставав зі стільця й дозволяв перекопати себе вийти на танцювальний майданчик.

«Танцювальним майданчиком» називалася кімната, заповнена плетеними меблями, котра завжди асоціювалася із фразою «Підемо потанцюємо». Туди потрапляли за вказівками «всередину» або ж «вниз по сходах». Це було те безіменне приміщення, в якому відбувалися найважливіші події, що мали велике значення для всіх заміських клубів Америки.

Янсі знала: якщо їй вдасться затримати батька ще на годину, — він спілкуватиметься зі знайомими, дивитиметься, як вона танцює, і, навіть, можливо, потанцює і сам, але таке траплялося дуже рідко. По закінченню вечора вона без проблем виведе батька з клубу. За цей час, до опівночі, коли вже ніхто не танцював, він навряд чи зміг би знайти привід, аби серйозно з кимось зчепитися.

Усе це вимагало значних зусиль із боку Янсі, й чинила вона так не заради самого батька, а, радше, заради себе. Минулого

літа трапилося кілька неприємних подій. Якось уночі її затримала пристрасна тирада одного юнака із Чикаго, та тут, на порозі танцювальної зали з'явився батько, що ледь тримався на ногах; його обличчя було червоним, понурі голубі очі звузилися, бо він намагався сфокусувати свій погляд на тих, хто танцює, й, очевидно, збирався силами запросити на танець першу ж удову, яка б спіймала цей погляд. Через наполегливе прохання Янсі негайно вийти з клубу, він безглуздо образився.

Після цього Янсі пильно стежила за часом свого фабіанського маневру.

Янсі та її батька вважали найпривабливішими мешканцями маленького містечка на Середньому Заході. Попри свою залежність від хорошого віскі та жакливого гольфу колір обличчя Тома Боумана все ще був здоровим. Він мав власний офіс у центрі міста, в якому часто розмірковував над абстрактними справами, пов'язаними із нерухомістю, проте головною його справою життя, як і раніше, був показ свого привабливого профілю та невимушених і гречних манер у заміському клубі. За цим він і провів більшу частину тих десяти років, що пройшло від того, як померла його дружина.

Янсі було двадцять, вона завжди трималася на загадково-звабливий манір, що частково обумовлювався її млявою природою, а частково засвоєному під час поїдки до родичів в один зі східних штатів в ніжному і вразливому віці. Вона була розумною, мінливою, романтичною під сяйвом Місяця, і ніяк не наважувалася на вибір — виходити заміж із любові чи з розрахунку, — остання з цих двох абстракцій здавалася їй реалістичнішою, бо втілювалася в одному з її ревних шанувальників. Між іншим вона вела господарство й спритно виконувала всю роботу; дівчина намагалася підтримувати рівномірний, спокійний ритм, щоб хоч якось регулювати постійні п'ятики батька.

Батька вона обожнювала — через його зовнішність, чарівні манери. Йому так ніколи й не вдалося втратити шарму одного з найпопулярніших учасників Єльського братства «Череп і кістки». Такий шарм став стандартом, за яким вразливий темперамент дівчини несвідомо оцінював усіх знайомих чоловіків. Хай там як, а їхні сімейні стосунки зовсім не нагадували

сентиментальну родину, що є центром будь-якого вигаданого сюжету й традиції якої існують тільки в уявленнях старшого покоління. Янсі Боуман уже вирішила, що не пройде й року, як вона вийде заміж і покине цей будинок. Вона страшенно нудьгувала тут.

Скотт Кімберлі, який уперше побачив її в заміському клубі одного вечора в листопаді, погодився з леді, в котрій гостював, що Янсі — мініатюрна витончена красуня. Через надмірну чутливість, що була дивною для такого юнака, — Скотту було всього двадцять п'ять — він уникав знайомства, бо хотів поспостерігати за її поведінкою протягом однієї казкової години й проковтнути насолоду, або ж розчарування їхньої розмови наприкінці того сонного вечора.

— Вона так і не поборолла смуток, що виник через те, що їй не вдалося познайомитися з принцом Уельським, котрий проїжджав повз наше містечко, — зазначила місіс Оррін Роджерс, простеживши за його пильним поглядом. — У будь-якому разі, це все її фрази, тільки не розумію — чи це такі жарти-ки, чи це правда. Я чула, що стіни її кімнати обклеєні його світлинами!

— Світлинами кого?

— Ну цього, принца Уельського.

— А хто наклеїв ці світлини?

— Так же ж Янсі Боуман, та дівчина, яку ти вважаєш такою гарненькою.

— Оцінюючи ступінь краси, я впевнений, що всі красуні схожі між собою, — розважливо диспутував Скотт.

— Так, я теж так гадаю.

Та голос місіс Роджерс наповнився цілковитою байдужістю. За свого життя вона ніколи не розуміла, що інші люди можуть мати свої думки, допоки сама думка через постійне повторення не стала звичним фоном для її вуха.

— Поговорімо про неї, — запропонував Скотт.

Зі зневажливою, докірливою посмішкою місіс Роджерс вдалася до приємного лихослів'я. Та вечір тільки починався. Заграв оркестр, і кімнатою із зеленуватими стінами розлилися приємні звуки музики, а дві пари з місцевої молоді безтурботно закружляли в танці, підкоряючись ритму. Кілька апатичних парубків один за одним зібралися біля входу й на

голе око було видно, що їм музика не принесла очікуваної радості. Ці дівчата та юнаки з дитинства знали один одного, хоч на майданчику й зароджувалися майбутні шлюби, проте такі стосунки виникали внаслідок звички, фатальної покірності та навіть нудьги.

Тутешнім вбранням бракувало того блиску, що потрібен романам, котрі спалахують короткими яскравими вечорами, коли тобі сімнадцять. У таких місцях, як це, думав Скотт, як завжди, шукаючи очима Янсі, відбувається з'єднання залишків найпростіших, найнудніших, найбідніших членів соціуму; ймовірно, що групування стимулює жадобу до більш вишуканого життя, нехай не такого прекрасного чи юного. Скотт відчував себе старезним дідом.

Та серед цього натовпу була одна людина, узагальнення й осуд не торкалися котрої. Коли серед пар, що танцювали, його очі віднайшли Янсі Боуман, він відчув себе набагато молодшим. Вона — реінкарнація всього того, чого танець так і не проявляв, — витонченої молодості, гордості, млявої свіжості й краси з відтінком суму й тлінності, подібної до миттєвої мрії. Її партнер — один із тих молодиків, рум'яні обличчя котрих і досі не сформувалися і на них завжди чомусь проступають незрозумілі білі плями, начебто хтось морозного дня дав їм ляпас, — здавалося, не цікавив її зовсім, тому її сторонній, розпорошений меланхолійний погляд блукав по групах людей, ненадовго затримуючись на чиємусь обличчі чи якійсь сукні.

— Очі — каламутно-небесного відтінку, — заговорив Скотт до місіс Роджерс, — вони мовчать, проте вони прекрасні; а цей ніс, і губи, і підборіддя — достеменно аристократичні. Мені так здається, — начебто вибачаючись, додав він.

— О, вона справді аристократка, — погодилася місіс Роджерс. — Її дідусь був сенатором, чи політиком, тобто був кимось впливовим в одному з південних штатів. Її батько теж має вигляд аристократа. О, так, їхня сім'я — неодмінно вишукана; вони ж аристократи.

— Проте їй бракує жвавості.

Скотт дивився, як жовта сукня виринає й пірнає у вир пар на танцювальному майданчику.

— Вона не дуже полюбляє рухатися. Дивно, що вона зараз так добре танцює. Вона заручена? А що це за чоловік, що

постійно перехоплює її, он той, хто так недбало заправляв свою краватку під комір і хизується екстравагантними косими кишнями?

Його роздратувала наполеглива поведінка цього чоловіка, і такий сарказм справді був необ'єктивний.

— О, це... — місіс Роджерс нахилилася вперед, краєчок її язика показався між губами, — це О'Руркі-молодший. Він закохався, гадаю.

— А я гадаю, — несподівано сказав Скотт, — що вам доведеться нас познайомити, коли закінчить грати музика й вона опиниться поруч.

Вони піднялися й поглядом відшукали Янсі — місіс Роджерс, маленька, огрядна, нервова, та Скотт Кімберлі, кузин її чоловіка, темноволосий юнак, нижчий за середній зріст. Скотт — сирота, що на рахунок мав пів мільйона, а в цьому місті хлопець опинився через звичайний випадок: він запізнився на потяг. Вони кілька хвилин марно вдивлялися в натовп. Янсі зі своєю млявою привабливістю та її жовту сукню більше не було видно на танцювальному майданчику.

Годинник показував пів на одинадцятю.

II

— Добрий вечір, — у цей момент говорив їй батько, запинаючись, — гадаю, це вже ввійшло у звичку.

Вони стояли біля бокових сходів, і за його плечем через скляні двері Янсі могла бачити з півдюжини чоловіків, що сиділи за круглим столиком й очі яких горіли веселим блиском.

— Не хочеш ще трохи подивитися на танці? — запропонувала вона, всміхаючись й демонстративно показуючи світську безпристрасність, яку зовсім не відчувала.

— Не сьогодні, дякую.

Гідність, з якою він вимовив фразу, здавалася трохи перебільшеною, аби викликати довіру.

— Просто вийди та подивися навкруги, — наполягала вона. — Сьогодні тут зібралися всі, мене цікавить твоя думка про декого.

Це була не найкраща пропозиція, просто першою, що спала їй на думку.

— Я дуже сумніваюся, що знайду щось там таке, що поверне мою увагу, — виразно вимовив Том Боуман. — Я помітив, що внаслідок деяких божевільних причин мене завжди забирають звідси й відривають від життя не менш ніж на пів години, нібито я безвідповідальне немовля.

— Я тільки прошу тебе побути там недовго.

— Ти дуже дбайлива, дякую. Та саме сьогодні мене цікавить дискусія, що відбувається саме в цьому місці.

— Ходімо, тату.

Янсі міцно взяла його попід руку, та він одразу ж вивільнився, піднявши руку — і рука Янсі повисла в повітрі.

— Боюся, що ні.

— Прошу тебе, — знову прохала вона, приховуючи свою злість через незвичайно тривалу суперечку, — ти зайдеш і подивишся, всього один разочок, і, якщо це тобі надокучить, одразу підеш геть.

Він похитав головою.

— Ні, дякую.

Не сказавши жодного слова, він раптом розвернувся й направився в бар. Янсі повернулася на танцювальний майданчик. Коли вона проходила повз компанію парубків, то кинула їм свій грайливий погляд і після недовгих роздумів прошепотіла чоловікові, що опинився біля неї:

— Потанцюєш зі мною, Карті? Я не знаю, де мій кавалер.

— З радістю, — щиро відповів Карті.

— Дуже мило з твого боку.

— З мого? Та ні, навпаки.

Вона байдуже глянула на нього. Дівчину не на жарт роздратував власний батько. Наступного ранку за сніданком вона випромінюватиме арктичний холод, а цього вечора їй доведеться вдовольнитися тим, що в разі найгіршого, батько залишатиметься в барі до кінця танців.

Місіс Роджерс, сусідка Боуманів, несподівано з'явилася з-під її ліктя, разом із незнайомим юнаком.

— Янсі, — мовила місіс Роджерс, манірно всміхаючись, — хочу познайомити тебе з містером Кімберлі. Містер Кімберлі гостює тиждень у нас, тому я б дуже хотіла, аби ви зустрілися.

— Щиро рада знайомству! — з млявою ввічливістю Янсі подала руку.

Містер Кімберлі запросив місіс Боуман на танець, і та байдуже погодилася. Як належить, їхні руки переплелися, й під барабанний ритм вони зробили крок на танцювальний майданчик. Скотту відразу здалося, що кімната й пари, які кружляли навколо, перетворилися на сіре тло, де була тільки вона. Яскраве освітлення ламп, ритм музики, повторення парафраза, мішанина дівочих облич — прекрасних, непримітних або смішних, — зібралися в якийсь статичний моноліт, ніби всі вони згруппувалися почтом заради млюсних очей Янсі та її ніжок, що рухаються в такт музиці.

— Я постійно за вами спостерігав, — просто сказав Скотт, — гадаю, цього вечора вам нудно.

— Хіба? — її каламутно-небесні очі розкрилися в елегантно-бурлескному захопленні й стали схожими на тендітні іриски. — Чарівно нудно! — додала вона.

Скотт розсміявся. Вона скористалася такою промовистою фразою й навіть не посміхнулася, — звісно без жодного натяку на правдивість. Він уже чув «вбивчі» словечка цього сезону — «гаряче», «блаженно» й «чарівно» — кинуті сяк-так в розмові, та жодного разу слово ніколи не втрачало свого справжнього значення. В устах цієї манірної юної красуні все звучало невимовно чарівно.

Танець закінчився. Янсі та Скотт направилися до канапи біля стіни, але сісти їм не вдалося — почувся верескливий регіт, і м'язисте дівчисько, тягнучи за собою зняквоілого кавалера, пригальмувало перед ними й усілося саме туди, куди вони збиралися сісти.

— Як грубо! — зазначила Янсі.

— Думаю, їй можна знайти виправдання.

— У дівчини з такими щиколотками виправдань немає.

Вони вмостилися на двох твердих стільцях.

— Звідки ви приїхали? — запитала вона Скотта з ввічливою байдужістю.

— Нью-Йорк.

З'ясувавши це, Янсі вперше за час їхнього знайомства затримала свій погляд на кавалерові протягом десяти секунд.

— А що це за джентльмен із невидимою краваткою? — безцеремонно запитав Скотт для того, аби змусити її ще раз подивитися на нього, — він буквально вас вичікував. Я не можу відвести від нього очей. Він такий самий кумедний, як і його одяг?

— Не знаю, — протягнула вона, — я заручена з ним тільки тиждень.

— Святий Боже! — вигукнув Скотт, на чолі у нього раптом з'явилися крапельки поту. — Вибачте, я не...

— Та я жартую, — засміялася вона. — Хотіла побачити, що ви на це скажете.

Потім вони розсміялися вдвох, і Янсі вела далі:

— Я не заручена. Жахливо непопулярна. — Її голос був таким млосним, хоч це й суперечило веселій ремарці. — Ніхто ніколи не одружитья зі мною.

— Як прикро!

— Справді, — прошепотіла вона, — тому що мені весь час потрібні компліменти, аби жити, а ніхто більше не вважає мене привабливою, ніхто не захоплюється мною.

Скотту мало коли бувало так весело.

— Чарівна дівчинко, — вигукнув він, — б'юся об заклад, що ви зранку й до ночі слухаєте тільки компліменти.

— О, авжеж, — відповіла вона, вражена такою бесідою. — Мені не виспівують дифірамби, хіба що доводиться випрошувати похвалу.

«Усе одноманітне, — думала вона, розгледівшись навколо, у властивому для неї песимістичному манірі. Ті самі чоловіки — п'яні, а он ті — знову тверезі; ті самі старші жінки, що сидять впритул біля стін і разом із ними — одна чи дві дівчини, що танцювали тут у цей час минулого року».

Янсі досягла тієї стадії, на якій танці в заміському клубі здавалися їй майже справжнісіньким ідіотизмом. Раніше все нагадувало зачарований карнавал, на якому прикрашені дорогими коштовностями діви, припудрені рум'янками пристойності, підносили себе незнайомим і цікавим чоловікам, а тепер картина стала бляклою й перетворилася на середніх розмірів залу, в якій демонструвалися майже непристойні, оголені пориви справжніх невдач. Як багато чого змінилося за кілька років! Та самі танці навряд чи змінилися, хіба що модними стали оборки й непередбачувані сальто у мовних зворотах.

Янсі була готова до заміжжя.

Тим часом Скотт Кімберлі так і не наважився поставити з дюжину запитань — цьому завадила місіс Роджерс, котра наближалася до них.

— Янсі, — сказала вона, — тільки-но телефонував наш водій і повідомив, що зламалася машина. Не могли б ви разом із батьком підвезти нас додому? Якщо ні, не соромся, скажи.

— Я впевнена, що він із радістю вас підвезе. У нас з'явилося достатньо місця, тому що мене підвезе дехто інший.

Вона роздумувала, чи зможе батько опівночі хоча б вийти звідси самотійно.

Та він кермує в будь-якому стані, — і, окрім цього, в людей, що просять підвезти, немає вибору.

— Чудово. Дуже дякую, — сказала місіс Роджерс.

Після цього місіс Роджерс залишила сцену — вона тільки-но перейшла через грайливий тридцятирічний вік, коли заміжні жінки вважають, що вони все ще юні та є *persona grata* для юнацького кола; жінка вступила до плеяди сорокарічних, коли власні діти вже тактовно дають зрозуміти, що таке переконання не відповідає дійсності. В цей час заграла музика, і нещасний юнак із білими плямами на рум'яному обличчі миттю опинився перед Янсі.

Одразу перед перервою, коли мав закінчитися останній танець, Скотт Кімберлі знову її перехопив.

— Я повернувся, — розпочав він, — аби сказати вам про вашу ідеальність.

— Не вірю, — відповіла вона. — І, крім цього, ви говорите це всім.

Мелодія стрімкими поривами летіла до фіналу, й вони присіли на зручну канапу.

— Я нікому цього не казав уже три роки, — сказав Скотт.

Насправді не було жодних причин, аби говорити про тих три роки, проте це було сказано досить переконливо для них обох. Її захоплення зростало. Їй стало цікаво знати: ким є насправді Скотт? Вона почала ліниво, ніби знехотя, розпитувати про зв'язок юнака з Роджерсами й закінчила — він навіть не помітив, як вони дійшли до цього, — його детальним описом свого помешкання в Нью-Йорку.

— Я б хотіла жити в Нью-Йорку, — говорила вона, — на Парк-Авеню, в одній із тих білих розкішних квартир із дванадцяти величезних кімнат, що коштує цілий статок.

— Якби я одружився, то теж би хотів там жити. Парк-Авеню — одна з найпрекрасніших вулиць на світі, гадаю, мабуть,

тому, що там немає жодних занедбаних парків, які завжди намагаються засадити в містах, що створює штучний ефект природності.

— Отож-бо, — погодилася Янсі. — Ми з батьком тричі на рік їздимо в Нью-Йорк. І завжди зупиняємося в «Рітці».

Це було не зовсім так. Зазвичай вона раз на рік благала батька — з його байдужістю до змін у своєму спокійному існуванні — про поїздку в Нью-Йорк, запевняючи його, що просто повинна погуляти там тиждень: порозглядати вітрини крамничок на П'ятій Авеню, пообідати чи випити чаю з колишніми шкільними подругами із «Фармовер», пристати на запрошення сходити в театр зі студентами Єлю чи Принстона, що ненароком опинилися в місті. Ці поїздки були незабутніми; кожна година наповнювалася барвами, і життя по вінця тонуло в них; танці у «Монмартрі», обіди в «Рітці», де за столиком поруч сиділи відомі кінозірки чи жінки з вищого суспільства, чи тільки мрії про те, що б вона змогла купити в Хемпеля, Уокса чи Трамбла, якби дохід її батька складався ще з додаткових нуликів. Вона обожнювала Нью-Йорк із невгамовною, неупередженою пристрасстю — обожнювала так, як можуть захоплюватися дівчата із Середнього Заходу чи Півдня. На яскравих ринках вона відчувала, як її душа поринає в блакить через бурхливу насолоду, тому що для її очей у цьому місті не існувало нічого огидного, нічого мерзенного, нічого низького.

Вона жила в «Рітці» лише раз — тоді готель «Манхеттен», у якому вони зазвичай зупинялися, закrywся на переоснащення. Вона знала, що більш ніколи їй не вдасться вмовити свого батька ще раз зупинитися у «Рітці».

Через хвилину вона попросила олівець з папером і наскрябала записку «Містеру Бауману, бар», у якій йшлося про те, що він повинен підвезти додому місіс Роджерс і її гостя, «за їхнім бажанням» — наголосила вона. Дівчина сподівалася, що він «і на слизькому не спотикнеться». Цю записку вона передала батькові через офіціанта. Перед наступним танцем їй повернули записку з коротким «Ок» та його ініціалами.

Вечір непомітно добіг кінця. Скотт Кімберлі так часто запрошував її на танець, як дозволяли правила етикету, й безперервно говорив про її вічну й нетлінну красу, а вона з примх-

ливим пафосом тільки й очікувала цього. Крім того, він ще над нею підсміювався, проте їй, здавалося, це не дуже подобалося. Як і всі невпевнені люди, вона навіть не усвідомлювала, що була невпевненою. Вона повністю так і не зрозуміла слова Скотта Кімберлі, котрий сказав, що її індивідуальність переживе її навіть після того, як вона постаріє й вже давно перестане думати про це.

Понад усе їй подобалося говорити про Нью-Йорк, і після кожної їхньої короткої розмови вона уявляла картину мегаполісу, дивлячись через плечі Джеррі О'Рурка, Карті Врейдена, чи ще якогось там шанувальника — до якого, як і до всіх інших, вона була зовсім байдужою.

Опівночі вона надіслала ще одну записку батьку, повідомляючи, що місіс Роджерс і її гість вже чекають на нього біля веранди на головній дорозі. Потім, сподіваючись на краще, вона вийшла в зоряну ніч й у супроводі Джері О'Рурка сіла в його родстер.

III

— На добраніч, Янсі.

Разом зі своїм проводжатим вона стояла на бруківці перед невеличким оштукатуреним будинком, у якому жила. Містер О'Руркі намагався надати особливого значення своїм словам, розтягуючи голосні її імені. Він, майже вдаючись до сили, намагався тижнями перевести їхні стосунки в романтичні, та незрозуміла байдужість Янсі, що була її захистом майже проти всього, зводила його спроби нанівець. Джері О'Рурк — давня історія. Його сім'я мала гроші, проте він працював у брокерській компанії, як і решта представників цього юного покоління. Він продавав акції — акції тоді були популярними; в дні буму справжня нерухомість теж була популярною; потім автомобілі стали чимось «новеньким». Тепер акції — поширена справа серед молоді. Їх продавали ті, хто не знайшов свого призначення.

— Не турбуйся, будь ласка. Далі я дійду сама. — Потім, коли вже заводив авто: — Побачимось.

Через хвилину він завернув із залитої місячним світлом вулички за ріг і зник, та гуркіт мотора ще довго було чути

в тиші ночі, ніби заявляючи, що джуніні втомлених мешканців цього кварталу немає місця в його бурхливих мріях.

Замислившись, Янсі присіла на сходинки ганку. В неї не було ключа, тож доводилося чекати, коли приїде батько. Через п'ять хвилин на вулиці з'явився родстер і з надзвичайною обережністю зупинився біля великого сусіднього будинку Роджерів. Полегшено зітхнувши, Янсі підвелася й знеможено рушила тротуаром. Дверцята авто відкрилися, й місіс Роджерс разом із незмінним Скоттом Кімберлі безпечно ступили на тротуар, проте, на превеликий подив Янсі, Скотт Кімберлі повернувся до машини, тільки-но підвів місіс Роджерс до її веранди. Янсі підійшла достатньо близько й побачила, що він сів на місце водія. Коли родстер під'їхав до будинку Боуманів, Янсі помітила, що її батько розлігся на задньому сидінні й безглуздо хитає головою, борючись із сонливістю, що заволодівала ним. Вона простогнала. Фатальна година зробила свою справу — Том Боуман знову програв битву з алкоголем.

— Привіт, — вигукнула Янсі, підійшовши ближче.

— Янсі, — пробурмотів її батько, невдало симулюючи жваве вітання. Кінчики його губ вигнулися в привабливій насмішці.

— Ваш батько почувається дещо кепсько, тож дозволив мені сісти за кермо авто, — бадьоро пояснив Скотт, тільки-но вийшовши та підійшовши ближче до неї. — Миле авто. Скільки тримається?

Янсі розсміялася, проте не дуже весело.

— Він що, вже паралізований?

— Хто паралізований? — ображено вигукнув голос з авто. Скотт стояв біля дверцят.

— Допомогти вам вийти, сер?

— Я м'жу вийти. Я з'м'жу вийти, — наполегливо відповідав містер Боуман. — Просто тр'шки в'д'їт'їть, і я з'м'жу вийти. Схоже, хтось налив мені зіпсоване віскі.

— Схоже, їх було достолиха, — холодно й різко парирувала Янсі.

Містер Боуман навдивовижу легко дістався бруківки; та це був оманливий успіх, бо майже відразу той вирішив спертися на щось, що бачив тільки він, і від падіння його врятувала рука Скотта, яку він швидко підставив. Чоловіки рушили вслід за

Янсі: вона була в стані несамовитої люті й збентеження. А раптом цей хлопець вирішить, що такі курйози трапляються щоночі? Янсі відчувала себе приниженою через те, що сама була присутня тут. Якби щоночі її батька доносила до ліжка пара дворецьких, вона б навіть пишалася тим, що він може дозволити собі таке марнотратство; та тільки уявіть: їй самій доводиться волочити його до ліжка — на ній лежить тягар тривоги й турботи! І, нарешті, її дратувало те, що тут опинився Скотт Кімберлі — її дратувала його готовність допомогти.

Підійшовши до укладеного цеглинами ганку, Янсі знайшла ключ у жилеті Тома Боумана й відчинила парадні двері. Через хвилю господаря будинку вмостили в крісло.

— Щиро дякую, — промовив він, на секунду протверезівши. — Присядьте. Не хочете випити? Янсі, принеси трохи крекери й сиру, якщо щось залишилося, любя.

І Янсі, і Скотт розсміялися над несвідомою холодністю сказаного.

— Тобі час у ліжку, тату, — сказала вона; лють боролася з ввічливістю.

— Подай-но мені гітару, — попросив він, — і я вам щось зіграю.

Він не торкався цього інструмента вже років двадцять, якщо не брати до уваги таких вечорів. Янсі повернулася до Скотта.

— Зараз із ним все буде гаразд. Дякую. Через хвилину він задрімає, і коли я поведу його у ліжку, він, наче смиренне ягня, слухняно поплентається за мною.

— Гаразд...

Вони разом підійшли до дверей.

— Утомилися? — запитав він.

— Аніскілочки.

— Тоді, можливо, з вашого дозволу, я б залишився ще на кілька хвилин, допоки ви не переконаєтеся, що з ним справді все гаразд. Місіс Роджерс вручила мені ключ, тож, коли я повернуся пізніше, то не потурбую її.

— Та ні, все чудово, — запротестувала Янсі. — Нічого особливого, він не заподіє якихось незручностей. Він просто випив зайву склянку, та й наше віскі — ви ж розумієте! Таке вже раніше траплялося — торік, — додала вона.

Її слова їй сподобалися: таке пояснення здавалося переконливим.

— Та все ж можна мені залишитися хоч на хвилинку?

Вони сіли поруч на плетену канапу.

— Я розмірковую над тим, щоб залишитися в місті ще на кілька днів, — повідомив він.

— Дивовижно! — її голос знову набув м'якого звучання.

— Кузен Піт Роджерс сьогодні почувався недобре, та завтра він зібрався полювати на качок, тож запросив мене.

— Це неймовірно! Мені до смерті хотілося піти на полювання, і батько завжди обіцяв, що візьме мене із собою, та так і не виконав обіцянки.

— Ми збираємося на полювання через три дні, а після того, гадаю, я повернуся й буду тут наступні вихідні...

Раптом він притих, нахилився вперед й прислухався.

— Що там відбувається?

З кімнати, звідки вони тільки-но вийшли, долинали лама-ні звуки музики — то різкі, то спокійні акорди гітари.

— Це батько! — вигукнула Янсі.

А зараз над звуками почувся голос — захмелілий і нерозбірливий, меланхолійно виспівуючи довгі нотки.

Я співаю мелодію міст,
І сиджу на залізничній колії,
Воля — сенс той єдиний, що ніс
Я з в'язниці. Приніс із колонії.

— Який жах! — поскаржилася Янсі. — Він розбудить увесь квартал.

Приспів закінчився, знову забриніла гітара, після того прозвучав останній передсмертний хрип струн — і все стихло. Через мить почулося неголосне, але виразне хропіння. Містер Боуман, задовольнивши свої музичні потреби, нарешті заснув.

— Поїдьмо кататися, — нетерпляче запропонувала Янсі. — Щось я надто перенервувала.

Скотт спритно підхопився, й вони спустилися до авто.

— Куди поїдемо? — поцікавилася вона.

— Та байдуже.

— Ми можемо під'їхати до Крест-авеню — це наша центральна вуличка — а потім — до річки.

Коли вони звернули на Крест-авеню, перед ними постав новий собор — величезний і незавершений, схожий на білого бульдога, що осів на відгородованих стегнах, нагадуючи одну недобудовану церкву в одному маленькому фламандському містечку. Духи чотирьох, залитих місячним світлом апостолів, зневажливо вдивлялися на них із ніш усе ще присипані білим будівельним матеріалом. Собор ознаменовував Крест-авеню. Другим за величиною об'єктом на вулиці була масивна цегляна будівля, що належала Р. Р. Камфорду, «борошняному королю», за яким на півмилі тяглися претензійні приземкуваті кам'яні будинки, збудовані в сумні дев'яності. Їх прикрашали жахливі балюстради й арки¹, під якими колись цокали копита чудових коней, другі поверхи були повністю вкриті величезними круглими вікнами.

Нескінченний ряд цих мавзолеїв розбивав маленький парк, де в трикутнику трави з руками, зв'язаними за спиною кам'яною мотузкою, стояв десятифутовий Натан Хейл і меланхолійно вдивлявся на високий стрімкий берег млявої Міссісіпі. Крест-авеню бігла повз цієї кручі, навіть не підозрюючи про її існування, тому що фасади будівель поверталися всередину міста, до вулиці. Після першої півмилі все змінювалося — з'являлися екстравагантні тераси з газонами, гібриди зі штукатурки й граніту, що деякою мірою імітували різноманіття витончених, мармурових обрисів Малого Тріанона. Особняки цієї частини вулиці пролетіли за кілька хвилин; потім доріжка повертала, й авто направилося в напрямку місячного світла, котре, здавалося, виникло з фари гігантського мотоцикла, що вулицею мчав прямо на них.

Вони проїхали повз коринфські контури «Храму Християнської Науки», повз квартал похмурих і жахливих каркасів — пустельний ряд споруд із грубої червоної цегли, невдалий експеримент із пізніх дев'яностих; потім — знову нові особняки з яскраво-червоної цегли, декоровані білим камінням, залізні чорні паркани та живоплоти по краях квіткових газонів. Вони швидко зникали, залишившись позаду насолоджуватися своєю скороминущою пишністю; потім у місячному світлі

¹ В оригіналі porte-cocheres (франц.) — в'їзні ворота.

з'явилися приречені незабаром вийти з моди, як і каркасні будинки, приміські особняки, увінчані куполами, і найстаріші будинки Хрест-авеню, побудовані з темного каменю.

Раптом дахи стали нижчими, газони біля будинків — меншими, особняки зіщулилися й стали схожими на бунгало. Вони займали всю останню милю вулиці, що закінчувалася біля повороту до річки, де горду авеню увінчувала статуя Челсі Арбутнота. Арбутнот був першим губернатором і майже останнім жителем міста, в жилах якого текла англосаксонська кров.

І хоч Янсі й мовчала всю дорогу, повністю віддавшись своєму поганому настрою, свіжий північний вітер листопада все-таки її дещо заспокоїв. Завтра, подумала вона, доведеться витягнути з комірці хутрове пальто.

— Куди ми приїхали?

Авто зменшило швидкість, Скотт із цікавістю глянув на помпезну кам'яну фігуру, що чітко викарбовувалася в місячному світлі; одна рука спочивала на книжці, а вказівний палець другої зі зневажливою символічністю прямо вказував на краєчок нового незавершеного будинку.

— Тут закінчується Крест-авеню, — промовила Янсі, повертаючись до нього. — Це — наша центральна вуличка.

— Музей недоліків американської архітектури.

— Що?

— Нічого, — пробурмотів він.

— Я б повинна була розказати вам про місто. Та забула. Якщо маєте бажання, можемо прогулятися бульваром уздовж річки, — чи, може, ви втомилися?

Скотт її запевнив, що не втомився — анітрохи.

Під тінистими деревами цементна доріжка звузилася, перетворившись на бульвар.

— Міссісіпі... Як мало для вас вона тепер значить! — несподівано сказав Скотт.

— Що? — Янсі оглянулася. — А. Ви про річку...

— Гадаю, що для ваших предків вона була доволі грандіозним життєвим явищем.

— Мої предки тут не жили, — мовила з погордою Янсі. — Мое коріння сягає Меріленда. Батько переїхав сюди після закінчення Єлю.

— Ого! — Скотт ввічливо вдав здивування.

— А мати — звідси. Батько переїхав із Балтимора, тому що тутешній клімат корисний для його здоров'я.

— Зрозуміло.

— Звісно, я вважаю, що, це — наш дім, — потім, поблажливіше, — та загалом місце не має жодного значення.

— Авжеж.

— За винятком того, що я б хотіла переїхати на Схід, а батька вмовити просто неможливо, — завершила вона.

На годиннику — далеко за північ, і на бульварі майже нікого не було. Інколи попереду, на верхівці пагорба, з'являлася пара жовтих дисків, і, коли ті наближалися, вимальовувалися контури припізнілого автомобіля. Незважаючи на це, вони були наодинці з впертою, невсипущою темрявою. Місяць зник за хмарами.

— Коли дорога наблизиться до річки, зупинимось подивитися на воду? — запропонував він.

Янсі про себе тихо всміхнулася. Пропозиція була однією з тих, яких один із її знайомих називав «зрозумілим натяком для всіх мов світу», що зводився до створення природної атмосфери для поцілунку. Вона замислилася. Чоловік ще й досі не справив якогось враження на неї. Він був красивий, очевидно, при грошах, і — з Нью-Йорка. Під час танців він її зацікавив, і симпатія зростала так швидко, як вечір, що наближався до кінця; та потім ця жахлива ситуація з батьком облила крижаною водою іскри почуття, які тільки-но починали жевріти; і зараз — листопад; і ніч — така холодна. Проте...

— Гарзд, — несподівано погодилася вона.

Дорога розділялася; вони трохи покружляли й зупинили авто на відкритому місці, високо над річкою.

— Ну і? — сказала вона в тиші, що запанувала після того, як вимкнули двигун.

— Дякую.

— Тобі тут подобається?

— Майже. Не зовсім.

— А чому?

— Зараз скажу, — відповів він. — Чому тебе назвали Янсі?

— Це сімейна традиція.

— Дуже гарне ім'я.

Він ніжно повторив «Янсі» кілька разів. — Янсі — в ньому чутно всю витонченість Ненсі, та без надмірної педантичності.

— А як тебе звати? — запитала вона.

— Скотт.

— Скотт, а далі?

— Кімберлі. А ти не знала?

— Я не розчула. Місіс Роджерс якось незрозуміло тебе представила.

Зависло коротке мовчання.

— Янсі, — повторив він, — чарівна Янсі, очі її темно-небесного відтінку, душа її млява. А ти знаєш, чому мені тут не зовсім подобається, Янсі?

— Чому?

Вона непомітно наблизила своє обличчя й чекала відповіді, злегка розкривши губи; він знав, що та, хто просить, — отримує заслужене.

Не поспішаючи, він нахилився й торкнувся її губ.

Він зітхнув, й обидва вони відчували якесь полегшення, їм більше не потрібно було грати в те, чого вимагали стародавні звичаї для подібних ситуацій.

— Дякую, — сказав він те саме, коли вперше зупинив авто.

— А тепер тобі все подобається?

У темряві вона, не усміхаючись, дивилася на нього своїми блакитними очима.

— Майже; та повністю вдовольнитися неможливо, звісно.

Він знову нахилився до неї, але вона відвернулася й увімкнула двигун. Настала глибока ніч, і Янсі відчула себе втомленою. Якою б не була мета сьогоднішнього експерименту, її було досягнуто. Він отримав те, про що просив. Якщо йому сподобалося, йому захочеться ще, і це давало їй певні переваги в грі, яка, як вона відчувала, тільки що почалася.

— Я зголодніла, — поскаржилася вона. — Поїдьмо кудись і поїмо.

— Саме тепер, — сумним голосом погодився він. — Саме тоді, коли мене почала надихати Міссісіпі.

— Гадаєш, я гарна? — майже жалісливо запитала вона, тільки-но відкинувшись на спинки сидінь.

— Це не запитання, а нісенітниця!

— Але я люблю, коли люди мені про це кажуть.

— Я саме збирався сказати. Та ти завела мотор.

У центрі міста, в пустельному нічному ресторанчику вони їли яечню з беконом. Тепер Янсі зблідла, наче слонова кістка. Ніч струсила з її обличчя енергійну ліню і томливий відтінок. Вона завела розмову про Нью-Йорк і слухала його розповіді, допоки він не став починати кожне речення з «Ну, гаразд, дивись, ось ти...»

Після вечері вони поїхали додому. Скотт їй допоміг припаркувати авто в маленькому гаражі, й одразу ж біля парадних дверей вона дозволила йому себе поцілувати ще раз. А потім увійшла в дім.

Велику вітальню на всю ширину маленького будинку освічували тільки червоні відблиски передсмертного вогню з каміна. Коли вона виходила з дому, розтопила його і тепер він ледь жеврів. Вона взяла поліно з ящика й кинула його на напівзотліле вугілля, а потім здригнулася, почувши голос із напівтемряви, в яку була занурена дальня частина кімнати.

— Уже повернулася?

Це був голос її батька, ще не достатньо тверезий, проте свідомий і ввічливий.

— Так. Каталася, — коротко відповіла вона, сідаючи в плетене крісло навпроти вогню. — Потім поїхали в центр міста й там повечеряли.

— Зрозуміло.

Батько підійшов до крісла поблизу вогню, зручно всівся й зітхнув. Спостерігаючи за ним краєчком ока, — так вона вирішила показати свою холодність — Янсі помітила, що за останні дві години до батька повернулася його звичайна гідність. Його сиве волосся було дещо скуйовджене; на привабливому обличчі знову з'явився легкий рум'янець. І тільки в очах виступали червоні судини, що нагадувало про недавню п'ятику.

— Добре розважилася?

— А чому це тебе турбує? — грубо відповіла Янсі.

— Чому?

— Здається, ввечері тебе не турбувало нічого. Я попросила тебе підвезти додому двох осіб, а ти не зміг вести власне авто!

— Чорт забери, це я не зміг? — запротестував він. — Та в мене б вийшло взяти участь у перегонах на... ерані, ні — на

арені. Це місіс Роджерс наполягала, аби її юний шанувальник вів авто, то що ж я міг вдіяти?

— Це не її шанувальник, — різко виправила Янсі. З її голо-
зу зникли всі ознаки млосності. — Вона такого самого віку, як
і ти. Це її племінниця... Я мала на увазі — племінник.

— Ну вибач.

— Думаю, тобі доведеться вибачитися ще.

Несподівано вона зрозуміла, що більше не тримає на нього
зла. Їй було радше його шкода; її наздогнала думка, що, по-
просивши підвезти місіс Роджерс додому, вона зазіхнула на
його свободу. Проте насамперед — дисципліна; попереду —
ще багато суботніх вечорів.

— Я слухаю, — вела вона далі.

— Вибач мені, Янсі.

— Гаразд. Я вибачаю, — відповіла манірно.

— Ну що мені ще зробити, аби ти мені вибачила?

Її голубі очі звузилися. Вона сподівалася — та ледве
наважилася зізнатися собі в цьому — що він поїде з нею
в Нью-Йорк.

— Так... Подумаємо, — промовив він. — Зараз листопад.
Якого числа?

— Двадцять третього.

— Зараз скажу тобі, — він задумливо з'єднав кінчики
пальців. — Зроблю тобі дарунок. Усю осінь я хотів дозволити
тобі відвідати Нью-Йорк, та справи йшли кепсько.

Вона ледве стримала посмішку, — нібито справи для нього
мали якесь особливе значення.

— Та, якщо ти так хочеш поїхати, я зроблю тобі такий по-
дарунок, — він підвівся зі стільця, перейшов кімнату й сів за
стіл. — Маю трохи грошей в одному з нью-йоркських банків,
вони лежать там доволі довго, — говорив він, шукаючи в ящи-
ку стола чекову книжку. — Я хотів закрити цей рахунок. Так,
подивимося. Тут якраз... — його ручка щось зашкрябала. —
Де в біса промокальний папір?

Він підійшов до каміна й рожевий прямокутний папірець
опустився на її коліна.

— Ого! Батьку!

Це був чек на триста доларів.

— Ти справді даси мені такі гроші? — запитала вона.

— Не хвилюйся, — запевнив він її й кивнув головою. — Це ще й стане різдвяним подарунком, адже тобі, мабуть, потрібна сукня чи капелюшок, чи ще щось.

— Ну... — невпевнено почала вона, — Я навіть не знаю, чи зможу прийняти такий подарунок! У мене, взагалі-то, є дві сотні, сам знаєш. А ти впевнений...

— Авжеж! — із чарівною безтурботністю він махнув рукою. — Тобі потрібне свято. Ти казала про Нью-Йорк, і я хочу, аби ти туди з'їздила. Скажи своїм друзям із Єлю чи з інших коледжів і вони запросять тебе на вечірку, чи ще кудись.

Він різко сів на стілець і глибоко зітхнув. Янсі склала чек й заховала його в нагрудній кишені своєї сукні.

— Н-у-у-у, — м'яко протягнула вона, повертаючись до свого звичного маніру, — ти надзвичайно милий і турботливий, татку. Намагатимусь не поводитися надто екстравагантно.

Батько не відповідав. Він ще раз тихо зітхнув й сонно відкинувся на спинку крісла.

— Звісно, мені б дуже хотілося поїхати, — промовила Янсі. Батько все ще мовчав. Їй здалося, що він заснув.

— Ти спиш? — запитала вона, цього разу вже весело. Вона нахилилася до нього; потім випрямилася й пильніше придивилася.

— Батьку, — невпевнено мовила вона.

Він застиг в одній позі; рум'янець раптом зник з його обличчя.

— Батьку!

Вона зрозуміла — і від цієї думки по її тілу побігла мурашка, а залізні лещата здавили груди — що в кімнаті, крім неї, більше нікого немає. Минула шалена, страшно довга мить, і вона сказала собі, що її батько мертвий.

V

Янсі завжди до себе ставилася м'яко — як матір ставиться до своєї дикої, розбещеної дитини. Вона не була дурненькою, не сповідувала якоїсь впорядкованої й обміркованої власної філософії. Така трагедія, як смерть її батька, могла викликати тільки одну реакцію — істеричну жалість до себе. Перших три дні промайнули як кошмар; але притаманна цивілізації

сентиментальність, зовсім не схожа на жорстокість природи щодо поранених особин, завжди надихала якусь місіс Орал, компанією якої Янсі до цього часу гребувала, на прояв пристрасного інтересу до подібних катастроф. Місіс Орал і взяла на себе всі клопоти й турботи, що виникли з похоронами Тома Боумана. На наступний ранок після смерті батька Янсі відправила телеграму єдиній родичці, що залишилася в неї, яка жила в Чикаго, але дама, що досі поводитися прихильно, відповіді не зволила.

Чотири дні Янсі сиділа нагорі у своїй кімнаті, слухаючи звуки безкінечних кроків і стукіт у двері, що долинав із веранди — її нервозність тільки підсилювалася від того, що з дверей зняли дзвінок. Бо так наказала місіс Орал! Дверні дзвінки завжди знімають у таких випадках! Після похорону напруга зменшилася. Янсі, одягнувшись у нову чорну сукню, оглянула своє відображення в дзеркалі трюмо й розплакалася — їй здалося, що вона має дуже сумний вигляд, але водночас прекрасна. Вона спустилася вниз і сіла читати якийсь кіножурнал, сподіваючись, що не залишиться в будинку одна, коли о четвертій годині на Землю опуститься зимова тьма.

Того вечора місіс Орал сказала служниці *carpe diem*, і Янсі пішла на кухню подивитися, чи вона ще не пішла, коли несподівано задзеленчав дверний дзвінок, котрий прикріпили знову. Янсі затремтіла. Вона почекала хвилину, потім — підійшла до дверей. Прийшов Скотт Кімберлі.

— Я прийшов, щоб поцікавитися, як ти почуваєшся, — сказав він.

— Ох! Мені набагато краще, дякую, — відповіла вона з тихою гідністю, що, як їй здавалося, неодмінно підходить для такої ситуації.

Вони так і стояли в залі, відчуваючи ніяковість, згадуючи дещо веселі, а дещо сумні події їхньої останньої зустрічі. Годі їй уявити собі більш непоштиву прелюдію до такої жакливіої трагедії. Тепер їхні розмови не могли бути плавними й спокійними, а прогалини не заповнювалися фривольними натяками про взаємне минуле, й, окрім того, в них не було жодних підстав на те, аби він щиро вдавав, що розділяє її горе.

— Може, зайдеш? — мовила вона, нервово кусаючи губи. Він пішов за нею у вітальню й сів на канапу біля неї. Вже через

хвилину просто тому, що тут був чоловік — живий, ввічливий, — вона плакала на його плечі.

— Ну, ну! — говорив він, обійнявши її та безглуздо поплекавши по плечу. — Ну ж бо, тихенько!

Він був достатньо кмітливим, аби потім не надавати цьому жодного особливого значення. Просто позначилося нелюдське напруження останніх днів: вона була переповнена почуттями, горем і самотністю; з таким же успіхом вона могла б розплакатися на будь-якому іншому першому-ліпшому плечі. Хоча між ними й виник природний інстинкт, таке б сталося навіть тоді, коли б він перетворився на старезного дідугана. Через мить вона вже випрямилася.

— Вибач мені, — уривчасто прошепотіла вона. — Та сьогодні... сьогодні цей дім такий похмурий.

— Я розумію, що ти відчуваєш, Янсі.

— Твоє... твоє... твоє пальто не дуже промокло від моїх сліз?

Після того, як напруга спала, вони обидва істерично розсміялися, і сміх на мить знову повернув їй належне почуття гідності.

— Я не розумію, чому обрала саме тебе, аби поплакатися, — знову схлинула вона. — Я справді не кидаюся просто так на всіх, хто заходить у дім.

— Я вважатиму це... за комплімент, — відповів він, тверезо оцінивши її слова, — і важко уявити, як ти почувашся тепер. — потім, після паузи. — Що ти тепер збираєшся робити?

Вона похитала головою.

— Я не знаю, — прошепотіла вона, схлипуючи. — Я гадала, що поїду до тітки в Чикаго й там залишуся на деякий час.

— Упевнений, що це — найкраще... Найкраще рішення.

Опісля він не знав, що ще сказати в такій ситуації, тому додав:

— Так, це — найкраще рішення.

— Що ти робиш... тут, у місті? — поцікавилася вона, судомно схлипуючи й витираючи очі хустинкою.

— Ох, я ж тут з... з Роджерсами. Вирішив затриматися.

— Ти був на полюванні?

— Ні, я просто гостював.

Він не розповів, що залишився у місті заради неї. Вона могла сприйняти це як нав'язливість.

— Зрозуміло, — мовила вона, так і не зрозумівши.

— Я б хотів знати, Янсі, чи можу я щось для тебе зробити? Можливо — поїхати в центр і купити щось тобі — що завгодно, щось комусь передати — ти тільки скажи мені! Або ж ти хочеш все полишити й просто насолодитися свіжим повітрям? Я б міг покатати тебе якогось вечора, і ніхто б не побачив тебе.

Він різко увірвав останнє слово, нібито зрозумів недоречність цієї пропозиції. Вони дивилися один на одного із жахом.

— О, ні, дякую! — крикнула вона. — Я справді не хочу кататися.

На його полегшення відкрилися вхідні двері й увійшла леді похилого віку. То була місіс Орал. Скотт одразу ж встав і поспішив на вихід.

— Якщо ти впевнена, що немає нічого, що я міг би для тебе зробити...

Янсі познайомила його з місіс Орал; потім, залишивши старшу жінку біля каміна, провела його до дверей. І несподівано її осінило.

— Зачекай хвилинку.

Вона побігла на другий поверх і тут же повернулася, тримаючи в руці рожевий папірець.

— Ось про що я тебе попрошу, — сказала вона. — Не міг би ти взяти у «Першому національному банку» гроші за цим чеком? Ти можеш зробити це будь-коли, коли тобі зручно.

Скотт дістав свій гаманець і відкрив його.

— Гадаю, ти можеш отримати готівку зараз, — запропонував він.

— О, це не терміново.

— Та все-таки, — він дістав три новеньких стодоларових купюри й віддав їй.

— Це надзвичайно мило з твого боку, — промовила Янсі.

— Не зовсім. Чи можу навідати тебе, коли наступного разу приїду на Захід?

— Авжеж!

— Так і зроблю. А сьогодні я повертаюся додому.

Двері випустили його в сніжну темряву, і Янсі повернулася до місіс Орал. Та прийшла, аби обговорити деякі плани.

— Отже, крихітко, що ви плануєте робити далі? Нам потрібно скласти план. Якщо ви вже надумали щось певне, обговорімо це прямо зараз!

Янсі думала. Вона здалася собі такою жалюгідною й самотньою в цьому світі.

— Я досі не отримала відповіді від тітоньки. Сьогодні вранці я відправила їй ще одну телеграму. Вона може бути у Флориді.

— Тоді ви поїдете до неї?

— Гадаю, що так.

— І дім вам буде не потрібен?

— Гадаю, що ні.

Місіс Орал, спокійна та практична, озирнулася навколо. Їй спало на думку: раз Янсі звідси з'їде, може, найняти будинок для себе?

— А тепер, — вела вона, — дозвольте запитати: чи знаєте ви щось про свої фінансові справи?

— Звісно, мабуть, — байдуже відповіла Янсі; і потім, ледь не розплакалася. — Грошей було достатньо для д-д-двох; тому має вистачити на о-одну.

— Я не це мала на увазі, — сказала місіс Орал. — Ви знаєте про деталі?

— Ні

— Я так і думала, що ви нічого не знаєте. А ще я подумала, що ви повинні володіти такою інформацією — тобто мати докладний звіт про те, де ваші гроші та скільки їх. Тож я набрала містера Хеджа, котрий добре знав вашого батька, й попросила його сьогодні прийти та подивитися папери. Також він збирався зайти в банк вашого батька і взяти фінансові звіти по рахунках. Гадаю, ваш батько не написав заповіт.

Деталі! Деталі! Деталі!

— Дякую вам, — промовила Янсі. — Я вам надзвичайно вдячна.

Місіс Орал енергійно кивнула головою три чи чотири рази й підвелася.

— І оскільки Хельму я сьогодні відпустила, то, мабуть, сама приготую вам чай. Ви б хотіли чаю?

— Гадаю, що так.

— Гарзд, я приготую для вас чудовий чай.

Чай! Чай! Чай!

Містер Хедж, представник одного з найдавніших шведських сімейств міста, прибув у дім Янсі о п'ятій. Він сумно, як

і належить, майже похоронно, привітав її, сказав, що чув про її горе й висловлює глибокі співчуття; що допомагав організувати похорон і зараз розповість їй все про її фінансове становище. Чи, часом, не знає вона про заповіт? Ні? Тоді, мабуть, він його не склав.

Та заповіт був. Він майже одразу знайшов його у шухляді стола містера Боумана, проте з іншими паперами йому довелося розбиратися до одинадцятої вечора, перш ніж надати більше інформації. Наступного ранку він прибув о восьмій, поїхав у банк о десятій, опісля — відвідав певну брокерську фірму й повернувся до Янсі ополудні. Він кілька років знав Тома Боумана, та був зовсім вражений, коли дізнався про стан, у якому цей красень-гультьай залишив свої справи.

Він порадився з місіс Орал, і цього вечора стримано повідомив наляканій Янсі про те, що вона, практично зосталася без грошей. Посеред розмови принесли телеграму із Чикаго, з якої Янсі дізналася, що минулого тижня тітка відправилася у круїз Індійським океаном і не планує повертатися раніше наступної весни.

Прекрасна Янсі, така щедра й дотепна, завжди на короткій нозі з усіма прикметниками, не змогла знайти у своєму словнику слів, щоб описати своє горе. Здрігаючись, як ображене дитя, вона піднялася на другий поверх і сіла навпроти дзеркала; розчісувала волосся, намагаючись відволіктися. Сто п'ятдесят разів провела вона по пасмах, нібито це була певна процедура, а потім ще сто п'ятдесят — відчувала таке горе, що не могла зупинити нервові рухи. Вона розчісувала його, допоки рука не заніміла, та затим взяла гребінець в другу долоню й знову почала пригладжувати волосся.

Наступного ранку служниця знайшла її на підлозі — вона спала серед білизни, яку витягнула з комода й розкидала по кімнаті. Повітря було важким й солодким від запаху пролитого парфуму.

VI

Точніше, якщо не надавати великого значення професійно похмурому містеру Хеджу, Том Боуман залишив грошей достатньо — можна сказати, — більш ніж достатньо, щоб за-

безпечити свої посмертні потреби. Крім того, він залишив меблі, накопичені за двадцять років, швидкий родстер з астматичними циліндрами й дві тисячодоларових акції одного з ювелірних магазинів, які приносили близько 7,5 відсотка доходу. На жаль, ці акції на біржі не котирувалися.

Коли авто й умеблювання було продано, а оштукатурене бунгало — передано власнику, Янсі з жахом наважилася оцінити свої ресурси. В неї виявилось близько тисячі доларів. Якщо їх вкласти у щось, то гроші могли б підвищити рівень доходу до п'ятнадцяти доларів на місяць. І, як бадьоро підмітила місіс Орал, цих коштів якраз вистачило б на кімнату в пансіоні, яку жінка підшукала для неї. Янсі так зраділа цій новині, що розплакалася.

Тож вона вирішила діяти так, як і будь-яка приваблива дівчина в такій ситуації. З твердим рішенням, дівчина розповіла містеру Хеджу, що хоче вкласти тисячу доларів у видатковий рахунок, опісля — вийшла з його офісу й зайшла в перукарню навпроти, щоб зробити зачіску. Це несподівано підняло їй настрій. Того ж дня вона залишила пансіон і поселилася в невеличкій кімнатці найкращого готелю міста. Якщо вже доведеться потонути в бідності, то робити це слід розкішно.

У підкладку її найкращого траурного капелюшка було зашито три новеньких стодоларових купюри — останній подарунок батька. Чого вона очікувала від них, чому ховала їх так — сама не розуміла. Можливо, вона це зробила тому, що вони потрапили до неї за таких обнадійливих обставин, і завдяки радісній аурі цього заступництва, що відбивалася в новеньких хрустких паперових особах, вони могли б купити для неї веселіші речі, ніж самотні трапези й вузькі пансіонні ліжка? Вони ототожнювалися з юністю, успіхом і красою; вони якимось дивним чином стали всім тим, що вона втратила тієї листопадової ночі, коли Том Боуман, увівши її в інший, нерозсудливий світ, втопився в ньому сам і залишив її, самотню, шукати шлях назад.

У готелі «Гаявата» Янсі прожила три місяці; та потім вона зрозуміла, що після перших візитів її товаришів і вираження співчуття останні, схоже, знайшли якісь цікавіші заняття, ніж проводити час із нею. Якимось до неї зайшов Джеррі О'Рурк

і з диким, кельтським вогнем у погляді зажадав, аби вона негайно ж вийшла за нього заміж. Коли вона попросила час для роздумів, він розгнівано пішов геть. Потім до неї дійшла інформація, що йому запропонували роботу в Чикаго і тієї самої ночі він туди й поїхав.

Вона розмірковувала над своїм страхом і невпевненістю. Їй доводилося чути історії про людей, що потрапляли на саме дно життя, у вир смерті. Якось її батько розповів їй історію про чоловіка зі свого коледжу, котрий найнявся в шинок і чистив за пляшку пива до блиску мідне поруччя: також вона знала, що в місті були дівчата, матері яких гралися з її матюю, коли ще та була маленькою, та тепер їхні родини так збідніли, що вони перетворилися на звичайних дівчат, які працювали в крамницях і взяли шлюб з пролетаріатом. Така сама доля переслідувала і її — яка нісенітниця! За що? У місті вона знала кожного, її запрошували всюди; її дідусь був губернатором Південного штату!

Вона написала своїй тітці в Індію, а потім — у Китай, та відповіді не було. Вирішила, що тітчин маршрут змінився, і це підтвердила листівка з Гонолулу, в якій не було жодного співчуття щодо смерті Тома Боумана, проте виявилось, що тітка разом із гостями, відбуває на східне узбережжя Африки. Це стало останньою краплею. Млосна й чуттєва Янсі врешті зрозуміла, що залишилися сама.

— Чому б вам не підшукати роботу на деякий час? — дещо роздратовано запропонував містер Хедж. — Безліч привабливих дівчат сьогодні працюють, і просто тому, аби зайняти себе чимось. Наприклад, Ельза Прендергаст веде колонку світських хронік у «Бюлетин», а донька Семпла...

— Я не можу, — коротко мовила Янсі, а очі її замерхтіли від сліз. — У лютому я їду на Схід.

— На Схід? Ви збираєтесь до когось у гості?

Вона кивнула.

— Авжеж, у гості, — збрехала вона, — тож не думаю, що на такий короткий період часу мені знадобиться робота.

Їй хотілося поскиглити, проте вона впоралася зі сльозами, й обличчя її набуло зарозумілого виразу.

— Мабуть, я спробую час від часу надсилати деякі замітки, просто так, заради розваг.

— Так, це доволі весело, — з деякою іронією погодився містер Хедж — Та, вважаю, що вам не варто квапитися. У вас ще, мабуть, є достатньо коштів.

— Авжеж, ще є.

Вона знала, що на рахунку — кілька сотень.

— Гарзд, тоді я впевнений, що хороший відпочинок, зміна оточення — саме те, що вам потрібно.

— Так, — відповіла Янсі. Її губи затремтіли, вона встала, ледь тримаючись, щоб не зомліти. Містер Хедж, схоже, є бай-дужою й холодною персоною. — Так от тому я і їду. Хороший відпочинок — те, що справді потрібно.

— Гадаю, це мудре рішення.

Що б подумав містер Хедж, коли б побачив дюжину чернеток одного листа, написаних тієї ночі, сказати важко. Ось — два перших варіанти. Слова у квадратних дужках — можливі варіанти тексту:

Любий Скотт! Не бачила тебе відтоді, як я, жалюгідне дівчисько, розплакалася на твоєму плечі, тож подумала, що напишу й розкажу тобі про те, що незабаром їду на Схід і хотіла б, аби ти пообідав [повечеряв] якимось зі мною. Я живу в кімнаті [апартаментх] готелю «Гаявата», очікуючи на приїзд тітки, в котрої й збираюся жити [зупинитися], вона повертається з Китаю цього місяця [весною]. Крім того, я отримала багато запрошень зі Сходу, тому розмірковую над тим, що з ними робити. Тож я хотіла б побачити тебе...

На цьому варіант уірваввся — його пожбурили в кошик для сміття. Через годину писанини, вийшло ось що:

Мій любий містер Кімберлі! Я часто [інколи] думала про вас від нашої останньої зустрічі. Через місяць я збираюся навідати свою тітку в Чикаго, тому заїду на Схід і була б рада зустрітися з тобою. Останнім часом я мало куди виходжу, проте мій терапевт порадив змінити оточення, тож готуюся порушити правила пристойності деякими веселими відвідинами на Сході...

Зрештою, з невимушеним відчаєм вона написала зовсім просту записку без усяких пояснень чи вивертів, порвала її і пішла спати. Наступного ранку вона розшукала уривки в кошику для сміття, вирішила, що останній варіант — найкращий і надіслала йому точну копію. Ось вона:

Любий Скотт! Хочу тобі повідомити, що сьомого лютого зупинюся в готелі «Рітц-Карлтон», приблизно на сім днів. Якщо зателефонуєш мені якось дощового вечора, то запрошу тебе на чай.

Щиро твоя, Янсі Боуман.

VII

Янсі вирішила зупинитися у «Рітці» тільки тому, що якось сказала Скотту, що завжди реєструється саме там. Коли вона приїхала в Нью-Йорк — крижаний Нью-Йорк, незрозумілий загрозливий Нью-Йорк, зовсім не схожий на те безтурботне місто театрів і побачень у коридорах готелю, котрий вона раніше знала, — в її гаманці було рівно двісті доларів.

Більшу частину своїх грошей вона вже витратила і тепер їй довелося поступово жертвувати тими священними трьома сотнями, аби замінити важку чорну траурну сукню, яку вирішила вже не одягати, на ніжну й милу напівтраурну.

Зайшовши в готель, коли його витончено одягнені клієнти саме збиралися на обід, вона вирішила вдати спокійний і втомлений вигляд. Клерки за конторкою, звісно, знали, скільки в неї в гаманці. Вона навіть уявила, як хлопці-посильні насміхалися над її іноземними марками, котрі та відпарила зі старого багажника батька й приклеїла на свою валізку. Від цієї останньої думки вона здригнулася. Можливо, ці готелі й пароплави вже давним-давно вийшли з моди чи просто існували взагалі.

Вистукуючи пальцями по стійці якийсь ритм, вона роздумувала про те, чи зможе вона, якщо забракне готівки за номер, змусити себе посміхнутися й піти з таким невимушеним видом, щоб ті дві багато вдягнені дами, що стояли поруч із нею, нічого не запідозрили? Як небагато потрібно дівчині у двадцять років, щоб повністю відмовитися від самовпевненості! Три місяці без надійної опори в житті залишили незгладимий слід у душі Янсі.

— Двадцять чотири шістдесят два, — байдуже мовив клерк.

Її серце заспокоїлося, і вона пішла за хлопцем-посильним до ліфта, мимохідь байдуже глянувши на двох модно одягнених дам. Їхні спідниці — довгі чи короткі? Довгі, помітила вона.

Вона замислилася над тим, на скільки можна подовжити спідницю свого нового костюму для прогулянок.

За обідом її настрої покращився. Їй вклонився метрдотель. Легкий шурхіт розмов, приглушений гул музики заспокоїли. Вона замовила якусь надзвичайно дорогу страву з дині, яєць й артишоків і, кинувши оком на чек, що лежав біля її тарілки, підписала на ньому номер своєї кімнати.

Нагорі, у своїх апартаментах, вона лягла на ліжко й розкрила перед собою телефонний довідник, намагаючись пригадати всіх своїх колишніх знайомих із міста. Та коли зі сторінок книжки на неї дивилися телефонні номери з пихатими префіксами «Плаза», «Сіркл» і «Райндлендер», на неї раптом немов подув холодний вітер, похитнувши її й без того нестійку впевненість. Усі ці дівчата, з якими вона була знайома в школі, або познайомилася десь улітку на вечірці, або навіть під час якогось університетського балу — чи могла вона бути цікавою для них тепер, бідна й самотня? Вони тонули в любові, побаченнях, розписавши на тиждень наперед свої легковажні веселощі. На її нескромне нагадування про давнє знайомство вони могли просто обуритися.

А проте вона зателефонувала чотирьом дівчатам. Однієї не було вдома, друга вирушила в Палм-Біч, третя — в Каліфорнію. Тільки одна, з якою вдалося поговорити, щиро повідомила, що лежить у ліжку й хворіє на грип, та коли одужає й зможе вийти з дому — повідомить Янсі. Потім дівчина здалася. Вона вирішила створити ілюзію хороших часів іншим чином. Ця ілюзія просто необхідна — це частина її плану.

Вона глянула на годинник — була третя година. Скотт Кімберлі мав би вже зателефонувати, чи, зрештою, залишити якусь записку. Та, можливо, він просто зайнятий — у клубі, її думки були невпевнені, чи ще десь — купуючи нову краватку, наприклад. Він точно зателефонує о четвертій.

Янсі усвідомила, що має діяти швидко. Вона підрахувала, що, якщо обережно витратити сто п'ятдесят доларів, то вона зможе прожити ще протягом двох тижнів — не більше. Привид невдачі, страх, що після закінчення цього строку вона не матиме друзів і грошей, ще не турбував її.

Уже не вперше для втіхи, чи просто, аби отримати бажане запрошення, чи так, із цікавості, вона обдуманно спокушала

чоловіків; і вперше все її життя повністю залежало від результату справи й вперше на неї тиснули нужденність і відчай.

Найсильнішими козирами були виховання та походження; всім прихильникам вона здавалася популярною, бажаною й щасливою. І тепер, частково з нічого, їй доведеться знову створити такий образ. Скотт якось мав би подумати, що добра половина Нью-Йорка лежить біля її ніг.

О четвертій вона пішла в Парк-Авеню, де світило сонце; лютневий день був свіжим і розпиляв аромат весни, високий й такі омріяні для неї апартаменти вишикувались вуличкою, випромінюючи білосніжність. Вона повинна жити тут і мати графік веселощів на щодень. У цих вишуканих «без запрошення не входить» жіночих крамницях вона повинна проводити свої ранкові години, бездумно витрачаючи й витрачаючи гроші, не замислюючись над ціною; в цих ресторанах вона мусить снідати ополудні в товаристві інших модних жінок, випромінюючи аромат орхідей і, можливо, тримати у своїх доглянутих руках мініатюрно-карликового померанського шпіца.

Улітку — ну, що ж, вона від'їжджатиме у свій бездоганний будиночок у Такседо, що стоїть на недосяжній висоті, звідки вона й спустатиметься, щоб відвідувати світ прийомів і балів, перегонів і поло. В перервах між таймами гравці оточуватимуть її, всі в білих шоломах і костюмах, у всіх — обожнювання в очах, і коли вона у вихорі задоволень мчатиме до якоїсь нової насолоди, за нею стежитимуть безліч безсило-ревнивих жіночих очей.

Щодва роки, звісно, вони їхатимуть за кордон. Вона почала планувати свій типовий рік: кілька місяців жити тут, наступні кілька — ще де-інде, допоки вона та Скотт Кімберлі не пізнають добре ці місця, переїжджаючи вслід за найчутливішими коливаннями барометра моди із села в місто, від пальм до сосен.

Вона мала не більше як два тижні, щоб зайняти певну соціальну позицію. В екстазі рішучості, вона підняла голову й подивилася на найвищий білий хмарочос.

— Це буде до болю дивовижно! — прошепотіла вона собі.

І майже вперше в житті слова, що виражали віру в диво, яка заблищала в її очах, не пролунали як перебільшення.

VII

Близько п'ятої вона хутко вернулася в готель і нервово поцікавилась біля стійки, чи не телефонував їй хтось? На її глибоке розчарування для неї нічого не було... А через хвилину в номері задеренчав телефон.

— Це Скотт Кімберлі.

У її серці пролунав заклик до боротьби.

— О, як ти?

Її голос натякав на те, що вона майже забула цього чоловіка. Говорила не безпристрасно, а з простою ввічливістю.

Тільки-но відповіла на неминуче запитання про те, як доїхала, — відразу ж, несподівано, почервоніла. Бо в цю мить, з уособлення всіх багатств і втіх, яких вона прагнула, зі слухавки матеріалізувався простий чоловічий голос, і її впевненість зросла. Чоловічі голоси завжди залишалися чоловічими голосами. Їх можна видозмінювати; з них можна вилучати мелодійні складки, котрі потім у їхніх думках, не мають жодного раціонального підтвердження. Голоси чоловіків можуть бути скорботними чи ніжними, за її бажанням — сповненими відчаю. Вона зраділа. Піддатлива глина — готова й очікувала на дотик її рук.

— Не хочеш сьогодні зі мною повечеряти? — запропонував Скотт.

— Ну, — тільки не сьогодні, подумала вона; слід змусити його думати про неї цього вечора, — не знаю, чи зможу, — мовила вона. — Мене вже запросили на вечерю та в театр. Дуже шкода.

У її голосі не було вибачливих ноток — він звучав ввічливо. Опісля, ніби якась радісна думка тільки-но заповонила її мозок — проте, як же у своєму розпланованому графіку їй вдасться викроїти трішки вільного часу й для нього.

— Послухай, а чи не міг би ти зайти зараз же на чай?

Він незабаром приїде. Він грає у сквош і, тільки-но закінчиться гра, він примчить до неї. Янсі поклала слухавку й з кмітливою спритністю обернулася до дзеркала — надто напружена, аби всміхнутися.

Вона критично оцінила свої блискучі очі й матове волосся. Потім витягла з валізи сукню кольору лаванди й почала одягатися.

Перш ніж спуститися, вона змусила його чекати в холі готелю цілих сім хвилин; відтак підійшла до нього з привітною, млявою усмішкою.

— Привіт, — прошепотіла вона. — Як же я рада знову тебе бачити. — Як ти? — і, голосно зітхаючи, — я втомилася не на жарт. Зранку, відтоді як приїхала, ні хвилини вільного часу: робила закупи, а потім довелося розірватися між ланчем і денним спектаклем. Купила все, що побачило око. Навіть не знаю, як тепер розплатитися за все це.

Вона до дрібниць пригадала їхню першу зустріч, коли так, із дотепом, сказала, що зовсім не популярна. Тепер вона вже не могла дозволити собі таку ризиковану ремарку; неприпустимий був навіть натяк. Він повинен думати, що вона на самоті не буває жодної хвилини.

Вони обрали столик і замовили сендвічі з оливками та чай. Він такий привабливий, думала вона, й одягнений просто чудово. Сірі очі з-під невинного, попелястого волосся, захоплено розглядали її. Її цікавило, що він тепер робить, чи сподобалась йому її сукня, про що він думає.

— На скільки ти тут зупинилася? — запитав він.

— На два тижні. Я збираюся в Принстон, на лютневий бал, затим — на приватну вечірку в Принстон, — на кілька днів. Ти не здивований, що я так швидко розпочала свої «виходи у світ»? Знаєш, батькові це б сподобалося. Він підтримував усі ці новаторські тенденції-походеньки.

Цю примітку вона вигадала ще в потязі. На жодну вечірку не збиралася; на жоден бал не була запрошена. А проте ці слова потрібні для створення ілюзії щастя. Для неї ця ілюзія стала правдою.

— А ще, — вела вона далі, всміхнувшись, — двоє з моїх колишніх кавалерів зараз у місті, тому, гадаю, сумувати буде ніколи.

Вона помітила, як Скотт кліпнув, і зрозуміла, що остання фраза влучила в ціль.

— Які плани на зиму? — поцікавився він. — Повертаєшся на Захід?

— Ні. Розумієш, моя тітка цього тижня повертається з Індії. Вона збирається поселитися у своєму маєтку у Флориді, тож я погостюю в неї до середини березня. Після завітаємо у Хот-Спрінгс і влітку, можливо, — в Європу.

То була абсолютна вигадка. Її перший лист до тітки, в якому докладно була описала смерть Тома Баумана, нарешті дійшов до пункту призначення. В короткій записці тітка висловила свій жаль щодо такої трагедії й повідомила, що повернеться в Америку, можливо, через два роки, якщо не залишиться в Італії.

— Але ти ж дозволиш мені побачити тебе ще раз, доки ти тут, — блавав Скотт, вислухавши таку захопливу програму на майбутнє. — Якщо ти не можеш сьогодні повечеряти зі мною, як щодо середи — післязавтра?

— У середу? Чекай-но. — Янсі насупила брови, вдаючи задуму. — Гадаю, що в мене побачення в середу, проте ще точно не знаю. Як щодо того, аби завтра зателефонувати мені і я тобі повідомлю? Мені б надзвичайно хотілося повечеряти з тобою, проте, здається, я вже пообіцяла комусь побачення.

— Добре. Я тобі зателефоную.

— Близько десятої.

— Постарайся звільнитися — в середу чи будь-якого іншого дня.

— Я повідомлю. Якщо не зможу повечеряти в середу, то на ланч точно піду.

— Гарзд, — погодився він. — І підемо на денний спектакль.

Вони трохи потанцювали. Ні словом, ні жестом, Янсі не показала свого зацікавлення до нього, доки не простягнула свою руку, аби попрощатися.

— Бувай, Скотт.

На мить — недостатньо, щоб запевнитися, що це справді сталося, й достатньо, аби він пригадав ту ніч на бульварі Міссісіпі, — вона просто подивилася йому у вічі. Потім швидко розвернулася й поквапилася геть.

Вона замовила вечерю в маленькому ресторані за кутом. Економно, — всього півтора долара. На побачення її не запросили, жоден чоловік не склав їй компанії — тільки старець у гетрах, що намагався заговорити з нею, коли та виходила на вулицю.

ІХ

Янсі сиділа сама в одному з шикарних кінотеатрів — розкіш, на яку вона заслуговувала, — думала вона, — та спостерігала, як Ме Мюррей носить вихором крізь приголомшливі

життєві перспективи й одночасно обмірковувала результати першого дня. В ретроспективі, здавалося, досягла значного успіху. Вона вразила його як і вигадкою про матеріальний добробут, так і своїм ставленням до нього. Найкращим рішенням було уникати вечірніх побачень, дозволити йому побути наодинці, подумати про неї, уявити її з іншими чоловіками, нехай навіть побуде кілька вечорів сам, у своїй квартирі, уявляючи те, як весело було б, якби... Найкращим рішенням був час і її недосяжність.

Поглинена кінокартиною, вона намагалася підрахувати вартість умеблювання, біля яких героїня страждала від своїх уявних житейських помилок. Їй надзвичайно сподобався цей помпезний італійський столик, що займав небагато місця у великій їдальні обабіч довгої лави, що надавало кімнаті духу середньовічної розкоші. Її приваблювала краса одягу й хутра Ме Мюррей, її грайливі капелюшки, маленькі французькі черевички. Та через мить її думки знову повернулися до власної драми; вона хвилювалася, чи Скотт, бува, не заручений, і її серце зупинилося від такої думки. Та навряд чи. Після її приїзду він так швидко їй зателефонував, так щедро розділив з нею свій час, так чуйно ставився до неї того дня.

Одразу як закінчився сеанс, вона повернулася в «Рітц» і майже вперше за три місяці заснула міцним і щасливим сном. Атмосфера навколо більш не здавалася крижаною, навіть черговий по поверхах готелю привітно й шанобливо всміхнувся, коли Янсі попросила свій ключ.

Наступного ранку близько десятої зателефонував Скотт. Янсі, котра не спала ось вже кілька годин, вдала сонний голос після бурхливої ночі.

Ні, вона не зможе з ним повечеряти в середу. Їй шкода, як вона й передбачала, її справді вже запросили. Проте вони можуть разом поснідати й відвідати денний спектакль, тільки якщо той пообіцяє привезти її назад вчасно до чаю.

Весь день вона блукала вуличками. Піднявшись на другий, відкритий поверх автобуса, Янсі сіла трохи далі від краю, бо Скотт міг випадково її побачити; коли вона виплила з Ріверсайд Драйв і повернулася до П'ятої Авеню, вже спускалися зимові сутінки, і в цю мить її любов до Нью-Йорка, до його чарівливої розкоші зміцніла й подвоїлася. Тут вона повинна

жити в достатку, тут їй повинні кланятися дорожні полісмени, коли вона проїжджатиме вулицями у своєму лімузині — з маленьким собакою — цими бульварами їй призначено щонеділі ходити до модерної церкви разом зі Скоттом — привабливим, одягненим у вкорочене пальто й циліндр, — Скоттом, що вірно крокує біля неї.

У середу за сніданком Янсі описала всі принади двох проведених уявних днів у місті. Вона розповіла про подорож у Хадсон на авто й поділилася враженнями про дві п'єси, які подивилася, звісно, в товаристві її шанувальника. Вона уважно вивчила сторінки ранкових газет, котрі присвячувалися театру, й обрала дві вистави, про яких було написано більше інформації.

— О, — сумно мовив він, — то ти вже бачила «Далсі»? Я взяв два квитки — та ти, мабуть, не захочеш ще раз подивитися цю виставу.

— Ні-ні, нічого, — щиро запротестувала вона. — Розумієш, ми все одно запізнилися, та й, окрім цього, я її обожаю!

Та він і чути не хотів про відвідини вистави двічі — до речі, він теж уже її бачив. Янсі до божевілля хотілося піти на цю виставу, та замість цього їй довелося спостерігати за тим, як Скотт обмінював квитки на інші, й в останню хвилину до початку вистави їм дісталися жажливі місця. Часом гра здавалася складною.

— До речі, — сказав він після того, як поверталися в готель на таксі, — ти ж завтра збираєшся їхати в Принстон, на бал, чи не так?

Вона заціпеніла. Їй і в голову не прийшло, що така подія має відбутися вже незабаром і що він згадає про неї.

— Так, — прохолодно мовила. — Я виїжджаю завтра вдень.

— Гадаю, о 2:20, — прокоментував Скотт, і додав, — а де ти зустрічаєшся з тим хлопцем, що запросив тебе, — у Принстоні?

На мить вона прогинула язика.

— Так, він зустріне мене біля вагона.

— Тоді я підвезу тебе до вокзалу, — запропонував Скотт. — Там багато народу, й, можливо, в тебе виникнуть проблеми з пошуком носильника.

Їй не спало на думку жодної слушної відповіді, жодної хорошої відмовки. Вона дуже шкодувала, що відразу не сказала,

що поїде на автомобілі, та тепер навіть витончена й правдоподібна брехня не могла змінити ходу подій.

— Це так мило з твого боку.

— Ти залишишся у «Рітці», коли повернешся?

— Так, — відповіла вона. — Я залишу за собою свої кімнати. Її номер був найменшим і найдешевшим у готелі.

Доведеться дозволити йому посадити її у потяг до Принстона — вибору не було. Наступного дня, коли після сніданку вона збирала валізу, її уява так розігралася, що вона наповнила валізу саме тими речами, які взяла б із собою, якби її справді запросили. Проте вона мала намір вийти на першій же зупинці й повернутися в Нью-Йорк.

Скотт зателефонував їй о пів на другу, вони сіли в таксі й поїхали до Пенсильванського вокзалу. Як він й очікував, вагон був переповнений, проте він знайшов для неї місце й поклав її валізу на верхню багажну полицку.

— Я зателефоную в п'ятницю — розповіси, чи добре ти поводитися, — сказав він.

— Добре. Я буду слухняною.

Очі їхні зустрілися, і на мить, незрозумілий, напівсвідомий порив емоцій, з'єднав їх воедино. Коли Янсі опанувала себе, погляд, здається, говорив...

Несподівано, над її вухом пролунав голос:

— Та це ж Янсі!

Янсі повернула голову. На превеликий жах впізнала Еллен Харлі, дівчину, якій телефонувала в день приїзду.

— Янсі Боуман! От не очікувала побачити тебе тут. Як поживаєш?

Янсі представила Скотта. Її серце сказано вистрибувало з грудей.

— Так ти теж їдеш на бал? Яка чудова несподіванка! — вигукнула Еллен. — Можна сісти біля тебе? Давно вже хотіла потеревенити з тобою. Хто тебе запросив?

— Ти його не знаєш.

— А, може, знаю.

Її слова, роздираючи чутливу душу Янсі гострими кігтями, перервалися незрозумілими спалахами гніву кондуктора. Скотт вклонився Еллен, кинув прощальний погляд на Янсі й вийшов із вагона.

Потяг рушив. Доки Еллен розбиралася зі своїм багажем і знімала хутряне манто, Янсі роздивлялася навколо. У вагоні було весело; збуджена балаканина дівчат, немов димомла, висіла в сухому, повітрі, що пахло гумою.. То тут, то там сиділи гувернантки, як облуплені скелі серед квіткових полів, і своєю німою й похмурою приреченістю нагадували про тлінність веселошів і юності. Скільки разів сама Янсі була частиною такого натовпу — безтурботна й щаслива, вона мріяла про чоловіків, яких ще зустрине, про екіпажі, котрі очікували на вокзалах, про засніжені університетські містечка, про великі вогні в камінах студентських клубів, про імпортні оркестри, що виграють бадьору музику, котра бореться з неминучим наближенням світанку.

А тепер вона — стороння, непрошена, небажана. Як і в день прибуття у «Рітц», відчувала, що будь-якої миті з неї зірвуть її маску й вона постане як експонат брехні на осуд усього вагона.

— Розкажи мені все! — казала Еллен. — Що робила весь час? Я не пригадую, чи бачила тебе на якійсь футбольній грі цієї осені.

Таке зауваження, крім всього іншого, призначалося для того, аби Янсі зрозуміла, що сама вона б точно не пропустила жодного матчу.

У кінці вагону кондуктор прокричав: «Наступна зупинка — „Манхеттен Трансфер”!»

Янсі почервоніла від сорому. Вона не знала, що робити тепер — міркувала, чи не зізнатися, бува, й одразу ж відкинула цей варіант, відповідаючи на базікання Еллен переляканими вигуками — затим, як пролунав зловісний гуркіт гальм і потяг зменшив свою швидкість, вона, підкорившись розпачливому імпульсу, підскочила із сидіння.

— Святі небеса! — вигукнула вона, — Я забула свої туфлі! Мені слід повернутися.

Еллен відреагувала на це із загрозовою дратівливістю.

— Я візьму твою валізку, — швидко мовила вона, — ти потім забереш її. Знайдеш мене у Чартер Клубі.

— Ні! — голос Янсі майже перейшов у вереск. — Там же ж моя сукня!

Не звертаючи уваги на відсутність логіки у своєму поясненні, вона з нелюдським зусиллям стягнула валізу з полиці

й, похитуючись, пішла до тамбура, супроводжувана заінтригованими поглядами попутниць. Численні пихаті дівочі погляди з цікавістю стежили за її фігурою. Тільки-но зупинився потяг, вона зістрибнула на платформу й одразу ж відчула слабкість і тремор. Вона стояла на твердому цементі пишно вбраної сільської платформи «Манхеттен Трансфер», і по її щоках котилися сльози — вона дивилася, як бездушні вагони разом зі своїм вантажем щасливої молоді спокійно продовжували свій шлях у Принстон.

Через півгодини Янсі сіла на потяг і повернулася в Нью-Йорк. За тридцять хвилин очікування вона втратила всю впевненість, що подарував їй минулий тиждень. Повернувшись до маленької кімнатки, дівчина тихо лягла на ліжко.

X

До п'ятниці Янсі майже зовсім оговталася від холодної нудьги. Зранку вона почула голос Скотта, який зателефонував їй. Він розвеселив її, а вона розповіла йому з великим захопленням про веселощі в Принстоні, безбожно приплітаючи до вигадок подробиці іншого балу, на якому вона була два роки тому. Він сказав, що дуже хоче побачити її. Чи не могла б вона повечеряти з ним і, можливо, сходити у театр сьогодні ввечері? Янсі замислилась, оцінивши спокусливу пропозицію. Вечеря — вона ж економила на їжі, омріяна вечеря у якомусь неординарному ресторані, потім — музична комедія. Це, звісно, хвилювало її голодну уяву, та щось усередині їй підказувало, що час ще не настав. Йому слід зачекати. Слід помріяти трішки більше, ще трішки.

— Я надто втомлена, Скотт, — вона намагалася сказати це якомога щиро, — ось у чому річ. Відтоді, як я приїхала сюди, щовечора зустрічаюся із кимось і вже напівмертва. На вихідних постараюся відпочити на цій вечірці, а потім, коли захочеш, повечеряю з тобою.

Зависла мовчанка, й вона нетерпляче очікувала на відповідь.

— Авжеж. Вечірка — найкраще місце для відпочинку, — повторив він, — а проте до наступного тижня треба дожити. Я дуже хочу побачитися з тобою, Янсі.

— Я теж, Скотт.

Вона дозволила собі вимовити його ім'я з усією можливою ніжністю. Коли поклала слухавку, то знову відчула себе щасливою. Попри приниження в потязі її план успішно реалізувався. Ілюзія все ще була переконливою, зваблення набирало кульмінації. Всього три зустрічі та дюжина телефонних розмов створили між ними такі міцні стосунки, що існували деколи завдяки відвертому флірту, неприхованому звабленню та частій зміні настрою.

Настав понеділок, і їй довелося сплатити перший рахунок за готель. Сума зовсім її не турбувала — вона готувалася до таких цифр, але шок від усвідомлення того, як багато грошей разом витікає із її рук, і від подарунка батька в неї залишилося всього сто двадцять доларів, змусив її серце несподівано ухнути кудись вниз — у п'яти. Вона вирішила, що настав час для втілення свого задуму, аби завдати танталових мук Скотту, вдавшись до ретельно продуманої «випадковості», а потім до кінця тижня просто та ясно показати йому, що любить його.

Як приманку для Скотта вона знайшла номер такого собі Джими Лонга — симпатичного хлопця, з яким ще в дитинстві гралася і котрий нещодавно отримав посаду в Нью-Йорку. У розмові його нескладно було переконати запросити її в середу на денну виставу. Вони мали зустрітися ві холі готелю о другій дня.

У середу вона снідала зі Скоттом. Його очі стежили за кожним її рухом, і, помітивши це, вона відчула величезну ніжність. Спочатку бажавши те, що він собою уособлював, вона напівсвідомо почала бажати його. Проте вона не дозволила собі припуститися ані найменшої помилки. Часу — мало, а шанси — великі. Те, що вона почала закохуватися, тільки підсилило її у досягненні цієї мрії.

— Куди збираєшся сьогодні? — поцікавився він.

— На денну виставу з одним надокучливим парубком.

— А чому він надокучливий?

— Тому що він хоче зі мною одружитися, а я не вірю в те, що хочу я.

Слово «вірю» вона вимовила протяжно. Натякала на те, що не впевнена — саме так, не цілком певна у своїх почуттях.

— Не виходь за нього.

— Я не вийду, мабуть.

— Янсі, — сказав він приглушеним голосом, — ти пам'ятаєш ту ніч на бульварі...

Вона змінила тему. Був полудень, і кімната наповнилася сонячним світлом. Час і місце зовсім не підходили для цього. В такій розмові ситуація має бути підвладною їй. Йому слід говорити тільки те, що хоче вона — більше нічого.

— Уже за п'ять друга, — сказала вона, глянувши на годинник. — Нам краще піти. Я не хочу запізнитися на побачення.

— Ти справді хочеш іти?

— Ні, — просто мовила вона.

Відповідь здається його задовольняла, вони пройшли в хол. Погляд Янсі впав на чоловіка, який уже на неї чекав. Вигляд він мав нездоровий і одягнений був дещо незвичайно як для багатіїв «Рітцу». Це — Джиммі Лонг, котрий ще зовсім недавно був фаворитом жіночих сердець у своєму заштатному містечку на Заході. А тепер одягнув зеленого капелюха — подумати б тільки! Пальто, що вийшло з моди ще кілька сезонів тому — очевидно придбане у відомій крамниці готового одягу. Край його довгих і вузьких черевиків трохи закручувалися догори. З голови до п'ят він являв собою суцільний несмак — усе, що тільки могло бути неправильним у людині, було в ньому неправильним. Ніяковів він тільки через те, що це властиво його натурі, та він не усвідомлював того несмаку й не розумів, який наганяє жах — це ж Немезида, мара неподобства.

— Привіт, Янсі! — вигукнув він і пішов їй назустріч, очевидно, зрадівши.

Героїчними зусиллями волі Янсі повернулася до Скотта, намагаючись втримати його погляд на собі. І тут же зауважила бездоганний піджак Скотта й те, як краватка гармоніює із сорочкою.

— Дякую за сніданок, — сказала вона, випромінюючи яскраву усмішку. — Побачимось завтра.

Потім вона не побігла, а, швидше, пірнула, як пірнають у холодну воду, до Джиммі Лонга, схопила простягнуту руку й потягла його до обертових дверей готелю, кинувши на ходу: «Швидше, а то не встигнемо!», щоб запобігти здивованим вигукам, що готові були вирватися в нього.

Інцидент її розхвилював. Вона втішала себе, пригадуючи, що Скотт не міг добре роздивитися її кавалера, бо найшвидше

дивився тільки на неї. Проте все, що відбувалося далі, було жахливо. Й великий сумнів викликає твердження, що Джимі Лонг був так задоволений побаченням, аби забути про вартість куплених ним у крамниці Блека квитків на двадцятий ряд партеру.

Однак якщо Джимі як приманка виявився плачевною невдачею, то те, що трапилося в четвер, наповнило її заслуженою гордістю. Вона вигадала запрошення на сніданок й о другій мала б зустрітися зі Скоттом, аби поїхати з ним на іподром. Поснідала наодинці й дещо необачно обрала для цього їдальню в «Рітці», потім майже одночасно вийшла звідти з привабливим молодиком, котрий сидів за столиком навпроти неї. Зі Скоттом домовилася зустрітися біля виходу з готелю, та тільки-но вона підійшла до виходу, як побачила, що він стоїть усередині, зовсім неподалік.

Підкорившись миттєвому поривові, вона повернулася до цього симпатичного чоловіка, що йшов поруч неї, солодко вклонилася й гучно та привітно сказала:

— Дякую, незабаром побачимося.

Потім перш ніж той щось зрозумів, вона швидко відвернулася й попрямувала до Скотта.

— Хто це? — запитав той, спохмурнівши.

— Невже він не симпатичний?

— Ну тільки якщо тобі подобаються такі чоловіки.

По тому, яким тоном Скотт це сказав, можна було зрозуміти, що джентльмен в його очах був слабаком і з геть відсутнім смаком одягатися. Янсі розсміялася, таємно зрадівши мистецтву своєї вправності й хитрості.

Готуючись до важливого суботнього вечора, в четвер вона вирушила в крамницю на 42-й вулиці, щоб придбати пару рукавичок. Обравши їх і протягнувши клерку купюру в п'ятдесят доларів, вона очікувала, що її гаманець значно погладшає, прийнявши всередину дрібну решту. На превеликий подив, клерк простягнув їй пакунок і монету у чверть долара.

— Бажаєте ще щось?

— Решту грошей.

— Так я вже її віддав. Ви дали п'ять доларів. Рукавиці — чотири долари та сімдесят п'ять центів, решта — двадцять п'ять центів.

— Я дала п'ятдесят доларів.

— Ви, мабуть, помиляєтеся.

Янсі глянула в гаманець.

— Ні, я дала вам п'ятдесят! — упевнено повторила вона.

— Ні, мем, я ж бачив своїми очима.

Вони роздратовано дивилися один на одного. Як свідка покликали касирку, потім — керівника секції; маленький на-товп зібрався навколо.

— Я ж упевнена! — крикнула Янсі й дві немилосердних сльозинки скотилися з її очей. — Абсолютно!

Керівнику було дуже шкода, та леді справді забула цю купюру вдома. В касі не виявилось жодної п'ятдесятидоло-рової банкноти. І без того хиткий світ Янсі раптом затріщав і почав рватися по швах.

— Залиште нам вашу адресу, — сказав керівник, — і ми повідомимо, якщо все з'ясується.

— Ви — кляті крадії! — кричала Янсі, втративши конт-роль. — Я викличу поліцію.

Схлипуючи, як дитина, вона вибігла з крамниці. На вулиці вона відчула, що їй ніхто не допоможе. Як їй довести свою правоту? Вже було по шостій, усі крамниці саме в цей час за-кривалися. Хоч би хто узяв цю купюру, він напевно вже буде вдома, доки приїде поліція — і взагалі, чого це нью-йоркські поліціянти повинні їй вірити?

У відчаї вона повернулася в «Рітц», і, не сподіваючись ні на що, чисто механічно, обшукала весь номер. Купюри тут не було. Вона це чудово усвідомлювала. Вона склала докупи кожне пенні й з'ясувала, що тепер у неї всього п'ятдесят один долар й тридцять центів. Зателефонувавши на рецепцію, вона попросила негайно принести їй рахунок, але розрахувати — завтра, о півдні — їй було страшно навіть подумати про те, щоб залишити готель негайно.

Вона чекала у своїй кімнаті, навіть не наважившись замо-вити склянку холодної води. Потім задеренчав телефон, і вона почула бадьорий, металічний голос клерка.

— Місіс Боуман?

— Так, слухаю.

— Ваш рахунок, включно із цією ніччю в готелі рі-в-но п'ятдесят один долар й двадцять центів.

— П'ятдесят один і двадцять? — голос її тремтів.

— Так, мем.

— Дуже дякую.

Не дихаючи, вона сіла біля телефона, надто пригнічена, щоб плакати. В неї залишалося всього-на-всього десять центів!

XI

П'ятниця. Вона майже не спала. Під її очима — темні кола, і холодний душ, поперемінно з гарячою ванною не розбудив її від розпачливої летаргії. Вона повністю ніколи й не усвідомлювала — як це опинитися без копійки в Нью-Йорку; її впевненість і життєва енергія, здається, зникли разом з останньою п'ятдесятидоларовою купюрою. Тепер уже ніхто не міг їй допомогти — вона повинна досягнути мети сьогодні, або ж ніколи.

Зі Скоттом вона зустрічалася за чаєм у «Плазі». Вона замислилася — чи це не виплід її уяви, що вчорашнього дня від нього справді віяло холодом. Уперше за кілька днів їй не довелося докладати значних зусиль, аби в розмові не переходити меж сентиментального характеру. А раптом він вирішив, що всі його спроби не матимуть результату, що вона надто екстравагантна й легковажна. Сотні висновків, що впливали з цього, ятрили її того ранку — жакливого ранку. Й тільки булочка, яку вона купила в продуктивній крамниці, трохи розвіяла важкі думки.

Це була її перша їжа за останніх двадцять годин, та вона майже несвідомо вдала вигляд, нібито просто кумедно й жартома розважається, купуючи тільки одну маленьку булочку. Вона навіть попросила продавця показати їй виноград, проте сказала, кинувши на нього критичний — і голодний — погляд, що не придбає його. Він не зовсім достиглий, — сказала вона. Крамниця була переповнена замороженими леді, що, з'єднавши великий і вказівний пальці та протягнувши руки, перевіряли їжу. Янсі так хотілося попросити їх купити їй гілочку винограду. Замість цього вона повернулася у свою кімнатку й з'їла булочку.

О четвертій вона зрозуміла, що більше думає про сендвічі, які подаватимуть до чаю, а не зовсім про те, що мало стати-

ся під час чаювання. Повільно рушивши по П'ятій Авеню до «Плази», раптом відчула слабкість і зробила кілька глибоких вдихів і видихів, аби не втратити свідомість. У її голову закралася незрозуміла думка про пункти роздачі безкоштовної їжі для безхатьків. Це саме те місце, куди слід іти таким людям, як вона — та де воно, це місце? Як його знайти? Вона подумала, що в телефонній книзі назва має починатися на П, або на Н: «Нью-Йоркський пункт роздачі їжі для безпритульних».

Янсі підійшла до «Плази». Фігура Скотта, що очікував на неї в переповненому натовпом холі, стала уособленням підтримки та надії.

— Поквапимося! — вигукнула вона, натягнувши втомлену посмішку. — Я почувуюся жахливо й хочу чаю.

Вона з'їла сендвіч, трохи шоколадного морозива й шість бісквітів. Могла б з'їсти набагато більше, проте не наважилася. Сумні наслідки її голодування були втамовані, й зараз їй у такій безвиході слід було повернутися до мети всього життя, уособленням якої був привабливий чоловік, котрий сидів і спостерігав за нею навпроти з виразом, значення якого вона ніяк не могла зрозуміти.

Та її слова й погляд, до яких зазвичай вона вдавалася в таких випадках — витончено-хитрий, ніжний і проникливий — зовсім не вдавався.

— О, Скотт, — тихо мовила вона, — я так втомилася.

— Від чого? — холодно запитав він.

— Від усього.

Потім зависла мовчанка.

— Боюся, — сказала вона невпевнено, — боюся, що завтра не зможу піти з тобою на побачення.

У її голосі не було жодних ноток лицемірства. Емоція накочувалася хвилиною на кожне слово, і говорила вона без зусиль, не контролюючи, що каже.

— Я їду звідси.

— Ідеш? Куди?

Судячи з тону, йому справді було цікаво, але вона зіщулилася, бо не відчула нічого, крім інтересу.

— Моя тітка повертається. Вона благає мене зараз же скласти їй компанію та відвідати з нею Флориду.

— Доволі неочікувано. Чи не так?

— Авжеж.

— Ти ж незабаром повернешся? — через секунду сказав він.

— Не думаю. Гадаю, ми поїдемо в Європу з... одразу з Нового Орлеана.

— Ого!

І знову нависла тиша. Довга тиша. Цієї миті це було жахливим знаком, і вона це розуміла. Вона все втратила... так? Та вона піде до кінця.

— Ти сумуватимеш за мною?

— Так.

— Так.

Єдине слово. Вона перехопила його погляд, і на мить їй здалося, що в ньому було щось більше, ніж просто добродушний інтерес. Потім вона знову відвела очі.

— Мені тут подобається... у «Плазі», — почувла вона свої слова.

Їхня розмова була пустою. Після всього сказаного, вона навіть не змогла згадати про що вони говорили. Базікали про чай, про те, що закінчується відлига й швидко настане холоднеча. Їй стало сумно, вона відчувала себе старою. Врешті вона встала.

— Мені треба бігти, — сказала, — а то запізнюся на вечерю.

До останнього вона повинна підтримувати ілюзію: це — найважливіше, аби її горда брехня не викрилася — тепер вже залишилося мало часу... Вони підійшли до дверей.

— Зупини мені таксі, — тихо сказала, — щось не можу йти.

Він допоміг їй сісти в авто. Вони потиснули один одному руки.

— До побачення, Скотт, — сказала вона.

— Прощавай, Янсі, — повільно вимовив Скотт.

— Ти був до болю добрий зі мною. В моїй пам'яті назавжди залишаться цих два тижні, проведені з тобою.

— У моїй — також. Сказати водієві, щоб їхав у «Рітц»?

— Ні. Скажи йому, аби їхав вздовж П'ятої Авеню. Коли захочу вийти, то постукаю по склу.

Уздовж Авеню! Він, мабуть, подумає, що в неї там побачення. Яке цікаве закінчення цієї історії! Вона розмірковувала над тим, чи якісь її фрази здивували його. Не змогла розгледити його обличчя, бо на вулицю спускалися сутінки, падав сніг, а очі її наповнилися сльозами.

— Прощавай, — просто мовив він.

Здається, він зрозумів, що будь-який вдаваний вираз суму з приводу їхнього розставання все одно виглядатиме фальшиво. Вона знала, що вона йому не потрібна.

Дверцята зачинилися, таксі повільно рушило засніженою вулицею.

Янсі похмуро забилася в куток сидіння. Старалася, як могла, не знати, де припустилася помилки й що так фатально вплинуло на нього? Вперше в житті вона начебто сама запропонувала себе чоловікові, а він її не хотів. Навіть непевне її теперішнє становище зблякло, порівнюючи з невдачею, що спіткала її.

Вона їхала в авто все далі й далі — холодне повітря, ось що їй потрібно, звісно. Промайнуло десять жажливих хвилин, допоки вона не усвідомила, що й пенні немає, аби заплатити водієві.

«Яка різниця, — думала вона, — він просто здасть мене у в'язницю, а там можна вже переночувати.

Почала думати про водія таксі.

«Він злитиметься, коли все зрозуміє, бідолашний. Може, він ледве кінці з кінцями зводить, а йому доведеться ще й платити за мій проїзд. Вона відчула такий жаль, що розплакалася.

— Бідолашний таксист, — напівголосно сказала вона. — Настали важкі часи — такі важкі часи!

Вона постукала у вікно, й коли біля бруківки авто пригальмувало, — вийшла. Це був кінець П'ятої Авеню, на вулиці — темно й холодно.

— Можете викликати поліціантів, — крикнула вона тихим голосом. — У мене немає жодного пенні.

Насупившись, таксист подивився на неї.

— Тоді чому ви сідали в машину?

Вона й не помітила, як приблизно за двадцять метрів від них, зупинилося інше авто. Вона почула тільки, як скрипить сніг від чіхось кроків, а потім вже біля себе почула голос.

— Усе гаразд, — хтось сказав водієві. — Ось, візьміть.

Купюра перейшла з рук у руки. Янсі похитнулася і ледь не впала, та хтось її підтримав — і вона впізнала пальто Скотта.

Скотт знав — він знав, бо поїхав у Принстон, аби її здивувати, бо незнайомиць, із яким та розмовляла, був його другом,

бо чек її батька на триста доларів у банку йому повернули з позначкою «Немає коштів». Скотт знав — він знав про все вже кілька днів.

Та він не сказав нічого — тільки притримував Янсі однією рукою, доки таксі зникало за вуличкою.

— О, це ти, — слабим голосом мовила Янсі. — Як мені пощастило, що ти проїжджав повз. Я забула свій гаманець у «Рітці», як остання невдаха. Роблю такі ідіотські речі.

Скотту раптом стало весело, і він розсміявся. Падав світлий сніг, і, аби Янсі не впала в сльоту, він узяв її на руки та відніс у своє таксі.

— Такі ідіотські вчинки, — повторила вона.

— Спочатку — в «Рітці», — сказав Скотт водієві, — мені потрібно забрати валізу.

ПОВЕРНЕННЯ У ВАВИЛОН

— І де містер Кемпбелл? — запитав Чарлі.

— Поїхав у Швейцарію. Містер Кемпбелл — дуже хвора людина, містере Уейлс.

— Дуже шкода це чути. А Джордж Хардт? — запитав Чарлі.

— Повернувся в Америку на роботу.

— А де Снігова Пташка?

— Він заходив сюди минулого тижня. І, у всякому разі, його товариш, містер Шаффер — теж у Парижі.

Минуло півтора року, й тільки два прізвища з довгого списку, яких не бачив. Чарлі нашкрябав адресу у своєму блокноті й вирвав звідти сторінку.

— Якщо побачите містера Шаффера, вручіть йому це, — промовив він. — Це адреса мого свояка. Я ще не зупинився в готелі.

Насправді він не дуже засмутився, від того, що в Парижі нікого не зосталося. Та в барі готелю «Рітц» незвична й неспокійна тиша здалася йому підозрілою. Це вже не американський бар — тут треба бути ввічливим, і ти вже не міг почуватися тут господарем. Він знову став французьким. Він відчув це, коли він вийшов із таксі й побачив, що швейцар, який раніше о цій порі не стояв і хвилинки без діла, базікає з розсильним біля службового входу.

Коли він ішов коридором, то з колись галасливої дамської кімнати почув тільки самотній змучений голос. Двадцять футів по зеленому килимку від дверей до шинквасу він пройшов, дивлячись за звичкою під ноги. І, аж сівши за стійкою, спершись ногою на металевий обніжок, роззирнувся. Він зустрівся поглядом тільки з однією парою очей — з кута на ньо-

го, відірвавшись від газети, дивився єдиний відвідувач. Чарлі попросив покликати старшого бармена Поля, який у часи біржового буму приїжджав на роботу в шикарному, зробленому на замовлення лімузині, який він, проте, обачливо залишав за квартал від «Рітца». Та сьогодні Поль відпочивав у своєму замиському будинку, тож довелося спілкуватися з Алексом.

— Ні, достатньо, — сказав Чарлі. — Тепер п'ю менше.

Алекс привітав його:

— А кілька років тому ви справді добре підсіли...

— Тепер уже покинув цю звичку, — запевнив його Чарлі. — Тримаюся півтора року.

— Як справи в Америці?

— В Америці не був кілька місяців. Маю справу у Празі, представляю там кілька концернів. Там про мене ніхто не знає.

Алекс усміхнувся.

— Пам'ятаєш, як Джордж Хардт улаштував тут холостяцьку вечірку? — попитав Чарлі. — До речі, нічого не чути про Клода Фессендона?

Алекс упевнено низив голос:

— Він у Парижі, та сюди більше не ходить. Поль заборонив. Він заборгував тридцять тисяч франків: понад рік замовляв тут напої, ланчі, навіть пригощав інших. Та врешті, коли Поль сказав йому сплатити по рахунках, той дав йому фальшивий чек.

Алекс сумно похитав головою.

— Зовсім не розумію, такий денді... А як його розпирало! — І він обвів руками широке коло біля живота.

Чарлі озирнувся на групку жіноподібних юнаків, що розташувалися в кутку.

«Їм усе байдуже, — подумав він. — Акції дорожчають і знецінюються, люди, що вчора не мали клопоту, сьогодні блукають без роботи, а цим — хоч би що». Це місце подіяло на нього гнітюче. Він попросив гральні кості й зіграв з Алексом на випивку.

— Надовго приїхали, містере Уейльс?

— Я тут на чотири чи п'ять днів, щоб зустрітися зі своєю донечкою.

— О, у вас є донька?

На вулиці під тихим дощем, немов крізь дим, спалахували реклами — вогняно-червоні, блакитні, як полум'я газу, блідо-

зелені, немов примари. Був ранній вечір, у центрі вирував рух, сяяли ліхтарики бістро. За рогом бульвару Капуцинів він зупинив таксі. Площа Згоди, рожева й величава, проплила за вікном, вони перетнули Сену й раптом Чарлі усвідомив усю провінційність Лівобережжя.

Чарлі велів шоферові завернути назад і проїхати до Оперного проїзду, хоч це було й не по дорозі. Та він хотів побачити, як сутінки окутують казковий фасад і почути труби Другої імперії в гудках автомобілів, що заграли перші акорди «Повільного вальсу» Дебюссі. Вітрину книжкової крамниці Брентано закривали залізними ґратами, а за невисоким, рівним старосвітським живописом ресторану Дюваля люди вже вечеряли. Йому ніколи не доводилося їсти в дешевому ресторані Парижа. Обід із п'яти страв, чотири з половиною франки та вісімдесят центів разом із вином. Через якусь дивну причину він несподівано про це пошкодував.

Коли вони їхали Лівобережжям, і він зрозумів, що цей провінціалізм нікуди не дівся, то подумав: «Я сам собі й для себе зіпсував це місто. Я не розумів цього, та дні йшли один за одним, і так минуло два роки, і все минуло, і я їду в небуття».

Йому було тридцять п'ять і він мав чудовий вигляд. Ірландський тип його обличчя — рухливе й живе — урівноважувала глибока зморшка на переніссі. Коли він натиснув кнопку дзвінка квартири свого свояка на вулиці Палатин, зморшка на переніссі стала ще глибшою, аж навіть брови зімкнулися; він відчув тривожне відчуття в животі. З-за спини служниці, котра відчинила двері, вибігла маленька симпатична дівчинка років дев'яти, закричала «Татку!» й, підстрибнувши, наче викинута на берег риба, кинулася в його обійми. Схопивши за вухо, вона притягла його голову до себе й притиснулася щокочу до щоки.

— Моя солодка цукерочка, — мовив він.

— Ох, татку, татку, татку, татку, тату, тату, тату!

Вона повела його у вітальню, де зібралася вся сім'я: хлопчик і дівчинка віку його доньки та сестра дружини з чоловіком. Він спокійно привітався з Меріон, простеживши, щоб у голосі не почувися ані фальшиве захоплення, ані неприязнь; її відповідь прозвучала відверто холодно, хоч та й намагалася приховати недовіру, перевівши його увагу на доньку. Чоловіки

дружньо потиснули один одному руки, а Лінкольн Петерс на мить поклав голову на плече Чарльза.

У кімнаті по-американськи було тепло й затишно. На паркеті вишукувалися прямокутні квадратики світла з інших кімнат і троє дітей по-домашньому гралися в класики; звуки енергійного потріскування дров у каміні та типовий французький хаос на кухні нагадували про те, що вже шоста вечора. Та Чарлі не зміг забутися; його серце калаталося, заспокоювала його тільки донечка, котра час від часу підбігала близько до нього, тримаючи в руках ляльку, яку він сьогодні їй подарував.

— Справді — добре, — сказав він, відповідаючи на запитання Лінкольна. — У багатьох справи йдуть поганенько, та в нас — усе краще, вище за середнє. Чесно — до біса добре. Я навіть запросив сестру з Америки, аби допомогти по господарству, вона приїде через місяць. Торік я отримав більше, ніж тоді, коли гроші були в банку. Розумієш, чехи...

Його хвалькуватість була навмисною, і, побачивши, що на обличчя Лінкольна набігла тінь, одразу перейшов на іншу тему:

— Які ж ваші діти чудові, так добре виховані, з хорошими манерами.

— Ми вважаємо, що Гонорія — теж прекрасна дівчинка.

З кухні повернулася Меріон Петерс — висока, з неспокійним поглядом, колись по-американськи бадьора й чарівна. Чарлі ніколи на це не зважав — він завжди дивувався, коли люди говорили про її колишню дівочу вроду. Між ними від початку виникла інстинктивна антипатія.

— Ну як тобі Гонорія? — запитала вона.

— Чудова. Я вражений тим як вона виросла за ці десять місяців. Усі діти просто надзвичайно милі.

— Уже минув рік, як ми не викликали лікаря. А як тобі Париж? Змінився?

— Дуже дивно — американців майже не має в місті.

— Мені подобається, — різко відповіла Меріон. — Нарешті в крамницях тебе вже не плутають із мільйонеркою. Ми постраждали, звісно, як і всі, проте, загалом, — усе йшло до кращого.

— Та все-таки, і тоді було добре, — мовив Чарлі. — Ми почувалися, як вельможі, ледь не янголи, оточені якоюсь магі-

єю. Цього ранку в барі... — він затнувся, бо відчув, що сказав зайвого, — не було того, до кого я прийшов.

Вона пильно подивилася на нього.

— А мені здається, що ти відвідав достатньо барів.

— Я зайшов на хвилинку. Кожного вечора випиваю тільки склянку — не більше.

— Не бажаєш коктейлю перед вечерею? — запитав Лінкольн.

— Кожного вечора — тільки одна склянка, і сьогодні вже пив.

— Сподіваюся, що так буде й надалі.

Вона сказала це так холодно, що її неприязнь не помітити було неможливо, та Чарлі тільки всміхнувся — в нього були куди серйозніші плани. Її агресія давала йому переваги, а ще він умів чекати. Хотів, щоб вони першими почали розмову про те, що, на їхню думку, привело його в Париж.

За вечерею він ніяк не міг вирішити, чи Гонорія більше схожа на нього, чи на матір. На щастя, якби вона не взяла риси їх обох, це могло б привести до катастрофи. Велике бажання опікати її прокотилося по його тілу великою хвилею. Він уважав, що знає — що слід для неї зробити. Він вірив у силу характеру, і йому захотілося перестрибнути через покоління й знову повірити в характер, як у всемогутній елемент прогресу. Проте все колись закінчується.

Майже відразу після вечері він пішов, але не додому. Він хотів побачити нічний Париж чистими й тверезими очима — не так, як раніше. Тож купив квиток на відкидне місце в «Казино» й дивився, як Жозефіна Бейкер творить свої шоколадні арабески.

Через годину він вийшов і рушив до Монмартра вулицею Пігаль через площу Бланш. Дощ припинився, й кілька людей у вечірньому вбранні виходили з таксі навпроти кабаре, блукали кокотки — то парами, то поодинці, а ще було багато чорношкірих. Він увійшов у двері, з яких лилося світло та за якими чутно було музику, й, відчувши щось знайоме, — зупинився. Це — «Бріктоп», місце, в якому він залишив так багато часу й грошей. Через кілька дверей він знайшов ще одне давно забуте місце й необережно зазирнув усередину. І тут відразу вибухнув звуком гучний оркестр, підстрибнула пара професійних танцюристів, а до нього кинувся метрдотель,

вигукнувши: «Веселощі тільки-но починаються, сер!» Та він швидко вийшов.

«Для цього треба бути збіса п'яним», — подумав він.

«Зеллі» було зачинено, похмурі й зловісні дешеві готелі, що лягали півколом, — поринули у темряву. Далі по вулиці Бланш було більше світла й звучала місцева, нелітературна французька мова. «Печера Поета» — зникла, зате дві величезні пащі кафе «Рай» і «Пекло» все ще розверзалися — навіть на його очах пожирали мізерний уміст туристичного автобуса — німці, японці й американська пара, що повними жаху очима дивилася на нього.

Ось результат усіх зусиль й оригінальності Монмартра. Обслуговування пороку й марнотратства було на рівні, гідному хіба що дитячого садка, і він раптово усвідомив значення слова «розсіятися» — розсіюватися в повітрі, робити нічого з чогось. Після опівночі кожен рух з одного місця в інше був наче безмірним людським стрибком, вартість привілеї «нікуди не поспішати» зростала.

Він згадав, як оркестру за одну й ту саму пісню вручали тисячофранкові купюри, а порт'є закидали стофранковими банкнотами за виклик таксі.

Та все це не віддавалося за просто так.

Усе це, навіть найбільш дикі й нерозумно витрачені суми, були запропоновані долі в обмін на те, щоб не пам'ятати про найголовніше, про що тепер він пам'ятатиме завжди: про дитину, яку в нього відібрали, й дружину, що лежить в могилі у Вермонті.

У тьмяному світлі пивної до нього заговорила жінка. Він замовив їй яечню з кавою та потім, тікаючи від її похитливого погляду, вручив їй двадцятифранкову купюру й викликав таксі до готелю.

II

Коли прокинувся, стояв теплий осінній день — мрія футболіста. Від учорашньої пригніченості не залишилося й сліду, й на вулиці він зустрічав тільки привітних людей. Опівдні він сидів навпроти Гонорії у «Ле Гранд Ватель» — це був один ресторан, що не асоціювався з вечорами та шампанським і довги-

ми сніданками, що починалися о другій дня й закінчувалися в тьмяному й невпевненому світлі сутінок.

— Як щодо овочів? Ти ж повинна їх їсти?

— Гадаю, так.

— Тут є шпинат, цвітна капуста, морква й квасоля.

— Я хочу цвітну капусту.

— Можливо, ще якісь овочі?

— Зазвичай на сніданок у нас тільки одна страва.

Офіціант вдав вигляд, що надзвичайно любить дітей:

— *Quelle est mignonne la petite? Elle parle exactement comme une Française*¹.

— А десерт? Доки зачекаємо?

Офіціант зник. Гонорія з цікавістю подивилася на батька.

— А що ми робитимемо?

— Спочатку підемо в крамницю іграшок на вулиці Сен-Онор й купимо все, що тільки забажаєш. Затим відвідаємо водевіль у «Емпайр».

Вона завагалася.

— Водевіль — чудова ідея, та крамниця іграшок — ні.

— Чому ні?

— Ну ти ж подарував мені цю ляльку, — дівчинка тримала її в руках. — І у мене багато іграшок. А ще ми більше не заможні, чи не так?

— Ми й не були, проте сьогодні ти отримаєш все, що забажаєш.

— Гаразд, — слухняно погодилася вона.

Коли б тут була її матір і нянька-француженка, він подивився б суворіше, та тепер його межі розширилися, впустивши нове почуття безумовного прийняття. Тепер для неї він повинен стати і батьком, і матір'ю й не допустить жодного нерозуміння.

— Можна з вами познайомитися? — суворо промовив він. — Спочатку дозвольте відрекомендуватися. Мене звати Чарльз Дж. Уейлс, я з Праги.

— О, татку! — голос її ледь не надірвався від сміху.

— А як звати вас? — вів далі й вона відразу увійшла в гру.

¹ Яка мила крихітка! І вона розмовляє геть як справжня француженка!

— Гонорія Уейлс, живу на вулиці Палатин у Парижі.

— Заміжні чи вільні?

— Ні, не заміжня. Вільна.

Він вказав на ляльку.

— Та я бачу, у вас є дитина, мадам.

Вона не хотіла виходити з гри, тож притиснула іграшку до серця й швидко відповіла:

— Так. Я була заміжня. Та тепер — ні. Мій чоловік помер.

Він хутко відповів:

— А як звати немовля?

— Сімона. На честь моєї найкращої шкільної подруги.

— Мені надзвичайно приємно, що ви так добре навчаєтеся в школі.

— Цього місяця у класі я третя, — хизувалася вона. — Елсі (її кузина), — на вісімнадцятому, а Річард десь у глибокій ямі.

— Тобі весело з ними гратися?

— О, так. Річард хороший, та й вона непогана.

Обережно, і ніби так, між іншим, поцікавився:

— А кого ти любиш більше: тітку Меріон чи дядька Лінкольна?

— Гадаю, що дядька Лінкольна.

Він більше й більше наповнювався її присутністю. Коли вони ввійшли, вслід пролетів шепіт: «Яке чарівне дитя», а тепер люди за сусіднім столиком навіть змовкли, розглядаючи її так, нібито та була не більше як квітка.

— А чому я не живу з тобою? — раптом запитала вона. — Через те, що померла мама?

— Бо ти маєш залишитися тут і вивчити французьку. Татові буде надто важко турбуватися про тебе.

— Та про мене не слід так сильно турбуватися. Я й сама все вмю робити.

Коли вони виходили з ресторану, несподівано якийсь чоловік із жінкою гукнув його:

— Агов, друже Уейлс!

— О, привіт, Лорейн... Дунк...

І раптом повстали привиди з минулого: Дункан Шаффер, товариш з університету, Лорейн Карлс, — симпатична, бліда білявка років тридцяти; одна з тієї компанії, що три роки тому допомагала їм змішувати тижні й місяці в суцільну хмільну ніч.

— Чоловік цього року не зміг приїхати, — відповіла вона на запитання Чарлі. — Ми в таких злиднях, — голі, мов бубон! Він дав мені дві сотні на місяць і сказав: живи, як хочеш... А це твоя маленька донечка?

— Не хочете повернутися й присісти?— запитав Дункан.

— Не можемо, — він зрадів, що в нього є привід відмовитися. Колись Лорейн спокушала його своєю хтивою, хижою красою, а тепер він жив у різних з нею часових ритмах.

— Гарзд. А повечеряти? — запитала та.

— На жаль, справи. Скажіть мені вашу адресу і я зателефоную.

— Чарлі, не можу повірити. Та ти тверезий! — з осудом мовила вона. — Я щиро сподіваюся, що він тверезий. Ущипни його й переконайся, Дунк.

Чарлі кивком вказав на Гонорію. Вони обоє розсміялися.

— Тож, яка адреса? — скептично запитав Дункан.

Він завагався, бо не дуже хотів називати свій готель.

— Я ще не поселився. Краще я вам зателефоную. Зараз ми йдемо дивитися водевіль у «Емпайр».

— Справді?! Я теж хочу, — сказала Лорейн. — Хочу подивитися на клоунів, акробатів та жонглерів. Ходім на вар'єте, Дунк.

— Але ми ще повинні дещо зробити, — сказав Чарлі. — Так що побачимось.

— Ну гарзд, ти, сноб... Бувай, красунечко.

— Бувайте.

Гонорія ввічливо вклонилася.

Як-не-як, неприємна зустріч. Він приваблював їх своєю організованістю, серйозністю, вони ж відчували в ньому силу, якої їм так бракує, і тепер вона вабитиме їх до нього, бо хотіли б почерпнути від нього енергії.

У «Емпайрі» Гонорія гордо відмовилася сидіти зверху на батьковому складеному пальті — вона була вже майже сформована особистість, зі своїми звичками та вподобаннями, й Чарлі дедалі більше заволодівало бажання прищепити їй щось своє, доки вона ще піддається його впливові. Нічого їй сподіватися, що за такий короткий проміжок часу він дізнається про неї більше.

У перерві між актами вони вийшли в залу, де грав оркестр і зустріли Дункана й Лорейн.

— Вип'ємо?

— Гаразд. Та не в барі. Ми забронювали столик.

— Ідеальний татко.

Неуважно слухаючи балаканину Лорейн, Чарлі спостерігав за Гонорією — дівчинка задумливо роздивлялася довкола, він також оглянув приміщення, намагаючись побачити його її очима. Їхні погляди зустрілись, Гонорія всміхнулася.

— Смачний лимонад, — сказала вона.

А чого він очікував? Що вона повинна була сказати? Дорого додому, в таксі, він притиснув її до себе, поклавши голову на груди.

— Люба, ти згадуєш маму?

— Так, інколи, — невпевнено відповіла вона.

— Я б не хотів, аби ти її забула. У тебе є її фото?

— Так... гадаю. Як-не-як, тітка Меріон точно має. Чому ти хочеш, щоб я її не забувала?

— Вона тебе дуже любила.

— Я теж її любила.

Вони помовчали.

— Татку, заברי мене звідси, я хочу жити з тобою, — раптом сказала вона.

Його серце радісно тьохнуло — саме так він і уявляв собі цю мить.

— Хіба ти не щаслива повністю?

— Щаслива. Проте я люблю тебе дужче за всіх. І ти мене любиш дужче за всіх, бо мама померла, правда?

— Звісно, що люблю. Та, люба, я не завжди буду для тебе найкращим. Ти виростеш, зустрінеш гарного хлопця й вийдеш за нього заміж, то й не згадаєш про рідного татка.

— Так. Це правда, — спокійно погодилася вона.

Він не зайшов у будинок. Він повернеться о дев'ятій, і для того, щоб сказати те, що він повинен був сказати, він хотів прийти зосередженим й оновленим.

— Коли піднімешся, вигляни у віконце.

— Добре. Бувай, татку, татку, татку, татку.

Він почекав на темній вуличці, допоки вона, така тепла й сяйна, з'явилася у вікні й послала рукою поцілунок у вечірні сутінки.

III

На нього чекали. Меріон сиділа за кавовим столиком, була вбрана у величну чорну вечірню сукню, що навівала траурний настрій. Лінкольн жваво ходив по кімнаті, — очевидно тільки-но закінчив свою промову. Їм, як і йому, вже з нетерпінням хотілося перейти до суті справи. Він розпочав майже одразу:

— Очевидно, ви здогадуєтеся, чому я приїхав до вас, що привело мене в Париж.

Меріон, нахмурившись, перебирала чорні зірочки своєї підвіски.

— Я дуже хочу мати власний дім, — вів він далі. — І дуже хочу, аби Гонорія жила зі мною. Я ціную те, що заради матері, ви взяли її під опіку, та обставини змінилися... — він повагався й заговорив твердішим голосом, — обставини змінилися радикально, і я прошу вас переглянути всю справу. Знаю, що тепер було б смішно заперечувати те, що три роки тому я поводився негоже.

Меріон глянула на нього спідлоба.

— ... та все позаду. Як я вам казав, уже понад рік я обмежуюся однією чаркою на день — випиваю її навмисне, щоб думка про випивку не переслідувала мене. Ви розумієте, чому я так роблю?

— Ні, — коротко кинула Меріон.

— Це схоже на самотренування. Це допомагає мені не виходити за рамки.

— Зрозуміло, — сказав Лінкольн. — Доводиш собі, що не заборонений плід втрачає свою привабливість.

— Приблизно щось таке. Деколи забуваю, й не випиваю. Проте стараюся не забувати. У будь-якому разі на моїй посаді випивати — неприпустимо. На службі люди більш ніж задоволені моєю роботою, тож я викликав сестру з Берлінгтона, аби допомагала по господарству, й мрію про те, щоб Гонорія жила зі мною також. Згадайте, навіть коли ми з її матір'ю не ладнали, на Гонорії це ніяк не позначалося. Вона мене любить, я знаю, і впевнений, що зможу піклуватися про неї — ось так. Що скажете?

Він розумів, що доведеться стерпіти напади. Триватимуть вони годину чи дві, й витримати це буде нелегко, та якщо при-

крити свою безжалісну образу стриманою маскою наверненого грішника, то, може, доб'ється свого.

«Тримай себе в руках, — повторював він собі. — Тобі не потрібні виправдання — тобі потрібна Гонорія».

Лінкольн розпочав:

— Ми не раз вже це обговорювали після того, як минулого місяця отримали твій лист. Ми дуже раді тому, що Гонорія з нами. Вона стала нам такою рідною, й ми готові допомогти їй будь-чим, та, звісно, питання не в цьому.

Раптом втрутилася Меріон.

— Чи надовго ти покинув пиячити, Чарлі? — запитала вона.

— Сподіваюсь, на все життя.

— А де докази, що це не просто слова?

— Ти ж знаєш, я ніколи не напивався, допоки не кинув роботу й приїхав сюди з порожньою головою. А тут ще ми з Елен зв'язалися...

— О, благаю, не погань її ім'я Елен. Ненавиджу, коли ти так про неї говориш.

Він грізно глянув на неї. Йому важко вірилося в те, що за життя Елен сестри ладили одна з одною.

— Серйозно напивався тільки протягом півтора року — з того часу, як приїхали сюди і я... Зірвався.

— Строк величенький.

— Величенький, — погодився він.

— Мій обов'язок — зважати на Елен, — сказала вона. — І завжди думаю, що б вона зробила на моєму місці. Бо після тієї ночі, після того жадливого вчинку ти перестав для мене існувати. І цьому не зарадиш. Вона була моєю сестрою.

— Авжеж.

— Перед смертю вона попросила мене доглядати за Гонорією. Якби ти тоді не перебував на лікуванні, все склалося б інакше.

Він не знав, що відповісти.

— Я довіку не забуду того ранку, коли Елен постукала в мої двері, промочла до рубчика, синя від холоду, й сказала, що ти не впустив її в дім.

Чарлі вчепився пальцями в бильця крісла. Це було складнішим, ніж він сподівався. Йому хотілося вдатися до довгих докорів і пояснень, проте він сказав тільки це:

— Тієї ночі, коли я не впустив її... — і вона перервала:

— Ще раз я не витримаю цього.

Після хвилинної паузи озвався Лінкольн:

— Ми щось відхилилися від теми. Ти просиш, аби Меріон зняла із себе опіку й віддала тобі Гонорію. А для неї, як розумію я, найважливішим є те, чи можна тобі довіритися.

— Я не звинувачую Меріон, — повільно вимовив Чарлі, — але, по-моєму, вже заслужив на її довіру. До тих подій трирічної давності я мав хорошу репутацію. Авжеж, це закладено природою: людина має право на помилку. Та якщо ми почнемо відкладати це, дитинство Гонорії пройде без мене, я втрачу і дочку, і надію на власну домівку. — Він похитав головою. — Я просто втрачу її, невже ви не розумієте?

— Так, я розумію, — погодився Лінкольн.

— Чому ти раніше про це не думав? — запитала Меріон.

— Чому не думав. Я думав. Та тоді почалися ці сварки з Елен. Коли я погодився на опікунство, то був прикутий до ліжка не лише лікуванням, а й крахом на біржі. Я розумів, що поводився, як останній негідник, тож погоджувався на все, аби тільки Елен полегшало. Проте вже все змінилось. Я не п'ю, не гуляю, працюю, як чорт...

— Благаю, не вживай таких слів у моїй присутності, — сказала Меріон.

Він розгублено подивився на неї. З кожною фразою її неприязнь до нього розросталася космічними масштабами. Весь свій страх перед життям вона вмістила в одну заслінку й тепер закривалася нею перед ним. Цей дріб'язковий випадок був, мабуть, наслідком якоїсь недавньої сутички з куховаркою. В Чарлі зростала тривога, він не хотів залишати Гонорію в руках людини, що так ненавидить його. Рано чи пізно це вирветься назовні — в ненароком кинутому слові, в жесті, прорветься й западе Гонорії в душу, назавжди перейде до неї. Та Чарлі забрав образу з обличчя й заховав глибоко всередині — він відчув маленьку перевагу, коли Лінкольн усвідомив абсурдне зауваження дружини й прямо запитав її, відколи це слово «чорт» стало для неї лайкою.

— І ще одне, — сказав Чарлі, — тепер можу створити їй якнайкращі умови. Збираюся взяти із собою в Прагу французьку гувернантку. В Празі в мене нова квартира.

Він затнувся, зрозумівши свою помилку. Було нерозумно згадувати той факт, що він знову заробляє вдвічі більше, ніж вони.

— Припускаю, що з тобою вона раюватиме більше, ніж з нами, — мовила Меріон. — Коли ти кидався грошима направо й наліво, ми рахували кожних десять франків... Припускаю, що все почнеться спочатку.

— О, ні, — сказав він. — Лихо навчило. Я ж гарував десять років, розумієш... а потім пощастило на біржі, та й не лише мені. Почастило ще і як! Здавалося, що працювати немає сенсу, то ж я звільнився. Більше цього не повториться.

Зависла довга мовчанка. Кожен відчував напруження, і вперше за цілий рік Чарлі захотілося випити. Він уже не сумнівався, що Лінкольн ладен віддати йому його дитину.

Раптом Меріон здригнулася. Одна її частина розуміла, що зараз Чарлі міцно тримається на ногах, і її власні материнські чуття підказували природність його прагнень, проте вона довго жила з упередженням — їй чомусь не вірилося, що сестра була щаслива в цьому шлюбі, а після тієї жахливої ночі упередження переросло в ненависть. Прийшла якраз та пора, коли негаразди зі здоров'ям і несприятливі життєві обставини змушували вірити в уявне лиходійство та фантомного лиходія.

— Я не можу не думати про це! — несподівано прокричала вона. — Я не знаю, якою мірою ти винен у смерті Елен. Розбийся у цьому наодинці зі своєю совістю.

Біль пронизав його, мов удар електричного струму. Ще мить — і він зірвався б на ноги, нестримний крик рвався із грудей. Він вхопився за волосинку, і ця секунда пройшла, потім — ще одна.

— Заспокойся, — сказав Лінкольн, знімаючись. — Я ніколи не звинувачував тебе за те, що сталося.

— У неї були проблеми із серцем, — глухо мовив Чарлі.

— Отож, проблеми із серцем! — Меріон вимовила цю фразу так, нібито вклала в неї свій приховане значення.

Та після вибуху почуттів вона, знесилена, побачила все, як воно є, й зрозуміла, що Чарлі взяв гору. Вона глянула на свого чоловіка, але не знайшла в його очах підтримки й здалася.

— Та робить що хочете! — крикнула вона, підхопившись із крісла. — Це твоя дитина. Я не збираюся стояти в тебе на дорозі. Та якщо б вона була моєю, я радше побачила... — вона

опанувала себе. — Вирішуйте без мене. Я не зможу стерпіти цього. Мені зле. Я піду ляжу.

Жінка хутко вибігла з кімнати. Через хвилину Лінкольн сказав:

— Сьогодні в неї був важкий день. Ти ж знаєш, як гостро вона все бере до серця... — його голос був майже вибачливий. — Коли жінці вже щось лягло до голови...

— Авжеж, розумію.

— Усе налагодиться. Здається, вона вже розуміє, що ти можеш... піклуватися про дочку, тож ми, звісно, не можемо стояти на твоєму шляху, та на шляху Гонорії.

— Дякую, Лінкольн.

— Ти можеш піти й подивитися, як вона там.

— Уже йду.

Він все ще тремтів, коли вийшов на вулицю, проте прогулянка вздовж quais² вниз вуличкою Бонапарт його заспокоїла, а, перейшовши на інший бік Сени, свіжу й прозору під ліхтарями, він був уже сповнений радісного піднесення. Та у своїй кімнаті він не міг заснути. Перед очима в нього стояла Елен, котру він безмежно любив, допоки обоє не почали холоднокровно принижувати любов один одного, розривати її на шматки. Того лютневого вечора, що так запав у пам'ять Меріон, сварка назривала поволі, протягом кількох годин. У «Флориді» вони посварилися, а потім він намагався забрати її додому, а тоді вона поцілувала цього хлопчиська Уєбба. Вже потім була в істеричі, наговорила тих слів на його адресу. Він повернувся додому сам і, не тямлячись від люті, замкнув за собою двері. Звідки йому було знати, що через годину вона повернеться додому без супровідника, що напуститься сніговій, і вона, в легких туфельках, блукатиме крізь сніг, така безтямна, що не зможе викликати таксі? Після такого вона дивом уникла запалення легенів. Вони примирилися, проте то був початок кінця, і Меріон, котра бачила те на власні очі й повірила, що цей випадок — один із багатьох у житті мучениці-сестри, — так і не пробачила його.

Копирсаючись у минулому, він віднайшов там Елен, і в білому, напівпрозорому світлі, що крадеться в сон крізь відчи-

² Набережної — франц.

нені ворота світанку, він знову розмовляв із нею. Вона сказала, що вітає його прагнення опікувати Гонорією й мріє, аби вони жили разом. Вона казала, що її радує його поведінка і що вона тепер спокійна за нього. Сказала безліч речей — безліч теплих слів — проте постійно гойдалася у своїй білій сукні — все швидше й швидше, тож під кінець він уже зовсім не розумів її слів.

IV

Він прокинувся щасливим. Двері у світ знов розчинилися перед ним. Він будував плани, уже бачив себе й Гонорію в недалекому майбутньому та раптом спохмурнів, згадавши всі мрії, котрі плекали разом з Елен. У її планах не було смерті. Теперішнє — ось що мало значення: робота твоєї мрії та життя з тим, хто тебе любить. Однак із любов'ю треба бути обережним: він знав, якої шкоди може завдати надмірна опіка батьків своїм дітям: після того, як ті випурхнуть із клітки, то шукатимуть у своєму шлюбі ту сліпу ніжність, і не знайдуть її, розчаруються в самому коханні та житті.

День знову видався ясний і свіжий. Чарлі зателефонував Лінкольну Пітерсу в банк, де той працював, і запитав його, чи може розраховувати на те, що в Прагу поїде з Гонорією. Лінкольн погодився, що відкласти час — марно. Та залишалася формальність — опікунство. Меріон хоче ще на якийсь час залишити опікунські права за собою. Вся ця історія страшенно засмутила її, тож вона почуватиметься спокійніше, коли знатиме, що, принаймні ще один рік контролюватиме ситуацію. Чарлі погодився — тільки б його донечка була поруч.

Настав час вирішувати з гувернанткою. Сидячи в похмурий агенції, Чарлі спочатку теревенив із якоюсь відьмою з Берна, потім — з повногрудю селянкою з Бретані — обох він і дня не терпів би. Були ще й інші, та їх він відклав на завтра.

Він снідав із Лінкольном Пітерсом у «Гріффонсі» й намагався приховати радісне збудження.

— Немає нічого важливішого за рідну дитину, — сказав Лінкольн. — Та й Меріон можна зрозуміти.

— Вона забула мою копітку працю в Америці протягом семи років, — мовив Чарлі. — Запам'ятала тільки одну ніч.

— Розумієш, є ще дещо, — завагався Лінкольн. — Доки ви з Елен гасали по Європі, розтринькуючи гроші, ми тут ледве зводили кінці з кінцями. Процвітання нас обминуло, бо я ніколи не добиваюся успіху в кар'єрі, та й тоді за душею не було нічого, крім страхової плати. Гадаю, що Меріон вбачала у цьому деяку несправедливість — бо ти й пальцем не поворухнув, а ставав усе багатшим і багатшим.

— Як швидко текло, так швидко й витікало, — мовив Чарлі.

— Авжеж. І осідало в чужих кишнях: офіціанти, саксофоністи, метрдотелі — та що там. Вечірка завершена. Я просто пояснив, із чим асоціюються у Меріон ті божевільні роки. Якщо заскочиш сьогодні десь о шостій вечора, дружина не буде такою втомленою, тож одразу обговоримо всі деталі.

У готелі Чарлі знайшов *pneumatique*³ — його переслали сюди із бару «Рітца», у якому Чарлі залишив свою адресу, якщо з'явиться чоловік, якого він шукав.

«Любий Чарлі!

Учора ви так дивно поводитися, що я подумала, нібито ненароком вас образила. Якщо й так, то зовсім і не помітила. Навпаки, цього року надто багато думаю про вас, і коли я їхала сюди, то глибоко в душі сподівалася, що ми зустрінемося. Тієї шаленої весни ми займалися такими кумедними справами: пам'ятаєте, як однієї ночі ми викрали у м'ясника триколісний велосипед, і той день, коли спробували зателефонувати президентові, — тоді ще на вашій голові був казанок без тулії, а в руках — ціпок із дроту. Останнім часом, здається, всі стали такими старими, та я анітрохи не відчуваю себе старою. Чи не могли б ми сьогодні зустрітись, згадати колишні добрі часи? Сьогодні у мене з похмілля тріщить голова, та ввечері стане краще, тому десь о п'ятій я чекатиму на вас у барі „Рітца”.

Назавжди віданна — Лорейн».

Першої миті його охопив жах: щоб він, зрілий чоловік, викрав триколісний велосипед і, з пізньої ночі до світанку катав Лорейн навколо площі Зірки. Тепер це видавалось йому кошмаром. Зачинити двері й не впустити Елен — таке зовсім не вписувалося у жоден з аспектів його життя, проте випадок із велосипедом — вписувався, і був справді одним із багатьох.

³ Лист, доставлений пневмопоштою — *франц.*

Скільки ж треба було пити й казитися, щоб докотитись до такого неподобства?

Він намагався уявити, як ставився тоді до Лорейн — вона була привабливою, хоча Елен і не раділа цьому, але мовчки терпіла. Вчора в ресторані Лорейн здавалася йому підтоптанною й вульгарною. Він і справді не хотів її бачити, добре, що хоч Алекс не вказав їй адресу його готелю. Як приємно було після цього листа знов повернутися до думок про Гонорію: про недільні прогулянки з нею; про те, як він весело вітатиме її вранці й лягатиме спати, знаючи, що вона поряд, за стіною, дихає одним із ним нічним повітрям.

О п'ятій він взяв таксі й поїхав купувати подарунки всім Пітерсам — красиву полотняну ляльку, ящик із солдатиками, вдягнених на кшталт римлян, квіти для Меріон і великі лляні хустинки для Лінкольна.

Приїхавши до будинку, він зрозумів, що Меріон примирилася з тим, що має статися. Вона привіталася так, як вітаються з родичем — нехай непокірним членом сім'ї, але все-таки не зловорожим чужинцем. Гонорії повідомили, що вона від'їжджає, а Чарлі із задоволенням підмітив, що їй вистачило делікатних манер, аби приховати своє безмежне щастя. Тільки на його колінах висловила своє захоплення й прошепотіла: «А коли?», опісля — зістрибнула й побігла гратися з іншими дітьми.

На мить вони з Меріон залишилися наодинці, тож, скориставшись моментом, наважився заговорити:

— Сімейні сварки — болісні. Вони не мають жодних правил. Вони не схожі на пробоїни чи порізи — це тріщинки на шкірі, які не зцілюються, бо їм бракує матеріалу. Я б дуже хотів, щоб ми забули про наші незгоди.

— Дещо забути неможливо, — відповіла вона. — Все будеться на довірі. — Він не відповів, і після мовчанки вона запитала: — Коли ти її забереш?

— Одразу, тільки-но знайду гувернантку. Сподіваюся, післязавтра.

— Це неможливо. Мені ще потрібно привести до ладу її одяг. Не раніше за суботу.

Він покійно згодився. Лінкольн повернувся до вітальні й запропонував йому випити.

— Час для щоденного віскі, — мовив він.

Тут було затишно, як вдома, всі зібралися біля родинного вогнища. Діти не знали ні тривоги, ні страху. Батько й матір уважно спостерігали за ними. Батьки турбувалися про дітей, а не про гостя. Ложка мікстури, врешті, для Меріон важливіша, ніж напружені стосунки з родичем. Вони не нудні, просто схоплені, мов лещатами, життєвськими обставинами. Він думав, чи вийде в нього якось витягти Лінкольна з цієї банківської рутини?

У передпокої задеренчав дзвоник. Через кімнату поспішила *bonne a tout faire*⁴. Дзвоник нетерпляче залунав знову, двері відчинилися, і всі троє у вітальні стрепенулись. Лінкольн став туди, де краще видно, що відбувається в коридорі, Меріон випрямилася. Служниця йшла коридором, позад неї чулися голоси, що належали Дункану Шефферу й Лорейн Куолз.

Вони були веселі, збуджені й заходилися сміхом. На мить Чарлі остовпів, не розуміючи, як ті пронюхали адресу Пітерсів.

— Ай-я-яй! — Дункан грайливо посварився пальцем на Чарлі. — Ай-яй!

І вони знову зареготали. Стривожений і розгублений, Чарлі швидко потис їм руки та познайомив із Лінкольном і Меріон. Остання, майже зціпивши зуби, кивнула, позадкувала до каміна, де стояла її дочка, і обняла дівчинку за плечі.

Закипівши з люті, Чарлі очікував пояснень. Дункану знадобилося трохи часу, аби сказати таке:

— Ми прийшли запросити тебе на вечерю. Нам із Лорейн набридла ця гра в котика-мишки, і ми заявляємо, що ти не маєш права ховатися від нас.

Чарлі підійшов ближче, непомітно виштовхуючи їх у коридор.

— На жаль, я зайнятий. Скажіть, де ви будете, і я зателефоную вам за пів години.

Вони наче не чули його слів. Несподівано Лорейн всілася на краєчок стільця, сконцентрувала погляд на Річардові й вигукнула:

— Який милий хлопчисько! Підійди ближче, хлопчику.

Річард глипнув на матір і не зрушив з місця. Лорейн демонстративно знизала плечима й повернулася до Чарлі:

⁴ Служниця — *франц.*

— Ходімо вечеряти! Впевнена, що родина не образиться. Ми ж так рі-ко, точніше, рідко бачимося.

— Не могу, — відрубав Чарлі. — Вечеряйте удвох, а я зателефоную.

Її голос раптом набув неприємних ноток.

— Ну й добре, ми підемо. Я тільки згадала випадок, коли ти якось, о четвертій ранку, гамселив у мої двері, а я прийняла тебе й пригостила випивкою. Ось так роблять друзі! Ходімо, Дунк.

Обоє повільно підвелися — їхні запухлі обличчя почерво-ніли від злості — й, заточуючись, попленталися коридором.

— Доброї ночі, — мовив Чарлі.

— І вам не хворіти! — в'їдливо відповіла Лорейн.

Коли він повернувся до вітальні, Меріон стояла в тій самій позі, тільки другою рукою тепер обіймала й сина. Лінкольн усе ще гойдав Гонорію на руках, мов маятника.

— Яке свинство! — вибухнув Чарлі. — Яке дике свинство!

Ніхто не відповів. Чарлі впав у крісло, взяв свою склянку, поставив її назад і сказав:

— Яке ж нечуване зухвальство, не бачивши людину два роки, отак узяти й...

Він затнувся, бо Меріон хрипло й розлючено видихнула: «Ох», круто розвернулася і вибігла з кімнати.

Лінкольн обережно опустив Гонорію на підлогу.

— Діти, сідайте за стіл, суп прохолоне, — мовив він, і, коли ті слухняно побігли в їдальню, повернувся до Чарлі: — У Меріон проблеми зі здоров'ям, вона не витримує струсів. А зустрічі з такими людьми просто валять її з ніг.

— Я не запрошував їх сюди. Вони самі випитали в когось твоє прізвище й навмисно...

— Мені шкода, що тут ще скажеш. Та це вже не змінить ситуації. Вибач, я на хвилику...

Він вийшов. Чарлі завмер в кріслі, напружився. Він чув, як у сусідній кімнаті обідають діти, як вони весело перемовляються, забувши вже про сцену між дорослими. З іншої кімнати почулися незрозумілі уривки фраз, задеренчав телефон, і коли зняли слухавку, Чарлі нервово вийшов із вітальні, аби не вийшло так, що нібито він підслуховує.

Незабаром повернувся Лінкольн.

— Слухай, Чарлі. Я думаю, що сьогоднішню вечерю варто скасувати. Меріон кепсько почувається.

— Вона розізлилася на мене?

— Трохи, — буркнув той майже грубувато. — Їй не під силу...

— Ти хочеш сказати, що вона тепер не віддасть мені Гонорію?

— Не знаю. Краще завтра зателефонуй мені в банк.

— Я прошу тебе, поясни їй, що в мене й гадки не було про те, що ці люди сюди ввірвуться. Почуваюся ніяково, як і ви.

— Зараз я нічого не зможу їй пояснити.

Чарлі встав. Він взяв пальто, капелюха й вийшов у коридор. Потім відкрив двері їдальні й сказав якимсь чужим голосом:

— На добраніч, дітки.

Гонорія підстрибнула й оббігла стіл, аби його обійняти.

— На добраніч, сонечко, — сказав він туманно, та потім, немовби намагаючись задобрити когось, додав: — На добраніч, любі діти.

V

Із лютим наміром віднайти Лорейн і Дункана Чарлі рушив прямо в бар «Рітца», та там їх не було, й він усвідомив, що в будь-якому разі змінити вже нічого не вдасться. Не пригубивши свій напій у Пітерсі, Чарлі замовив віскі із содовою. Підійшов Поль, привітався.

— Всюди — великі зміни, — сумно промовив він. — Справи у нас вдвічі гірше, ніж раніше. Я чув, що багато хлопців, ті, хто повертаюся у Штати, — все втрачають, — як не спочатку, то вже точно наступного разу. Кажуть, ваш друг Джордж Хардт тепер живе у злиднях. А ви повертаєтесь у Штати?

— Ні, у мене робота в Празі.

— Кажуть, що ви теж втратили багато грошей через крах.

— Втратив, — і грізно додав, — та все, що я справді прагнув — втратив під час розквіту.

— Продали дешево.

— Щось на кшталт.

Спогади про ті часи знов обступили його, мов примари — люди, яких вони зустрічали під час подорожей; люди, що не

здатні були й порахувати чи говорити зв'язними реченнями, не втративши логічної думки. Якийсь хлопчак, що на пароплаві запросив на танець Елен, хлопчак, що, як тільки вони відійшли від столика, образив її; жінки й дівчата, істеричні алкогольічки й наркоманки, яких силоміць виставляли за двері.

...Чоловіки, що замикали двері своїх помешкань перед носом дружин, хоч надворі падав сніг, бо сніги у двадцять дев'ятому — нібито й не справжні. Якщо ти не хочеш, аби випав сніг, ти просто платиш за своє бажання.

Він підійшов до телефона й набрав номер Пітерсів — відповів Лінкольн.

— Я телефоную, бо весь час думаю про це. Скажи мені відверто: Меріон передумала?

— Меріон хвора, — коротко відповів Лінкольн. — Певна річ, ти тут не винен, але тепер розмови про це можуть зовсім її доконати. Мабуть, тобі доведеться потерпіти ще півроку. Нехай Меріон трохи оговтається. Я не хочу знову важити її здоров'ям.

— Розумію.

— Вибач, Чарлі.

Чарлі повернувся до свого столика. Віскі у склянці вже не було, проте, коли Алекс хотів запропонувати ще, той відмовився. Що ж, більш у Парижі робити нічого. Та він зможе надіслати Гонорії подарунки. Завтра він купить для неї цілу купу подарунків. Він сердито подумав, що це зрештою тільки гроші — а кому він не роздавав грошей.

— Ні, достатньо, — сказав незнайомому офіціанту. — Скільки з мене?

Пройде час, і він знов повернеться сюди. Вони ж не зможуть його спокутувати гріхи всю вічність. Та про донечку він мріяв завжди, і ніяка надія не могла заглушити тієї туги. Це молодість приносить дари щасливих думок і солодких мрій, — та молодість пройшла. І він знав напевно: Елен не прирекла б його на таку страшну самотність.

ДВІ ПРОВИНИ

I

— Подивіться — чи бачили такі черевики? — сказав Білл. — Двадцять вісім доларів.

Містер Бранкузі глянув.

— Непогані.

— Зроблені на замовлення.

— Я й так знаю, що ви франт, яких пошукати ще треба. Тільки не кажіть, що притягли мене сюди, щоб показати ці черевики.

— Зовсім я не франт. Хто так сказав? — обурився Білл. — Я просто більш освічений за людей із театрального світу.

— А ще, як відомо, ви дуже привабливий юнак, — сухо додав Бранкузі.

— Авжеж, ну не вам пара точно. Дівчата думають, що я — актор, допоки не зрозуміють... Не знайдеться сигаретки? Що найголовніше — я маю мужній вигляд, чого вже точно не скажеш про тутешніх тухтіїв.

— Красень. Джентльмен. В ідеальних черевиках. Успішний, як чорт.

— О ні. Тут ви помиляєтеся, — заперечив Білл. — Голова на плечах — є. За три роки — дев'ять вистав; чотири — успішних, тільки одна провалилася. До чого тут везіння? Не розумію.

Трохи знуджений, Бранкузі просто втупив очі в одну точку перед собою. Перед ним сидів молодий рум'яний ірландець, випромінюючи таке самовдоволення, що не продихнути. Та Бранкузі знав: пройде час, Білл почує власний голос, засоро-

миться й захищається у своє інше «я» — витончено пихатого, чутливого патрона мистецтв, зліпленого за зразком інтелігенції Театральної гільдії. Між цими двома іпостасями Білл Мак-Чесні досі ще не зробив остаточний вибір — такі натури зазвичай визначаються років до тридцяти.

— Візьміть Еймса, візьміть Гопкінса, Гарріса — візьміть будь-кого, — далі викаблучувався Білл. — Чим вони кращі за мене? В чому річ? Ви хочете випити? — запитав він, побачивши, що Бранкузі поглядає на стіну, де висіла винна шафка.

— Я ніколи не п'ю зранку. Я просто не можу терпіти цього нав'язливого стукоту. Ви повинні це зупинити. Мене дрижаки беруть, я ледь не скаженію.

Білл підійшов і нетерпляче відкрив двері.

— Тут нікого, — сказав він. — Ей! Що вам потрібно?

— Ой, вибачте, — відповів голос. — Заради всіх святих, вибачте. Я так розхвилювалася, що й не помітила, як опинився олівець у моїй руці.

— Навіщо ви прийшли?

— До вас. Та клерк сказав, що ви зайняті. У мене лист, адресований вам від Алана Роджерса — драматурга, і я хотіла особисто вручити його вам.

— Я зайнятий, — суворо мовив Білл, — пошукайте містера Кадорна.

— Я вже зверталася до нього. Проте він був не надто ввічливим, та й містер Роджерс казав...

Бранкузі нетерпляче підсунув стільця й виглянув у прочинені двері. Дівчина була дуже юною, з чарівним рудим волоссям і більш вольовим обличчям, ніж її лемент. Містеру Бренкузі й на думку не спало, що цьому вона завдячує своєму походженню — містечку Делані, штату Південної Кароліни.

— І що мені тепер робити? — запитала вона, спокійно віддаючи своє майбутнє в руки Білла. — У мене був лист до містера Роджерса, і той відповів у листі вам.

— І що ж ви пропонуєте — одружитися з вами? — зірвався Білл.

— Я б хотіла отримати роль в одній із ваших вистав.

— Тоді сидіть і чекайте. У мене купа справ... А де міс Кохалан? — він набрав номер, ще раз сердито глянув на дівчину й закрив перед нею двері. Проте за цей час із ним сталася

звичайна метаморфоза, і тепер із містером Бранкузі розмову відновила людина, що на проблеми театрального мистецтва дивиться, можна сказати, просто очима Макса Рейнгардта.

До 12:30 він забув про все на світі, крім того, що на нього чекає слава найвидатнішого режисера планети і що зараз, за ланчем, у нього призначена зустріч із Солом Лінкольном, котрому він розповість про свої плани. Він вийшов із кабінету й вичікувально подивився на міс Кохалан.

— Містер Лінкольн не зможе з вами зустрітися, — промовила вона. — Він тільки-но повідомив телефоном.

— Тільки-но повідомив, — вражено повторив Білл. — Га-разд. Тоді викресліть його зі списку запрошених на вечірку у четвер.

Міс Кохалан провела лінію на папері, що лежав перед нею.

— Містер Мак-Чесні, ви, мабуть, забули про мене?

Він повернувся до рудоволосої дівчини.

— Ні, — розсіяно мовив він, а потім додав до міс Кохалан: — Чорт з ним, все одно запросіть його в четвер. Хай горить у пеклі.

Йому не подобалося обідати наодинці. Тепер він взагалі не любив щось робити наодинці, тому що для відомої та впливової людини зв'язки — доволі приємна річ.

— Може б ви приділили мені дві хвилини? — знову заговорила руда.

— Боюся, що не маю як, — і раптом він усвідомив, що вона — найгарніша дівчина, яку він будь-коли зустрічав.

Він втупився на неї.

— Містер Роджерс сказав мені...

— Може, пообідаємо разом? — запропонував він, затим, із великим поспіхом дав міс Кохалан кілька незрозумілих і суперечливих завдань, та відчинив двері перед своєю леді.

Вони стояли на 42-й вулиці й дихали повітрям для обраних — його було так мало, що вистачало всього на кількох. Був листопад, театральний сезон почався вже давно. Біллу варто було повернути голову вправо — і там сяяла реклама одного спектаклю, потім вліво — і там горіли вогні іншого. За рогом — ще один спектакль, який поставив разом із Бранкузі, — останнім часом зарікся робити все з кимось, тільки би не самому.

Вони зайшли в «Бедфорд-готель», де серед офіціантів і працівників здійнялася метушня.

— Як тут гарно, — промовила вона ввічливо, проте щиро.

— Це — акторський рай, — він кивнув якимсь людям. — Привіт, Джиммі... Білл... Мої вітання, Джек... Це Джек Демпсі... Я тут не часто. Зазвичай, обідаю в Гарвардському клубі.

— Ого, то ви навчалися там? Один мій знайомий...

— Так, — він завагався. Щодо Гарварду існували дві версії, й він несподівано обрав правдиву: — Мене там вважали провінціалом, ніхто знатися зі мною не хотів — не те, що тепер. Минулого тижня гостював на Лонг-Айленді — такий модерний маєток, боже мій — так там у них парочка золотої молоді, котрі у Гарварді й не підозрювали про моє існування, — почали вітатися, кричали мені: «Білл, старий приятелю».

Він затнувся й раптом вирішив поставити крапку в цій історії.

— А що вам потрібно... робота? — запитав. Несподівано пригадав, що помітив стрілки на її панчохах. Діряві панчохи змушували його ставати милосерднішим, м'якшим.

— Так, або ж доведеться їхати додому, — сказала вона. — Хочу стати балериною, розумієте... Російський балет. Та уроки — дуже дорогі, тож мені потрібна робота. Та й на сцені, гадаю, змогла б почуватися вільніше.

— Танцюльки, так?

— Та ні. Класичний балет.

— Павлова, наприклад. Хіба ж це не танцюльки?

— Та що ви, — вжахнулася вона такою легковажністю, та потім продовжила: — Вдома я займаюся із міс Кемпбел, може, ви чули про неї? Джорджія Беррімен Кемпбел. Учениця Неда Вейберна, і вона професіонал своєї справи. Вона...

— Справді? — розсіяно слухав він. — Знаю, що це — важка справа: кастинги акторів переповнені чергами й вони роблять все, що завгодно — до перших проб. Скільки тобі?

— Вісімнадцять.

— Мені двадцять шість. Приїхав сюди чотири роки тому без жодного цента в кишені.

— Справді?

— А тепер можу й зовсім не працювати, бо грошей вистачить на решту всього життя.

- Справді?
 - Наступного року влаштую собі відпустку. Одружуся...
- Чула коли-небудь про Айрен Ріккер?
- Жартуєте! Моя улюблена актриса.
 - Ми заручені.
 - Не може бути!

Опісля, коли вони знову вийшли на Таймс-сквер, Білл легковажно запитав:

- І що ти робиш?
- Я? Намагаюся знайти роботу.
- Маю на увазі, які у тебе плани на вечір?
- Жодних.
- Не хочеш заїхати до мене на каву? Я живу на Сорок шостій вулиці.

Їхні очі зустрілися, й Емма Пінкард вирішила, що в разі чого зможе за себе постояти.

Це була простора яскрава кімната-студія з великою софою завдовжки три метри. Після того як він випив віскі, а вона — каву, його рука лягла на її плечі.

- Чому це я повинна вас поцілувати? — запитала дівчина.
- Ми майже незнайомці, і до того ж ви заручені.
- Неважливо. Їй начхати.
- Ні, справді!
- Ти — хороша дівчинка.
- Авжеж, очевидно, що я і не дурненька.
- Гарзд, залишайся хорошою дівчинкою.

Вона встала, проте забарилася на мить — така свіжа й спокійна, зовсім не ображена.

— Припускаю, що роботи від вас мені не чекати? — привітно запитала.

Він думав уже про щось своє — про інтерв'ю та репетиції — але подивившись, знову побачив на ній діряві панчохи. І зателефонував:

— Джо, це Прісняк... А що, ти не знав, що я здогадався, як ви мене називаєте?... Все гарзд. Скажи ось що. Ти вже підготував трьох дівчат для сцени з візитерами? Так, слухай. Збережи одне місце для юної красуні з Півдня. Вона зайде сьогодні.

Самовдоволено глянувши на неї, він усвідомив себе таким добрим, ледь не наймилосерднішим парубком на світі.

— Я справді не знаю, як вам віддячитися. І містеру Роджерсу, — різко додала вона. — До зустрічі, містер Мак-Чесні. Той знехтував відповіддю.

II

Під час репетицій він часто заходив у театр й спостерігав за грою з розумним виразом на обличчі, нібито знав все, що твориться в душах тих людей. Насправді ж, затуманений власними успіхами, він сприймав дію на сцені смутно, йому було навіть байдуже. Вихідні він часто проводив на Лонг-Айленді разом зі своїми новими друзями-багатіями, котрі «прийняли» його у свою когорту. Коли Бранкузі величав його «світським левом», він, обурюючись, відповідав: «Гаразд. І що з того? Хіба я не навчався в Гарварді? Гадаєте, мене, як і вас, знайшли у візку із зеленими яблуками?» Нові знайомі цінували його за приємну зовнішність, легкий характер, і, звісно, — за успіх.

І тільки заручини з Айрен Ріккер затьмарювали його життя. Вони втомилися один від одного, проте ніхто не наважувався зробити перший крок, аби розірвати стосунки. Як двох юних нащадків двох найбагатших родин у місті одне їхнє виняткове становище часто зводить разом, так і Білл Мак-Чесні з Айрен Ріккер, яких занесло на вершину успіху, віддали один одному данину взаємного захоплення. Проте вони запекло сварилися. І щоразу сварка затягувалася надовше, і кінець невідворотно наближався. Він прийняв образ деякого Франка Ллуеліна — широкоплечого, симпатичного актора, що грав у парі з Айрен. Якось зрозумівши, до чого все хилиться, Білл став дотримуватися гірко-іронічної позиції щодо нього, і через тиждень репетицій стосунки в трупі стали напруженими.

А тим часом Еммі Пінкард уже вистачало грошей на молоко з крекерами, і, разом із кавалером, котрий возив її на вечері, вона відчувала себе щасливою. Її друг — Істон Х'юз із Делані навчався в Колумбійському університеті на стоматолога. Інколи він приводив із собою інших парубків, котрі теж там навчалися й страждали від самотності. Розплатившись кількома нечутливими поцілунками, якщо це можна назвати «платою», Емма завжди могла розраховувати на вечерю. Якось перед акторським під'їздом вона познайомила Істона з Біллом

Мак-Чесні, й після того Білл влаштував сцени жартівливих ревнощів, що стали основою для їхніх взаємин.

— Бачу, що цей «зуборізник» перебігає дорогу знову й знову. Раджу тобі бути обережною, а то ще вколе наркоз.

Хоч і зустрічі їхні були не частими, та вони завжди дивилися один на одного. Коли Білл зустрічав її, то на мить збентежено розглядав, нібито раніше ніколи не бачив, потім несподівано згадував і починав її дражнити. Коли вона його зустрічала, то в ньому бачила багато — яскравий, сонячний день, натовпи народу на вулицях, дуже хороший новий лімузин біля тротуару й двоє добре одягнених людей сідають у нього і їдуть туди, де все, як у Нью-Йорку, тільки це десь далеко, і там ще набагато веселіше. Інколи вона шкодувала, що тоді не поцілувала його, але раділа, що цього не зробила, бо проходили тижні й він ставав дедалі менш романтичним, як і решта — прив'язаний до рутини акторської майстерності.

Прем'єру назначили в Атлантик-Сіті. І тут різка хвиля зміни настрою накрила Білла — це побачили всі. Він сухо розмовляв із режисером й уїдливо — з акторами. А все тому, ходили чутки, що Айрен Ріккер приїхала в місто не з ним, а з Френком Ллуеліном одним потягом. Увечері на генеральній репетиції Білл сидів біля автора й у сутінках залу схожий був на якусь моторошну примару. Проте репетиція йшла, а він усе мовчав, і тільки в кінці другого акта, коли на сцені Ллуелін залишився наодинці з Ірен Ріккер, він несподівано вигукнув:

— Ще раз цей уривок — і цього разу без дурниць!

Ллуелін підійшов до рампи.

— Що ви маєте на увазі — «без дурниць»? Так написано в сценарії.

— Ви знаєте, про що я кажу — жодних одсебеньків!

— Не розумію.

Білл підвівся.

— Жодних клятих нашіптувань!

— Ми не перешіптувалися, я тільки запитав...

— Неважливо. Ще раз!

Ллуелін із люттю повернувся назад і вже хотів почати грати сцену, та Білл голосно додав: — Навіть лицедії мають справлятися зі своєю роллю.

Ллуелін обернувся, наче його смикнули.

— Я не збираюся терпіти такі образи, містер Мак-Чесні.
— Чому? Ви ж лицедій, чи не так? Коли це ви почали ображатися на власну посередність? Я ставлю цю виставу, й ви повинні робити те, що скажу я. — Він встав й спустився проходом. — А коли ви й цього не вмієте, як ще вас назвати?

— Ваша поведінка — неприпустима.

— Так? І що ж мені робити?

Ллуелін зіскочив в оркестрову яму.

— Я не терпітиму цього! — закричав він.

— Святі небеса! Ви що, з глузду з'їхали? — заголосила до них зі сцени Айрен Ріккер. Та Ллуелін розмахнувся й коротким, міцним ударом відкинув Білла в партер. Білл перелетів, повалив ряди сидінь, розламав одне з крісел і застряг догори дригом. Почалася паніка. Хтось тримав Ллуеліна, автор із блідим, мов крейда обличчям, витягав Білла, режисер кричав: «Можна я його вб'ю, шеф? Можна розквасити йому піку?» Ллуелін ледве дихав, а Айрен Ріккер тремтіла, як осика.

— Усі на сцену! — розпорядився Білл ще в обіймах автора, притискаючи до обличчя хустку. — Усі в біса на сцену! Ще раз проженемо цей уривок, і без зайвих балачок! Назад, Ллуелін!

Перед тим як усвідомити, що все готово для подальшої репетиції, Айрен тягла за руку Ллуеліна й щось жваво йому тлумачила. Хтось у залі помилково ввімкнув прожектори, й тут же квапливо їх вимкнув. Коли Емма готувалася до свого виходу, то кинула швидкий погляд на Білла й помітила, що той сидів зі жменею серветок у руці, прикриваючи обличчя, яке стікало кров'ю. Вона зненавиділа Ллуеліна, адже через нього все могло б провалитися, і всі вони б повернулися у Нью-Йорк. Та Білл урятував виставу, хоч ледь і не погубив її, а Ллуелін за власною волею не зміг би звільнитися саме тепер, бо це б зашкодило його кар'єрі. Акт закінчили й одразу ж без перерви почали третій. Коли дійшли до кінця, Білла вже не було.

Наступного вечора на прем'єрі, він сидів на стільці за кулісами й бачив кожного, хто заходить на сцену й покидає її. Обличчя його набрякло й посиніло, та він ніби й не усвідомлював цього — обійшлося без саркастичних зауважень. Якось після антракту вийшов у зал, а коли повернувся, прокотилися

чутки, що дві нью-йоркські агенції запропонували їм вигідні умови співпраці. І знову він досягнув перемоги — вони всі зійшли на нову вершину.

Серце Емми заповнила хвиля вдячності до цієї людини, якій вони всі стільком були зобов'язані. Вона підійшла й подякувала йому.

— Так, я вмюю обирати серед кращих, рудоволоско, — погодився він похмуро.

— Дякую, що обрали мене.

І несподівано для себе самої Емма необачно додала:

— Ваше обличчя таке розбите! — вигукнула вона. — Ой, я гадаю, що ви справді благородна людина, бо минулої ночі не дозволили нашій роботі піти на пси.

Хвилину він допитливо розглядав її, а потім намагався зобразити іронічну посмішку, котра йому важко давалася через набрякле обличчя.

— Ти мною захоплюєшся, крихітко?

— Так.

— І вчора захоплювалася, коли я полетів догори дригом між сидіння?

— Зате як швидко ви все взяли під свій контроль.

— Яка відданість! Навіть у такій жалюгідній ситуації ти знайшла щось варте для захоплення.

Вона захоплено зітхнула:

— Та все-таки ви трималися неймовірно.

Дівчина була такою невинною та юною, що після важкого робочого дня Біллу захотілося притулитися своєю спухлою щокою до її обличчя.

Це бажання та синці він наступного ранку забрав із собою в Нью-Йорк. Синці зійшли, а бажання залишилося. Опісля трупа розпочала гастролі в місті, і, тільки-но він побачив, як навколо неї кружляють інші чоловіки, захоплені її вродою, для нього ця вистава перетворилася на її образ, її тріумф — її гра для нього і театр він відвідував, щоб побачити її.

Вистава мала величезний успіх увесь сезон, а після його завершення Білл Мак-Чесні напивався й потребував когось, аби урізноманітнити свої самотні сірі дні. І несподівано на початку червня вони одружилися в Коннектикуті.

III

Двоє сиділи в барі лондонського «Савоя» й теревенили ні про що. Був пізній травень.

— І приємний він хлопець? — запитав Хабл.

— Дуже, — відповів Бранкузі, — дуже приємний, привабливий і популярний. — Через секунду додав: — Хотілося б загнати його додому.

— Не розумію, — мовив Хабл, — Тутешні театри не можуть зрівнятися з нашими. Чому він тут залишається?

— Виляє хвостиком біля герцогів і графінь.

— Невже?

— Минулого тижня, коли зустрівся з ним, то супроводжував трьох леді — Герцогиню першу, Герцогиню другу та ще якусь там Герцогиню.

— Я гадав, що він одружений.

— Так, уже три роки, — сказав Бранкузі, — і має чудову дитину, жінка вагітна знову.

Він замовк, бо в цю саму хвилину ввійшов Мак-Чесні. На порозі він демонстративно озирнувся — в нього було дуже американське обличчя й високо підкладені плечі.

— Вітаю, Мак, знайомтеся — це мій приятель містер Хабл.

— Привіт, — Білл сів і далі розглядав присутніх. Хабл незабаром пішов. — Що за тип? — запитав Білл.

— Та от місяць як приїхав, а титулу ще жодного не отримав. А ви тут вже шостий місяць вештаєтеся.

Білл іронічно посміхнувся.

— Уважаєте, я підлабузник, чи не так? Зате не лицемірю. Мені це до вподоби, до серця. Я б і хотів, аби мене називали, скажімо, маркізом Мак-Чесні.

— Спробуйте, може доп'єтеся й до маркіза, — запропонував Бранкузі.

— Ще чого! Хто вам сказав, що я п'ю? Так ось які про мене плітки блукають? Слухайте, якщо за всю історію американського театру назвете мені хоч одного продюсера, котрий у Лондоні за якихось неповних вісім місяців досягнув такого самого успіху, як я, то завтра ж, клянуся, повертаюся з вами в Америку. Тільки скажіть — що за тип...

— Успіх мали ваші давні вистави. А в Нью-Йорку дві останні п'єси провалилися.

Білл встав, стиснув зуби.

— А ви хто такий? — запитав. — Ви навмисне приїхали з Америки, щоб судити мене?

— Дарма ви ображаєтесь, Білл. Я тільки прагну, аби ви повернулися додому, тому для цього скажу все, що завгодно. Вкладіть ще трохи сили в три таких сезони, від яких шаленіла публіка у двадцять другому й двадцять третьому, й повернетесь до життя.

— Нью-Йорк мене дратує, — нахмурившись відповів Білл. — Там один день ти — король, потім двічі промахнувся, і всі вже базікати, що ти своє вже відспівав.

Бранкузі похитав головою.

— Ні. Вони таке базікали, бо тоді ви посварилися з вашим найкращим другом Аронсталем.

— Бісовий друг!

— Та все-таки, — колега. Потім...

— Не хочу про це говорити. — Він подивився на годинник. — Слухайте, Емма погано почувається, тому, на жаль, не зможу сьогодні з вами повечеряти. Зайдіть у мій офіс перед від'їздом.

Бранкузі стояв біля прилавка із сигаретами, коли через п'ять хвилин помітив Білла, що знову зайшов у «Савой» і східцями спустився в чайну кімнати.

«Дипломатом став, як я бачу, — подумав про нього Бранкузі. — Раніше, бувало, казав прямо, що, мовляв, йду на побачення. Набрався тут світського поліру від герцогів і графінь».

Можливо, Бранкузі трохи й образився, хоч ображатися від природи не вмів. У будь-якому разі він одразу вирішив, що Мак-Чесні стрімко йде на дно, і, як того вимагала його природа, він одразу ж назавжди викреслив давнього товариша зі свого серця.

Жодних очевидних доказів того, що Білл стрімко йде на дно, не було. Одна вдала вистава у «Новому Стренді», друга — в «Театрі принца Уейльського» й щотижневі пропозиції продюсування розливалися майже так щедро, як і три чи чотири роки тому в Нью-Йорку. Хіба енергійній людині потрібно змінювати свій щоденний раціон? А чоловік, котрому не

виповнилося ще й тридцяти, через годину повертав до свого будинку в Гайд-парку, аби встигнути на вечерю, — володів такою енергією. А Емма, втомлена й безпомічна, лежала на диванчику у верхній вітальні. Він на мить обняв її.

— Ще трішки, — сказав він. — Ти неймовірна.

— Не смійся наді мною.

— Це справді так. Ти завжди прекрасна, і я не розумію — чому. Можливо, це через твою силу волі, що виражається на обличчі навіть тоді, коли ти в такому стані.

Ці слова їй сподобалися, вона пальцями провела по його волоссю.

— Сила волі — найміцніша сила на світі, — промовив знову він, — а в тебе такої волі вистачить на сімох.

— Ти бачився з Бранкузі?

— Так. Жалюгідний невдаха! Вирішив не запрошувати його додому на вечерю.

— Що сталося?

— Ой, просто став якийсь зарозумілий — теревенить про мою сварку з Аронсталем, про те, що в усьому винен я.

Вона змовкла, міцно стиснувши губи, а потім тихо сказала:

— Ти полаявся з ним, тому що напився.

Він різко підвівся.

— Ти теж...

— Ні, Білл, проте тепер ти напиваєшся надто часто. І сам це розумієш.

Він це усвідомлював, але змінив тему й вони пішли вечеряти. За столом, захмелівши від пляшки вина, він несподівано заявив, що вже з наступного дня, допоки не народиться немовля, й краплі алкоголю не вип'є.

— Коли захочу — я кидаю, чи не так? Я завжди виконую те, що обіцяю, й завжди дотримуюся слова. Ти ж сама знаєш.

— Знаю.

Разом випили кави, опісля він піднявся.

— Повертайся швидше, — прохала Емма.

— Так, звісно... Що з тобою, маленька?

— Просто плачу. Не зважай. Ой, та йди вже. Не стій наді мною, як осел.

— Але ж я хвилююся, хіба не розумієш? Не могу дивитися на твої сльози.

— Ну, просто я не знаю, куди ти ходиш щовечора. Не знаю, з ким ти. І ця леді Сібіл Комбрінк, що весь час сюди телефонувала. Нісенітниця все — я розумію, проте, коли прокидаюся посеред ночі, то мені так самотньо, Білл. Адже ми завжди були разом, правда? Що ж відбувається тепер?

— Та ж ми й тепер разом... Що з тобою робиться, Емма?

— Я знаю... Та мені здається, що божеволію. Ми ж ніколи не зрадімо один одного, правда? Як і досі...

— Авжеж не зрадімо.

— Тільки-но зможеш, повертайся додому швидше.

На деякий час він заглянув у «Театр принца Уейльського», потім пішов у готель навпроти й зателефонував.

— Можна поговорити з її Світлістю? Це містер Мак-Чесні.

Пройшло кілька хвилин, і в слухавці пролунало:

— Несподівано. Вже декілька тижнів позбавлена втіхи чути ваш голос.

Тон її був різким, ніби ляскання батога, холодним, як штучний льодовик, — такий манір увійшов у моду, коли англійські дами взяли за звичку наслідувати з літератури образи таких героїнь. Спочатку це захоплювало Білла, проте ненадовго. Голу не втрачав.

— І хвильки вільного часу не мав, — просто пояснив він. — Ви ж не дуже ображаєтеся, сподіваюся?

— Мушу зізнатися. Навряд чи.

— А я злякався, що ображаєтесь. Ви й запрошення мені не надіслали на сьогоднішню вечірку. Гадав, коли після всього ми переговорили й все узгодили...

— Говорили ви, — мовила вона, — і, мабуть, надто багато.

І раптом приголомшений Білл почув, що вона поклатала слухавку.

«Теж мені... британська леді, — подумав він, — ескіз „Донька тисячі графів”».

У ньому клекотіла зневага, її холодний тон підігрів його колишнє зацікавлення. Зазвичай жінки пробачали йому непостійність, бо знали про його вірність дружині, й зберігали про нього сумні, проте приємні спогади. Та нічого приємного чи сумного голос леді Сібіл не віщував.

«Я повинен із цим розібратися», — думав він. Якби ж на ньому був фрак, то легко міг би потрапити на цю вечірку й по-

говорити з нею, та додому їхати не хотілося. Чим більше він розмірковував, тим розмова здавалася більш невідкладною, й врешті, спала думка: а чи не поїхати б йому в тому, в чому був? З одягом американці були дещо легковажні. Втім, ще було рано й наступну годину він провів у товаристві кількох склянок віскі із содовою, всесторонньо обмірковуючи ситуацію.

Опівночі він піднявся по сходах до її маєтку в Майфері. В гардеробі лакеї з осудом розглядали його піджак, а швейцар даремно шукав прізвище Мак-Чесні в списку серед запрошених гостей. На щастя, в цей час підїхав його добрий знайомий сер Хамфрі Данн і переконав швейцара, що виникло якесь непорозуміння.

Уже всередині Білл одразу почав шукати господиню маєтку.

Леді Сібіл, молода жінка висока на зріст, була наполовину американкою, та водночас це надавало їй більшої «англійськості», ніж будь-якій англійці. У якомусь сенсі вона відкрила публіці Білла, скріпивши за ним славу чарівного бунтаря. Його зрада завдала їй найжахливішого удару, а подібного вона ще не відчувала, ступивши на стежку розпусти.

Вона віталася з гостями, стоячи нагорі сходів поруч із чоловіком — Білл ще ніколи не бачив їх разом. Вирішив дочекатися менш урочистого моменту, щоб зустрітися з нею.

Чим більше приходило гостей, тим більше зростала його напруга. Він зустрів кількох знайомих, проте його піджак, звісно, відштовхував їх. Він був упевнений, що Сібіл бачила його, тож могла б помахати рукою, він би тоді не відчував себе так по-ідіотськи. Проте вона не виказувала виду, що знає про його присутність. Він уже шкодував про те, що прийшов сюди, та виходити з вечірки було б нерозумно, тому він направився до буфетного столика й підкріпився келихом шампанського.

А коли знову обернувся, вона стояла нарешті одна. Він кинувся було до неї, але його зупинив дворецький:

— Вибачте, сер. У вас є запрошення?

— Я — близький друг леді Сібіл, — байдуже сказав Білл. Він обернувся, проте дворецький наполягав:

— Мені шкода, сер, і вимушений вас попросити пройти зі мною та в'яснити це непорозуміння.

— У цьому немає потреби. Я все з'ясую з леді Сібіл.

— Я маю інші настанови, — твердо сказав дворецький.

Білл не встиг нічого зрозуміти, як йому добре притиснули лікті до боків і швидко провели у якусь кімнатку позаду буфета.

Тут його зустрів чоловік у пенсне, й Білл впізнав, що це — домашній секретар Комбринків.

Секретар кивнув дворецькому й сказав: «Так, саме цей», після чого Білла відпустили руки.

— Містер Мак-Чесні, — процідив секретар, — ви зволили вдертися в будинок без запрошення, і її Світлість просить вас негайно залишити цю вечірку. Ви добровільно віддасте мені номерок гардеробу?

Тут до Білла нарешті дійшло, і єдине слово, що влучно, як на його думку, виражало всю персону леді Сібіл, — зірвалося з його губ. У ту саму мить секретар дав знак двом лакеям і розлюченого Білла, що відбивався всіма силами, поволокли через буфетну, де на нього ошелешено витріщалися офіціанти, потім — довгим коридором до дверей — і виштовхали в ніч. Двері захляснулися; через хвилину — відкрилися знову й услід за ним, роздувшись, мов вітрило, вилетіло його пальто, а по сходинках зі стуком скотилася тростина.

Він ще там стояв — ошелешений, охоплений жахом, коли навпроти нього спинилося таксі й водій покликав:

— Голова не болить, приятелю?

— Що?

— Знаю містечко, де тебе швидко приведуть до тями. Там не буває пізно.

Дверцята таксі зачинилися й почався якийсь одурманений сон. Якесь підпільне кабаре, якісь незнайомці, що невідомо звідки взялися; опісля незрозумілий скандал: він намагався розплатитися чеком і раптом почав горланити, що він — сам Вільям Мак-Чесні, успішний режисер, проте переконати в цьому не вдалося нікого — навіть себе. Спочатку він хотів терміново й негайно зателефонувати леді Сібіл, й змусити її пояснити, що відбувається. Та тепер, здається, йому було на все начхати. Він знову сидів у таксі, водій трусив його за плечі, намагаючись привести до тями, бо вже під'їхали до його будинку.

Коли він зайшов у передпокій, задеренчав телефон, та Білл байдуже пройшов повз служницю й тільки на сходах почув її голос.

— Містер Мак-Чесні, це знову з лікарні. Вони забрали місис Мак-Чесні й телефонують щогодини.

Усе ще, ніби в тумані, він приклав слухавку до вуха:

— Вас турбують із Мідлендської лікарні, у нас — ваша дружина. Сьогодні о дев'ятій ранку вона народила мертве немовля.

— Зачекайте, — сказав він хриплим і надтріснутим голо-
сом, — я не розумію.

Через мить він усвідомив, що новонароджений — мер-
твий, і що він потрібен Еммі. Його ноги підкошувалися, коли
вийшов на вулицю шукати таксі.

У кімнаті було темно. Постіль була зім'ята. Емма підняла
голову й побачила Білла.

— Це ти! — випалила вона. — Я гадала, ти мертвий. Де
ти був?

Він опустився на коліна перед ліжком, і вона відвернулася
від нього:

— Від тебе тхне, — зронила вона, — мені гидко.

Та пальці її залишилися на його волоссі, а він довго й не-
порухну стояв на колінах перед нею.

— Усе скінчено, — прошепотіла вона, — та мені було мото-
рошно, коли думала, що ти — мертвий. Усі вмирають. Краще
б вмерла я.

Вітер відкинув фіранку на вікні, й він піднявся, аби її по-
правити. Тоді вона побачила його у світлі ранку — блідого
й мерзеного, у пом'ятому костюмі та з розбитим обличчям.
Відчувала, що його образ іде з її серця і на цьому місці виникає
порожнеча, і ось його вже немає для неї, і вона навіть може
пробачити, може його пожаліти. Все це — за якусь хвилину.

Вона зомліла біля дверей лікарні, коли одна намагалася
вийти з таксі.

IV

Коли Емма одужала фізично й духовно, нею заволоділо
невідступне бажання навчитися балету — давня мрія, зер-
на якої посіяла в її душі міс Джорджія Беррімен Кемпбелл
із Південної Кароліни, вабила тією невинною стежкою, що
вела назад у нью-йоркські дні ранньої юності й радості. Ба-

лет для неї — це витончене поєднання звивистих позицій і традиційних піруетів, що народилися в Італії кілька століть тому й досягли розквіту в Росії на початку цього століття. Вона хотіла присвятити себе тому, у що вірила й уявляла, що танець — це можливість жінки виразити своє ество в музиці. Замість міцних пальців хтось має гнучке тіло, аби виконувати Чайковського й Стравінського. А ноги можуть бути такими красномовними в «Шопеніані», як голоси в «Кільці Нібелунгів». У нижчих своїх проявах балет — це номер у цирковій програмі між акробатами й морськими левами, у вищих — Павлова й Мистецтво.

Тільки-но вони осіли в нью-йоркській квартирі, вона з головою поринула в роботу. Як шістнадцятирічна дівчинка невтомно гімнастикувала біля балетного станка щодня по чотири години: позиції, антраша, арабески й піруети. Це наповнювало її життя сенсом, і тільки одне непокоїло її — а чи не пізно вже? У двадцять шість доводилося надолужувати втрачене за десять років, проте вона була природженою танцівницею з пластичним тілом і з таким вольовим обличчям.

Біл підтримував її мрію. Після того, як вона закінчить навчання, він збирався створити для неї перший справжній американський балет. Деколи він навіть трохи заздрич їй пристрасному вподобанню. Після повернення його власні справи ускладнилися. З одного боку, нажив безліч ворогів у свої ранні роки уславленої самовпевненості, з іншого — ходили перебільшені чутки, про те, що він часто напивається, хамить акторам і що з ним просто неможливо працювати.

Ще одним промахом було те, що він ніколи не міг заощадити грошей, і для кожної нової вистави був змушений шукати фінансову підтримку. Та все-таки він був тонким митцем і наважився це підтвердити низкою спекулятивних вистав, проте Театральна гільдія його не підтримувала, тому всі втрати відшкодував із власного гаманця.

Не обходилося й без перемог, проте тепер працював набагато важче, — чи, може, склалося оманливе враження такої праці — нездоровий спосіб життя також дався взнаки. Планував взяти відпустку, планував кинути палити, та в театральному світі тепер була неймовірна конкуренція — з кожним днем з'являлися нові режисери зі своєю бездоганною репутацією.

Крім того, він не звик до унормованості в житті. Він любив працювати запоями, в чаду натхнення й чорної кави, як завведено в театрі, але після тридцяти за це треба дорого платити. Так сталося, що дедалі більше він почав спиратися на прекрасне самопочуття Емми та її життєву силу. Вони ніколи не розлучалися, і, якщо підсвідомо він був незадоволений тим, що тепер потребує її більше, ніж вона його, то завжди існувала надія, що ситуація зміниться на краще вже наступного місяця, наступного сезону.

Якось листопадового вечора Емма поверталася з балетної школи, помахуючи своєю сіренькою сумочкою, низько насунивши капелюх на відсиріле волосся, — вся у владі приємних думок. Уже місяць якісь незнайомі люди приходили в студію заради того, щоб поспостерігати за нею — вона вже готова вийти на сцену. Колись із такою самою наполегливістю й так само довго вона працювала над своїми стосунками з Біллом, і тоді це скінчилося зривом і болем, та тепер у неї була вона, і ніщо не могло її зрадити. Тепер із завмиранням серця вона казала собі: «І ось ця мить. Невже я буду щасливою?»

Квапилася, бо повинна дещо розповісти Біллу.

Застала його у вітальні й поклікала наверх, щоб поговорити, коли переодягатиметься. Не подивившись на нього, вона почала розповідати:

— Не уявляєш, що трапилось! — вона говорила голосно, аби вода, що набігала у ванну, не заглушила її ентузіазм. — Поль Макова хоче, аби я цього сезону танцювала з ним у «Метрополітен-опера»; та все ще не вирішено, тому це таємниця — навіть я не повинна цього знати.

— Чудово.

— Та, може, краще дебют за кордоном? Втім, Данілов каже, що я вже готова. А ти як вважаєш?

— Не знаю.

— Схоже, ти не дуже радий за мене.

— Я просто повинен тобі дещо розповісти, та пізніше. Розповідай далі.

— Це все, коханий. Якщо ти, як і раніше, плануєш на місяць поїхати в Німеччину, Данілов зможе влаштувати дебют у Берліні, та я б краще залишилася тут і танцювала б із Полем Макова. Тільки уяви собі... — вона затнулася й раптом кризь

надмірний порив піднесення, відчула його відчуженість. — Тепер розкажи, що там у тебе.

— Ходив сьогодні до лікаря Кірнса.

— І що він сказав? — Її думки все ще танцювали у колі власного щастя. Його мінливі приступи іпохондрії вже давно її не хвилювали.

— Я розповів йому про кровотечу зранку, й він сказав те, що й казав торік — що це, мабуть, у горлі тріснула якась судина. Та відтоді, як я кашляю й так хвилююся, безпечніше буде зробити рентген і вияснити причину хвороби. І ми вже вияснили. Лівої легені майже немає.

— Білл!

— На щастя, на іншій немає темних плям.

Вона, нажахана, замовкла.

— Тепер це зовсім невчасно, — вів він рівним голосом, — та нічим не зарадиш. Він гадає, що взимку мені слід поїхати в Адірондакські гори чи в Денвер. Краще — Денвер. Тоді через півроку, мабуть, я одужаю.

— Ну звісно, ми повинні... — вона раптом замовкла.

— Я не очікував, що ти поїдеш зі мною, особливо тепер, коли перед тобою відкриваються такі можливості.

— Звісно, я поїду, — швидко заперечила вона. — Твоє здоров'я — це насамперед. І ми завжди всюди разом.

— Ой, ні.

— Дурниці, — вона намагалася наповнити голос рішучістю й упевненістю. — Ми завжди будемо разом. Без тебе я тут не залишуся. Коли ти збираєшся виїжджати?

— Чим швидше, тим краще. Я зайшов до Бранкузі, аби вияснити, чи не хотів би він заопікуватися річмондською виставою, та особливого запалу в його очах я не побачив. — Білл зціпив зуби. — Звісно, тепер у мене немає майже нічого, проте ще вистачить, мені ще заплатять за...

— Мені так соромно, що я нічим не можу допомогти, — вигукнула Емма. — Ти так важко працюєш, а я щотижня витрачаю дві сотні доларів тільки на уроки — ще й невідомо, чи зможу заробляти такі гроші.

— Через пів року, каже лікар, я повністю одужаю.

— Авжеж, коханий, ми поставимо тебе на ноги. Тільки-но все влаштуємо, й одразу ж поїдемо.

Вона його пригорнула й поцілувала в щоку.

— Ось яка я дармоїдка, — кинула вона, — я б мала здогадатися, що мій любий тяжко хворіє.

Він механічно потягнувся за сигаретою, та потім втримався.

— Я й забув, що час кинути палити. — І раптом зміг піднятися над собою: — Ні, маленька, я вирішив, що поїду сам. Ти там зійдеш із розуму від нудьги, і мене постійно переслідуватимуть думки, що я відібрав від тебе найкраще.

— Ні, не думай так. Найкраще для мене — твоє самопочуття.

Так вони сперечалися цілий тиждень, і кожен говорив усе, крім правди — те, що він би хотів, аби вона поїхала з ним, і те, що вона б пристрасно бажала залишитися в Нью-Йорку. Емма обережно вивідала думку Данілова — її вчителя з балету — й вияснила, що, за його словами, будь-яке зволікання не посприє її кар'єрі. Вона спостерігала за тим, як інші балерини будували плани на зимовий сезон і хотіла радше вмерти, ніж поїхати з чоловіком, і від Білла не вдалося приховати неприборкані прояви її горя. У них виникла ідея все-таки поїхати в Адірондакські гори, й Емма змогла б прилітати туди аеропланом на вихідні, та тим часом у Білла почалася лихоманка, й лікар рішуче скерував його на Захід.

Край усім суперечкам в один непогожий недільний вечір поклав він сам — він підкорився тому почуттю простої людської справедливості, яке свого часу підкорило Емму, яке тепер, у горі, робило з нього фігуру майже трагічну, як робило його славним хлопцем у дні успіху, незважаючи на все його нестерпне фанфаронство.

— Це моя справа, крихітко. Я сам опустився на дно, бо бракувало сили волі — в нашій сім'ї вона дісталася тобі. І якщо я сам себе не врятую, мене не врятує ніхто. Протягом трьох років ти не покладала рук над своєю улюбленою справою й заслуговуєш на здійснення своїх мрій. Коли ж поїдеш зі мною, то не пробачиш мені до кінця мого життя. — Він іронічно посміхнувся: І я цього не витримаю. Крім цього, для дитини там не найкраще місце.

Нарешті вона погодилася, з болем, сумом, проте з полегшенням. Бо світ її роботи, у якому вона існувала без Білла, те-

пер для неї був більшим, ніж світ, у якому вони двоє існували разом. У ньому було більше простору й щастя, а той менший був сповнений смутку.

Через два дні він уже виїжджав, квиток лежав у кишені, потяг відходив о п'ятій, і останні години вони провели разом — сиділи й говорили про майбутнє. Вона знову наполягала на тому, що поїде з ним, і цього разу — щиро. І якби на мить той завагався, вона б таки поїхала. Проте з ним під впливом нещастя відбулася зміна, він проявив твердість, яка за ним багато років не водилося. Можливо, розлука справді буде йому корисною.

— До весни! — прощалися вони.

На вокзалі у присутності маленького Білла Білл-великий сказав:

— Ненавиджу ці замогильні прощання-голосіння. Залишай мене тут. Мені слід зателефонувати ще до того, як поїзд рушить.

Протягом шести років вони ще ніколи не спали окремо, якщо, звісно, не брати до уваги ту ніч, коли Емма була в лікарні, якщо не брати до уваги епізод в Англії — їх завжди вважали найвідданішою та найніжнішою парою, хоча Емма з перших днів відчувала щось ненадійне і загрозливе в такій рекламі. І коли Білл сам пішов на перон, вона зраділа, бо знала, що тепер він кудись телефонує, що він сидить і веде ділову розмову.

Вона була хорошою жінкою; всім серцем любила його. Коли вийшла на Тридцять третю вулицю, їй здалося, що все навколо неї вмерло, й квартира, яку він оплачував, теж стала пустою без нього, а вона тут намагається перетворити своє життя на казку.

Пройшовши кілька кварталів, зупинилася й подумала: «Це моторошно, що ж я роблю! Зраджую його, як остання тварюка. Залишаю його в біді, а сама збираюся на вечерю з Даніловим і Полем Маковою, котрий мені подобається через те, що в нього очі та волосся одного кольору. А Білл у потязі сам душею».

І вона несподівано різко повернула маленького Білла назад. Вона так ясно уявила, як він сидить у потязі, втомлений і блідий, а біля нього немає поруч його Емми.

— Я не зможу його зрадити, — повторювала вона собі, й туга хвиля за хвилину накривала її серце. Та тільки туга — він же ж її зрадив, у Лондоні він робив все, що тільки бажав.

— Сердешний, сердешний Білл!

Сповнена нерішучості, вона стояла посеред тротуару й із жахливою ясністю усвідомлювала, що дуже швидко вона це все забуде й знайде собі виправдання. Варто тільки згадати Лондон, і совість її знову була чистою. Та хіба не моторошно думати про це тоді, коли Білл тепер там один? Навіть зараз у неї була можливість повернутися на вокзал і сказати, що їде з ним, але вона все стояла на місці, й життя билося в ній, билося за неї. Провулок, де вона стояла, був вузьким, і раптом із театру хлинула юрба людей, підхопила її з маленьким Біллі і захопила.

А в потязі Білл розмовляв телефоном до останнього, відкладаючи повернення у своє купе, бо знав, майже був певний, що її там не буде. Коли рушив потяг, він зайшов всередину і, як і припускав, там нікого не було, тільки валіза в сітці та якісь журнали на диванах. І тоді зрозумів, що її більше для нього не існує. Без жодних ілюзій він ясним розумом бачив цього Поля Макову — і місяці спільної праці, і цілковита самотність — ні, так, як раніше, вже не буде. Він постійно думав і думав про це, переглядаючи журнали, й поступово йому здалося, ніби Емми й справді немає серед живих.

«Вона була чудовою жінкою. Унікальною. У неї була сила волі». Він і справді усвідомив, що у всьому — його провина, й спрацював закон рівноваги. Усвідомлював і те, що тепер, коли поїхав, він знову зрівнявся з нею, став не гірше її — тепер нарешті вони квити.

І, незважаючи на все, навіть на своє горе, він відчув полегшення, що віддався в руки якихось сторонніх, вищих сил, аніж він сам. А втома й невпевненість, що наростали дедалі дужче, ті почуття, з якими боровся все життя, тепер не здавалися йому такими моторошними, навіть якщо й на Заході зустрінеться зі своєю смертю. Зрештою, він упевнений, що Емма повернеться — неважливо, що вона робить, неважливо, які вигідні пропозиції вона отримає.

НА СВІЙ РОЗСУД

Коли він втретє пройшовся палубою, Евеліна глянула на нього. Вона стояла, схилившись на фальшборт, а почувши його кроки знову, відверто обернулася ще раз і дивилася йому в очі, допоки він сам не відвів очей, — так роблять тільки ті жінки, що відчують захист інших чоловіків. Барлотто грав у пінг-понг з Едді О'Салліваном і побачив це.

— Ага! — сказав він, відірвавшись від гри, коли незнайомиць ще не відійшов далеко, — то тобі не тільки німецькі принци до смаку.

— А звідки ти знаєш, що він не німецький принц? — допитливо глянула Евеліна.

— Тому що німецький принц — це он той, білокий із коначим обличчям. — Він витяг з кишені список пасажирів, — перед нами був або містер Джордж Айвз, або містер Джубал Ерлі Роббінс із камердинером, або ж містер Джозеф Уїдл і місіс Уїдл із шістьома дітьми.

Вони пливли на невеличкому німецькому судні, яке п'ять днів тому відшвартувалося з Шербурга і взяло курс на Захід. Стояв лютий, і море було каламутно-сіре, вкрите дощовими брижами. Над усіма відкритими ділянками палуби натягнули парусину, й навіть стіл для пінг-понгу блищав від вологи.

Тік-пок, тік-пок. Барлотто був схожим на Валентино¹. Відтоді, як він дозволив собі зухвальство під час румби, їй не подобалося виходити з ним на сцену. Та Едді О'Салліван для неї був одним з найкращих друзів у групі. Підсвідомо вона очікувала, що незнайомиць ще раз пройдесться палубою, але його

¹ Рудольф Валентино (1895–1926) — актор і танцюрист, зірка німого кінематографа.

не було. Тож, повернувшись, стала дивитися на море крізь дзеркальні вікна. Раптом їй здушило горло й вона тісніше притиснулася до дерев'яного поручня, щоб угамувати тремтіння в плечах. У її вухах дзвеніло: «Мій батько — мертвий. Коли я була маленькою, недільними ранками ми любили гуляти містом, я в накрохмаленій сукеночці, й він купував собі вашингтонську газету й сигару і так пишався своєю гарненькою дівчинкою. Він завжди мною пишався — приїхав у Нью-Йорк, щоб подивитися на мене, коли я відкривала сезон із братами Маркс², і кожному в готелі виспівував, що він — мій батько, навіть хлопчикам-ліфтерам. Я щаслива, що він так мене любив, для нього це було такою втіхою, мабуть, ще не був таким радісним, як у ті дні, хіба що у юності. Якби він знав, що я їду до нього із самого Лондона, то знову зрадив би».

— Партія, — сказав Едді.

Вона озирнулася.

— Йдемо-но розбудимо Барні й зіграємо в бридж, добре? — запропонував Барлотто.

Евеліна рушила першою, час від часу роблячи піруети на мокрій палубі, а потім крізь подих сирого вітру співала «Шлях у Буффало». Біля дверей послизнулася, ледь встигнувши однією рукою схопитися за поруччя й дивом втриматися на ногах. Перед її обличчям вигулькнула постать самотнього незнайомця. Губи її комічно розкрилися — та потім швидко опанувала себе. Чоловік сказав: «Вибачте», — в голосі вгадувався акцент південця. Перш ніж розійтися, їхні очі знову зустрілися. Наступного дня в курильні незнайомиць запитав Едді О'Саллівана:

— Здається, ви та ваші друзі виступали на лондонській сцені у «Хронічній недюзі»?

— Так, три дні тому. До закінчення строку контракту ще два тижні, проте міс Лавджой викликали в Америку, тож ми закрилися.

— І вся трупа тепер на судні? — допитливість незнайомця не була нав'язливою: звичайний дружній тон із домішкою ввічливої поваги до романтики театру. Едді О'Саллівану він сподобався.

² Брати Маркс — відомі американські коміки першої половини ХХ ст.

— Присядьте. Ні, тут тільки Барлотто, наш красень, міс Лавджой, Чарльз Барні, продюсер і його дружина. Ми відпливли відразу ж, інші повернуться на «Гомеріку».

— Мені справді сподобалася ваша гра. Я подорожував світом і два тижні тому повернувся до Лондона — так закортіло чогось американського: і тут — ви.

Через годину Евеліна заглянула в курильню й побачила їх там.

— Від чого це ви тут ховаєтеся? — вимогливо запитала вона. — А хто буде сміятися над моїми жартиками? Ця зграя шулерів внизу?

Едді познайомив її з містером Джорджем Айвзом. Евеліна побачила в ньому привабливого, статного чоловіка з вольовим і неспокійним обличчям. Дрібні зморшки біля кутиків очей вказували на прагнення нав'язати світу своє бачення. Зі свого боку Джордж Айвз побачив маленьку темноволосу дівчину двадцяти шести років, котра палала жагою до життя, таку жагу описують зазвичай як «професійну». По-іншому, вона не була аматорською, такою, яку б можна було витратити на когось одного з трупи або на всю трупу. Часом, вона так заволодівала нею, що змінювала кожен відтінок виразу, кожен випадковий рух, і здавалося, нібито в ній нема її справжньої. Губи її склалися з двох маленьких вишеньок, що перетиналися, коли ж розлучалися, то породжували чарівну усмішку; очі — темно-карі, надзвичайно великі. Вона не була прекрасною, проте за десять секунд могла переконати кожного у зворотному. Її дивовижне тіло приховувало маленькі залізні м'язи. Тепер вона вдягнула чорну й, мабуть, трохи ошатну сукню — вона завжди любила вбиратися ефектно й надто вифранчено.

— Я захопився вами ще вчора, відтоді, як ви накинулися на мене, — промовив він.

— Я ж повинна була якось вас заінтригувати, чи не так? А що робити самотній дівчині на судні — рибалити?

Вони сіли.

— Довго ви жили в Англії? — запитав Джордж.

— П'ять років — там я доволі популярна, — у серйозні хвилини в її голосі з'являвся легкий британський акцент. — Взагалі-то я не вмю як слід робити що-небудь одне — тріш-

ки співаю, трішки танцюю, трішки кривляюся, тож англійці думають, що я — вигідний товар. А в Нью-Йорку потрібні фахівці.

Було очевидно, що їй хотілося такої ж слави і в Нью-Йорку. Барні, місіс Барні та Барлотто ввійшли в курильню.

— Ага! — вигукнув Барлотто, коли йому представили Джорджа Айвза. — А вона не вірила, що ви не принц, — він поклав свою руку на коліно Джорджа. — Міс Лавджой полкоє за принцом із найпершого дня нашої подорожі. Ми сказали їй, що це — ви.

Евеліна втомилася від Барлотто, втомилася від усіх них, окрім Едді О'Саллівана, проте була надто тактовною, що показувати це на спільних репетиціях. Вона роззирнулася навкруги. Крім їхньої компанії та двох російських священників, котрі грали в шахи, в курильні більше нікого не було — першим класом їхали тільки тридцять пасажирів, хоч тут могло поміститися дві сотні. І знову вона замислилася про те, яка Америка її чекає. Несподівано ця кімната стала гнітити її — надто велика, порожня — й Евеліна відчула нагальну потребу створити навколо себе трохи метушні та веселощів.

— Підемо-но в мій салон, — сказала вона, вклавши в голос весь свій запал, так що в ньому прозвеніла вільна, бентежна обіцянка. — Увімкнемо фонограф, покличемо привабливого лікаря та головного інженера, й змусимо їх грати в покер. Я заманю їх у пастку.

Тільки-но вони спустилися на нижню палубу, вона вже знала, що робить те все заради незнайомця. Їй хотілося зіграти для нього, показати, яку радість вона вміє дарувати людям. Й під тужіння фонографа — на ньому завели пісеньку «Ти зводиш мене з розуму» — дала волю фантазії. Вона була гангстеркою, «марухою», а вся подорож була заради однієї мети: заманити містера Айвза в лапи мафії. З награною мімікою вона зверталася то до одного, то до іншого. Двох німців із суднової команди теж втягнули в гру, й вони, погано розуміючи англійську, проте піймали жвавність і чарівність цієї імпровізованої вистави. Вона була Енн Пенінгтон, Геленою Морган³, жінкоподібним офіціантом, котрий прийшов

³ Гелен Морган, Енн Пенінгтон — американські актриси та співачки, популярні у 1920–1930 рр. минулого століття.

їх обслуговувати, — кожним із них поперемінно під супровід безперервної музики.

Пізніше Джордж Айвз запросив усіх повечеряти з ним сьогодні в ресторані нагорі. А коли веселощі закінчилися й очі Евеліни звернулися до нього, шукаючи схвалення, він запитав, чи не хоче вона прогулятися з ним перед вечерею.

На палубі було все ще мокро, й парусина все ще захищала їх від набридливого дощу. Похмуро світилися жовті лампи, й на порожніх шезлонгах валялися скручені ковдри.

— У вас виходить дивовижно, — сказав він. — Ви схожі на... Міккі Мауса.

Вона схопила його за руку й перекилилася на неї, скорчившись від сміху.

— Мені подобається бути Міккі Маусом. Дивіться — ось на цьому місці я стояла й поїдала вас поглядом, коли ви собі гуляли. Чому ви не пройшлися тоді вчетверте?

— Мені стало ніяково, і я піднявся на шлюпкову палубу.

Коли вони добрели до носової частини, раптом разом відкрилося безліч дверей і люди кинулися з них до бортів.

— На вечерю, мабуть, подали щось не зовсім свіже, — сказала Евеліна. — Ні — дивіться!

Це була «Європа» — пливучий острів світла. З кожною хвилиною він наближався дедалі ближче і перетворювався на гармонійну казкову країну, у якій на палубі лунала музика, а промені прожекторів ковзали по власних боках. У бінокль можна було розрізнити фігурки, що вишикувалися уздовж поручнів, і Евеліна вигадала власну історію про чоловіка, що у своїй кабіні сам прасує собі штани. Зачаровані, вони дивилися, як шикарний лайнер стрімко мчить уперед.

— Ох, татку, купи! — вигукнула несподівано Евеліна, і щось всередині неї обірвалося — неймовірно видовище і реакція на недавнє збудження здушили їй горло, й перед нею яскраво вималювався образ батька. Без жодного слова вона спустилася вниз.

Через два дні разом із Джорджем Айвзом вони стояли на палубі, а повз пливли гігантські, незграбні споруди Коні-Айленда.

— Що тобі тільки-но сказав Барлотто? — поцікавилася вона.

Джордж розсміявся:

— Він повторив те саме, що й цього ранку Барні, проте більш піднесено.

Вона простогнала.

— Сказав, що з кожним граєшся — і що я — невдаха, коли думаю, що ця незначна інтрижка на судні для тебе щось значить — кожен закохувався в тебе, і всі вони зазнавали поразки.

— Він не був закоханий у мене, — запротестувала вона, — просто під час танцю, який виконували разом, дозволив собі трохи зайвого, — і за це я йому пиху збила.

— Барні теж трохи розхвилювався — сказав, що ти йому, як донька.

— Я втомилася від них, — поскаржилася вона. — Тепер їм здається, що вони закохані в мене, бо...

— Бо розуміють, що закоханий я.

— Бо думають, що я захопилася тобою. Ще два дні тому вони зовсім не хвилювалися. Коли я намагаюся їх розвеселити, — все гаразд, та варто мені замкнутися в собі, вони панікують і демонструють свою турботу. Мабуть, наступним буде Едді О'Салліван.

— Шкода, що я поділився з ними нашим відкриттям — сказав, що наші будинки в Мериленді розділяють тільки кілька миль.

— Та ні, просто я єдина дівчина з пристойною зовнішністю у восьмиденному рейсі, й чоловіки гиркаються один з одним. У Нью-Йорку вони забудуть, що я жива.

Вони були ще разом, коли в ранніх сутінках перед ними грізно вигулькнуло місто — високі білі кряжі південного Нью-Йорка, що спускалися вниз, ніби нитка гігантського мосту, знову збігалися до вершин у центрі міста, увінчаних діадемами пінистого світла, підвішеного до зірок.

— Не знаю, що зі мною, — схлипнула Евеліна. — Останнім часом я постійно плачу. Нібито трагічну роль репетирую.

Німецький оркестр загравав на палубі, та під покровом величного міста марш здавався буденним дзиччанням — через хвилину музика стихла.

— О Боже! Це так прекрасно! — її голос увірвався до шепоту.

Якби він їхав із нею на Південь, їхній роман, мабуть, закінчився б уже через годину — на митниці. Й коли наступного

дня дорога пролягала у Вашингтон, для неї він на якусь мить відійшов на другий план, а на передньому постав образ батька. Він був тільки симпатичним американцем, котрий приваблював її своєю зовнішністю — з таким приємно трішки покругити роман у темряві за рятувальною шлюпкою — не більше. Біля залізних ґратів на вашингтонському вокзалі, де розходилися їхні шляхи, вона поцілувала його на прощання й зовсім не згадувала про нього, доки потяг її плентався по глинистих, порослих низькими перелісками, рівнин південного Мериленду. Прикрившись долонями, Евеліна проводжала поглядом занурені в темряву нечасті селища й розсіяні вогники одиноких ферм. На маленькому полустанку Роктауна її зустрів брат із сусідським «фордом» — оббивка всередині авто повністю облізла й Евеліні стало соромно за свої громіздкі валізи. Вона побачила знайому зірку, з напівтемряви почувся сміх негра. Разом із прохолодним вітерцем до неї прилетів знайомий запах — тепер вона вдома.

Наступного дня під час заупокійної служби на роктаунському кладовищі відчуття того, що вона на сцені, що за нею спостерігають, скувало її горе, та потім усе закінчилося й сільський лікар віднайшов вічний спокій серед сотні Лавджоїв, Дорсі й Кроушо. Тут, в оточенні численних родичів, його можна залишити з чистою совістю. Коли вони відійшли від могили, Евеліна відчула на собі погляд Джорджа Айвза, який, тримаючи в руках свого капелюха, стояв неподалік. Біля воріт він заговорив до неї:

— Вибач, що прийшов. Я мав переконатися, що з тобою все гаразд.

— Можеш кудись мене забрати? — запитала вона, піддавшись раптовому пориву. — Довго я не зможу цього стерпіти. Хочу негайно поїхати в Нью-Йорк.

Його обличчя витягнулося.

— Так швидко?

— Мені слід вивчити безліч нових танців й повторити старий репертуар. За кордоном начебто відстаєш від життя.

Він заїхав за нею ближче до вечора — свіжий і чистий, як і його маленьке авто. Коли вони вирушали, вона помітила, що працівники на бензоколонках, здається, відгукуються на його прохання з готовністю та повагою. Він наче зливався

з бурхливою весняною природою, і його вишукані манери нагадували про славне минуле Мериленду. Він не мав тієї «європейської багатослівності» — не намагався весь час нагадувати їй про її привабливість... Пройшло, мабуть, з пів години, коли він усвідомив, що вона сидить поруч.

Вони ще раз зупинилися біля цвинтаря — вона взяла із собою великий букет, щоб залишити їх на батьковій могилі як знак останнього прощання.

Квіти розсипалися по пухкій землі, яка ще не встигла осісти. Більше її тут нічого не тримало, вона точно не знала, чи ще повернеться сюди коли-небудь. Вона опустилася на коліна. Всі ці мерці навколо — вона знала їх усіх, знала їхні побиті негодою обличчя з твердим поглядом яскравих синіх очей, їхні міцні худорляві тіла, їхні душі, що під покровом лісу, в безконечній, важкій пітьмі, творили новий світ під землею. Хвилина за хвилиною її поглинало закляття, і ось їй уже несила опиратися боротьбі, повернутися до реального світу, коли вона вечеряла з королями та принцями, у якому їй ім'я в листах, виведене затяжними літерами, кидало виклик ночі. Їй згадалися рядки Вільяма Макфі⁴:

Так довго серце віддане боролось в тобі,
Допоки в морі витрачав я дні свої.

Слова очистили її душу — і раптом всередині щось надломалося, вона присіла навпочіпки й гірко заплакала.

Скільки часу пройшло — не пам'ятала. Квіти вже стали невидимими, коли голос позаду покликав її, і вона піднялася та витерла сльози.

— Уже йду, — крикнула вона, а потім: — Прощавай, батьку, — всі батьки.

Джордж допоміг їй сісти в авто й закутав у своє пальто. Замит зробив великий ковток місцевого житнього віскі зі своєї фляги.

— Поцілуй мене перед тим, як рушимо, — раптом звелів він. Вона ледь доторкнулася губами його щоки.

— Ні, не так. Поцілуй по-справжньому.

— Не тепер.

⁴ Вільям Макфі (1881–1966) — відомий англо-американський письменник.

— Я тобі не подобаюся?
— Зараз у мене немає настрою, а ще обличчя забруднилося.
— Яка різниця?
Його наполегливість її роздратувала.
— Їдьмо вже, — випалила вона.
Він завів мотор.
— Заспівай мені щось.
— Не зараз, у мене немає настрою.
Через пів години швидкої їзди він зупинив авто під великими крислатими деревами.
— Час знову випити. Ти не будеш? Стає прохолодно.
— Ти ж знаєш, я не п'ю. Все для тебе.
— Якщо не заперечуєш.
Зробивши один ковток, він знову повернувся до неї.
— Може тепер мене поцілуєш?
Вона слухняно торкнулася його губ, проте таке його не задовольнило.
— Я просив по-справжньому, — повторив він. — Не так делікатно. Ти ж знаєш, я тебе кохаю, та й ти казала, що я тобі подобаюсь.
— Авжеж, — нетерпляче процідила вона, — та на все свій час. І поки що він не настав. Рушаємо!
— Але ж я думав, що подобаюся тобі.
— Якщо поводитимешся так, то вже не подобатимешся.
— Ну тоді я й ніколи не подобався.
— Ой, не клей дурня, — прохопилося в неї, — звісно, що я тобі симпатизую, проте мені потрібно доїхати до Вашингтона.
— У нас ще купа часу, — вона мовчала. — Поцілуй тільки раз, і ми поїдемо.
Евеліна розізлилася. Якби він подобався їй менше, то змогла б якось віджартуватися від нього. Та всередині неї не було жартів — тільки невдоволення, що наростало.
— Гарзд, — зітхнувши, сказав він, — авто дуже вперте. Воно відмовляється їхати, допоки ти мене не поцілуєш, — він хотів взяти її за руку, та вона відсахнулася.
— А тепер слухай мене, — вона відчувала, як багрянють її щоки, лоб. — Якщо ти справді хотів усе зіпсувати, тобі це вдалося. Я думала, що так поведуться тільки в мультфільмах.

Це так грубо й... — вона підшукала слівце, — й так по-американськи. Ти б ще назвав мене «крихіткою».

— О, — через хвилину він завів мотор, й авто рушило. На горизонті вже недалеко виднілася червона заграда Вашингтона.

— Евеліно, — незабаром промовив він, — у моїх думках немає більшого бажання, ніж відчутти твій поцілунок. Я...

— О, це було так безцеремонно, — перервала вона. — Випити пів літри житнього віскі й опісля казати, що ти не збираєшся заводити авто, допоки не отримаєш поцілунку. Я не звикла до такого ставлення. Чоловіки завжди обходилися зі мною тільки делікатно. Деяких викликали на дуель тільки через те, що вони подивилися на мене в казино — і тут — ти. А ти ж мені по-справжньому подобався. Це ж треба було... — і знову розчаровано повторила, — це так по-американськи.

— Гарзд, та я не відчуваю себе винним, проте вибач, що так тебе засмутив.

— Невже ти не розумієш? — запитала. — Якби я хотіла тебе поцілувати, то всілякими способами натякнула б тобі.

— Мені справді шкода, — вибачаючись, повторював він.

Вони повечеряли у привокзальному буфеті. Він попрощався з нею біля дверей вагона.

— До зустрічі, — сказала вона крижаним тоном, — Дякую за надзвичайно цікаву поїздку. Коли прийдеш у Нью-Йорк, якось завітай до мене.

— Ну хіба це не жакливо? — запротестував він. — Ти навіть на прощання мене не поцілувала.

Йй зовсім цього не хотілося, вона завагалася, та потім усе-таки трохи нахилилася до нього зі сходинок. Та цього разу відхилився він.

— Неважливо, — протягнув він. — Я знаю, як ти почуватимешся. Побачимось, коли приїду в Нью-Йорк.

Він зняв капелюха, ввічливо вклонився й повільно пішов геть. Відчуття самотності й нещастя не покидало її навіть після того, як зайшла у вагон. Ось що стається з курортними романами, думала вона, та все ще почувалася нестерпно самотньою.

II

Вона піднялася по сходах серед сталі, скла й бетону, пройшла під високим гучним куполом і ввійшла в Нью-Йорк. Ще до того, як дістатися готелю, вона вже була частиною цього міста. Коли побачила листи й квіти, що чекали на неї в номері, то зрозуміла, як хоче жити й працювати тут — серед могутнього потоку радісного збудження, що наповнював би душу з ранку до вечора.

Через два дні все ввійшло в щоденну рутину: щоранку — кілька годин для розминки, аби привести у форму втомлені м'язи, година — для вивчення нових чечіток разом із танцюристом Джо Крузо, і решта дня — подорожі містом та знайомство з новинками в естраді, що з'явилися за час її відсутності.

Окрім цього, вона оцінювала перспективи, майбутні пропозиції. Була можливість відправитися в Лондон із гершвінським шоу, котре потім збиралися поставити на сцені Нью-Йорка. Проте Англія їй вже знавісніла. Схилялася перед Нью-Йорком і хотіла отримати роботу тут. Та це було складно — в Америці мала небагато шанувальників, та й уся індустрія розваг переживала не найкращі часи — зрештою агент здобув для неї кілька пропозицій і ролей у виставах, що планували ставити восени. Тим часом вона вже трохи набрала боргів, і, як не дивно, завжди знаходилися чоловіки, котрі запрошували її на вечерю та в театр.

Березень промчав непомітно. Евеліна оновила свій танцювальний репертуар і виступила в кількох бенефісах. Сезон добігав кінця. Як і зазвичай, вона вела переговори з молодими імпресаріо, охочих «створити щось із нею», та котрим чомусь завжди бракувало або грошей, або театру, або сценарію. Залишався тиждень, і Евеліна мала вирішити щодо поїздки в Англію, та несподівано почула новину від Джорджа Айвза.

Ця новина мала форму телеграми, котра повідомляла про його приїзд, й коли вона прокоментувала цю звістку в присутності свого адвоката, той присвиснув.

— Жінко, ти заманила у свої тенета самого Джорджа Айвза? Тоді тобі не потрібна робота. Безліч дівчат зносили свої черевички, переслідуючи його.

— І чим же він такий хороший?

— Так він багатий, як Крез — наймудріший молодий адвокат на Півдні, і його кандидатуру намагаються висунути на виборах губернатора штату. А у вільний час він — один із найкращих гравців у поло всієї Америки.

Тепер присвиснула Евеліна.

— Оце так, оце так, — пролепетала вона.

Звістка її вразила. І несподівано її ставлення до нього змінилося — всі його діяння наповнювалися сенсом. Її здивувало те, що доки вона оповідала йому про своє становище у суспільстві, він і натяком не обмовився про своє. Тільки зараз пригадала, як на пірсі кинув слівце якомусь репортеру.

Він приїхав одного погожого дня, сповнений ніжності й бадьорості. У неї була призначена зустріч за ланчем, після того він забрав її з «Рітцу» й привіз у Центральний парк. Коли вона побачила в новому світлі його славні очі й маленькі зморшки в куточках рота, що свідчить про його вимогливість до самого себе, її душа рвонула до нього — вона сказала, що шкодує про свою поведінку в той вечір.

— Я не суперечила тому, що ти робив, мені тільки не подобалося — як ти це робив, — мовила вона. — Та все забуто! Розважаймося!

— Усе трапилося так несподівано, — казав він, — я зовсім розгубився, коли там, на судні, несподівано підняв очі й зустрів дівчину, про яку мріяв усе своє життя.

— Хіба ти не зрадив?

— Я гадав, що та квітка, яка так легко знайшлася, не потребує уваги. Та все якраз навпаки — тим більше було причин ніжно плекати тебе.

— Які чудові слова, — хвилювала вона його. — Якщо й надалі будеш кидатися такими слівцями, то з радості кинуся під колеса потяга.

Як же він їй подобався. Вони повечеряли разом і пішли в театр, а в таксі, дорогою до її готелю вона очікувально глянула на нього.

— Думаєш про те, чи не вийти б тобі за мене?

— Так, думаю.

— Звісно, якби ми одружилися б, то жили б у Нью-Йорку.

— Назви мене Міккі Маусом, — несподівано сказала вона.

— Чому?

— Я не знаю... Було дуже весело, коли ти мене так назвав. Таксі зупинилося біля її готелю.

— Не хочеш зайти на хвилинку поговорити? — запитала вона. Дихання стало важким.

— Моя мати приїхала зі мною в Нью-Йорк, і я пообіцяв прийти, аби вона не засмутилася.

— О.

— Завтра повечеряєш зі мною?

— Авжеж.

Вона поквапилася до готелю, і коли зайшла у свою кімнату — увімкнула фонограф.

«О, Боже, він збирається мене поважати, — думала вона. — Він нічого про мене не знає, він взагалі нічого не знає про жінок. Він прагне зробити з мене богиню, а я хочу бути Міккі Маусом». Вона підійшла до дзеркала й почала легко розхитуватися перед ним: Нехай заграють звуки мандоліни, сьогодні в леді іменини.

Зранку біля дверей кабінету свого агента вона побачила Едді О'Саллівана.

— Ти ще не вийшла заміж? — зацікавився він. — Чи взагалі його більше не зустріла?

— Едді, не знаю що й робити. Гадаю, я закохалася, та ми завжди говоримо на різних мовах.

— Так приборкуй його.

— От цього я найбільше не хочу робити. Хочу, щоб мене приборкували.

— Слухай, тобі двадцять шість, ти закохана. Так чому не вийти заміж? Та й сезон неприбутковий.

— Але ж він американець до самих кісток, — поскаржилася вона.

— Ти так довго жила за кордоном, що й сама не знаєш, чого хочеш.

— От нехай чоловік мені це й пояснить.

Вона знала, що її чекають оглядини. В бунтівному настрої, що викликали ці передчуття, вона домовилася з двома іншими кавалерами опівночі піти на чаплінський фільм, бо «я налякала його в Мериленді, й він тільки ввічливо розпрощається зі мною біля дверей готелю». Дівчина витягла з гардероба всі свої сукні й рішуче вибрала найпокусливіші від «Віоне».

О сьомій, коли Джордж зайшов за нею, вона покликала його у свою кімнату й показала своє вбрання, таємно сподіваючись, що він заперечуватиме.

— Може б тобі хотілося, аби я виглядала, як монахиня?

— Не потрібно. Я тебе боготворю.

Але ж вона не хотіла, щоб її боготворили.

На вулиці ще не стемніло, і їй було приємно сидіти поруч із ним в авто. Під звабливим шовком сукні вона й сама почувалася молодою і звабливою — хотіла б так їхати з ним вічність, якби тільки знати, що та дорога приведе їх до щасливого кінця.

...Апартаменти «Плази» зімкнулися навколо них. У вітальні світилися люстри.

— Ми й справді ледь не сусіди в Мериленді, — промовила місіс Айвз. — В окрузі Сент-Чарльз добре знають ваше прізвище — там є дивовижний старовинний маєток, що називається Лавджой-Холл. Ви б могли купити та відреставрувати його.

— Наш рід збіднів, — відкрито заявила Евеліна. — Я — єдина надія, проте актриси не вміють накопичувати гроші.

Коли з'явився інший гість, Евеліна здригнулася. Зі всіх примар минулого — полковник Кері. Їй хотілося або розсміятися, або сховатися — на секунду навіть заціпеніла, що все сплановано. Проте, коли побачила збентеження в його погляді, зрозуміла, що це не так.

— Радий знову вас бачити, — просто кинув він. Коли всі сіли за стіл, місіс Айвз зазначила:

— Міс Лавджой із нашого округу в Мериленді.

— Зрозуміло, — полковник глянув на Евеліну й незграбно спробував її підморгнути. Від злості вона залилася рум'янцем. Очевидно, він зовсім не знав про її успіх на сцені й пам'ятав тільки один епізод шестирічної давнини. Коли подали шампанське, Евеліна дозволила офіціанту наповнити свій келих, аби полковнику Кері не здалося, що вона грає роль цнотливої праведниці.

— Я гадав, що ти взагалі не п'єш, — зауважив Джордж.

— Так і є. Це — третя склянка за все життя.

Алкоголь, здається, надав їй думкам ясності, завдяки йому вона усвідомила, що треба випередити полковника, який міг потім усе розповісти Айвзам по-своєму. Її келих наповни-

ли знову. Трохи згодом полковник Кері допоміг їй почати, запитавши:

— Що ви робили всі ці роки?

— Виступала на сцені, — вона повернулася до містера Айвза. — Ми з полковником Кері познайомилися в найважчий період мого життя.

— Справді?

Обличчя полковника забагряніло, проте дівчина вперто вела далі.

— Два місяці я була так званою «дівчиною для вечірок».

— «Дівчиною для вечірок»? — перепитала спантеличена місіс Айвз.

— Це якоюсь мірою незрозумілий плід фантазії Нью-Йорка, — пояснив Джордж.

Евеліна всміхнулася полковнику.

— Хоч те мене розважало.

— Авжеж, було весело, — проронив він.

— Ми з товаришкою тільки-но закінчили школу й вирішили «піти в актриси». Місяцями крутилися навколо різних агенцій і контор, були дні, що й зовсім не їли.

— Яке жахіття! — протягнула місіс Айвз.

— А потім хтось розповів нам про «дівчат для вечірок». Інколи підприємцям кортіло розважити своїх клієнтів з інших міст — співи, танці, шампанське тощо — аби ті відчували себе у Нью-Йорку своїми. Отож вони орендували зал в ресторані й запрошували дюжину дівчат. Усе, що вимагалось від тебе, — хороша вечірня сукня, посиденьки з якимось стариганом протягом двох годин, вдаваний сміх над його жартиками й, можливо, інколи поцілунок на сон прийдешній. За столом у твоїй серветці могла з'явитися п'ятдесятидоларова купюра. Звучить жажливо, чи не так? Та за тих три місяці це було єдиним порятунком.

Зависла мовчанка — не на довго, проте Евеліна відчула її важкість на своїх плечах. Вона розуміла, що мовчанка зародилася десь глибоко в серці місіс Айвз, що місіс Айвз соромно за неї і що така боротьба за виживання однозначно заплямує жіночу гідність. У ті самі секунди відчула, як під улесливими вусами полковника криється легка зловісна посмішка, як біля кутиків очей Джорджа напружилися зморшки.

— Мабуть, розпочати кар'єру на сцені було неймовірно важко, — нарешті порушила мовчанку місіс Айвз. — А скажіть... ви загалом виступали в Англії?

— Так.

А що такого вона сказала? Правду, й тільки правду — і хай цей дідуган посміхається скільки завгодно. Вона допила своє шампанське.

Полковник загудів знову, звертаючись до місіс Айвз, і, користаючись нагодою, Джордж швидко повернувся до Евеліни:

— Не забагато шампанського на вечір для дівчини, котра не звикла випивати?

І раптом перед нею ясно постав образ матусиного синочка. Її коротке відверте зізнання вибило його з трибу. Для дівчини, котра звикла жити на власний розсуд, усі поняття набували іншого відтінку і, зрештою, він мав би зрозуміти, що їй варто було випередити полковника з його темними й брудними натяками. Проте від наступного келиха шампанського — відмовилася.

Після вечері вони з Джорджем сіли за роаяль.

— Припускаю, що не повинна була говорити цього за вечерею, — прошепотіла вона.

— Дурниці! Мама знає, що нині все змінилося.

— Їй не сподобалося, — наполягала Евеліна. — Та й цей старий ніби виліз із карикатури Пітера Арно⁵!

Як дівчина не старалася, та не могла позбутися враження, що до неї ставляться трохи зневажливо. Досі всі її боготворили та бігали із захопленням навколо неї.

— Якби у вас був інший вибір, ви б знову обрали сцену? — запитала місіс Айвз.

— Життя на сцені — дивовижне, — протяжно з наголосом відповіла Евеліна. — Якби я мала б дочок і в них би виявився талант, я порадила б їм те саме. Я справді не хочу, аби вони стали звичайними світськими левицями.

— Та всі не можуть бути обдарованими, — промимрив полковник.

⁵ Пітер Арно (1904–1968) — американський карикатурист, його малюнки публікувалися в журналі «Нью-Йоркер», висміював норми сучасної богеми.

— Авжеж, у багатьох людей склалося помилкове враження щодо сцени, — наполягала Евеліна.

— Та в наш час цих упереджень набагато менше, — додала місіс Айвз, — багато чудових дівчат прагнуть стати актрисами.

— Багато вагітних дівчат, — бовкнув полковник.

— Зазвичай їхній успіх короткий, — промовила Евеліна. — Варто почути про якусь дебютантку, котра збирається підкорити світ, — я вже знаю: незабаром Бродвей укотре зазнає краху. Та найбільш мене дратує людська поблажливість. Пригадую одне гастрольне турне — всі ці політичні лідери з малюсіньких містечок запрошують тебе на вечірки, а потім шепочуться й насміхаються по кутках. Висміяти Гледіс Ноулз! — голос Евеліни задзвенів від обурення: — Коли Гледіс приїжджає в Європу, то обідає з найвпливовішими людьми по всіх країнах, із людьми, котрі й не підозрюють про існування цих жалюгідних політиків-провінціалів...

— Вона обідає і з їхніми дружинами? — запитав полковник.

— З дружинами — теж, — вона вколола поглядом місіс Айвз. — Дозвольте сказати, що дівчата зі сцени зовсім не вважають себе бездарними, й справжні аристократи ніколи не опікуватимуться ними.

Цього разу мовчанка стала нестерпною, проте, одержима своєю промовою, Евеліна не усвідомлювала цього.

— О, ці американки, — промовила вона. — Чим менше в них своєї гідності, тим охочіше вони критикують тих, у кого вона є.

Вона глибоко вдихнула, відчула, як в кімнаті стає душно.

— Мабуть, я вже піду, — сказала.

— Я проведу тебе, — мовив Джордж.

Усі підвелися. Потиснули один одному руки. Їй сподобалася мати Джорджа, зрештою — вона не намагалася проявляти поблажливість.

— Було дуже приємно, — сказала місіс Айвз.

— Сподіваюся, незабаром побачимось. Добраніч.

Сівши з Джорджем у таксі, назвала адресу театру на Бродвеї.

— У мене побачення, — зізналася вона.

— Зрозуміло.

— Та це неважливо, — вона подивилася на нього й торкнулася його руки. Чому ж він не попросить її відмовитися від побачення? Та він тільки зронив:

— Краще поїхати по Сорок п'ятій.

Мабуть, їй і справді краще повернутися в Англію — бути Міккі Маусом. Він абсолютно нічого не знав про жінок, не розбирався в коханні, і для неї це було первородним гріхом. Та чому у світлі вуличних ліхтарів риси його закам'янілого обличчя так несподівано нагадали їй батьківські?

— Не хочеш у кіно? — запропонувала вона.

— Знаєш, я трохи втомився, — повернуся додому.

— Завтра зателефонуєш?

— Авжеж.

Вона завагалася. Щось не так, і вона боялася прощатися з ним. Він допоміг їй вийти з таксі й заплатив водієві.

— Приєднаєшся? — з тривогою в голосі запитала вона, — Слухай, якщо хочеш...

— Я хочу прогулятися!

Вона побачила чоловіків, що вже очікували на неї, й привітала їх помахом руки.

— Джордж, щось трапилося? — запитала.

— Ні.

Ще ніколи він не здавався їй таким привабливим, таким бажаним. І коли підійшли її кавалери, двоє акторів, то поруч із ним мали вигляд блідих поганок. Він зняв капелюха й сказав:

— На добраніч. Сподіваюся, тобі сподобається фільм.

— Джордж...

...І тут сталося дещо дивне. Саме в цю мить уперше за цей час вона усвідомила, що її батько помер і що вона зовсім одна. Вважала, що зможе повністю на себе покластися, адже за минулі сезони отримувала стільки, скільки його практика не приносила й за п'ять років. Та він завжди її підтримував, його любов завжди була з нею... вона ніколи не відчувала себе приблудою, бо завжди за плечима були рідні пороги. А тепер — остаточно одна, самотня серед цього байдужого натовпу. Невже колись із наївним романтизмом вісімнадцятирічної вона вірила, що закохається в чоловіка, котрий подарує їй усе? Він любив її — такої любові не знайдеш у світі, як у нього. Вона й ніколи не збиралася стати великою актрисою, усвідомила це та розуміла, що у її віці дівчині слід знайти того, хто зміг би подбати про неї.

— Слухайте, — сказала вона, — мені потрібно бігти. Зачекайте мене... хоча — не варто.

Підібравши поли своєї довгої сукні, вона побігла по Бродвею, аби наздогнати його. З усіх театрів вивалилася маса людей, і натовп заповнив проспект. Вона сподівалася побачити циліндр Джорджа, але їх уже було безліч. На бігу вона розпачливо вдивлялася в чужі обличчя. Їй крикнули в спину щось образливе, й вона знову здригнулася, відчувши незахищеність. На перехресті вона зі страхом подивилася вперед: весь наступний квартал кишив людьми. Та Джордж, мабуть, покинув Бродвей, тож вона кинулася вліво й побігла в напівтьмі Сорок восьмою вулицею. І тут побачила його, — він крокував швидко, як людина, котра прагне щось забути, — й перехопила на Шостій авеню.

— Джордж! — крикнула вона.

Він озирнувся. Його обличчя було суворим і страждальним.

— Джордж, я не хотіла йти на цей фільм, я так хотіла, аби ти мене зупинив. Чому ти цього не зробив?

— Мені начхати — підете ви чи ні.

— Та невже? — кричала вона. — Отже, тобі на мене начхати?

— Хочете, я зупиню вам таксі?

— Ні, я хочу бути тут. З тобою.

— Я йду додому.

— Тоді я тебе проведу. Що таке, Джордж? Що я такого зробила? — вони перейшли Шосту авеню, й темрява у вуличці стала ще густішою. — Джордж, що трапилося? Скажи мені, благаю. Коли я бовкнула щось не те, то чому ти мене не зупинив?

Він різко зупинився:

— Вас запросили як гостю, — промовив.

— І що мені слід було зробити?

— Тепер це вже неважливо, — він махнув найближчому таксистові. — Гадаю, це очевидно, що ми по-різному дивимося на речі. Завтра я збирався написати вам, та оскільки ви запитали мене зараз, то краще покінчити з цим всім сьогодні.

— Але чому, Джордж? — волала вона. — Що я такого сказала?

— Ви доклали неймовірних зусиль, щоб найбезглуздішим чином образити жінку похилого віку, яка поставилася до вас люб'язно й з усім можливим тактом.

— О, Джордж, я не хотіла... я не хотіла... Я зараз же піду й вибачуся перед нею. Зараз же.

— Вона не зрозуміє. У нас просто різні погляди на одні й ті самі речі.

— О-о-о-о, — вона застигла, мов камінь.

Він було хотів сказати ще щось, та, глянувши на неї, відкрив двері авто:

— Тут тільки два квартали. Вибачайте, що не поїду з вами.

Вона відвернулася й притулилася до залізних поручнів якихось сходів.

— Зараз, — проронила вона, — не чекайте.

Тепер вона не грала. Вона й справді хотіла померти: «Це сльози за батьком, — казала вона собі, — не за ним, а за батьком».

Їй було чутно, як він пішов геть, зупинився, завагався... повернувся.

— Евеліна.

Його голос лунав позаду, зовсім поруч.

— О, ти ж, бідолашна дівчинко, — сказав. Потім ласкаво повернув її до себе за плечі, і вона припала до нього.

— Так, — крикнула вона з диким полегшенням. — Бідолашна дівчинка... Твоя бідолашна дівчинка.

Вона не розуміла — любов це чи ні, та всім серцем і душею відчувала потребу сховатися в його кишені й вічно сидіти там у спокої та безпеці.

КРИШТАЛЕВА ЧАША

I

Минули давній кам'яний, середній і бронзовий віки, і вже через багато століть настав він — кришталевий. Молоді леді кришталевого віку спочатку переконували молодих кавалерів із довгими, закрученими вусами освідчитися їм, опісля вінчання ще кілька місяців сиділи й писали листи з подяками за подарунки, що сипалися на молодят кришталевим дощем: чаші для пуншу, чаші для миття рук, витончені склянки, фужери для вина, креманки, цукерниці, графини й попільнички. І хоч кришталевий не був новацією для 1890-х років XIX століття, та все ж був особливим матеріалом, що відбивав приголомшливе світло моди та розливав його від кварталу Бек-Бей до швидкісного Середнього Заходу.

Після весілля чаші для пуншу виставляли на буфеті: найбільша чванькувато опинялася по центру, келихи влаштовувалися на «китайському» серванті, свічники ставили по боках — і боротьба за виживання починалася. Цукерниці губили свою маленьку ручку й перетворювалися на гóлечник, котрі покійно переходили у спальню на другий поверх. Пустотливе кошєня скидало невеличку вазу з буфета, покоївка розколювала на уламки більшу вазу, вдаривши її об цукерницю, фужери знемагали в боротьбі та падали зі своїх тоненьких ніжок, і навіть манірні склянки зникали одна за одною, мов десять маленьких негрєнат. Останній із них, наляканий і скалічений, завершував свою кар'єру на полиці у ванній кімнаті як склянка для зубних щіток серед багатьох інших знівечених екс-джентльменів. І в ту мить, коли ця склянка падала на кахель, — завершувалася вся кришталєва епоха.

Перший період розквіту цього віку вже давним-давно минув, коли допитлива місіс Роджер Файрбоат завітала до прекрасної місіс Гарольд Пайпер.

— Моя любя, — сказала допитлива місіс Роджер Файрбоат, — я закохана у ваш будинок. Я гадаю, що це — витвір мистецтва.

— Ну що ви, спасибі, — сказала прекрасна місіс Гарольд Пайпер, а в її юних карих очах заблищали іскорки, — вам треба приходити в гості частіше. Вечорами я майже завжди одна.

Місіс Файрбоат хотіла наголосити, що вона зовсім не вірить у цю прикру самотність і не розуміє причини, в яку можна було б повірити — все місто накрили чутки, що містер Фредді Гедні ось уже як півроку майже не щодня навідується до місіс Пайпер у гості. Місіс Файрбоат була вже в такому зрілому віці, що ставила під сумнів слова всіх чарівних жінок.

— Найбільше мені подобається їдальня, — сказала вона, — цей чарівний фарфор і ця велика кришталева чаша.

Місіс Пайпер розсміялася так мило, що бажання місіс Файрбоат легко натякнути на історію з Фредді Гедні майже зникло.

— О, ця велика чаша! — коли місіс Пайпер говорила, губи її були схожими на бордові пелюстки троянд. — За цією чашею криється своя історія.

— О...

— Пригадуєте юного Карльтона Кенбі? Колись він залицявся до мене. Того вечора, коли я сказала йому, що збираюся заміж за Гарольда — це було сім років тому, в 1892-му, — він врешті-решт опанував себе й сказав: «Евелін, я хочу подарувати тобі на пам'ять дещо, таке саме важке, як твій характер, таке саме прекрасне, порожнє й прозоре, як ти». Він трішки мене налякав — його очі згасли. Я вже гадала, що він подарує мені будинок із примарами, чи щось на кшталт маленької скриньки, котра, коли її відкрити, вибухає в руках. І він надіслав мені чашу, й, звісно, — неймовірно. Її діаметр, чи периметр, чи якось по-іншому — 2,5 фута, — а може й 3,5! Усе ж наш сервант надто малий для неї!

— Моя любя, хіба це не дивний подарунок? І після цього він виїхав із міста, чи не так?

Місіс Файрбоат у своїй пам'яті виводила курсивом: «важка, прекрасна, пуста й прозора».

— Так, він поїхав на Захід... чи на Південь... — не знаю, — відповіла місіс Пайпер, випромінюючи це божественне незнання, що допомагає красі не підкорятися законам часу й простору.

Місіс Файрбоат натягала рукавички, вихваляючи ефект просторості будинку, який створювався завдяки виду на бібліотеку та частину їдальні за нею, що відкривався з великого музичного салону. І справді, це був один із наймиліших маленьких будиночків у місті, і місіс Пайпер уже говорила про переїзд у більший, на Авеню Деверю. «Гарольд Пайпер, мабуть, з грошима, — подумала місіс Файрбоат».

Осінній день добігав кінця... Вечоріло. На обличчі місіс Файрбоат, яка повернула на тротуар, у цю мить з'явився той суворий і трохи неприємний вираз, який майже всі заможні сорокарічні жінки вважають за краще носити на вулиці як незмінний атрибут.

«Коли б я була Гарольдом Пайпером, я б менше часу приділяла роботі й трохи більше — сім'ї, — думала місіс Пайпер. — Одному з його приятелів потрібно з ним поговорити».

Та якщо, на думку місіс Файрбоат, вечір був приємним, то, зачекавши буквально дві хвилини, вона б назвала його тріумфальним. Її темну фігуру, що віддалялася, ще було видно в сотні ярдів від будинку, коли дуже добре одягнений, але трохи збентежений юнак звернув на доріжку, що веде до будинку Пайпер. Місіс Пайпер, почувши дзвінок, сама відкрила йому двері й негайно провела в бібліотеку — швидше зникновівши, ніж радісно.

— Я б не витримував, коли б не побачив вас, — почав він божевільним тоном, — ваш лист позбавив мене розуму. Це вас Гарольд так налякав?

Вона похитала головою.

— Між нами все скінчено, Фред, — повільно протягнула вона, і ще ніколи її губи не здавалися йому такими схожими на бутон троянди. — Вчора ввечері він прийшов додому такий пригнічений, тому що почуття обов'язку Джессі Пайпер виявилось сильнішим за почуття такту: вона прийшла до нього в контору й розповіла всі міські плітки про нас із тобою. Йому було так боляче — о, я не можу дивитися на нього в такому стані, Фред. Він сказав, що ми з тобою все літо були приводом

чуток у клубі, а він і не здогадувався, та тепер він зрозумів уривки розмов, котрі чув краєм вуха й завуальовані натяжки, котрими люди кидали в мій бік. Він розлючений, Фред, він мене кохає — та й, що там казати, я його теж.

Гедні повільно кивнув головою й ледь прикрив свої очі.

— Так, — промовив він, — авжеж, ми з тобою дуже схожі. Так, як і ти, я добре розумію погляди інших. — Його щирі сірі очі зустріли її тьмяний погляд. — Блаженні дні скінчилися. Господи, Евелін, я цілий день просидів у офісі та знову й знову перечитував твій лист...

— Тобі краще піти, Фред, — просто сказала вона, і нові квапливі нотки в її голосі завдали йому найсильнішого удару. — Я присягнула йому, що більше не бачитимусь із тобою. Я знаю, як далеко можна зайти, коли маєш справу з Гарольдом, і твій візит цього вечора — саме те, чого мені слід було уникати.

Вони розмовляли стоячи й, вимовляючи останню фразу, вона рушила до дверей. Гедні мав вигляд дуже нещасного й у цю мить намагався назавжди закарбувати в серці її образ — та потім обидвоє закам'яніли, мов статуї, бо несподівано почули кроки з вулиці. Її рука миттю схопила його за закат пальта й майже заштовхнула через величезні розкриті двері в темну їдальню.

— Я змушу його піднятися нагору, — прошепотіла йому на вухо, — не рухайся, допоки не почувеш, що він піднімається сходами. Потім тікай чим швидше через вхідні двері.

І він залишився сам, прислухаючись в темряві, як вона зустрічає чоловіка.

Гарольду Пайперу було тридцять шість, і він на дев'ять років був старшим за дружину. Привабливий, та деякі неприємні риси псували його красу: надто близько посаджені очі, котрі викликали у спостерігача враження «задерев'янілого» обличчя, коли воно було у стані спокою. В ситуації з Гедні він тримався найтипівішої для себе позиції. Тобто сказав Евелін, що він глибоко обміркував причину їхньої сварки й вирішив, що ніколи не стане ані дорікати, ані навіть нагадувати їй про це — собі ж він сказав, що слід дивитися на речі ширше. Як і всі чоловіки, що стурбовані широтою свого власного погляду на речі, він ставився до всього цього з гострозорістю крота.

Цього вечора він зустрів Евелін із перебільшеною любов'язністю.

— Тобі варто поквапитися й одягнутися якомога швидше, Гарольд, — бадьоро сказала вона, — ми можемо спізнитися до Бронсонів.

Він кивнув.

— Люба, я швидко вдягнуся, — він попрямував у бібліотеку, і його слова слідом за ним. Серце Евелін голосно закалаталося.

— Гарольд... — почала вона, і голос її ледь не зірвався. Вона пішла за ним. Він запалив сигару. — Тобі варто поквапитися, Гарольд, — закінчила вона, зупинившись біля дверей.

— Навіщо? — запитав він із грайливим роздратуванням у голосі, — ти ж сама ще не готова, Еві.

Він умостився в зручному морісовському кріслі й розгорнув газету. Із сумом Евелін усвідомила, що це триватиме не менше десяти хвилин, а в сусідній кімнаті, намагаючись не дихати, стояв Гедні. Припустімо, Гарольду захочеться випити — алкогольні напої були в буфеті, отже, її чоловік знайде в їдальню, перед тим як піднятися нагору. Потім спала ідея: що краще запобігти цій несподіваній перешкоді — особисто принести йому пляшку й склянку. Вона боялася повернути його увагу до їдальні, але ризикнути все ж було варто.

— Еві, люба, — сказав він, нахилиючись і обіймаючи її, — сподіваюся, ти вже викинула погані думки через учорашню розмову. — Вона, тремтячи, присунулася до нього ближче. — Я знаю, — вів він, — що з твого боку це була тільки нерозсудлива дружба. Всі ми маємо право на помилку.

Евелін ледь розуміла його слова. Їй хотілося стрімко вчепитися в нього й потягнути наверх по сходах. Їй хотілося удаати із себе хвору й попросити, аби він відніс її наверх — та, на жаль, вона знала, що він вкляде її на цей диван і піде за віскі.

Несподівано її нервова напруга досягла апогею. Вона почула дуже слабкий, але безпомилково впізнаваний скрип паркету в їдальні. Фред намагався вийти через чорний вхід.

Потім її серце ледь не вистрибнуло з грудей: будинок наповнився глухим, дзвінким звуком, схожим на звук гонга — це рука Гедні зачепила велику кришталеву чашу.

— Що це? — вигукнув Гарольд. — Хто там?

Вона міцніше пригорнулася до нього, та він вирвався. Їй здалося, що кімната розкололася. Вона почула, як причинилися двері кухні, почула звуки сутички, брязкіт олов'яної каструлі. У відчаї — кинулася в кухню і яскравіше засвітила газову лампу. Руки чоловіка повільно зісковзували із шиї Гедні... він застиг — спочатку на його обличчі з'явилось здивування, а потім — гіркий біль.

— Боже! — сказав він у нестямі, й повторив: — Боже мій!

Він повернувся — здавалося, він знову намагається накинутися на Гедні, але потім завмер, його м'язи розслабилися і він гірко розсміявся.

— Ви — люди — всього-на-всього люди...

Руки Евелін обіймали його, її очі дивилися на нього з благоговінням. Однак він відштовхнув її від себе і, як приголомшений, звалився на кухонний стілець. Його очі стали скляними.

— Ти наставила мені роги, Евелін. За що, дияволице? Ти маленький демон!

Вона ще ніколи не відчувала такої провини перед ним; вона ще ніколи не любила його так, як зараз.

— Це не її гріх, — покірно промовив Гедні, — я тільки зайшов...

Та Пайпер хитнув головою, і на його обличчі застиг такий вираз, ніби якась недуга паралізувала його думки і його мозок втратив здатність мислити. Погляд несподівано став жалюгідним, і в серці Евелін відгукнувся сильним, болісним акордом — одночасно із цим її захлиснули лють і гнів до Гедні. Вона відчула, як горять її повіки; вона тупнула ногою, її руки нервово заснувалися по столу, шукаючи хоч якоїсь зброї, а потім вона несамовито накинулася на Гедні.

— Забирайся! — кричала вона, її карі очі горіли, маленькі кулачки безпомічно колотили його витягнуту руку. — Це все через тебе! Забирайся! Геть! Геть!

II

Коли місіс Гарольд Пайпер вивпнилося тридцять п'ять, погляди розділилися: жінки вважали, що вона все ще приваблива, чоловіки — що вона вже не така красуня. Й це сталося, мабуть, через те, що її врода, котра лякала багатьох жінок

й котру боготворили чоловіки, якимось зблякла. Очі все ще були такими ж великими, такими ж чорними й такими ж сумними, але в них зникла таємнича загадкова поволока — їх печаль більше не здавалася божественно-прекрасною, вона стала всього лише людською. А ще в неї з'явилася негарна звичка: коли вона чогось жахалася чи дратувалася, щось її змушувало нахмурювати брови й кілька раз моргнути. Її губи втралили давню привабливість: уже не нагадували бутон бордової троянди. Крім цього, раніше, коли вона посміхалася, кутики її рота опускалися вниз, що разом з її очима створювало симфонію печалі — а це було одночасно і зворушливо, і прекрасно — та тепер цієї дрібнички вже не було. Тепер, коли вона всміхалася, кутики губ піднімалися. Раніше, коли Евелін насолоджувалася власною вродою, їй подобалася її усмішка, і вона всіляко її підкреслювала. Та коли вона перестала її виділяти, разом з усмішкою зів'яли й рештки її колишньої загадковості.

Евелін перестала зосереджуватися на своїй усмішці десь через місяць після випадку із Фредді Гедні. Зовні все йшло так добре, як і раніше. Та за ті кілька хвилин, коли вона зрозуміла, як кохає свого чоловіка, Евелін усвідомила, якої невиліковної рани завдала йому. Цілий місяць вона боролася з упертою тишею, несамовитими докорами й звинуваченнями — блага ла пробачити, тихо й жалісно любила його, а у відповідь він тільки гірко сміявся їй в обличчя. І потім вона, як і чоловік, поступово звикла мовчати, й невидимий, непроникний бар'єр постав між ними. Всі пориви любові, що хвилями піднімалися в ній, вона випромінювала на Дональда, її маленького сина, раптово зрозумівши, що цей хлопчик непомітно став частинкою її. Наступного року накопичення взаємних інтересів і взаємних зобов'язань разом із випадковими спалахами спогадів знову зблизили чоловіка й дружину, проте радше після патетичного, ніж істинного виру пристрасті. Евелін усвідомила, що найкращі дні їхнього кохання вже минули. В них просто не залишалось нічого спільного. Вона б могла стати джерелом юності та кохання для обох, проте тривала мовчанка висушила всі джерела ніжності, і її власна жага надпити з них — згасла.

Спочатку вона шукала собі подруг, перечитувала забуті книжки, вишивала й присвячувала весь вільний час вихо-

ванню своїх дітей, заради котрих готова була пожертвувати душею. Її почали драгувати дрібнички — злилася, коли бачила крихти на столі, й тоді вона втрачала хід розмови — так поступово відступала юність.

День її народження, коли їй виповнилося тридцять п'ять, видався особливо копітким — того самого дня вони вирішили влаштувати вечірку. Ближче до вечора, стоячи в спальні біля вікна, вона зрозуміла, що дуже втомилася. Десять років тому просто лягла б і заснула, та тепер їй здавалося, що всі справи потребують її нагляду: покоївки порядкувалися внизу, то тут, то там на підлозі валялися антикварні дрібнички; на її розпорядження очікував бакалійник, з яким слід було поговорити віч-на-віч, окрім цього, не завадило б написати листа Дональду, її чотирнадцятирічному сину, котрого вперше відправили в школу-пансіон.

Та все ж таки вона вже збиралася прилягти, коли несподівано знизу почувся плач маленької Джулі. Вона стиснула губи, її брови нахмурилися, кліпнула.

— Джулі! — покликала вона.

— А-а-а-а! — жалібно схлипувала Джулі. Потім знизу почувся голос Хільди, другої покоївки:

— Вона порізалася, місіс Пайпер.

Евелін швидко схопила свій кошик із приладдям для шиття й копирсалася в ньому доти, допоки не знайшла там продірявлену хустинку. Затим вона збігла вниз. Через мить Джулі вже захлиналася в неї на руках, а вона шукала подряпину, про яку свідчила невеличка пляма крові на дитячій сукенці.

— Мій пальчик! — пояснювала Джулі. — Ой, болить.

— Чаша стояла он там, — вибачливо промовила Хільда. — Я поставила її на підлогу, щоб витерти пил із буфета, а Джулі захотіла погратися з нею. От вона й порізалася.

Евелін спохмурніла й суворо глянула на Хільду, потім рішуче стиснула Джулі колінами й розірвала хустинку на тоненькі смужки.

— Тепер — гляньмо, що там, любя.

Джулі розтулила кулачок, і Евеліна побачила ранку.

— Ось так!

Джулі підозріло оглядала свій забинтований палець. Зігнула його — потім розігнула. Вона заусміхалася, в очах з'явилася цікавість. Вона засопіла й знову зігнула-розігнула палець.

— Ти чудова! — вигукнула Евелін і поцілувала донечку, та, перед тим як вийти з кімнати, знову кинула немилосердний погляд на Хільду. Яке недбальство! Цими днями всі покоївки такі. Знайти б хорошу ірландку — та, ймовірно, таких уже немає, або якусь шведку...

О п'ятій годині приїхав Гарольд і, піднявшись до неї в кімнату, підозріло веселим тоном пригрозив, що негайно поцілує її тридцять п'ять разів на честь свята. Проте Евелін не піддалася.

— Ти напився, — коротко процідила вона й додала вже трохи злагідніло, — трохи. Ти ж знаєш, я терпіти не можу цей запах.

— Еві, — сказав він після недовгої мовчанки, сівши в крісло біля вікна, — мені варто тобі дещо сказати. Гадаю, ти знаєш, що бізнес має певні закони — вони не підкоряються нашим бажанням?

Вона стояла біля вікна й розчісувала волосся, та ці слова змусили її повернутися й пильно вдивитися в нього.

— Що ти маєш на увазі? Раніше ти запевняв, що в нашому місті вистачить місць для дюжини комерсантів! — у голосі зазвучала тривога.

— Так і було, — виразно сказав Гарольд. — Та цей Кларенс Ейхерн до біса кмітливий!

— Я здивувалася, коли ти раптом повідомив, що запросив його на вечерю.

— Еві, — вів він далі й знову ляснув себе по коліні. — Після першого січня «Компанія Кларенса Ейхерна» перетвориться на «Компанію Ейхерн і Пайпер» — а фірма «Брати Пайпери» припинить свою роботу.

Евелін здригнулася. Його прізвище на другому місці звучало для неї вороже — та чоловік, здається, радів.

— Я не розумію, Гарольде.

— А що тут розуміти? Ейхерн загравав із Марксом. Якби вони об'єдналися, ми б перетворилися на дрібних спекулянтів і боролися проти них, підбираючи не вигідні замовлення, бо ризик зв'язував би руки. Це всього лиш синтез капіталів, Еві. «Ейхерн і Маркс» промишляли б тим, чим тепер промишлятимуть «Ейхерн і Пайпер».

Він замовк, кашлянув, а маленька хмарка запаху віскі долетіла до її ніздрів.

— Скажу як є, Еві. Підозрюю, до цього причетна дружина Ейхерна. Претензійна жіночка. Здається, вона здогадалася, що Маркси не допоможуть їй ступити на вищий «світський» щабель.

— Вона з якоїсь глушини? — спитала Еві.

— Ще жодного разу не зустрічався з нею, проте не сумніваюся у цьому. Ім'я Кларенса Ейхерна вже як п'ять місяців стоїть у списках кандидатів заміського клубу — й дотепер жодного руху, — він легковажно махнув рукою. — Сьогодні ми обідали з Ейхерном разом й обговорили майже все — тому я подумав, що дуже доречним буде запросити його з дружиною до нас на вечерю, адже сьогодні завітає тільки дев'ятеро осіб, більшість — парами. Нам все одно тепер доведеться частенько з ними бачитися!

— Авжеж, — задумливо мовила Еві, — припускаю, що доведеться.

Її не хвилювало, що про це говоритимуть, але сама думка про те, що «Брати Пайпер» стануть «Компанією Ейхерн і Пайпер», злякала її. Їй здалося, що справи чоловіка похитнулися.

Через пів години, коли вбиралася до вечері, почула його голос, що долинув знизу:

— О, Еві, спустися сюди.

Вона вийшла в коридор і, перехилившись через балюстраду, гукнула у відповідь:

— Навіщо?

— Аби допомогти приготувати пунш перед вечерею.

Поспіхом застібаючи гачки на сукні, вона збігла сходами й побачила, що він уже розставив усі інгредієнти на кухонному столі. Підійшовши до буфета, вона взяла невелику чашу й поставила її на стіл.

— О, ні, — запротестував він, — візьмемо ту, найбільшу. Заглянуть Ейхерн із дружиною, Мільтон, будемо ми з тобою — це вже п'ятеро, Том із Джессі — семеро: а ще твоя сестра та Джо Амблер — дев'ятеро! Ти навіть не уявляєш, як швидко вони вип'ють пунш твого приготування.

— Ми візьмемо цю чашу, — наполягала вона, — вона достатньо велика. Ти ж знаєш цього Тома!

Том Лоудрі, чоловік Джессі, кузини Гарольда, ніколи не залишав на столі ні краплі рідини міцніше соку, заради цього жертвуючи будь-чим.

Гарольд похитав головою.

— Не кажи дурниць! У цій чаші поміститься тільки три кварта, а нас — дев'ятеро, та й покоївки захочуть спробувати. Крім цього, пунш можна зробити не надто міцним. Краще приготувати багато, Еві, не обов'язково випивати його до кінця.

— Я сказала — візьмемо меншу.

І знову він вперто похитав головою.

— Ні, будь же розсудливою!

— Я розсудлива, — коротко випалила вона. — Не потерплю у своєму будинку п'яних чоловіків.

— Хто сказав, що тобі доведеться таке терпіти?

— Тоді візьмемо меншу чашу.

— Ні, Еві...

Він підняв маленьку чашу, щоб віднести. В ту саму мить її руки також опинилися на чаші, опускаючи її вниз. Ніхто не хотів поступатися — потім, роздратовано хмикнувши, він підняв свій бік, витягнув чашу з її рук і відніс у буфет.

Вона зиркнула на нього, намагаючись виразити все презирство в погляді, та у відповідь він тільки розсміявся. Усвідомивши свою поразку й усунувшись від будь-якої подальшої участі в приготуванні пуншу, вона вийшла з кухні.

III

О пів на восьму Евелін із нарум'яними щоками та з високо підібраним волоссям, котре переливалося від розпиленого бріюліну, спустилася сходами. Місіс Ейхерн — маленька жіночка, що приховувала своє хвилювання під рудим волоссям і помпезною сукнею в стилі «а-ля Останньої Імперії», весь час лопотала. Евелін вона не сподобалася з першого погляду, проте чоловік цієї жінки був навдивовижу привабливим. У нього були холодні голубі очі та вроджений дар викликати захоплення в інших, що, безсумнівно, допомогло б йому стати «душею будь-якого товариства», якби на самому початку його кар'єри не трапилося це безглузде весілля.

— Надзвичайно приємно познайомитися з місіс Пайпер, — щиросердно сказав він. — Здається нам, із вашим чоловіком, найближчим часом доведеться бачитися доволі часто.

Вона вклонилася, люб'язно всміхнулася й обернулася, щоб привітатися з іншими: з Мільтоном Пайпером, тихим і сором'язливим молодшим братом Гарольда; парою Лоурів, Джессі й Томом; з Ірен — своєю незаміжньою сестрою; й, на-самкінець, — із Джо Емблером, закоренілим холостяком і вічним залицяльником Ірен.

Гарольд запросив усіх у їдальню.

— Сьогодні в нас вечір пуншу, — радісно оголосив він. Евелін зрозуміла, що він уже скуштував своє підозріле творіння. — Тому жодних коктейлів, тільки пунш! Це — шедевр моєї дружини, місіс Ейхерн. Вона поділиться рецептом, якщо пунш припаде вам до смаку, та оскільки, — він впіймав погляд дружини й затнувся, — оскільки вона трохи нездужає, сьогодні пунш готував я — я відповідаю за своє творіння. Ось так!

На початку вечері пунш пили всі. Помітивши, що Ейхерн, Мільтон Пайпер і всі жінки на знак відмови хитали головами у відповідь на пропозицію налити ще, Евелін зрозуміла, що мала рацію щодо чаші — її випили тільки наполовину. Після вечері вона вирішила негайно ж застерегти Гарольда щодо цього, та коли жінки встали з-за столу, її перепинила місіс Ейхерн, і Евелін довелося підтримувати бесіду про місто й кравчинь із ввічливо-зацікавленими інтонаціями.

— Ми переїжджали безліч разів, — торочила місіс Ейхерн, киваючи своєю рудою головою. — О так, ми ще в жодному місці не затримувалися на такий тривалий час. Та, впевнена, це — кінцевий пункт. Мені тут надзвичайно подобається. А вам?

— Розумієте, я завжди жила тут, тому, звісно...

— О, справді, — сказала місіс Ейхерн і розсміялася. — Мій Кларенс твердить, що завжди мріяв про таку жінку, якій можна було б сказати: «Люба, завтра ми виїжджаємо в Чикаго, тому спакуй, будь ласка, речі». І я саме така! Мені ніколи не хотілося сидіти на одному місці.

Вона знову легко розсміялася, і Евелін зрозуміла, що це її «світський» сміх.

— Мені здається, ваш чоловік дуже талановитий!

— Це — правда! — бадьоро погодилася місіс Ейхерн. — Він винахідливий, мій Кларенс! Ідеї, ентузіазм, розумієте... Знаходить собі мету й досягає її.

Евелін кивнула. Її цікавило, чи чоловіки у їдальні й далі п'ють той пунш. Перед Евелін історія місіс Ейхерн розгорталася уривчасто, й вона зовсім перестала її слухати. В кімнату почали запливати перші хмари сигаретного диму. Будинок і справді був надто малим, думала вона; на таких вечірках, як ця, бібліотека буквально чаділа й задихалася — а наступного дня доводилося годинами провітрювати кімнату, аби освіжити порт'єру від стійкого задушливого чаду. Між іншим, це партнерство могло б... Вона почала обмислювати план нового будинку.

Її думки перервав голос місіс Ейхерн:

— Я і справді хотіла б взяти рецепт, якщо вам не важко десь його написати...

Затим стільці в їдальні заскрипіли, й чоловіки зайшли в кімнату. Евелін одразу ж зрозуміла, що всі її найгірші припущення здійснилися. Обличчя Гарольда було червоним, він ледь вимовляв слова, Том Лоуренс не міг рівно йти, і він мало не сів на коліна Ірен, збираючись сісти на канапі поруч із нею. Коли врешті вмовстився, то здивовано підморгував компанії. Евелін зрозуміла, що несвідомо підморгує у відповідь — та це вже зовсім не смішно. Спокійний Джо Емблер усміхався й курив свою сигару. Тільки Ейхерн і Мільтон Пайпер поводитися більш-менш пристойно.

— Це дивовижне місто, Ейхерн, — сказав Емблер. — Ти незабаром це зрозумієш!

— О, так, це я вже зрозумів, — увічливо погодився Ейхерн.

— Ти захопишся ним, Ейхерн, — сказав Гарольд, виразно киваючи головою. — Я з'об'ю все, щоб так і бу'о.

Він виспівував дифірамби місту, й Евелін, ніяковіючи, роздумувала над тим, чи його промова така ж нудна іншим, як і їй. Та вона помилялася — всі слухали його дуже уважно. За першої ж ліпшої нагоди Евелін перервала цей монолог.

— І де ви жили раніше, містер Ейхерн? — із перебільшеним зацікавленням запитала вона.

Та після пригадала, що місіс Ейхерн розповідала їй про переїзди, та це вже не мало значення. Не слід дозволяти Гарольду базікати так багато. Коли напивався, то ставав таким недоумком. Та її чоловік знову вперто долучився до бесіди:

— Ск'жу тобі, Ейх'рн. Сп'чатку купиеш будинок на паг'рбі. Купи у Стерні або Рідвея. Ти маєш ст'ти його вл'сником, щоб

люди говорили: «Ось будинок Ейх'рна!» Солі'не вр'ження, роз'мі'ш.

Обличчя Евелін густо вкрив рум'янець. Його слова — цілковита дурня. Та Ейхерн, здається, й досі вірив цим небилицям і тільки розсудливо кивав головою.

— А бачили ви... ,— та її слова потонули в базіканні, яке видавав Гарольд.

— Купи будинок — це початок! Потім познайомишся з тутешніми жителями. Чужинцям усі ці люди здаються снобами, та це тільки доти, допоки вони не приймуть вас у своє товариство. Такі особи, як ви, — і він жестом вказав на Ейхерна та його дружину, — те, що треба. Гостинність тут проявляють одразу, тільки-но вдалося перейти бруїж-їж-бруїж... — Він голосно проковтнув і ще раз повторив — «рубїж», та цього разу чітко й упевнено.

Евелін подивилася на свого дівера. Та перед тим, як втрутитися у розмову, з вуст Тома Лоурі, котрому перешкоджав недопалок, який він міцно тримав зубами, нагромадилося незрозуміле гучне бурмотіння:

— Хума ума хо хіма ахді ум...

— Прошу? — поважно перепитав Гарольд.

Підкорившись, Том ледве витягнув сигару з рота — точніше, її частину, а після голосного «Тьфу!» вона перелетіла через усю кімнату й плавно та м'яко опустилася на коліна місіс Ейхерн.

— Пардон, — пробубонів Том й, із млявим наміром підвівся, аби виправити ситуацію. Рука Мільтона вчасно вхопила його за піджак, і місіс Ейхерн самотужки й не без елегантності, скинула тютюн зі своєї спідниці, не моргнувши й оком.

— Я хотів сказати, — голосно продовжив Том, — п'р'д тим, як ст'л'ся ця халепа, — він вибачливо вказав на місіс Ейхерн, — сказати, що знаю всю правду про цю справу в заміському клубі.

Мільтон нахилився і щось йому прошепотів.

— З'лиште мене в сп'кої, — примхливо відказав Том, — я 'наю що р'блю. Саме тому вони й пр'йшли сюди!

Евеліну охопила паніка, вона ніяк не могла вставити хоч слово. Побачила іронічну посмішку сестри й те, як обличчя місіс Ейхерн вкривається яскраво червоною фарбою. Містер

Ейхерн дивився вниз і пальцями перебирав ланцюжок на своєму годиннику.

— Я знаю, хто не пускав вас у клуб, і ця людина анітрохи не краща за вас. Можу про все д'мовитися. Міг би й р'ніше, та тоді ми були незн'йомцями. Гароль' впов'да' мені, що ви були в замішанні...

Мільтон Пайпер швидко й незграбно встав. Через секунду встали й інші, а Мільтон почав торохтїти про те, що господарі, напевно, вже втомилися й треба знати міру. Ейхерни приєдналися до нього. Потім місіс Ейхерн, глїтнувши, з вимушеною посмішкою повернулася до Джессі. Евелін помітила, як Том нахилився вперед і поклав свою руку на плечі Ейхерна... І раптом вона почула новий, стривожений голос за спиною й, обернувшись, побачила Хїльду — другу покоївку.

— Вибачте, місіс Пайпер, я гадаю, що в Джулі — зараження крові. Рука розпухла, її лихоманить, вона стогне й важко дихає.

— Джулі? — різко запитала Евелін. Вечірка несподівано відійшла на другий план. Вона швидко розвернулася, вхопилася очима за місіс Ейхерн й ковзнула до неї.

— Вибачте, місіс... — ім'я несподівано вилетїло з її голови, проте вона вела далі:

— Моя донечка захворїла. Я приєднаюся до вас, як тільки зможу.

Вона повернулася й швидко пішла нагору. У її пам'ятї цупко закарбувалося сумне видовище клубів сигарного диму в центрі кімнати й звуки голосної розмови, яка могла плавно перейти у відчайдушну суперечку.

Увімкнувши світло в дитячїй кімнатї, вона побачила, що Джулі тіпається в лихоманці й вимовляє незвичайні короткі стогони. Доторкнулася до її щік. Вони горїли. Скрикнувши, вона засунула руку під ковдрочку й відшукала руку. Гїльда мала рацію. Палець і зап'ясток спухли, а по центру був маленький запалений гнійний нарив. «Зараження крові!» — забило крикливими нотками в її переляканїй свідомостї. Бинт зсунувся з рани, і туди потрапив бруд. Вона порїзалася о третїй — а тепер уже майже одинадцята. Пройшло вісім годин. Зараження крові не може так швидко прогресувати.

Вона кинулася до телефона.

Лікаря Мартіна, що жив навпроти, не було вдома. Терапевт Фулк — не відповідав. Вона непосильно напружувала мозок, міркуючи над тим, кому б зателефонувати ще: безпомічно набрала номер свого отоларинголога й з усієї сили кусала губи, доки той шукав номери інших лікарів. Ця хвилина здавалася безкінечно довгою. Знизу долинали гучні голоси, та вона перебувала в іншому світі. Через чверть години вона, нарешті, знайшла лікаря, який роздратовано з нею переговорив, розсердившись на те, що його підняли з ліжка серед ночі. Вона побігла в дитячу кімнату й, дослідивши руку, зрозуміла, що вона набрякла ще більше.

— Господи! — крикнула вона, встала на коліна поруч із ліжком Джулії й погладила дочку по голові, щоб хоч якось її заспокоїти. Їй, мов у тумані, спала думка, що слід принести гарячої води, вона піднялася й рушила до дверей, проте мереживо її сукні зачепилося за різьблені краї дитячого ліжечка й Евелін знову впала на коліна. Вона з усіх сил кинулася вперед, намагаючись вивільнитися від наглої перешкоди — ліжечко сіпнулося, і Джулі застогнала. Потім — уже не так несамовито — незграбними пальцями вона намацала шов на сукні, відірвала весь кринолін і вибігла з кімнати.

У коридорі вона почула тільки один — гучний і наполегливий голос — та коли добігла до сходів, він уже стих. Гримнули вхідні двері.

В поле зору потрапив музичний салон. Там сиділи тільки Мільтон і Гарольд — господар відкинувся на кріслі, обличчя його було блідим, комір — розстібнутий, а щелепа рухалася неприродно вільно.

— Що трапалося?

Мільтон тривожно глянув на неї.

— Дрібниці...

Потім уже Гарольд побачив свою дружину, й, виструнчившись, почав буркотіти:

— Зг'ньбив мою ж к'зину в м'єму ж домі. Горів би він у пеклі, проклятий нувориш. Зг'ньбити мою кузину...

— Том хотів провчити Ейхерна, та втрутився Гарольд, — сказав Мільтон.

— Боже, Мільтон, — вигукнула Евелін, — невже ти не зміг зупинити їх?

— Я намагався, я...

— Джулі занедужала, — перервала вона його, — заражен-
ня крові. Якщо тобі не важко, вклади його, будь ласка, в ліжко.

Гарольд подивися на неї:

— Джулі занедужала?

Пропускаючи його слова повз вуха, Евелін стрімко ви-
бігла з ідальні й випадково повз її очі промайнула та сама
велика чаша, котра й досі стояла на столі: лід розтопився
й вода змішалася із залишками пуншу — у неї аж кров за-
стигла в жилах. Почула кроки на сходах — то Мільтон допо-
магав піднятися Гарольду в спальню, а потім — нерозбірливе
бурмотіння:

— Що вона сказала? З Джулі все д'бре.

— І не дозволяй йому заходити в дитячу кімнату! — крик-
нула вона.

Наступні години перетворилися на жахливий сон наяву. Лі-
кар прибув десь близько опівночі й протягом пів години ланце-
том досліджував рану. Він поїхав о другій, назвавши їй номери
двох медсестер, котрих можна було викликати серед ночі, й по-
обіцяв заїхати ще раз о пів на сьому. Це справді зараження крові.

О четвертій, залишивши Гільду біля ліжечка доньки, вона
пішла до своєї кімнати. Охоплена тремором, Евелін вислизну-
ла з вечірньої сукні, кинувши його в кут кімнати. Одягла
звичайну сукню, повернулася в дитячу й відправила Хільду
варити каву.

До дев'ятої вона ніяк не наважувалася заглянути в кімнату
Гарольда, проте коли зайшла туди, то побачила, що той уже
прокинувся й скорботно вдивлявся у стелю. Він подивився
на неї порожніми, налитими кров'ю очима. На мить вона
зненавиділа його, і не могла сказати й слова. Охриплий голос
долинув з ліжка:

— Котра година?

— Дев'ята.

— Прокляття! Я такий осел...

— Це вже неважливо, — різко відказала вона. — У Джу-
лі — зараження крові. Вони можуть... — останні слова зду-
шили її горло, — вони гадають, що ампутують їй руку.

— Що?

— Вона порізалася об цю... цю чашу.

- Учора?
— Та яка різниця? — вигукнула вона. — У неї — зараження крові. Ти взагалі мене чуєш?
Він приголомшено втупився в неї і сів на ліжку:
— Зараз я вдягнуся.
Уся ненависть стихла й громіздка хвиля втоми й жалю до нього накрила її. Зрештою, це ж і його горе.
— Так, — байдуже відповіла вона. — Гадаю, так буде краще.

IV

Якщо врода тридцятип'ятирічної Евелін усе ще балансувала на межі, то після цього випадку вона безповоротно й остаточно покинула її. Невеличкі зморшки на обличчі несподівано стали більшими, а руки, стегна й ноги швидко погладшали. Її манірна звичка інколи хмурити брови взяла владу над нею — вона наморщувалася, коли читала, коли говорила й навіть коли спала. Їй було сорок шість.

Як і в більшості сімей, від котрих відвернулася доля, теплі стосунки між чоловіком і дружиною повільно переродилися на безбарвний антагонізм. У щоденній рутині вони терпіли один одного так, як терплять присутність зламаного старого стільця — Евелін дещо хвилювалася, коли Гарольд нездужав, та зазвичай намагалася виглядати веселою та вдоволеною, приховуючи втому й порожнечу від спільного життя з розчарованим чоловіком.

Сімейна партія в бридж закінчилася, й вона з полегшенням зітхнула. Цього вечора схибила набагато більше, ніж зазвичай, проте це її зовсім не хвилювало. Просто Ірен не слід було зазначати, що піхота — особливо небезпечний рід військ. Листи не приходили протягом трьох тижнів, і хоча в цьому не було нічого незвичайного, вона все одно нервувала й, відповідно, не запам'ятовувала які трефи виходили з гри.

Гарольд піднявся на другий поверх, тому вона в самоті вийшла на ганок подихати свіжим повітрям. На вулиці панувала атласна магія місячного світла, котра розпорошувалася на провулки й газони, і, позіхнувши, вона розсміялася, бо згадала одне з давніх побачень під «циганським сонцем».

Неймовірно — життя колись здавалося безперервним ланцюгом теперішніх і майбутніх романів. А нині перетворилося на низку проблем.

Проблемою була Джулі — дівчинці було тринадцять, і чим дорослішою ставала, тим більше відчувала свою повторність — зачинившись у кімнаті, проводила час із книжками. Кілька років тому Джулі так нажахалася перспективи навчатися в школі поза межами рідного дому, що Евелін не змогла себе змусити відправити її на науку, тому та виростала в тіні рідної матері — маленькою, жалюгідною фігуркою з рукою-протезом, котру вона навіть і не намагалася використовувати, а зневірено тягала за собою в кишені. Пізніше доньку навіть навчали, як користуватися своєю новою рукою, тому що Евелін злякалася того, що Джулі й зовсім не зможе піднімати разом обидві руки. І хоча після уроків на догоду матері вона з байдужою слухняністю деколи рухала протезом, проте за першої ж нагоди несправжня маленька рука поверталася в кишеню її сукні. Протягом деякого часу одяг їй шили без кишень, і Джулі цілий місяць так сумно й спантеличено тинялася будинком, що Евелін змиралася й більше ніколи не наважувалася на подібний експеримент.

Проблема, що називалася «Дональд» від початку різнилася від інших. Всі зусилля, аби втримати біля себе сина були марними, втім, як і зусилля навчити Джулі менше спиратися на неї. Згодом ця проблема сама випурхнула з її рук: його дивізія перебувала за кордоном ось уже три місяці.

Вона позіхнула — життя — справа для молодих. Якою ж щасливою була вона в юності. Пригадала свого поні Біжу й подорож із мамою до Європи, коли їй було одинадцять...

— Ось це ностальгія, — вголос звернулася вона до місяця. Потім пішла в будинок. Двері вже майже причинилися, коли почувся шурхіт у бібліотеці. Вона завмерла.

Це була Марта — покоївка середнього віку: тепер у них була тільки одна покоївка.

— О, це ти, Марто! — збентежено промовила вона.

Марта поспіхом обернулася.

— Я гадала, що ви вже в своїй опочивальні. Я тільки...

— Щось трапилося?

Марта вагалася.

— Ні, я... — вона стояла як на голках. — Принесли лист, місіс Пайпер, а я його кудись засунула.

— Лист? Адресований тобі? — запитала Евелін.

— Ні, вам. Принесли ввечері з останньою поштою. Його вручив мені поштар саме тоді, коли пролунав дверний дзвінок із чорного входу. Я тримала його в руці, тому вирішила покласти десь тут. Думала, що зараз відшукаю його...

— Від кого лист? Від містера Дональда?

— Ні, ймовірно, що це була якась реклами чи, можливо, щось пов'язане з бізнесом. Конверт був довгим і вузьким, пригадую.

Вони розпочали пошуки з музичного салону, шукаючи під тацями й на камінній полиці, потім рушили в бібліотеку й шукали між рядами книг. Марта зупинилася у відчаї.

— Я не можу згадати, де він. Я пішла прямо на кухню. Може, він десь там? — вона з надією пішла туди, проте несподіваний стогін змусив її обернутися. Евелін впала в крісло, брови її нахмурилися, а очі нестямно кліпали.

— З вами все добре?

На цілу хвилину зависла мовчанка. Евелін наче скам'яніла, й Марта побачила, як її груди скажено то здіймалися, то опускалися.

— З вами все добре? — перепитала Марта.

— Ні, — повільно протягнула Евелін, — проте я знаю, де лист. Можеш йти, Марта, я знаю.

Здивована Марта залишила її на самоті, й Евелін усе ще сиділа в кріслі, тільки рухалися м'язи на її обличчі: то скорочувалися, то розслаблялися, то знову скорочувалися. Тепер вона усвідомлювала, де лежить лист, усвідомлювала так чітко, ніби й сама туди його поклала. Конверт — довгий і вузький, як реклама, проте в кутку великими літерами було написано: «Міністерство оборони», а трохи нижче, меншими літерами — «Офіційне повідомлення». Вона знала, що він лежить там, у великій чаші з її іменем, усередині списане синім чорнилом, й несе смерть її безсмертній душі.

Невпевнено встала й вздовж книжкових шаф рушила в їдальню. Відчинила двері. Через секунду знайшла вимикач і ввімкнула світло.

Ось ця чаша — відбивала світло малиновими, облямованими чорним і жовтим, гранями. По краях грані були голу-

бими, масивними й блискучими, гротескними й тріумфально зловісними. Вона зробила крок і зупинилася, знову крок — і вона вже могла бачити білий краєчок; ще крок — і її рука торкнулася нерівної, холодної поверхні...

Через мить вона вже тримала в руках надірваний конверт, і перед тим як прочитати його, стиснула в руці: машинописний шрифт пильно дивився на неї і бив своїми літерами. Лист, як пташка, полетів додолу. Будинок, що здавався повним гала-су та дзеленчання, — несподівано затих; кризь відкриті двері підкралося дихання вітру, що несло із собою гуркіт автомобіля, котрий тільки-но проїхав повз. Вона почула тихі звуки з другого поверху, а потім тишу розірвав гуркіт води в трубі позаду книжкової шафи — її чоловік нагорі відкрив кран...

І в цю мить усе це набуло такого вигляду, ніби ніщо не стосувалося її Дональда — як ніби він був тільки пішаком у якійсь підступній грі, що йшла то бурхливо, то лякливо тихо між Евелін і цією холодною, злою й прекрасною річчю, даром ворожнечі, отриманим від людини, чиє обличчя давним-давно стерлося з пам'яті. Масивна, стривожена й покірна, вона стояла тут, у центрі свого будинку, стояла так, як і завжди — розкидаючи крижані промені тисячі очей, порочно мерехтливих, зіниці котрих плавно зливалися й не могли ані дозрівати, ані змінюватися.

Евелін присіла за край столу й втупилася в чашу, мов зачарована. Тепер їй здавалося, ніби вона посміхається, та посмішка була невблаганно жорстокою й наче говорила:

«Бачиш, цього разу я не завдам тобі удару. Ти мене вже не приваблюєш. Знаєш, це я відняла в тебе сина. Ти знаєш, яка я холодна, яка важка і яка прекрасна, бо й ти колись була такою холодною, важкою й прекрасною».

І раптом, здалося Евелін, чаша нібито перевернулася й почала розширюватися, набухати доти, доки не перетворилася на великий блискучий балдахін, що тремтів над кімнатою, над будинком, і, коли стіни повільно розчинилися в тумані, Евелін побачила, що ЦЕ все ще надувалося й росло все далі й далі від неї, заслонивши своїми гранями лінію горизонту, і Сонце, і Місяць, і зірки — тільки чорнильні плями ледве маячили кризь неї. А потім Це насунулося на всіх людей, і сяйво, що падало на них, заломлювалося й викривлялося, допоки темря-

ва не ввійшла у світло, а світло — в темряву — допоки устрій усього світу не змінився й не спотворився під мерехтінням емпіреї чаші.

І з'явився далекий, розкотистий голос, схожий на рев диявола. Він лунав із центра чаші, спускався громіздкими стінами до землі, а потім нестямно накинувся на Евелін.

«Бачиш, від долі не втечеш, — кричало воно, — я сильніше від всіх твоїх жалюгідних замислів, я — те, що володарює над усіма і всім, я не схоже на твої мізерні мрії. Я — потік часу, мінливість краси й несповнені бажання. Я паную над всіма випадковостями, увяленнями й миттями, котрі безповоротно змінюють життя. Я — виняток, що усуває всі правила, я визначаю межі всіх можливостей. Я — гіркі прянощі у страві життя!»

Рев припинився. Відлуння його покотилося Землею, до країв Чаші, які стали межами Миру, пройшло по її стінках і повернулося у її центр, де трохи погуділо й померло. Затим величезні стіни повільно насувалися на Евелін, чаша ставала все меншою й меншою, стінки наближалися ближче й ближче, ніби хотіли роздавити її, і коли вона розкинула руки й зустріла безцеремонну опуклість холодного кришталю, несподівано чаша затремтіла й набула колишньої форми — вона знову стояла в буфеті, така ж блискуча й незбагненна, відбиваючи в сотнях призм міради різнобарвних відблисків, променів, переходів і переплетінь світла.

І знову з дверей долетів подих холодного вітру, й із божевільною енергією відчаю Евелін протягнула обидві руки до чаші. Треба діяти швидко, треба залишатися сильною. Вона стиснула чашу так, що руки її заніміли, напружила тоненькі м'язи, що ще залишалися під м'якою плоттю, і з величезним зусиллям підняла й втримала чашу. Вона відчувала дихання вітру, що холодило її спину, — тремор пробирав її до самих кісток; повернулася обличчям до вітру; хитаючись під важкістю чаші, вона пройшла через бібліотеку й опинилася на вулиці. Треба діяти швидко, треба бути сильною. Кров глухо пульсувала у венах, коліна підкошувалися — та відчувати холодний кришталь у своїх руках було так приємно.

Хитаючись, вона спускалася кам'яними східцями, зібравши всю силу тіла й душі, що ще бурлила, й кинулася вперед.

Пальці намагалися міцніше вхопитися за нерівну поверхню — у цю мить вона посковзнулася і, втративши рівновагу, з відчайдушним криком подалася вперед, а руки її все ще тримали чашу... вона впала...

На вулиці незмінно світилися ліхтарі... Далеко за межами кварталу почувся дзенькіт падіння — й випадкові перехожі спантеличено перезирнулися. На другому поверсі прокинувся втомлений чоловік, а маленька дівчинка заплакала у сні, нібито їй наснилося нічне жахіття. І в місячному світлі, що падало на доріжку, яка вела до будинку, навколо нерухомої темної постаті, що лежала, було видно сотні кришталевих призм, кубиків і просто осколків, які переломлюють світло й випускають сині, жовті та малинові промені.

БУРЕМНИЙ РЕЙС

В океанському порту під навісом пірсу ви можете опинитися в країні примар: ви ще не Там, але вже й не Тут. Особливо вночі. Довгу туманно-жовту галерею захлюстує гул багатоголосого відлуння. Гуркіт вантажних автомобілів, шамотня важких кроків, різке скреготання корабельної лебідки й перший солонуватий запах океану. Ви поспішаєте, хоча час у вас ще є. Ваше минуле життя на суші — позаду, майбутнє — мерхтить вогнями ілюмінаторів, а нинішнє — в цьому коридорі без стін, занадто швидкоплинне, щоб з ним рахуватися.

Вгору по трапу — й ваш новий світ дрібнішає й набуває форм реальності. Ви — житель республіки невеличкої Андорри. Життя майже не залежить від вас. Каюти схожі на поодинокі келії, зневажливі очі пасажирів і їхніх проводжальників, незворушні помічники корабельного економа, відчужено показовий помічник капітана, нерухомо застиглий на верхній палубі. Останній божевільний сумнів — а, може, залишитися? Опісля — гучний рев скорботного клаксона, і ваш світ — не просто якийсь корабель, а втілена в життя людська ідея, політ свідомості, що вирушає назустріч із величезною темною ніччю.

Адріан Сміт, «зірка» рейсу — не надто відома, проте достатньо важлива, аби скупатися у яскравому спалаху камери репортера, котрому назвали його ім'я, хоч той зовсім не знав про його славу, — Адріан Сміт і його дружина — білявка Єва піднялися на палубу, пройшли повз заглибленого у свої думки капітана й, відшукавши тихе місце, сперлися на поруччя.

— Нарешті! — радісно вигукнув Адріан, й обоє весело розсміялися. — Ми тікаємо. Тепер вони не наздоженуть нас.

— Хто?

Він махнув рукою в бік яскравої корони міста.

— Усі ці люди. Вони зберуться у натовп, принесуть список злочинів, які ми вчинили, — замість ордерів на обшук чи арешт, натиснуть дверний дзвіночок на Парк-авеню й вимагатимуть Смітів — і так їм і треба! Сміти разом із дітьми та нянькою відплили у Францію.

— Тебе послухати — так ми й справді злочинці.

— Я викрав тебе від них, — сказав він, спохмурнівши. — Ось їх і душить злість: вони знають, що в мене немає жодних прав на тебе, тому й лютують. Це — причина, аби з радістю втекти звідси.

— Коханий, — мовила Єва.

Їй було двадцять шість — на п'ять років молодша від нього. Кожен, хто знайомився з нею, вважав її чарівною.

— Тут набагато затишніше, ніж на «Маджестіку» чи «Аквітанії», — зазначила вона, відрікаючись від кораблів, на яких провели свій медовий місяць.

— Імовірно, тут менше простору.

— А, як на мене, анітрохи. Це судно воістину багате. Я млію від цих крихітних кіосків у коридорах. І, гадаю, ці каюти навіть більші.

— Помітила, які чванькуваті пасажири? Ніби підозрюють, що потрапили в компанію шулерів. Та вже приблизно через чотири дні звертатимуться один до одного на ім'я.

Повз них саме проходили пасажири — четверо дівчат, узявшись під руки, гуляли палубою. Три погляди на секунду зачепили Смітів, а четвертий, трохи прискіпливий, спалахнув секундним хвилюванням. Це був погляд єдиної з чотирьох супутниць Смітів — інші дівчата просто проводжали її. Не більше вісімнадцяти — тендітна темноволоса красуня, що іскрилася прекрасним блиском, властивим брюнеткам на відміну від м'якого сяйва білявок.

— Цікаво, хто вона? — вголос подумав Адріан. — Десь її раніше бачив.

— Гарненька, — відповіла Єва.

— Дуже, — неуважно відгукнувся він, і Єва дозволила йому кілька хвилин на спогади. Потім, усміхнувшись, повернула його назад у їхній світ.

— Розкажи мені більше, — сказала Єва.

— Про що?

— Про нас — про те, як чудово проведемо час у Франції й станемо ріднішими й щасливішими, і так назавжди.

— Хіба можна бути ще ріднішими? — він поклав їй руку на плече й притягнув до себе.

— Ні, я кажу, щоб ми більше не сварилися через дрібниці. Знаєш, минулого тижня, коли ти подарував мені це, — її пальці ніжно приголубили ланцюжок дрібних перлів на шиї, — я дала собі слово, що більше ніколи не казатиму тобі таких підлих слів.

— Кохана, ти ж насправді так не думала.

Він міцніше обняв її, та вона зрозуміла, що їхнє внутрішнє усамітнення розпалося, ледь народившись. Антени його чуття вже знову сприймали сигнали зовнішнього світу.

— Більшість наших супутників, — сказав він, — не зовсім привабливі: низькорослі, смагляві й потворні. Раніше американці не були такими.

— Так, жахливе видовище, — погодилася Єва. — Давай-но ні з ким не знайомитися, просто — ти і я.

Між тим над кораблем уже пливли удари гонга, й стюарди, проштовхуючись по палубах, кричали: «Проводжальників просять зійти на берег!» — гомін натовпу став пронизливо різким. Деякий час на сходнях вирувала метушлива шттовханина, потім вони збезлюднили, а ті, хто проводжали, з натягненими усмішками стояли за пірсом й махали руками та викрикували нерозбірливі напучення. Портові матроси вже віддавали швартовий, коли до сходнів поспішно протиснувся молодий чоловік із пласким обличчям, сам не свій, якого підтримували портер і шофер таксі. Корабель проковтнув його так безпристрасно, нібито той був місіонер до Бейрута, — і пасажири відчули під ногами ледь помітну, але потужну вібрацію. Пірс з обличчями проводжальників почав віддалятися, і на мить судно здалося просто великим предметом, що випадково відірвався від берега. Потім обличчя стали спотвореними, німими, а натовп на пристані вздовж водної лінії перетворився на одну з жовтих плям. Тепер уже все місто м'яко відпливало назад.

У північних широтах формувався ураган, викликаний потужним західним вітром, і вже зміщувався на південний схід. Велінням долі йому було призначено затопити амстердамське судно «Пітер І. Юдім» разом із шістдесятма шістьма членами екіпажу, зламати стрілу підйомного крана найбільшого

у світі пасажирського лайнера й приректи на горі й нужду дружин кількох сотень моряків. Корабель, що відправлявся недільного вечора з Нью-Йорка, мав вступити в зону шторму у вівторок, а через добу зустрінеться з ураганом пізньої ночі.

II

Адріан і Єва переступили поріг салону-бару у вівторок. Це зовсім не входило у їхні плани — вони гадали, що «навіть не згадають про алкоголь» після того, як поїхали з Америки. Проте забуте почуття нестерпної самотності нагадало про себе на кораблі, бо все життя зосередилося навколо бару. Тому вони й заскочили туди на хвилинку.

У барі було повно народу. Деякі відвідувачі ще сиділи тут від сніданку, деякі збиралися просидіти до обіду, а найвірніші опинилися тут ще до відкриття — о дев'ятій ранку.

Це обласкане успіхом товариство розважало себе картами — пасьянс, бридж, — детективами, алкоголем, суперечками й фліртом. На перший погляд — звичайна атмосфера пересічного клубу чи казино в будь-якій країні, та над усім цим панувала пригнічена нервова енергетика, ледь замаскована невгамовністю, котра охопила всіх — від старця до юнця.

Подорож почалася, й усі насолоджувалися, однак шоу не було достатньо різноманітним, аби розважати пасажирів шість днів поспіль, а тому публіці вже кортіло, щоб вона швидше добігла кінця.

За столиком неподалік від них Адріан побачив юну красуню, котра в день відплиття поїдала його очима. Його знову зачарувала її витончена врода — навіть димний хаос багатолюдного салону не затуманив її вразливого блиску. Сміти вже ознайомилися зі списком пасажирів і прикинули, що ця дівчина — найшвидше «Міс Елізабет Д'Амідо з покоївкою», а, якось пройшовши повз тенісний корт, Адріан почув, що її називають Бетсі. Серед компанії за її столиком сидів і той плосколиций парубок, котрого останнім «завантажили» на корабель. У понеділок він понуро вештався палубою, та тепер, імовірно, вже одужав. Міс Д'Амідо щось шепнула йому, і він із цікавістю глипнув на Смітів. Та в променях софітів Адріан купався не так часто, тож засоромився.

— Нас похитує, відчуваєш? — запитала Єва.

— Гадаю, нам можна дозволити собі пінту чогось не надто міцного, — відповів Адріан. — Хочеш шампанського?

Доки Адріан розмовляв з офіціантом, молодь за столиком міс Д'Амідо щось затято обговорювала. Потім один з юнаків встав і підійшов до Смітів.

— Якщо не помиляюся, містер Адріан Сміт?

— Так, це я.

— Ми подумали й вирішили запросити вас взяти участь у нашому тенісному турнірі — збираємося його організувати.

— Розумієте... — Адріан вагався.

— Моє прізвище Стекомб, — випалив хлопець. — Нам усім подобаються ваші... ну, загалом, ваші п'єси, тому ми були б не проти, якби ви сіли за наш столик.

Адріан розсміявся, втім, трохи вимушено. Містер Стекомб — говіркий, поступливий, зсутулившись чекав на відповідь. І вигляд мав такий, ніби проспівав поетичні мадригали Смітам.

Втямивши це, Адріан відповів:

— Дякую вам, але, гадаю, буде зручніше, якщо ви приєднаєтеся до нас.

— Столик у нас — величенький.

— А в нас — вік і статечність.

Юнак добродушно всміхнувся, і в тому прочиталося: «Га-разд, ми приєднаємося».

— Допишіть нас, містер Стекомб, — сказав Адріан. — Скільки з мене?

— Один долар. Називайте мене Стеком.

— Чому? — здивовано запитав Адріан.

— Так лаконічніше.

Коли він відійшов, вони подивилися один на одного й широко всміхнулися.

— Святі небеса, — зойкнула Єва, — здається, вони й справді вирішили пересісти.

Так і було. «Товариство п'ятьох» — троє юнаків і дві дівчини — одним хилом спустошували келихи, із гуркотом відсували стільці й голосно викликали офіціантів, щоб пересісти до Смітів. Якщо хто й відчув незручність у такому стрімкому знайомстві, то тільки господарі столу: товариство, розсідаючись, роздивлялося їх відкрито й шанобливо — надто шанобливо,

ніби хотіли сказати: «Навряд чи це буде цікаво, та, можливо, з цього зможемо щось почерпнути, як у школі, котра готує до майбутнього дорослого життя».

Міс Д'Амідо хутко помінялася місцем з одним молодиком, підсіла до Адріана й осяяла його захопленими очима.

— Я закохалася у вас із першого погляду, — голосно й без найменшого збентеження промовила вона, — і за нашу нецеремонність вам слід звинувачувати тільки мене. Я ходила на вашу п'єсу чотири рази.

Адріан гукнув офіціанта.

— Розумієте, — вела далі дівчина, — незабаром почнеться шторм, і до кінця рейсу вас може звалити морська хвороба, тому інших шансів у мене не було б.

Він зрозумів, що у її словах немає ані прихованого сенсу, ані таємних натяків — для неї це було непотрібно. Вона сказала саме те, що хотіла — його дуже зворушила її відвертість, з якою та віддавала перевагу саме йому, нехтуючи компанією молодиків. Ніжне сяйво нависало над ним — подорож ставала бурхливою.

Єва так не думала. І саме з тим плосколицим юнаком, чие прізвище було Баттеруорт, у неї знайшлися спільні знайомі — це, здавалося, трохи забарвило сіру нікчемність порожнього дня. Не до смаку їй нові знайомства, що завжди траплялися в житті Адріана, хіба якщо ці зустрічі не є передвісниками «духовного збагачення», так що пістрявий калейдоскоп людей різних типів, статусів, класів часто стомлював і навіть дратував її. Вона була чарівною й багатогранно обдарованою, а тому ніхто їй не був потрібний — вона вважала, що випадкові знайомі не мають права на її духовну щедрість.

Через півгодини, коли вона встала, щоб наглянути на дітей, то була задоволена тим, що цей епізод завершився. На палубі було холодно й сиро — майже дощило, й під ногами відчувалася хитавиця. Відкривши двері своєї каюти, Єва здивувалася, бо побачила там стюарда: той мляво сидів на її ліжку, голова майже опускалася на подушку. Він байдуже глянув на неї, проте навіть не поворухнувся.

— Якщо ви вже виспалися, то принесіть мені нову наволочку, — їдко промовила вона.

Проте чоловік не рухався. Вона пильніше придивилася: його обличчя було землисто-сірим.

— А якщо у вас морська хвороба, — з невблаганною твердістю додала Єва, — то краще б вам лежати у своїх апартаментах.

— У боці. Ледь дихаю, — слабо вимовив стюард. Він зробив зусилля встати, але хрипко зойкнув і знову сів. Дзвінком вона викликала покоївку.

Хитавиця — і бортова і кільова — відчутно посилилася. Єва не мала жалю до стюарда, просто хотіла позбутися його якомога швидше. Обурливо! Корабельний стюард не може впоратися з морською хворобою. Коли зайшла покоївка, Єва спробувала висловити їй своє обурення, але в неї в самій вже гуло в голові — вона прилягла на ліжко й закрила очі.

— Це його провина, — простогнала вона вслід стюарду, якому допомагали вийти з каюти. — Я почувалася добре, та коли побачила його, мене аж знудило. Бодай би дідько його взяв!

Через кілька хвилин прийшов Адріан.

— Мене нудить! — жалібно повідомила вона.

— Моя нещасна дівчинка, — він нахилився й обійняв її. — Чому ти мені відразу не розповіла?

— У барі зі мною все було добре, та тут... цей стюард...

Ой, мене нудить, не можу розмовляти!

— Краще, мабуть, пообідати в ліжку.

— Пообідати? Святи небеса!

Він терпляче чекав, проте вона хотіла почути його голос, щоб той заглушив надривний скрип кат-балки.

— Де ти був?

— Допомогає з організацією турніру.

— Хіба за такої хитавиці буде змагання? Якщо буде, то я не зможу грати як слід.

Адріан промовчав. Відкривши очі, Єва побачила, що він хмуриться.

— Я не знав, що ти бажаєш грати в міксті, — сказав він.

— Як так? Це ж єдина забава.

— Я обіцяв взяти в пару цю дівчину, — Д'Амідо.

— Он як...

— Так, не знав. Бо з тобою грати, звісно, набагато приємніше.

— Тоді чому ж ти мене не записав?

— Просто не спало на думку.

Їй яскраво вималювався їх медовий місяць на «Маджестіку»: тоді вони вийшли у фінал й отримали приз. Пройшли

роки. Вона вивчила, що коли Адріан отак жалюгідно хмурився, то відчував себе винним. Хитаючись із боку на бік, він дістав із кофра смокінг — вона прикрила очі.

Корабель різко завалило на бік, і Єва прокинулася від хиткого забуття — Адріан, одягнений до обіду, пов'язував краватку. Він мав здоровий і бадьорий вигляд, в очах блищали бісики.

— Як ти? — поцікавився він. — Може, все-таки пообідаєш?

— Не хочу.

— Може, перед тим як піти, я можу для тебе щось зробити?

— Куди ти зібрався?

— У бар, до тієї компанії. То можу щось зробити? Я страшенно не хочу залишати тебе в такому стані.

— Дурненький. Мені просто потрібно виспатися.

Який стурбований погляд! Однак вона розуміла, що йому не терпиться швидше втекти з цієї задушливої каюти. Навіть зраділа, коли грюкнули двері. Одне, чого вона хотіла, — це сон, сон, сон.

Угору-вниз-навскіс. Гей, не так високо! Повертай ліворуч. Ліворуч — виправляй! Тепер повертай праворуч, управо! Чорти б вхопили! Вгору — хрясь! — вниз.

Через кілька годин Єва ледь усвідомила, що Адріан нахилився над нею. Вона хотіла, щоб його руки викрали її із цієї хиткої летаргії, але, відкривши очі, побачила, що його вже немає. Він просто забіг на хвилинку й відразу ж пішов. Коли прокинулася наступного разу, то в каюті вже панувала ніч, а Адріан спав.

Ранок був свіжим і прохолодним, море трохи заспокоїлося, і, не вагаючись, Єва вирішила встати з ліжка. Поснідали вони в каюті, потім завдяки Адріану вона сяк-так одяглася, й вони піднялися на палубу. Тенісний турнір уже розпочався — на радість кільком кіноаматорам. Однак більшість пасажирів, немов забуті в кріслах тюки, страждали перед тацями з незайманою їжею.

Адріан і міс Д'Амідо грали першу партію. Його партнерка була спритною й витонченою, нахабно випромінювала здоров'я. Її шкіра кольору слонової кістки ніби світилася зсередини — навіть виразніше, ніж напередодні. В перерві між сетами старший помічник капітана, що гуляв палубою, зупинився, аби поговорити з нею. Півдюжини чоловіків, яких вона ще вчора не знала, по-дружньому називали її Бетсі. Вона була принцесою рейсу — відрадою для змучених очей судна.

Та Єва зовсім не почувалася знудженою, тому вирішила, що краще дивитиметься вгору, на нестійке — через хитавицю — небо, на чайок, що сиділи купкою на радіовежі. Майже всі пасажири мали дурнуватий вигляд, бо тепер, тримаючи в руках кінокамери, які виволокли ще на початку турніру, не розуміли, що їм знімати, але матроси, котрі фарбували корму рятувальної шлюпки, здавалися їй тихими, втомленими й співчутливими — вони, ймовірно, теж мріяли про те, аби ця подорож закінчилася якнайшвидше.

Незабаром до неї підсів Баттеруорт.

— Лікар оперує одного зі стюардів. Уявляєте собі — за такого штурму.

— Оперує? Чому?

— Апендицит. Вони змушені діяти зараз, тому що очікується погіршення погоди. Через це й маскарад перенесли на сьогоднішній вечір.

— Господи, бідолашний чоловік! — вигукнула вона, зрозумівши, що це, мабуть, той стюард, що вчора сидів у їх каюті.

Адріан демонстрував джентльменство й опікувався партнеркою.

— Вибачте!... Ви не забулися?... Ні-ні, це я винен... Раджу вам негайно ж накинути пальто, а то можна й застудитися...

Матч закінчився, і вони виграли. Збуджений і щиросердний, він підійшов до Єви.

— Як почуваєшся?

— Жахливо.

— Переможці замовляють випивку, — промовив він, виправдовуючись.

— Я теж піду в бар, — сказала Єва й спробувала встати, проте запаморочення змусило її звалитися в крісло.

— Краще поки що побудь тут. Я передам тобі напій.

Зауважила, що на публіці він ставиться до неї стриманіше, ніж раніше.

— Ти повернешся?

— Звичайно, через кілька хвилин.

На палубі вона залишилася сама, тільки одинокий помічник капітана корабля походжав по мосту, зберігаючи рівновагу. Коли їй принесли коктейль, вона через силу випила його й відчула приплив сил. Щоб розважитися, спробува-

ла пригадати їхні оптимістичні плани — маленька затишна вілла в Бретані, вивчення дітьми французької — це все, про що могла зараз думати, — маленька затишна вілла в Бретані й вивчення дітьми французької — вона повторювала ці фрази знову й знову, доки вони не стали такими ж порожніми та безглуздими, як і безкрає білосніжне небо. Чому саме тут їхнє спільне життя раптом відкидало її кудись назад? Вона не потрібна й другосортна. Хотілося, аби Адріан, такий чуйний і ніжний, швидше повернувся та заспокоїв її. Вони сподівалися віднайти ту легковажну юну впевненість, ту здатність жити витончено й безтурботно, котра покидає людей, як і молодість, — саме тому й покинули Америку на рік.

Сирий і похмурий день понуро тягся, палуба була майже безлюдною, хитке мокре небо поштовхами валилося вниз. А потім, якось несподівано, настала п'ята година, і вони вже знову сиділи в барі, а містер Баттеруорт розповідав їй про своє минуле. Вона випила багато шампанського, та її все одно нудило від хитавиці — здавалося, що за допомогою морської хвороби її душа пробивалася крізь потовщений панцер алкоголю до нормального життя.

— Для мене ви — грецька богиня, — казав Баттеруорт.

Це приємно бути грецькою богинею, але де ж Адріан? Він разом із міс Д'Амідо пішов на передню палубу, аби «зануритися в бризки океану». Єва впіймала себе на обіцянці, що збирається дістати свої фарби й намалювати Ейфелеву вежу на сороцці Баттеруорта перед сьогоднішнім маскарадом.

Коли мокрі від бризок океану Адріан і Бетсі насилу відкрили щільно приперті вітром двері на прогулянкову палубу, то опинилися в бажаній тиші й, одночасно зупинившись, повернулися один до одного.

— Що ж... — почала міс Д'Амідо — і стихла. Та він тільки нерухомо стояв спиною до борту, пильно дивися на неї й боявся щось сказати. Вона також мовчала, бо не хотіла зізнаватися першою. Пройшло кілька хвилин у повній тиші. Потім вона підійшла до нього, він обійняв її і поцілував у лоб.

— Ви просто зглянулися наді мною, я знаю. — Вона схлипувала. — Ви просто хороша людина.

— Я зачарований вами, — голос його напружився й затремтів.

— Тоді поцілуйте мене.

На палубі не було жодної живої душі. Він швидко схилився до неї.

— Ні, по-справжньому.

Давно вже він не торкався таких юних, таких цнотливих губ. На її ніжних порцелянових щоках, мов сльози, що пролилися заради нього, спочивав дрібний дощ. Вона була свіжа і непорочна, але в очах таїлося шаленство.

— Я кохаю вас, — прошепотіла вона. — І не можу справитися із цим. Я покохала вас із першого погляду — ні, не на судні, вже як рік тому. Грейс Хілі привела мене в театр на репетицію, а ви несподівано вистрибнули з другого ряду й почали говорити їм — що робити. Тоді я написала вам листа й одразу розірвала його.

— Нам слід піти.

Коли вони йшли палубою, вона протяжно схлипувала. Біля дверей своєї каюти дівчина ще раз імпульсивно підставила губи для поцілунку. Кров нестямно пульсувала в його скронях, тільки-но перейшов поріг бару.

Він зрадів тому, що Єва, мабуть, не помітила, коли він прийшов, й навряд чи знала, що він виходив на палубу. Він трохи почекав, а потім вдав, що зацікавлений її роботою.

— Що це?

— На моїй сорочці Єва малює Ейфелеву вежу для сьогоднішнього маскараду, — пояснив йому Баттеруорт.

— Ну ось. — Єва відклала пензель й витерла руки хусткою. — Вийшло?

— Справжнє мистецтво!

Вона обвела очима купку глядачів і наче випадково затрималася на Адріані.

— Ти зовсім змок. Піди та переодягнися.

— Підемо разом.

— Я б краще випила ще келих шампанського.

— Здається, вже достатньо випивки. Нам потрібно приготуватися до маскараду.

Неохоче склавши фарби, вона випередила його і вийшла з бару.

— Стекомб замовив столик на дев'ятьох, — мовив Адріан, ідучи за нею коридором.

— Молоде покоління, — протягнула вона з перебільшеною гіркістю. — Авжеж, молоде. І ти просто забув про все на світі — разом із дівчиськом.

Вони ще довго розмовляли в каюті: вона його звинувачувала, він — ухилився від правди. Суперечка обірвалася, коли корабель різко підкинуло вгору, і Єву, з котрої вивітрилися залишки шампанського, знову почало нудити. Тож вони вимушені були замовити пару коктейлів у каюту. Випивши, все-таки вирішили піти на маскарад: можливо, він переконав її, що хвилюватися — даремно, або ж їй просто стало байдуже.

Адріан одягнувся через декілька хвилин — він не визнавав маскарадних костюмів.

— Я піднімуся наверх. А ти збирайся швидше, добре?

— Будь ласка, зачекай на мене — така жаклива хитавиця. Він сів на ліжко, приховуючи нетерпіння.

— Тобі ж не важко? Мені так не хочеться з'являтися там одній.

Вона підгинала східний костюм, орендований у перукаря.

— Кораблі перетворюють людей на безумців, — сказала вона, — думаю, вони жорстокі.

— Авжеж, — неухважно відгукнувся він.

Коли мені стає зовсім зле, я вдаю, що вилізла на дерево, а вітер хитає його туди-сюди. Та тільки потім мені здається, що я постійно щось вдаю, і нормальну теж із себе вдаю, а сама вже давно стала божевільною.

— Обережніше з думками, так і справді можна дахом поїхати.

— Глянь, Адріан. — Вона трохи підняла ланцюжок перлин перед тим, як їх застігнути. — Хіба вони не чудові?

Адріану, якого зводило нетерпіння, здавалося, що вона рухається, як в уповільненому фільмі.

— Тобі ще довго? А то тут душно, — сказав він.

— Іди один! — спалахнула Єва.

— Я зовсім не хотів...

— Іди, будь ласка. Я не можу збиратися, коли ти мене підганяєш.

З напукним небажанням він вийшов із каюті. Потім, після секундних сумнівів, спустився вниз.

— Бетсі, — покликав він, постукавши в двері.

— Хвилинку.

Вона виглянула в коридор. На ній був червоний бушлат і сині штани, позичені в корабельного ліфтера.

— Як гадаєте, у ліфтерів водяться блохи? Я натягнула тисячу одежинок, щоб вони до мене не дісталися.

— Я повинен був вас побачити, — квалливо сказав він.

— Обережніше, — прошепотіла вона. — Навпроти — каюта місіс Уорден, моєї компаньйонки. Її замучила морська хвороба.

— А мене — ви.

Вони зробили крок один до одного й, похитуючись на підлозі вузького коридору, що весь час вислизала з-під ніг, міцно поцілувалися.

— Не йдіть, — прошепотіла вона.

— Мені треба. Мені...

Її молодість, здавалося, влилася в нього й піднесла його до вершин ніжного екстазу, а плотолюбну пристрасть залишила тут, на землі. Він не міг відмовлятися від цього — до нього повернулася та невловима легкість, котра була під загрозою зникнення разом із власною юністю. Крокуючи коридором, він зрозумів, що не хоче, не наважується думати.

На палубі він зустрів Єву.

— Де ти був? — запитала вона з напруженою посмішкою.

— Дивився на наш столик.

Вона була неймовірною. Адріан з гордістю та схваленням зазначив, що банальний маскарадний костюм не переміг її своєрідної холоднокровної витонченості. Вони сіли за столик.

Штормовий вітер наливався ураганною силою, і тепер навіть перехід із каюти в бар перетворився на бурхливу й небезпечну подорож. Валізи пасажирів були міцно закріплені до рукомийників, а істеричні дами, відчайдушно чіпляючись за краї оскаженілих ліжок, — крізь нудоту й мігрень — саме так і уявляли собі гибель «Ветріса». У барі ще до приходу Смітів якогось огрядного джентльмена жбурнуло на підлогу, та так, що він сильно розбив голову, тому легші столики й стільці склали в штабелі й приторочили до стін.

На урочистий обід зібралися тільки найстійкіші — чоловік шістнадцять вбралися в екстравагантні костюми. Щоб долучитися до обраного товариства, слід було просто дістатися до бару й скласти єдиний тест. За столиками сиділи найрізноманітніші особи: від юриста-гарвардця з аристократичної сім'ї

до неосвіченого брокера, якому вигадали прізвисько «Циган», та всі розбіжності між ними стерлися. Всі присутні — півтора десятки серед кількох сотень — належали до втаємниченого кола самураїв, яким вдалося перемогти шторм.

Уїдливо підморгували різнобарвні ліхтарики, тріпотіли перешіптуючись паперові прапорці; іноді відразу кілька людей від'їжджало від столу, розливалось вино, хтось поспіхом пробирався до дверей, допоки гримів і скаржився корабель про те, що, незважаючи на пишний вигляд палацу, він все-таки був морським судном.

Піднявшись після обіду на палубу, кілька пар спробували потанцювати, та невідважна сила люто кидала їх із боку в бік, сіпала й шаркала ними по хиткій підлозі. Такі вихляння кількох сотень мучеників набули незвичайного відтінку непристойності, схожого до молодецьких забав на поминках, і незабаром останні самураї потягнулися назад у бар.

Мірою того, як наближалася ніч, Єва все більше відчувала туманну нереальність того, що відбувається. Адріан зник, мабуть, із міс Д'Амідо — і її розум, спотворений морською хворобою та шампанським, почав усе перебільшувати: тривога переростала в похмуру злість, смуток — у тужливий розпач. Вона ніколи не намагалася пришпилити Адріана до себе, та й чи варто було? Обох об'єднували здоровий глузд, спільні інтереси та, врешті, взаємна прихильність. Та тепер він грубо, по-зрадницьки, порушив їх союз. Невже Адріан думає, що вона нічого не помітила?

Через кілька годин, що пройшли за її внутрішнім часом, коли вона пристрасно читала лекцію якійсь жінці про виховання дітей, Адріан схилювався над її стільцем:

— Єва, нам краще піти.

Вона презирливо скривила губи.

— Авжеж, час відвести мене в каюту, щоб я не заважала вісімнадцятирічним...

— Заспокойся!

— Я не хочу спати.

— Гаразд, добраніч.

Час спливав, за столиком зібралися інші люди. Стюарди вже хотіли закрити бар, а Єва, думаючи про Адріана — її Адріана, котрий десь там шепотів лагідні словечка юному привабливому дівчиську, — гірко розридалася.

— Але ж він пішов спати, — запевняли її незнайомці, що сиділи за її столиком. — Ми бачили, як він спускався.

Вона похитала головою. Кому як не їй знати? Адріана було втрачено назавжди. Щасливий семирічний сон обірвався. Можливо, це відплата, подумалось їй, і тільки-но це спало їй на думку, як бімси над її головою почали скрипіти так, що вона, нарешті здогадалася. Покарання за егоїстичне заміжжя проти материнського благословення, розплата за всі скоєні гріхи та провини. Вона підвелася й сказала, що хоче вийти на свіже повітря.

Палубу заливала темінь, вітер і дощ. Корабель, який безперервно наздоганяли ревучі вали, дерся по непевних схилах чорних ущелин. Озираючись, Єва зрозуміла: якщо вона у спокутування своїх гріхів не улестить океан добровільною жертвою, то всім їм настане кінець. Так, їй потрібно відмовитися від кохання Адріана. Вона дбайливо розстігнула своє перлове намисто, піднесла до губ, бо знала, що розлучається з найказковішою та найяснішою частинкою свого життя, і жбурнула його в буремні хвили.

III

Коли Адріан прокинувся, лунав гонг, що скликав пасажирів на сніданок, але розбудив його не гонг, а важкий безладний гуркіт. Тоді він зрозумів, що це: валіза, яка зірвалася з кріплення, ковзала по каюті то до ліжка Єви, то до гардероба. Чортихнувшись, він швидко зіскочив із ліжка, але з Євою, на щастя, нічого не сталося: вона міцно спала, так і не знявши маскарадний костюм. Він викликав стюарда, і вони разом закріпили валізу. Тільки після того Єва відкрила одне око.

— Як ти? — поцікавився Адріан, присівши на її ліжко.

Око закрилося й знову відкрилося.

— Ми ввійшли в зону урагану, — сказав Адріан. — Стюард каже, що за двадцять років нічого подібного ще не бачив.

— Моя голова, — ледь чутно прошепотіла Єва. — Притримай мені голову.

— Як?

— Спереду. В мене очі вилізають з орбіт. Я, напевно, вмираю.

— Дурниці. Викликати лікаря?

Вона коротко, здушено захрипіла, до жаху налякавши його. Він подзвонив і відправив стюарда за лікарем.

Молодий лікар був блідим і втомленим. На обличчі — щетина. Коли ввійшов, коротко кивнув і, повернувшись до Адріана, безцеремонно запитав:

— Що сталося?

— Моя дружина почувається не надто добре.

— Що вам потрібно? Бром?

Трохи роздратований такою недбалістю, Адріан сказав:

— Сподіваюся, після огляду ви самі зрозумієте — що їй потрібно.

— Їй потрібен бром. За моєю вказівкою спиртного на кораблі давати їй більше не будуть.

— Чому? — приголомшено запитав Адріан.

— Ви не знаєте, що сталося минулої ночі?

— Авжеж ні. Я спав.

— Учора вночі протягом години місіс Сміт несвідомо блукала судном. Спочатку нам довелося відрядити матроса, щоб той стежив за нею, а коли санітарка запропонувала їй лягти в ліжко, вона її образила.

— Ми з медсестрою всю ніч чергували біля ліжка стюарда Картона, а сьогодні зранку він помер. — Лікар підняв свою валізу. — Я пришлю бром. До побачення.

На кілька хвилин у каюті запанувала тиша. Потім Адріан рвучко нахилився й обійняв її.

— Не хвилюйся, — сказав він. — Ми це владнаємо.

— Тепер я згадала, — її голос перейшов на злий шепіт. — Мое перлове намисто. Я викинула його в океан.

— Викинула в океан?

— А потім пішла шукати тебе.

— Але ж я сказав, що йду спати.

— Я не повірила. Була впевнена, що ти з тією дівчиною.

— Вона ледь не зомліла ще під час обіду. А я просто дрімав у каюті.

Насупившись, він подзвонив і замовив на сніданок пляшку пива.

— Вибачте, сер, але у цю каюту заборонено подавати спиртні напої.

— Неподобство! — процідив крізь зуби Адріан, коли стюард вийшов. — Ти була в нестямі через шторм, а вони тут так свавільно поведуться. Я поскаржуся капітанові.

— Жахливо, правда? — пробурмотіла Єва. — «Цей бідолаха помер».

Вона перевернулася й заплакала, зануривши обличчя в подушку.

— Можна?

Спокійний містер Баттеруорт, бездоганно вдягнений і на диво бадьорий, увійшов у каюту, котру скажені хвилі перекидали з боку на бік.

— Ну як? Вас усе ще тягне на містику? — запитав він у Єви. — Пам'ятаєте ваші вчорашні молитви до стихій?

— Не хочу згадувати про вчорашнє.

Вони розповіли йому про випадок із санітаркою й визнали, що це досить кумедно. Всі розсміялися.

— Піду й принесу пива, аби мати честь пообідати з вами, — сказав Баттеруорт. — Вам просто необхідно піднятися на палубу.

— Не йдіть, — попросила Єва. — У вас такий приємний і бадьорий вигляд.

— Я ж тільки на десять хвилин.

Коли він вийшов, Адріан зателефонував і замовив дві ванни.

— Річ у тому, що варто натягнути щось вишукане й з гордим виглядом тричі прогулятися палубою, ось і все, — сказав він.

— Напевно, — погодилася вона побіжно. І через хвилину додала: — Симпатичний молодик. Учора, коли ти пішов, він був надзвичайно милий зі мною.

У двері постукав стюард і пояснив, що приймати сьогодні ванну — надто небезпечно. Такого бурхливого урагану, розповідав він, не було в Північній Атлантиці вже десять років. Сьогодні вранці на кораблі зареєстровано два переломи руки — обидва за спроби прийняти ванну. Одна літня жінка впала зі сходів, і малоймовірно, що вона виживе. Крім того, з кількох суден безперервно передають сигнал SOS.

— І ми вирушимо їм на допомогу?

— Вони всі позаду, сер, тому доведеться залишити їх «Мавританії». Якщо на таких хвилях ми спробуємо змінити курс, наші ілюмінатори розіб'ються.

Перед цим нагромадженням нещасть їх власні біди зблякли. Вони запили свій пізній сніданок пивом, яке приніс Баттеруорт, одяглися й вийшли на палубу.

На ній було більше людей, ніж напередодні, хоча сьогодні пересуватися палубою — та й то з трудом — можна було, тільки тримаючись за поручні або натягнуті канати. Страх виганяв людей із кают, де шалені сплески хвиль погрожували вибити ілюмінатори, а масивні кофри норовили щось переламати, — до того ж кожен пасажир панічно очікував сигналу, що змусить їх сідати в рятувальні шлюпки. Справді, тільки-но Сміти піднялися на передню палубу, пролунав гонг, і нижню палубу заповнили стюарди та стюардеси. Та корабель не було пошкоджено: він тужив за одним із членів екіпажу — каютним стюардом Джеймсом Картоном. Його готувалися принести в жертву морю.

Церемонія була по-справжньому британською й сумною. Вздовж борту під проливним дощем вишукалися шеренги стриманих, дисциплінованих чоловіків і жінок, а тіло Картона накрили вічним прапором Морської імперії. Священник прочитав заупокійну молитву, всі проспівали гімн, тіло поглинув шторм. Споглядаючи цей смиренний обряд, Єва розридалася й відчула, що всередині неї увірвалася якась остання струна. Тепер вона вигоріла зовсім. Пропозицію Баттеруорта випити шампанського у їхньому номері жінка палко підтримала. Її настрій турбував Адріана: зазвичай дружина майже не пила, й він замислився: як цьому зарадити. У відповідь на його запитання, чи не хочеться їй відпочити, вона розсміялася, а надіслані лікарем ліки так і стояли на рукомийнику. Вдаючи, що слухає безсоромні жартики кількох Стекомбів, він непомітно спостерігав за нею і на превелике здивування й з образою виявив, що їхня бесіда з Баттеруортом, здавалося, переростає у щось інтимне й навіть сентиментальне — та це, як він вирішив, було своєрідною формою помсти через його надмірну увагу до міс Д'Амідо.

Каютою тягнулися шлейфи диму, ні на секунду не замовкали голоси гостей, і Адріан, вимушений сидіти склавши руки в очікуванні припинення шторму, занервував. Їхня подорож тривала всього чотири дні — і вони здавалися роками.

Два Стекомби нарешті пішли, та Баттеруорт залишився. Єва вмовляла його принести ще одну пляшку шампанського.

— Ми вже випили достатньо, — твердо сказав Адріан. — Нам потрібно поспати.

— Я не хочу спати! — вибухнула Єва. — Ти зовсім збожеволів! Тобі, значить, можна ходити направо-наліво, а коли

я зустріла чоловіка, який... який мені сподобався, ти хочеш покласти мене в ліжко.

— У тебе істерика.

— Навпаки, я ніколи не була при такому здоровому глузді.

— Мені здається, вам краще піти, Баттеруорт, — сказав Адріан. — Єва не усвідомлює своїх слів.

— Він не піде, я не відпущу його, — вона міцно стиснула руку Беттеруорта. — Тільки він один поставився до мене по-людськи.

— Вам краще піти, Баттеруорт, — повторив Адріан.

У погляді юнака відбилася нерішучість.

— Здається, ви несправедливі до своєї дружини, — наважився заперечити він.

— Моя дружина не в собі.

— Це ще не означає, що її треба залякувати.

Адріан роздратувався.

— Забирайтеся звідси! — гаркнув він.

Кілька секунд чоловіки мовчки пожирали один одного поглядом. Потім Баттеруорт повернувся до Єви, промовивши: «Я загляну пізніше», — й вийшов із каюти.

— Єва, схаменися, — промовив Адріан, коли двері закрилися.

Відповіді не було, тільки похмурий погляд з-під примружених очей.

— Я замовлю вечерю на двох у каюту, а потім ми спробуємо заснути.

— Мені потрібно піднятися й надіслати телеграму.

— Кому?

— Одному паризькому юристу. Я розлучаюся з тобою.

Його лють минула, і він розсміявся.

— Не кажи дурниць.

— Тоді мені треба провідати дітей.

— Ось це інша річ. А я замовлю вечерю.

Він чекав її двадцять хвилин, потім увірвався в каюту навпроти, — няня сказала, що місіс Сміт до них не заходила.

З раптовим передчуттям лиха він кинувся наверх, забіг у бар, оглянув усі салони, навіть постукав у двері Баттеруорта. Потім — нижня палуба, середня, променад, — скажений біг наосліп крізь сиру вітрову тьму й косий дощ. Вахтовий матрос зупинив його біля купи переплутаних канатів.

— Капітан наказав нікого не підпускати до верхньої палуби. Хвиля вже дісталася до радіорубки.

— Тут, часом, не проходила молода жінка, пасажирка?

— Так ви про ту... — Матрос роззирнувся і замовк. — Еге, та її вже немає.

— Вона піднялася сходами! — тривожно голосив Адріан. — До радіорубки!

Матрос кинувся на верхню палубу, Адріан — спотикаючись, зісковзуючи — за ним. Тільки-но він виліз на трап, величезна хвиля вразила судно приголомшливим ударом й перекинула борт. Він стрімголов скотився по сорокап'ятиградусному укусу мокрої палуби, а біля фальшборту — очманілий, побитий — щосили закричав:

— Єва! — його голос миттю поглинула штормова тьма. Проти слабкого світла ілюмінатора радіорубки Адріан побачив силует матроса, котрий пробирався вперед.

— Єва!

Вітер, немов ганчірку, поволік його до рятувальної шлюпки. Потім корабель здригнувся, над ним піднялася гігантська, мерехтлива хвиля вся в білих блискітках, зависла — і Адріан раптом розгледів Єву, що стояла біля вентилятора за двадцять футів від нього. Відштовхнувшись від фальшборту, він відчайдушно побіг до неї, та хвиля з несамовитим ревом розірвалася й впала на судно. Розлючена вода глибиною в п'ять метрів із величезною силою кинулася йому назустріч, збиваючи з ніг — у цьому буруні пропливла людська фігура, він несамовито вчепився в неї і їх рвонуло назад до борту. Потім, відчув жахливий удар об фальшборт, проте не розтиснув рук, не випустив свою здобич, а коли корабель повільно вирівнявся, їх викинуло на мокрі палубні дошки, — поруч із ним лежала Єва, прикута до нього шаленою, мертвою хваткою. А далі — далі його пам'ять кудись віддрейфувала.

IV

Через два дні, коли спокійний гул потяга мчав їх на Південь до Парижа, Адріан намагався переконати дітей подивитися у вікно на нормандський ландшафт.

— Так цікаво, — запевняв він їх. — Усі маленькі ферми схожі на іграшки. Заради святих, подивіться туди!

— На пароплаві цікавіше, — сказала Естелла.

Її батьки обмінялися поглядом дітовбивць.

— Мене й досі хитає, — здригнувшись, зізналася Єва. — А тебе?

— Та ні. Мені чомусь здається, що все це було дуже давно. Навіть на митниці всі пасажери видалися незнайомцями.

— Майже ніхто з них не піднімався на палубу.

Повагавшись, Адріан зізнався:

— Знаєш, я розміняв Баттеруорту чек.

— Ти дурень! Жоден банк не погодиться видати гроші за його чеком.

— Йому, напевно, конче потрібні були гроші, інакше він не звернувся б до мене.

Дівчина зі стомленим й блідим обличчям проходила по коридору й, зачувши їхні голоси, заглянула в купе.

— Як ви почуваетесь?

— Жахливо.

— Я теж, — сказала міс Д'Амідо. — Марно й сподіватися, що мій наречений впізнає мене на вокзалі Гар дю Нор. Ви чули? Дві хвили перекотилися через верхню палубу.

— Нам сказали, — черство відповів Адріан.

Вона граціозно пройшлася по коридору й назавжди вийшла з їхнього життя.

— Насправді, нічого не сталося, — через кілька хвилин промовив Адріан. — Нам це наснилося — наснилося в кошмарному сні.

— А де ж тоді моє намисто з перлів?

— Люба, в Парижі — ще й не такі перли. Це вже моя відповідальність. Я вірю, що ти справді врятувала це судно.

— Адріан, не треба більше з кимось знайомитися — тільки ти і я, і так — разом навіки.

Він взяв її під руку й присунувся ближче.

— Як гадаєш, що за Сміти пливли на тому кораблі? — запитав він. — Мене там справді не було.

— І мене.

— Це були якісь інші люди, — сказав він, киваючи до себе. — У цьому світі так багато Смітів.

НАВІЖЕНА НЕДІЛЯ

Неділя. Не день, тільки вузька прогалина між двома звичайними днями. Позаду — знімальні майданчики й кадри, довге очікування під домкратом, що сюди-туди розмахує мікрофоном, сотні миль на автомобілі за день в усі кінці Каліфорнії, змагання за винахідливість і дотепність у студійних кабінетах, безперервні компроміси, атаки й відступи — важке зіткнення багатьох, що змагаються за своє життя. Та знову неділя, вступає у свої права особисте життя, і загоряються блиском очі, ще напередодні були оповиті тьмяною полудою монотонності. Млосно тягнуться останні години буднів, і повільно, мов заводні ляльки в іграшковій крамниці, оживають люди: в кутку про щось захоплено змовляються, закохані вислизують у коридор, щоб поцілуватися, єдине відчуття для всіх: «Швидше, швидше. Ще не пізно, але, заради Бога, покваптеся, адже не встигнеш озирнутися, й ці благословенні сорок годин раювання — закінчаться».

Джоел Коулз писав сценарій. Йому було двадцять вісім, ще не розчавлений Голлівудом. Усі ці півроку, відтоді як приїхав сюди, він за тутешніми уявленнями отримував вдалі замовлення й натхненно розробляв епізоди й складав діалоги. Скромно іменував себе «поденником», хоч насправді думав інакше. Мати Джоела була відомою актрисою, і все своє дитинство хлопчик тинявся між Лондоном і Нью-Йорком у спробах відділити справжнє життя від вистави, або ж, принаймні, намагаючись триматися однієї реальності. Був привабливим, із глибокими карими очима — ті самі очі 1913 року розглядали публіку Бродвею з обличчя його матері.

Отримавши вранці запрошення, Джоел остаточно переконався, що чогось досяг. Зазвичай у неділю він нікуди не вихо-

див, не пив і забирав замовлення із собою додому. Нещодавно йому вручили п'єсу Юджина О'Ніла, котру присвячували одній знаменитій леді. Все, що він робив досі, подобалося Майлзу Келмену, а цей тип був єдиним режисером на студії, у якого ніхто не стояв над душею, він звітував безпосередньо перед тими, хто фінансував фільм. Кар'єра Джоеля йшла як по маслу. («Говорить секретар містера Келмена. Він запрошує вас на чай із четвертої по шосту... Беверлі-Хіллз, будинок номер...».)

Джоел не тямив себе від щастя. Вишуканий світський раут. Його визнали перспективним юнаком. Там збираються великі люди, приятелі Меріон Девіс, можливо, заглянуть Дітріх, Гарбо або й маркіза — їх зустрінеш не щодня.

«Пити не буду», — запевнив себе Джоел. Келмен утомився від п'яниць, про що заявляє привселюдно й шкодує, що кіноіндустрія не може обійтися без них.

Джоел погоджувався: сценаристи п'ють надто багато. Ось він і сам... Однак сьогодні — ні краплі. Він бажав, аби Майлз опинився десь поруч, коли подаватимуть коктейлі, та почув його скромне й тверде: «Дякую, не вживаю».

Будинок Майлза Келмана був створений для божественних одкровенень — здавалося, ніби він зосереджено слухає, немов тиша його анфілад ховала смиренну публіку спостерігачів, і цього дня тут було повно народу, ніби гостей не запросили, а пригнали натовпом. Джоел гордовито зауважив, що серед юрми товклося тільки два сценаристи — титулований англієць та, як на диво, Нат Кью, хоч саме він викликав роздратований коментар Келмана про п'яниць.

Стелла Келман (вона ж знаменита Стелла Уокер) після зустрічі з Джоелом так і не підходила до інших гостей. Вона зволікала — глянула на нього такими чарівними очима, що це вимагало визнання, і Джоел спритно застосував свої акторські здібності, успадковані від матері.

— Вам же не більше як шістнадцять. Де ваша педальна автівочка?

Їй це явно сподобалося — все ще зволікала. Він відчув, що повинен сказати щось більше, щось упевнене й просте — вперше познайомився зі Стеллою кілька років тому, коли вона чіплялася за найменші ролі. Тут з'явилася таця з коктейлями, і Стелла простягнула йому келих.

— Усі налякані, чи не так? — запитав він, побіжно глянувши на коктейль. — Усі очікують на промахи інших або ж намагаються переконатися, що теревенять саме з тією особою, котра в майбутньому забезпечить їм добру репутацію. Вашого будинку це, звичайно, ніяк не стосується, — швидко схаменувся він. — Я мав на увазі Голлівуд загалом.

Стелла погодилася. Вона познайомила Джоела з кількома особами, ніби той був якоюсь впливовою персоною. Переконавшись, що Майлз в іншому кутку кімнати, Джоел випив коктейль.

— Отже, у вас вже малюк? — поцікавився він. — Тоді стежіть. Після того, як приваблива жінка народила першу дитину, вона стає надто вразливою, тому що хоче постійно переконуватися у своїй незмінній чарівності. І тільки правильне поклоніння нового чоловіка зможе їй довести, що вона не втратила ані краплі шарму.

— Мені ще ніхто й ніколи правильно не поклонявся, — дещо обурено мовила Стелла.

— Усі просто бояться вашого чоловіка.

— Ви справді так уважаєте? — в задумі вона нахмурила чоло. Та розмову підтримала — якраз слушний момент, вирішив Джоел.

Прихильність Стелли вселила в нього впевненість. Ні, це не для нього: прилаштуватися до тихих групок чи шукати прихисток під крилом знайомих. Він підійшов до вікна й почав розглядати Тихий океан — безбарвний під ледачим промінням сонця. Гарно тут — американська Рив'єра і сяке-таке — якби ж то був час насолодитися цим усім. Привабливі, елегантні люди навколо, чарівні дівчата й... Чарівні дівчата. Не можна ж мати все на світі!

Юне хлоп'яче обличчя Стелли то там, то сям було видно серед гостей, одна повіка — стомлено прикрита. І Джоелу захотілося сісти біля неї й завести довгу й душевну бесіду просто так, забувши про її гучне ім'я. Його очі стежили за нею, перевіряли, чи вона приділить ще комусь стільки ж уваги, скільки йому. Випив другий коктейль, але не тому, що хотів додати собі впевненості, а тому, що після розмови зі Стеллою її у нього було хоч лопатою греби. Він підсів до матері хазяїна будинку.

— Ваш син став легендою, місіс Келман, — оракул, улюбленець долі й так далі. Особисто я бунтую, проте перебуваю серед меншості. Що думаєте ви? Ви задоволені? Вражені його досягненнями?

— Анітрохи, — спокійно відповіла вона. — Ми завжди покладали на Майлза великі надії.

— Знаєте, якось незвично, — зауважив Джоел. — Я схиляюся до того, що всі матері схожі на матір Наполеона. Моя, наприклад, не мріяла, щоб я мав якесь відношення до розважальної сфери. Вона хотіла, щоб я вступив до Вест-Пойнта і мав безпечний ґрунт під ногами.

— Ми завжди вірили в Майлза...

У ідальні біля вбудованого бару він поговорив із добродушним, вічно п'яним і високооплачуваним Натом Кьюу.

— За рік я заробив сто тисяч, а сорок спустив на азартні ігри, так що довелося найняти управителя.

— Ви маєте на увазі агента? — підказав Джоел.

— Та ні, агент у мене теж є. Управителя. Я все віддаю дружині, а вона радиться з ним, і вони видають мені гроші на витрати. Я плачу йому п'ять тисяч за рік, щоб він видавав мені мої ж гроші.

— Ваш агент?

— Та ні ж, управитель! І я не один такий — у нього велика клієнтура серед безвідповідальних людей.

— Проте відповідальності вам вистачило, щоб найняти управителя!

— Я просто безвідповідальний щодо азартних ігор. Слухайте...

У вітальні виступав співак. Джоел і Нат разом з іншими гостями пішли туди.

II

Спів долинав наче здалеку. Джоел був щасливим й дружньо прихильним до всіх людей, що зібралися тут, — таким працьовитим і мужнім, не таким ділкам-буржуа, які якщо й випередили їх, то тільки в невігластві й розпусті, — людям, які досягли найвищого положення в країні, яка ось уже ціле десятиліття жадала тільки одного — розваг. Він схилявся пе-

ред ними. Теплі хвили доброзичливості одна за одною накривали його.

Тільки-но закінчився музичний номер, великий натовп скупчився навколо хазяйки, щоб попрощатися, й Джоелу спало на думку таке: зараз він виконає перед ними «Створи сам» — свій коронний номер, який на кількох вечорах уже мав успіх, й, напевно, сподобається Стеллі. Він, одержимий своєю ідеєю, кинувся до неї, і кров закипіла в його скронях.

— Авжеж! Неодмінно! — вигукнула вона. — Вам щось треба?

— Хтось повинен зіграти секретарку — я їй диктую.

— Я зіграю!

Гості, що одягали пальта в коридорі, почали повертатися, З усіх боків на Джоела вступилися незнайомці. Раптом його охопило похмура передчуття: він усвідомив, що людина, яка виступала перед ним, була знаменитим радіоартистом. Однак хтось прошепестів: «Ш-ш!», і вони зі Стеллою опинилися в центрі зловісного півкола, мов в індійських ритуалах. Стелла вичікувально всміхнулася, і він почав...

В основі його бурлеску лежали старомодні культурні погляди містера Дейва Сілверстіна — незалежного продюсера. Джоел зображав, як той диктує вказівки сценаристу й викладає своє трактування історії, яку придбав для екранізації.

...Підкинемо туди розлучення, молоде покоління й іноземний легіон, — чув він власний голос, котрий наслідував інтонації Сілверстіна. — Але, розумієте, цей легіон ще треба створити.

Тут крізь нього пробився різкий сумнів. На обличчях, що в м'якому світлі зацікавлено дивилися на нього, не було й тіні усмішки. Холодними риб'ячими очима його прорізавав, мов ножем, Великий Коханець екрана, який стояв навпроти. І тільки Стелла Уокер дивилася на нього з тією самою блискучою усмішкою.

— ...того, старшого, дамо під Менжу, тільки щоб антураж, як в Гонолулу, і такими зусиллями отримуємо Майкла Арлена.

Спереду — жодної пульсації, проте задній ряд загудів і помітно зсунувся вліво, до дверей.

— ...Тут вона йому — у мене, мовляв, до тебе сексапіл. А він як підкине — йди, каже, звідси подалі.

Один раз почув хитрий смішок Ната Кьоу, кілька облич спробували одягнути усмішку, та коли він закінчив, то з жа-

хом зрозумів, що виставив себе дурнем перед світилами світу кіно, від яких залежить його кар'єра.

Ще хвилина болісної, незручної тиші, потім гості почимчикували до дверей. Він піймав насмішку в хорі ожилых голосів, — і це все за якихось десять секунд. Перший Коханець з колючими й порожніми очима голосно сказав: «Бу! Бу!», висловивши, як здалося Джоелу, загальний настрій. То був голос презирства професіонала, звернений до аматора, спільноти — до чужинця, то був безжалісний вирок клану.

Тільки Стелла Уокер усе ще стояла поруч і дякувала йому, ніби то він зумів осяяти всіх незрівнянними променями слави, ніби вона й не побачила, що скетч нікому не сподобався. Нат Кьоу допоміг йому надіти пальто, й тут Джоела накрила хвиля відрази до себе, і він відчайдушно почав чіплятися за своє правило — завжди тримати образу в собі, допоки вона не вщухне.

— Провалився, — весело сказав він Стеллі. — Проте для хороших людей — це хороший номер. Дякую за вашу співпрацю.

Усмішка не сповзала з її обличчя — він нахилився в п'яному реверансі, і Нат потягнув його до дверей...

Сніданок повернув Джоела з туману снів у розколотий вщент світ. Ще вчора він був самим собою, яскравим факелом, готовим осяяти кіноіндустрію, а сьогодні вже спалений катастрофічним провалом — один проти цих холодних фізіономій, проти презирства кожного й насмішки всіх. Гірше того — для Майлза Келмена він став тепер одним із тих жалюгідних п'яниць, позбавлених гідності, працювати з якими для режисера — тяжкий хрест. А Стелла Уокер, котра заради гостинності у своєму будинку була приречена на «мученицьку смерть», — про неї він навіть боявся думати. Апетит у нього пропав зовсім, тому поставив яечню на телефонний столик і написав:

«ДОРОГИЙ МАЙЛЗ! Ви, звичайно, розумієте, як глибоко я себе зневажаю. Зізнаюся, що інколи страждаю від нападів ексгібіціонізму, але о шостій годині серед білого дня! Боже святий! Прошу вибачення у вашої дружини!

Завжди ваш

ДЖОЕЛ КОУЛЗ».

У студії Джоел відсиджувався у своєму кабінетику й вийшов звідти, щоб, як зловмисник, проскочити в тютюнову крамницю. Поведінка його була такою підозрілою, що черговий охоронець зажадав у нього картку-пропуск. Пообідати вирішив у місті, але тут його перехопив Нат Кьюу — веселий і безтурботний.

— Ви що, прирекли себе на вічне ув'язнення? Ну й «побукав» вам цей «Великий Самозванець», так що? Хочете, розповім вам одну історію? — вів він далі, потягнувши Джоела в студійний ресторан. — Якось на прем'єрі в Граумена цей тип розкланювався перед глядачами, а Джо Скварс дав йому коліном під зад. Та коли цей бездара заявив, що вимагає пояснень, о восьмій ранку йому зателефонував Джо й сказав: «Здається, я збираюся почути їх від вас». Тільки відповіді не дочекався — той відразу ж кинув слухавку.

Ця безглузда історія підбадьорила Джоела, й він почав розглядати товариство за сусіднім столиком, віднаходячи в цьому похмуру розраду: сумні та симпатичні сіамські близнюки, злісні карлики й гордий велетень — актори, запрошені для ролей у фільмі про цирк. Однак, кинувши погляд на інший столик, де сиділи гарненькі дівчата, обличчя яких приховав жовтий грим, сумні очі — густа туш, а бальні сукні у світлі дня були схожими на дешеву полуду — він здригнувся: ця група вчора гостювала у Келмана.

— Більше ніколи! — вигукнув він. — Ніяких світських заходів у Голлівуді відтепер і навіки вічні.

Наступного ранку в студії на нього чекала телеграма.

«Ви були одним із найприємніших наших гостей. Чекаю вас на вечерю наступної неділі у моєї сестри Джун.

СТЕЛЛА УОКЕР КЕЛМЕН».

Кров, мов у лихоманці, швидко пульсувала по його жилах. Він не вірив очам і перечитав телеграму ще раз.

«Господи, це наймиліші слова, які я будь-коли читав за все своє життя!»

III

І знову ця навіжена неділя. Джоел проспав до одинадцяти, потім пробіг очима газету, щоб наздогнати події минулого тижня. Поснідав у себе: форель, салат з авокадо, пінта

каліфорнійського вина. Коли прийшов час одягатися до чаю, обрав костюм у клітинку, блакитну сорочку й жовтогарячу краватку. Від втоми під очима було видно темні кола. У своєму старенькому автомобілі під'їхав до особняка на Рив'єрі. Не встиг він познайомитися із сестрою Стелли, як вона вже разом із Майлзом з'явилися в костюмах для верхової їзди — майже весь день на всіх ґрунтових дорогах позаду Беверлі-Хіллз вони люто сперечалися.

Майлз Келмен — високий, нервовий, блискуче дотепний і з такими скорботними очима, яких Джоел не бачив ні в кого, — був художником від маківки своєї дивно зліпленої голови до важких незграбних ніг. Та на них він стояв твердо: ще жодного разу не зняв вульгарного фільму, хоча іноді до рого розплачувався за невдале новаторство — розкіш, яку міг собі дозволити. Він був приємним співрозмовником, проте довго його товариством не міг насолодитися ніхто: незабаром вони усвідомлювали, що він людина трохи божевільна.

Тільки-но ввійшли Келмени, як день Джоела невіддільно переплівся з їхнім днем. Він попрямував до групки, що зібралася навколо них, і раптом Стелла роздратовано цмокнула язиком, відійшла, а Майлз сказав комусь поруч:

— Тільки не нагадуйте про Єву Гобел, а то вдома мене поріжуть на дрібні шматочки. — Майлз повернувся до Джоела: — Мені шкода, що вчора не зміг заскочити до вас на студію. Пів дня провів у свого психіатра.

— Психоаналіз?

— Так, і вже давно. Я звернувся до нього через клаустрофобію, а тепер заліз у глибини свого підсвідомого, аби зрозуміти свідоме. Тепер ці сеанси слід відвідувати не менше як рік.

— Але ж ваше життя — прекрасне, — запевнив його Джоел.

— Справді? А ось Стелла так не вважає, — гірко промовив Майлз. — Запитайте кого завгодно, вам всі скажуть одне й те саме.

Якось дівчина вмостилася на підлокітник його крісла, і Джоел підійшов до Стелли, яка розгублено стояла біля каміна.

— Дякую за телеграму, — сказав він. — Це як панацея для душі. Ви така красива й така добра. Не знав, що є добрі красуні.

Цієї неділі вона була навіть ще красивішою, й, можливо, щире захоплення, яке вона прочитала в його очах, спонукало її довіритися йому — відразу ж, негайно, тому що вона була на грані істерики.

— ...Цілих два роки, а я навіть не підозрювала. Не уявляю, як це — це дівчисько вважалося однією з найкращих подруг, постійно нас відвідувала. Зрештою, коли люди відкрили мені очі, Майлз повинен був зізнатися.

Вона демонстративно присіла на бильце його крісла. Її бриджі були того ж кольору, що й крісло, а в пишному волоссі змішувалися криваво-золоті й блідаво-золоті пасма — так не змогли б пофарбувати, — вирішив Джоел. Косметики на обличчі теж не було. Вона була дуже вродливою.

Стелла все ще не могла отямитися від такого приголомшливого відкриття, а тут ще до Майлза горнулася нова дівчина — це було нестерпно. Вона повела Джоела у спальню, де вони, сівши по обидва краї широкого ліжка, продовжили розмову. Гості, котрі проходили до ванни, — заглядали до них і пускали шпильки, проте Стелла, сповідаючись, не зважала на них. Трохи згодом у дверях показалася голова Майлза:

— Марно намагатися пояснити Джоелу за пів години те, чого я й сам не розумію, а психоаналітик запевняє, щоб зрозуміти, потрібно не менше як рік.

Стелла й далі розповідала, ніби Майлза там і не було. Вона його кохає і, незважаючи на труднощі, — завжди була вірною йому.

— Психоаналітик сказав Майлзу, що в нього комплекс матері. Спочатку Майлз переніс його на свою першу дружину, й тоді його сексуальні бажання перекинулися на мене. Проте коли одружився зі мною, повторилося те саме: материнський комплекс він переніс на мене, а лібідо — на цю жінку.

Джоел розумів, що, можливо, це все не така вже й нісенітниця, проте... Він був знайомий з Євою Гобел — справжній материнський тип: старша й мудріша від Стелли, цього норовливого дитяти.

Майлз сердито запропонував Джоелу поїхати з ними, коли вже Стеллі треба йому так багато чого розповісти — і вони рушили до вілли на Беверлі-Хіллз. Там, під високою стелею, ситуація набула трагічнішого забарвлення. Вечір був світлим

і моторошним, за вікнами висіли прозорі сутінки, а рожево-золотиста тінь Єви металася по кімнаті й ридала. Джоел не зовсім вірив горю кіноактрис. Їм призначено інше: красиві рожево-золотисті ляльки, що на деякий час оживають із волі сценаристів і режисерів, а після зйомок шепочуться й хихочуть, пліткуючи про все на світі.

Іноді він вдавав, що слухає її, а замість цього милувався нею: обтислі бриджі чітко окреслювали лінії її струнких ніг. Італійський светр пастельних тонів із високим коміром, коричнева замшева куртка. Він ніяк не міг вирішити, чи це вона — імітація англійської леді, чи англійська леді — її імітація. Вона балансувала на гострій межі найреальнішої реальності й найвульгарнішого лицедійства.

— Майлз так мене ревнує, що стежить за кожним кроком! — зневажливо крикнула вона. — Коли я була в Нью-Йорку, то написала йому, що відвідала театр з Едді Бейкером. Тоді Майлз ледь із глузду не з'їхав, телефонував десять разів на день.

— Я зовсім збожеволів, — Майлз засопів, як завжди коли хвилювався. — Тоді психіатр цілий тиждень воював зі мною — і все даремно.

Стелла в розпачі похитала головою.

— Ти думав, що я три тижні сидітиму в замкненій кімнаті?

— Нічого я не думав. Зізнаюся, що ревную. Намагаюся не ревнувати. Доктор Бріджбейн проводив зі мною спеціальні сеанси, та це не дало жодних результатів. Сьогодні, коли ти присіла на підлокітник крісла Джоела, то ревнував тебе до нього.

— Справді? — спалахнула Стелла. — Ревнував! А на бильці біля тебе ніхто не сидів? І за дві години ти хоч промовив до мене словечко?

— Але ти була у спальні з Джоелом. Скаржилася йому.

— Як тільки згадаю, що ця жінка... — Стелла вірила: коли не вимовлятиме імені «Єва Гобелен», то зможе викреслити її з реального життя, — тинялася тут постійно!

— Ну добре, добре, — втомлено процідив Майлз. — Я ж у всьому зізнався, і почуваюся так само, як і ти. — Він повернувся до Джоела й заговорив про фільми, коли Стелла, сунувши руки в кишені бриджів, нервово ходила туди-сюди в дальньому кутку вітальні.

— Вони обійшлися з Майлзом обурливо, — несподівано втрутилася Стелла, наче й жодних суперечок і проблем не було. — Розкажи Джоелу, як цей стариган Белтцер намагається перекроїти твій фільм.

Вона схилилася над ним, немов намагалася його захистити, а її очі виблискували обуренням за свого чоловіка. Джоел зрозумів, що закохався. Від хвилювання в нього перехопило подих, він підвівся й попрощався.

У понеділок, різким контрастом із недільними пересудами, плітками й сімейними драмами, тиждень знову віднайшов свій робочий ритм; сценарій різали без кінця, переробляли, підганяли: «Замість туманного напливу залишаємо її голос за кадром, зберігаємо середній план від Белла, або ж просто віддаємо камеру, аби захопити панораму вокзалу, затримуємо на хвилину й піднімаємо до ряду таксі...» Вже ополудні Джоел знову забув, що людям, котрі створюють розваги, дозволено розважатися й самим. Келменам зателефонував увечері. Він запитав Майлза, проте на іншому кінці лінії опинилася Стелла.

— Ну як ви там, краще?

— Та не дуже. Що ви плануєте на суботній вечір?

— Нічого.

— Перрі дають обід, а потім їдуть у театр. Майлза не буде — відлітає в Саут-Бенд на матч «Нотр-Дам» — «Каліфорнія» Ви б не могли скласти мені компанію?

Джоел відповів не відразу:

— Ну звичайно, із задоволенням. Тільки якщо затягнеться нарада, на обід не встигну, проте в театр прийду.

— Тоді я повідомлю, що ми будемо.

Джоел довго розгулював по кабінету. Коли зважати на їхні напружені стосунки, то чи зрадіє Майлз, дізнавшись про це? А, може, вона не хоче, щоб він знав? Ні, це неможливо. Якщо Майлз не запитає про суботу, Джоел сам йому розповість. Та пройшла година, а може й більше, перш ніж він узявся до роботи.

У середу в конференц-залі відбувалася чотиригодинна нарада. Троє чоловіків й одна жінка поперемінно міряли кроками килим — пропонували й відкидали ідеї, говорили гостро й делікатно, впевнено й безнадійно. Коли обговорення закінчилося, Джоел підійшов до Майлза.

Чоловік дійсно втомився — і не від суперечок, а від самого життя: набряклі повіки, сині тіні під вилицями, щетина.

— Кажуть, ви збираєтеся на матч?

Майлз глянув кудись поза нього й похитав головою.

— Я відмовився від цієї ідеї.

— Чому?

— Через вас. — Він, як і раніше, уникав його погляду.

— Аби вас чорти вхопили, Майлз!

— Через вас я відмовився від поїздки. — І він зверхньо посміхнувся, ніби сміючись із себе. — Спробуй зрозуміти, що зможе накоїти Стелла, перебуваючи в такому стані — вона вже запросила вас піти разом із нею до Перрі? Від матчу я не отримую жодного задоволення.

Дивовижний інстинкт, що спритно й упевнено допомагав йому на знімальному майданчику, відмовлявся реагувати на подразники особистого життя, бо там він був слабким і безпорадним.

— Послухайте, Майлз, — насупившись, сказав Джоел. — Я не претендую на вашу Стеллу. Якщо ви й справді відмовляєтесь від поїздки через мене, то я не піду з вашою дружиною до Перрі й взагалі не буду з нею бачитися. Тут я вам обіцяю.

Майлз уважно свердлов його очима.

— Припустимо, — низав він плечима. — Якщо не ви, то знайдеться хтось інший. Мені не до розваг.

— Очевидно, ви не дуже довіряєте Стеллі. Вона сказала мені, що ніколи вам не зраджувала.

— Може, й не зраджувала, — за останні кілька хвилин зморшки його рта залягли ще глибше. — Та після того, що трапилося, хіба я можу щось вимагати від неї? Хіба я маю право... — він замовк. Та коли продовжив, то обличчя його стало твердим. — Скажу вам тільки одне. Немає значення те, що я накоїв, та коли я дізнаюся про походеньки Стелли, то відразу ж розлучуся з нею. Не поступлюся своєю гордістю — це було б останньою краплею.

Його тон дратував Джоела, але він сказав:

— Вона ще не заспокоїлася через Єву Гобел?

— Ні. — Майлз песимістично засопів. — Я теж навряд чи це переживу.

— Я сподівався, що все закінчилося.

— Я намагаюся не перетинатися з Євою, але, знаєте, не так легко порвати відразу — це не якась дівчина, з котрою просто цілуєшся в таксі! Психоналітик каже...

— Так, так, — перервав його Джоел. — Стелла мені розповідала. — Його слова викликали депресію. — Так ось, запевняю вас: якщо ви полетите на матч, зі Стеллою я не зустрінуся. І, впевнений, що совість її чиста.

— Може так, а може й ні, — мляво повторював Майлз. — Проте я залишаюся і йду з нею на обід... А знаєте, — його очі загорілися, — ходімо з нами. Мені потрібен якийсь співчутливий товариш, з яким я зміг би поговорити. Та в цьому ж і біда: Стелла повністю перебуває під моїм впливом. Це саме стосується і чоловіків: мої товариші якраз їй дуже подобаються. Дуже все це складно.

— Ймовірно що так воно і є, — погодився Джоел.

IV

На обід Джоел не встиг. Соромлячись свого циліндра в роки безробіття, він чекав на Перрі та їхніх гостей перед Голлівудським театром і розглядав вечірній парад: бездарні копії блискучих кінозірок, неуспішні кіногерої в спортивних піджаках, кульгавий дєрвіш з апостольською бородою та палицею, пара екстравагантних філіппінців у модних костюмах як символ того, що цей штат відкритий до всіх семи морів, довга фантастична процесія молоді в химерних вбраннях як символ посвячення у якесь братство. Кавалькада розкололася, пропускаючи два розкішних лімузини, що зупинилися на узбіччі.

Ось вона! У сукні, витканій із тисячі блідо-блакитних відблисків, немов струмені крижаної води, а на шиї переливаються бурульки. Він швидко рушив до неї.

— Ну як? Подобається вам моя сукня?

— Де Майлз?

— Він усе-таки полетів на матч. Учора вранці... Принаймні, я думаю... — вона недоговорила. — Тільки-но прийшла телеграма із Саут-Бенда, у якій повідомляв, що повертається. Ой, я й забула. Ви знайомі з моїми друзями?

Уся компанія попрямувала в театр.

Отже, Майлз полетів. Джоела гризли сумніви: чи правильно він зробив, коли прийшов сюди? Та під час вистави він забув про Майлза — профіль Стелли й пшеничний розсип її волосся були зовсім поруч. Якимось він повернувся до неї і вона, всміхнувшись, пильно дивилася в його очі. Між діями вони курили у вестибюлі, і вона прошепотіла:

— Вони всі поїдуть на відкриття нічного клубу Джека Джонсона — мені не хочеться, а вам?

— Це обов'язково?

— По-моєму, ні, — вона не була впевнена. — Я б воліла поговорити з вами. Може, поїдемо до мене — якби ж я була впевнена...

Вона знову стихла, і Джоел запитав:

— У чому?

— Упевнена, що... Ну так, я істеричка, та все ж я не зовсім упевнена, що Майлз справді полетів на матч.

— Ви гадаєте, що він у Єви Гобел?

— Та ні, але що, коли він тут і стежить за мною? Знаєте, Майлз здатний на дуже дивні вчинки. Якимось йому захотілося пити чай із людиною з довгою бородою, а опісля зажадав, щоб агенція з найняття акторів надіслала йому такого самого довгобородого, з яким він чаював до вечора.

— Ну це зовсім інше. Він же надіслав вам телеграму із Саут-Бенда, що доводить його присутність на матчі.

Після вистави вони попрощалися зі своїми супутниками, які відповіли їм веселими поглядами. Авто вирулило з натовпу, що зібрався навколо Стелли, й покотилося залитою золотим сяйвом вулицею.

— Розумієш, він міг підробити ці телеграми, — сказала Стелла. — Це дуже просто.

Що ж, цілком імовірно. Думаючи, що її тривога не позбавлена підстав, Джоел роздратувався: якщо Майлз спрямував на них об'єктив, то й жодних правил у цій кінострічці більш не існуватиме. Вголос він сказав:

— Нісенітниця.

У вітринах крамниць уже виблискували різдвяні ялинки, а повний місяць над бульваром здавався бутафорським, як і гігантські будуарні ліхтарі по кутках. Темне листя на Беверлі-Хіллз палало, мов евкаліпти під сонячним світлом, і біля себе

Джоел бачив тільки спалах білого обличчя й плавний вигин плеча. Раптом вона відсторонилася й подивилася на нього.

— У вас очі вашої матері, — сказала вона. — Колись у мене був цілий альбом, заповнений її світлинами.

— А у вас очі — тільки ваші, й більше таких немає, — відповів він.

Коли вони входили в будинок, Джоел чомусь озирнувся — йому здалося, що Майлз причаївся в куцах. На столику в коридорі лежала телеграма. Стелла прочитала її вголос:

«ЧИКАГО.

Буду завтра ввечері. Думаю про тебе. Кохаю.

МАЙЛЗ»

— Ось бачите, — сказала вона, жбурнувши телеграму на столик, — він міг легко це все влаштувати. Вона наказала дворецькому принести напої та сандвічі й піднялася наверх, а Джоел прогулявся вітальнею. А ось і рояль, біля якого він, принижений, стояв позаминулої неділі.

— Отже, розлучення, — сказав він вголос, — розповідь про розлучення, молодше покоління й іноземний легіон.

Його думки перестрибнули до іншої телеграми:

«Ви були одним із найприємніших наших гостей...»

І йому спала інша думка. А що, коли телеграма Стелли — звичайний жест ввічливості, найшвидше на неї вплинув Майлз, адже це він запросив його. А що, коли Майлз сказав: «Надішли йому телеграму — він жалюгідний. Йому здається, що виставив себе посміховиськом».

Божевільні рядки зароїлися в голові... «Стелла повністю під моїм впливом. Це саме стосується й чоловіків: мої товариші якраз їй дуже подобаються...» Жінка надіслала б телеграму зі співчуття, чоловік же вважав це своїм обов'язком.

Стелла ввійшла в кімнату, і він узяв її за руки.

— У мене дивне відчуття того, що я — пішак, яким ви зробили хід проти Майлза, — сказав він.

— Налийте собі чогось.

— А найдивніше, що я все одно закоханий у вас.

Задеренчав телефон, і вона відняла руку, аби підняти слухавку.

— Ще одна телеграма від Майлза, — оголосила вона. — Він відправив її — у всякому разі, там так сказано, — з літака в Канзас-Сіті.

— І, ймовірно, просить передати мені вітаннячко?

— Ні, тільки пише, що любить мене. І я вірю, що любить.

Він такий слабкий.

— Підійдіть, сядьте біля мене, — попросив її Джоел.

Було ще не дуже пізно. До півночі залишалося кілька хвилин, коли Джоел встав, підійшов до холодного каміна й лаконічно промовив:

— Отже, я вам зовсім не цікавий?

— Чому ж? Ви мені дуже подобається, і знаєте це. Річ у тому, що, здається, я справді люблю Майлза.

— Безсумнівно.

— І сьогодні я чогось дуже нервую.

Він не розізлився, навпаки, відчув полегшення через те, що уникнув імовірного двобою. А проте, коли він бачив, як тепле та м'яке її тіло розтоплювало блакитну кришталеву сукню, то знав, що шкодуватиме про неї все своє життя.

— Мені час іти, — сказав він. — Я зателефоную і замовлю таксі.

— Нісенітниця, — у нас є нічний водій.

Він зіщулився — надто вже легко вона його відпускає, — і, помітивши це, вона легко його поцілувала й промовила:

— Ви милий, Джоел.

Потім несподівано трапилося таке: він одним хилом осушив келих, гучно задзеленчав телефон, і годинник у залі подав урочисті співи:

Дев'ять — десять — одинадцять — дванадцять...

V

Знову неділя. Джоел зрозумів, що пішов у театр цього вечора, а робочі будні все ще висіли на ньому, як саван. Він так наполегливо домагався прихильності Стелли, що до кінця дня хотів покінчити з цим. Однак усе ще неділя — попереду двадцять чотири чарівних дозвільних години, кожна хвилина вабить таємною обіцянкою, в кожній миті криються численні можливості. І немає нічого недосяжного. Все тільки починається. Він налив собі ще один келих.

Стелла скрикнула й безсило опустилася на підлогу біля телефона. Джоел підхопив її і переніс на диван. Він змочив

хустинку содовою водою й приклав їй до лица. З телефонної трубки долинали якесь бурмотіння, і він приклав її до вуха.

— ...літак упав одразу ж після вильоту з Канзас-Сіті. Тіло Майлза Келмена впізнано й...

Він повісив слухавку. Стелла відкрила очі.

— Не підводьтєсь, — сказав він, намагаючись потягнути час.

— О Боже, що сталося? — прошепотіла вона. — Зателефонуйте їм. Що сталося?

— Зараз я зателефоную. Скажіть, хто ваш лікар.

— Вони сказали, що Майлз помер?

— Лежіть тихенько — чи є ще хтось зі слуг, кому не спитьсь?

— Обійміть мене, я боюся!

Він обійняв її за плечі.

— Мені потрібно знати ім'я вашого лікаря, — суворо мовив він. — Можливо, це й помилка, проте з вами хтось повинен бути.

— Мій лікар... Господи, невже Майлз помер?

Джоел кинувся наверх й у пошуках нашатирного спирту перенишпорив усі незнайомі шухляди. Коли він повернувся, Стелла ридала.

— Ні, ні, він живий! Я знаю, що він живий! Це частина його схеми. Так він знущається наді мною. Я знаю, що він живий. Я відчуваю його.

— Я б хотів зателефонувати комусь із ваших близьких друзів. Вам не можна залишатися на самоті.

— Ні, ні! — закричала вона. — Я не хочу нікого бачити. Ви залишітьсє. У мене немає друзів. — Вона встала, сльози потоком полилися з її очей. — Майлз — мій єдиний друг. Він не помер, він не може померти! Я поїду туди, мені треба побачити все на власні очі. Дізнайтеся, коли потяг. І ви повинні поїхати зі мною.

— Однак вже пізно, нічого не можна вдіяти. Скажіть мені, кому з ваших подруг можна зателефонувати: Лоїс, Джоуні, Кармелі? Може, є ще хтось?

Стелла втупилася в нього незрячими очима.

— Моєю найкращою подругою була Єва Гобел, — процїдила вона.

Джоел пригадав розмову з Майлзом два дні тому в студії, перед ним постало його сумне й втомлене обличчя. В мо-

торошній тиші його смерті все стало на свої місця. Він був єдиним режисером-американцем, який поєднав безбожну поведінку із совістю художника. Затиснутий у лещатах кіномашини, розплачувався своїм душевним здоров'ям через те, що не йшов на компроміси, не зміг виробити хоч краплю здорового цинізму, не зміг знайти собі притулку — його панцир був жалюгідним і ненадійним.

Тут почувся скрип парадних дверей — у коридорі почулися кроки.

— Майлз! — несамовито скрикнула Стелла. — Це ти, Майлз? Господи, це Майлз!

Біля дверей вітальні з'явився листоноша з доставки телеграм.

— Я не зміг знайти дзвінка. Та чув, як ви тут розмовляли.

У повідомленні повторювалося те, що вже передавали телефоном. Стелла перечитувала її знову й знов, ніби хотіла переконатися, що це якась моторошна нісенітниця, а Джоел тим часом телефонував знайомим. Було ще досить рано, й друзі Стелли розважалися. Коли, нарешті, він зателефонував до якоїсь подруги Стелли, то змусив її випити віскі.

— Ви залишаєтесь тут, Джоел, — прошепотіла йому, мов сновида. — Не кидайте мене. Майлзу ви так подобалися... він говорив, що ви... — Вона здригнулася всім тілом. — Боже, якби ви тільки знали, як мені самотньо! — Вона закрила очі. — Обніміть мене, Джоел. У Майлза був подібний костюм. — Вона випросталася, як стріла. — Як подумаю, який жах він пережив. Так чи інакше, йому завжди було страшно.

Вона поволі похитала головою. Раптом, схопила обличчя Джоела й притягнула до себе.

— Ні, ні, ти не підеш! Я ж тобі подобаюся — ти любиш мене... Любиш? Не викликай нікого. Завтра ще буде час. А зараз залишся зі мною на ніч.

Він втупився в неї — спочатку недовірливо, а потім раптом із жахом усе усвідомив. У своїй мертвій хватці Стелла, мабуть, намагалася втримати Майлза живим, зберігаючи ту ситуацію, у якій він справді був головним актором, — їй немов здавалося, що свідомість його не згасне, доки не зникне причина його тривоги. То була збентежена й болісна спроба поринути в ілюзію його життя.

Джоел рішуче підійшов до телефона й набрав номер лікаря.

— Ні, благаю, не телефонуйте нікому! — скиглила Стелла. — Поверніться й пригорніть мене.

— Лікар Бейлз вдома?

— Джоел! — ридала Стелла. — Я думала, що зможу покластися на вас. Майлз відчував до вас глибоку симпатію. Він ревнував мене до тебе... Джоел, підійди ж бо!

...Отже, якщо він зрадить Майлза, вона перетворить його фантом на людину... але ж він загинув, його неможливо зрадити.

— ... жахливе потрясіння. Щойно. Чи не могли б ви приїхати негайно та привезти медсестру?

— Джоел!

Тепер дверний дзвінок і телефон бряжчали безперервно, а до парадних дверей з'їжджалися автомобілі.

— Але ж ти не підеш! — благала його Стелла. — Ти залишишся. Скажи, що будеш зі мною.

— Ні, — відповів він. — Та я повернуся, якщо буду потрібен.

Джоел зупинився на сходах біля будинку, що тепер гудів і пульсував життям, котре завжди тремтить навколо смерті, як захисний покрив осені — і в горлі Джоела забилося глухе ридання.

«Усе, до чого він торкався, ставало дивом, — подумав він. — Навіть ця безпритульна дівчинка в його руках перетворилася на справжній шедевр».

І потім:

«Як же його бракуватиме в цій проклятій пустелі... Уже бракує!»

І потім, із гірким розчаруванням:

«Я ж повернуся... повернуся».

ПЛАВЦІ

У червневому сонці над площею Бенуа повільно курилися випари бензину. І хоч ніжне тепло променів мало б навіть думки про ідилію сільських пейзажів, на цій картині поставали заповишені дороги, що задихалися від куряви. У конторі «Кредитного банку», фасад якої виходив на вулицю Парі-Бранса, американець років тридцяти п'яти вдихнув важкі випари, аромат яких, здавалося, повністю відповідав тому, над чим він зараз повинен працювати. Несподівано звідкись із небес на нього зійшла чорна пелена жаху: він піднявся наверх, до вибиральні. Став за дверима, тіло його охопив легкий тремор.

Глянув у вікно — погляд його затримався на вивісці «1000 сорочок». Ці сорочки заповнювали всю вітрину крамниці: до одних приклали краватки — їх акуратно склали й запакували, інші ж із дешевою манірністю лежали внизу вітрин на кшталт низькопробної богемі. Тисяча сорочок — спробуй, порахуй! Глянувши вліво, він прочитав: «Паперове приладдя», «Цукерня», «Розпродаж», «Рекламне агентство», «Констанція Тальмадж в Dejeuner de Solil», відвівши погляд управо, зустрів ще похмуріші оголошення «Богослужбовий одяг», «Прийом заяв про смерть» і «Товари для похорону». Життя і смерть...

Тремор Генрі Марстона посилювався ледь не до сипання всього тіла. «Було б непогано, якби настав кінець і більше нічого не потрібно було б робити», — подумав він. З такими думками він присів на стільчак. Та мало коли кінець усьому приходить саме так. Трохи згодом, коли він був уже надто стомлений, щоб думати хоч про щось, тремор послабився, і йому стало ліпше. Спускаючись сходами, він був таким же проворним і впевненим у собі, як і будь-який інший службовець банку —

привітався з парою знайомих клієнтів. Потім на його обличчі з'явилася сувора, натягнута гримаса.

— Ба, Генрі Клей Марстон! — симпатичний стариган потиснув йому руку й сів на стілець перед ним.

— Генрі, мені б хотілося повернутися до нашої вчорашньої розмови. Як щодо обіду? Може, сходимо в кафе?

— Тільки не сьогодні, суддя Уотерберрі. Вибачте, але в мене багато роботи.

— Ну тоді поговоримо зараз, бо ввечері я вже їду. Скільки ці плутократи платять тобі за те, що ти вдаєш із себе тут такого поважного?

Генрі Марксон знав про що буде мова.

— Десять тисяч і відшкодування витрат у розумних цілях, — відповів він.

— Як щодо подвоєння зарплати, адже треба всього-на-всього повернутися в Ричмонд. Ти тут працюєш уже вісім років і навіть не здогадуєшся про можливості, що відкриваються перед тобою там. Чому двоє моїх...

Генрі шанобливо слухав, проте цього ранку ніяк не міг сконцентруватися на справі. Він говорив якось невизначено про те, що в Парижі живеться набагато зручніше, й втримався від відвертих висловлювань щодо життя в батьківському домі.

Суддя Уотерберрі кивком покликав високого, блідого чоловіка, що стояв біля столика зі свіжою поштою.

— Це — містер Візе, — сказав він. — Містер Візе з нашого штату. Незабаром він стане співвласником моєї фірми.

— Приємно познайомитися з вами, сер, — містер Візе вимовляв слова з нарочито південним акцентом. — Ви усвідомлюєте, яку пропозицію робить вам суддя?

— Так, — коротко відповів Генрі. Він одразу розпізнав цей ненависний тип — заможний метис, що став результатом схрещення дрібного біржового спекулянта з бідною європейкою.

Коли Візе відійшов, суддя промовив так, ніби вибачався:

— Він один із найбагатших людей Півдня, Генрі, — потім, після паузи, — повертайся додому, хлопче.

— Думаю, що ми вже все обговорили, пане суддя.

Рум'яне обличчя, обрамлене сивим волоссям, здавалося таким добродушним. Потім воно ніби зблякло й стало сірим, на ньому з'явилася щось від машини — вбивчо-зосередже-

не й не по-європейськи похмуро. Генрі Марстон поважав цю щирість — він навчився цього на роботі в банку, де щодня стикався з нею, подібно до того, як працівник музею щодня торкається власними руками до прекрасних експонатів, що прокралися крізь час і простір. Та судді таке не личило. На запитання, які ставило життя Генрі Марстону, відповіді можна було знайти тільки у Франції. Всі сім поколінь його предків із Вірджинії кожного дня опівдні супроводжували його додому на обід.

Будинок являв собою прекрасну, простору квартиру на вулиці Рю Мон, яка раніше, до реконструкції, була палацом одного паризького кардинала епохи Ренесансу — такого в Америці Генрі б не зміг собі дозволити. Шопетт, спираючись на щось більше, ніж просто суворий традиційний смак французьких буржуа, прекрасно обставила квартиру й щоранку граціозно ходила кімнатами разом із дітьми. Вона була тендітною блондинкою італійського типу з прекрасними, вольовими рисами обличчя й живими, сумними очима справжньої французької, що зачарували Генрі відразу ж, тільки-но зустрів їх в одному з пансіонів Гренобля 1918 року. Двоє синів були схожими на Генрі, якого перед війною обрали «Найпрекраснішим юнаком Університету штату Вірджинія».

Піднявшись по двох широких сходових прольотах наверх, Генрі зупинився в холі, щоб трохи віддихатися. Незважаючи на тишу й прохолоду, здавалося щось незрозуміле й моторошне зависло в повітрі. Він почув, як годинник у квартирі пробив першу, й вставив ключ у замкову щілину.

Двері відчинилися. Перед ним стояла покоївка, що служила родині Шопетт ось уже тридцять років. Її рот трохи відкрився, висловлюючи перерване зітхання.

— Bonjour, Луїза.

— Мсьє?

Він кинув свого капелюха на стілець.

— Але, мсьє, — я думала, що мсьє, як і сказав телефоном, заїде в Тур за дітьми!

— Я передумав, Луїза.

Він підступив ближче, його останні сумніви розвіялися, коли побачив погано прихований жах на обличчі жінки.

— Madame в будинку?

Одночасно зауважив чоловічий капелюх і тростину на столику, і вперше у своєму житті почув тишу — гучну, співочу тишу, жорстоку, мов болісні постріли й удари громовиці. Потім, коли ця, здавалося б, довга нескінченна мовчанка зірвалася тихим і зляканим криком покоївки, він увірвався в кімнату.

Через годину доктор Дерокко з медичного факультету натиснув на кнопку дверного дзвінка квартири. Йому відкрила Шопетт Марстон, обличчя якої красномовно говорило про судоржну напругу. Вони привітали один одного по-французьки. Потім:

— Мій чоловік нездужає вже кілька тижнів, — лаконічно пояснила вона. — Проте не скаржився, щоб мене не хвилювати, але сьогодні він несподівано втратив свідомість — не може розмовляти й поворухнути рукою. Все це, зізнаюся, сталося, так би мовити, через мою необережність: між нами сталася жахлива сцена — ми посварилися. Інколи, коли чоловік сильно хвилюється, він... погано розуміє французьку.

— Я огляну його, — сказав доктор, а про себе подумав: «Деякі речі люди здатні зрозуміти відразу ж на всіх мовах».

Протягом наступних чотирьох тижнів кілька людей слухало незрозумілі монологи про тисячу сорочок, про те, як все населення Парижа поступово отруюється дешевими випарами бензину. Цими особами були консультант — лікар-психіатр, котрий майже не вірив скаргам пацієнтів, медсестра з «Американського госпіталю» й, нарешті — Шопетт, злякана, проте все така ж зухвала, хоч і по-своєму глибоко шкодувала про те, що трапилося. Через місяць, коли Генрі прокинувся в знайомій кімнаті, освітлений тьмяним абажуром, то виявив, що Шопетт сидить біля його ліжка, й потягнувся до її руки.

— Я все ще люблю тебе, — пролепотів він, — це дивно.

— Спи, мій зайчику.

— Незважаючи ні на що, — вів він далі слабким голосом, але вже з певною іронією, — я натягну посмішку в будь-якій ситуації — так, як це заведено у вас у Європі.

— Благаю! Ти розриваєш моє серце.

Коли він вже міг сидіти в ліжку, вони нібито були знову близькими один одному — навіть ближчими, ніж за всі попередні місяці.

— Ну що ж, здається, у вас будуть ще одні канікули, — сказав Генрі хлопчикам, коли ті повернулися додому із села. — Татко повинен поїхати на море, щоб остаточно видужати.

— А ми будемо плавати?

— Щоб потонути, мої любі? Ну і фантазія ж бо, у вашо-му віці. Ніколи! — втрутилася Шопетт. Тому в Сен-Жан-де-Люсьє вони сиділи на березі й спостерігали за англійцями, американцями та кількома витривалими піонерами-французами цього *le sport*, котрі подорожували у воді між плотом із вежею для пірнання, моторним човном і піском. Вони дивилися на далекі кораблі, яскраві острови, гори й вершини котрих вкривалися холодними хмарами, червоні й жовті вілли, які називалися *Fleur des Bois*, *Mon Nid* або *Sans Souci*. А там, далеко, в глибині континенту, лежали старі французькі села, побілені вапном і збудовані із сірого каменю.

Шопетт сиділа біля Генрі, тримаючи парасольку, щоб вберегти від сонця свою ніжну, як стиглий персик, шкіру.

— Дивись, — вигукувала вона, забачивши двох засмаглих американок. — Невже це красиво? До тридцяти їхня шкіра зсохнеться. Засмага — це щось на зразок коричневої вуалі, котра приховує всі плями, щоб усі мали однаковий вигляд. А ці жінки, що важать не менше центнера, та ще у таких купальниках! Хіба одяг не для того придумали, щоб замаскувати ці природні хиби?

Генрі Клей Марстон був тим вірджинцем, котрі набагато більше пишаються тим, що вони вірджинці, ніж тим, що вони ще й американці. Могутнє слово «Америка», надруковане вздовж і впоперек континенту, значило для нього дециду, порівнюючи з образом його рідного діда, що звільнив своїх рабів у 1858-му, пройшов всю Громадянську війну від Манасаса до Аппоматокса, був приятелем Хакслі й вірив у «касту» тільки тоді, коли до неї входили найкращі представники раси.

Для Шопетт усі ці уявлення були незрозумілими. А її нещадна критика щодо земляків Генрі спрямовувалася тільки проти осіб жіночої статі.

— Як тут зрозуміти — хто є хто? — голосно вигукувала вона. — Світські дами, міщанки, авантюристки — всі вони подібні. Слухай! Ким би я була, коли б спробувала жити, як твоя подруга мадам де Рішапін? Мій батько був професором

у провінційному університеті, і є певні речі, які я не можу собі дозволити тому, що це б не личило моєму класу, моїй родині. А мадам де Рішапін повинна мати інші табу, що зумовлені її рангом.

Несподівано вона тикнула пальцем на молоду американку, що збиралася зайти у воду:

— Та ця юна леді, може, стенографістка, і все ж змушена «корчитися», — вдягатися й поводитися так, ніби їй належать усі гроші світу.

— Можливо, колись вони їй і належатимуть.

— Це старі казочки — може трапитися з одною, проте не з дев'яноста дев'ятьма іншими. Ось чому обличчя всіх американок старших за тридцять невдоволені й нещасні.

І хоч в основному Генрі із цим погоджувався, та цього вечора Шопетт обрала невідповідну мішень. Дівчина — їй було не більше за вісімнадцять — і справді не намагалася грати чужу роль. Батько Генрі називав таких «чистокровними». Її глибоке, вдумливе обличчя було красивим тільки завдяки ледь помітним ідеальним рисам спокійного благородства, котрі так невинно прагнули проявитися, та тільки-но зароджувалися.

Завдяки її грації, одночасно зухвалій і вишуканій, вона належала до того ідеального типу американських дівчат, що змушував чоловіка, який не потрапив на її жертвовник, замислитися: скільки ж жертв принесли нижчі класи Англії в минулому столітті, щоб створити такий владний клас.

Двоє юнаків, що вискочили з води їй назустріч, були зовсім пустоб'яками, але з надзвичайно широкими плечима. Вона їм усміхнулася, втім, досить холодно, бо більшого вони не заслуговували — так посміхатися вона буде доти, допоки не перестане боротися з долею й не вибере одного з них, який і стане батьком її дітей. Та поки що цього не сталося, Генрі Марстону було приємно дивитися на те, як її руки, мов крилаті риби, розрізали воду, коли вона пливла кролем — як вигиналося й виструнчувалося її тіло, коли вона стрибала з вишки, як весело відкидала своє мокре волосся, коли її голова несподівано з'являлася на поверхні води.

Юнаки пройшли зовсім поруч.

— Вони борсаються у воді. Потім вони їдуть в інше місце й борсаються в інших водах. Місяцями живуть у Франції

й навряд чи зможуть тобі назвати ім'я президента. Таких паразитів Європа не бачила вже сотні років! — сказала Шопетт.

Та Генрі раптом різко підвівся, як і всі інші, що у цей час були на пляжі. Щось там трапилося, у воді, між порожнім пло- том і берегом. На поверхні води зрідка показувалася голова, проте дівчина не пливла — вона кричала слабким та переля- каним голосом: «Допоможіть! Допоможіть!»

— Генрі! — крикнула Шопетт. — Стій, Генрі!

Опівдні на пляжі практично нікого не було, але Генрі та ще кілька людей уже бігли до моря. Двоє молодих американців почули крики, розвернулися й побігли за ними. В одну шалену мить півдюжини голів уже хиталися на хвилях. Шопетт усе ще чіплялася за свою парасольку й водночас у розпачі намагалася заламати свої руки й бігала по пляжу та кричала: «Генрі! Генрі!»

З'являлися все нові й нові помічники, і натовп навколо двох зомлілих тіл на березі збільшувався. Юнак, що витягнув дівчину з води, швидко привів її до тями, та набагато довше довелося провозитися з Генрі, який наковтався води — адже він ніколи не вчився плавати.

II

— Перед вами людина, яка не знала, чи вміє плавати, тому що ніколи не намагалася.

Усміхнувшись, Генрі підвівся зі свого шезлонга. Наступ- ного ранку врятована дівчина знову з'явилася на пляжі разом зі своїм братом. Вона всміхнулася Генрі, проте без будь-якої вдячності — швидше зі звичайної ввічливості.

— Здається, тепер я зобов'язана хоча б навчити вас три- матися на воді, — сказала вона.

— Був би вдячний. Якраз думав про це вчора, перед тим як зануритися під воду вдсяте.

— Ви можете мені довіряти. Тепер я більше ніколи не буду їсти шоколадне морозиво перед плаванням.

Коли вона пішла у воду, Шопетт запитала:

— Як думаєш, чи не час нам їхати? Між іншим, таке життя почало мені набридати.

— Ми залишимося тут, допоки я не навчуся плавати. І хлопчики також.

— Дуже добре. Я бачила в крамниці чудовий синій купальний костюм за 50 франків, і куплю його тобі сьогодні ввечері.

Генрі — нездорово-білий, із черевцем — тримаючи за руки своїх синів, занурився у воду. Маленькі хвилі стрімко наскочили й захитали його, а хлопчики заверещали від захвату. А хвилі, квапливо повертаючись у море, грізно обкручували його ноги. Зайшовши трохи далі, він встав по пояс у воді разом з іншими настраханими купальниками, спостерігаючи, як сміливіші пірнали з вишки на плоту. Він у душі сподівався, що коли дівчина почне виконувати свою обіцянку, то їй обов'язково щось завадить!

— Спочатку я навчу вашого меншого сина. Ви подивіться, а потім спробуйте самі.

Він борсався у воді. Вода залила йому ніс, і той почав свербіти; потім він перестав бачити, і, нарешті, коли вийшов на берег, то виявилось, що вода залилася у вуха й годинами переливалася сюди-туди всередині, тріскотячи, як галька. Сонце розкрило його для себе й здирило довгі смужки пергаментної шкіри з плечей, покривши його спину пухирями так, що кілька ночей він пролежав у лихоманці. Через тиждень він уже плавав — в муках, задихаючись і не на велику відстань. Дівчина навчила його плавати кролем, і він зрозумів, що його груди — це застаріла, зношена машина, що повільно працювала за інерцією. Якось Шопетт спіймала його на тому, що він розглядав своє засмагле обличчя в дзеркалі. Її чоловік був зачарований своїм новим образом. Молодший син підхопив якусь легку шкірну інфекцію через те, що весь час засмагав на піску, і через це його вивели зі змагання. Та якогось дня Генрі в запеклій боротьбі з морем все-таки доплив до поплавця й, ледве дихаючи, повиснув на ньому.

— Ну ось, — сказав він дівчині, віддихавшись. — Завтра ми їдемо із Сен-Жака.

— Шкода.

— А що будете робити ви?

— Ми з братом збираємося поїхати в Антіб — там можна плавати до кінця жовтня. А потім — у Флориду.

— І плавати? — з незвичайним вдоволенням запитав Генрі.

— Так. Ми будемо плавати.

— А навіщо ви плаваєте?

— Щоб очиститися, — несподівано вирвалося в неї. — Я не знаю, чому так сказала. Та в морі почуваюся чистішою.

— Американці надто перебільшують це, — прокоментував він.

— Як це — надто?

— Я мав на увазі, що ми надто вибагливі навіть щодо прибирання власного бруду.

— Не знаю.

— Однак поясніть, чому ви...

Він зненацька зупинився. Він збирався попросити її пояснити безліч інших категорій — «чистий» і «нечистий», пояснити: що є справжнім, а що — тільки слова, йому хотілося, аби вона відчинила йому двері в інший світ. Востаннє глянувши в її очі, повні холодних таємничих глибин, він зрозумів, як сильно сумуватиме за цими ранковими годинами, коли він ніяк не міг збагнути, що цікавило його найбільше: чи то сама дівчина, чи її образ, що уособлював вічно нову, вічно мінливу країну.

— Отже, — сказав він Шопетт ввечері, — ми їдемо завтра.

— У Париж?

— Маєш на увазі, що я їду з тобою? А діти?

— І діти.

— Так це ж абсурд! — запротестувала вона. — Минулого разу це коштувало більше, ніж ми витрачаємо тут за пів року. І тоді нас було тільки троє. Тепер, коли у нас нарешті налагодилися справи...

— Ось воно. Я втомився налагоджувати справи завдяки твоїй скупості та постійному складанню копійки до копійки. Я повинен заробляти більше. Знаєш, без грошей американці відчують себе неповноцінними.

— Ти маєш на увазі, що ми житимемо там?

— Найшвидше так і буде.

Вони подивилися один на одного, і Шопетт зрозуміла, що він уже все вирішив. Протягом восьми років, постійно адаптуючись, він жив її життям — змінюючи заплутану мораль своєї країни на традиції, мудрість і витонченість консервативної Франції. Після того інциденту в Парижі — коли все вже, здавалося, відійшло в минуле — він почав чіплятися за дім як за щось осібне від примх любові. І тільки тепер, коли буквально випромінював здоров'я, якого не відчував роками,

він усвідомив свою справжню реакцію. Вона його звільнила. За весь цей утрачений час до нього знову прийшла його мужність, котру вісім років тому закрит під замком і віддав на збереження мудрій маленькій дівчині.

Вона ще мить пручалася.

— Ти отримав хорошу посаду, і в нас, нарешті, з'явилися справжні гроші. Ти ж знаєш, що тут нам жити дешевше.

— Незабаром хлопчики підростуть, і я не хочу, щоб вони навчалися у Франції.

— Я бачу, ти вже все вирішив, — схлипнула вона. — Але ти усвідомлюєш собі, що американська освіта поверхнева й у ній повно дурних і непотрібних примх? Ти хочеш, щоб наші діти були схожі на тих двох придурків із пляжу?

— Можливо, та думав я тільки про себе, Шопетт. Один мій знайомий, ледь закінчивши університет вісім років тому, поклав у банк цінні папери й тепер подорожує Європою на авто, що коштують десять тисяч доларів. Раніше мені було байдуже. Я казав собі, що для втечі є краще місце тільки тому, що ми знали: «l'homard à l'armoricaine»¹ — насправді «омар по-американськи». Проте задоволення від цих знань я, мабуть, більше вже не отримую.

Вона застигла.

— Якщо це причина...

— Вирішуй сама. Я починаю нове життя.

На хвилину Шопетт замислилася.

— Ну, якщо моя сестра догляне за квартирою...

— Звичайно, — він загорівся ентузіазмом.

— А ще там є речі, які тебе обов'язково зацікавлять — у нас буде прекрасний автомобіль, і досить швидко, а ще — один із тих цікавих винаходів — електрична коробка для збереження льоду. Ба більше — різні кумедні машинки, які працюють замість слуг. Не так вже й погано. Ти навчишся грати в гольф і цілими днями базікати про дітей. Крім того, там багато фільмів.

Шопетт зігнула.

— Спочатку, напевне, тобі буде трохи незвично, — зізнався він, — та там ще збереглися хороші кухарі-чорношкірі, а ще, ймовірно, у нас буде аж дві ванні кімнати.

¹ Лобстер під соусом із білого вина — гра слів (франц.).

— Я не вмю митися відразу у двох.

— Навчисься.

Через місяць, коли вони входили в протоку Те-Нарроус і зліва по борту з'явився прекрасний білий монумент, зведений на острові Свободи, від радості у Генрі перехопило дух, і йому захотілося крикнути Шопетт і всім іноземцям, котрі вийшли на палубу, щоб подивитися на статую: «Дивіться! Дивіться! Ось вона! Тепер ви теж її бачите!»

III

Три роки по тому Генрі Марстон вийшов зі свого кабінету в конторі «Тютюнової компанії Калумет» і пройшов уздовж коридора до кабінету судді Уотерберра. Його обличчя постаріло, налилося виразом підозрілої суворості, а білий лляний костюм не скривав, що він трохи погладшав.

— Зайняті, суддя?

— Заходь, Генрі.

— Завтра я збираюся на море, щоб поплавати і скинути пару фунтів. Мені хотілося б поговорити з вами перед від'їздом.

— Діти їдуть з вами?

— Так, звісно.

— Шопетт, припускаю, поїде за кордон.

— Не цього року. Гадаю, вона поїде з нами, якщо тільки не залишиться тут, у Ричмонді.

Суддя подумав: «Не сумніваюся, що він усе знає». Він чекав.

— Хотів вам сказати, пане суддя, що до кінця вересня я звільняюся.

Стілець скрипнув, коли суддя несподівано з нього зіскочив.

— Кидаєш справу, Генрі?

— Не зовсім. Уолтер Росс хоче повернутися на батьківщину. Дозвольте мені обійняти його місце за кордоном.

— Хлопче, знаєш, скільки ми платимо Уолтеру Россу?

— Сім тисяч.

— А ти отримуєш двадцять п'ять.

— Можливо, ви чули, що я трохи виграв на ринку праці, — зневажливо мовив Генрі.

— До мене доходили чутки, та я не знаю скільки — одні казали, що кілька тисяч, інші — що півмільйона.

— Наполовину вгадали.

— Так навіщо тобі працювати за якісь сім тисяч? Шопетт сумує за батьківщиною?

— Ні. Мені здається, що Шопетт тут сподобалося. Вона навдивовижу швидко пристосувалася.

«Він знає, — подумав суддя. — Він хоче втекти».

Коли Генрі пішов, старий подивився на портрет свого діда, що висів на стіні. У ті часи питання вирішувалися простіше. Прозаїчна дуель на світанку, десь там на Уоттонському лузі. Якби й сьогодні все було так, це зіграло б на руку Генрі.

Водій підвіз Генрі до парадного входу вілли, збудованої в старовинному стилі в новому замиському кварталі. Залишивши свій капелюх у коридорі, чоловік вийшов на бічну веранду.

З-за порт'єр із ввічливою усмішкою виглянула Шопетт. Завдяки постійному догляду за своїм обличчям і розвинутій у неї звички приховувати свої почуття під маскою добродушності, вона цілком могла зійти за корінну американку. Південні слівця, що інколи проскакували крізь її французький акцент, додавали їй вишуканості й шарму. Досі ще деякі юнаки з коледжів сприймали її як дебютантку на різдвяних вечірках і запрошували на танці.

Генрі кивнув містерові Чарльзу Візе, котрий вмовився в плетену крісло, тримаючи в руці склянку віскі із содовою.

— Я хочу поговорити з вами, — сказав Генрі, сівши на інший стілець.

Візе та Шопетт швидко зиркнули один на одного, перш ніж подивитися на Генрі.

— Ви не одружений, Візе, — сказав Генрі. — Чому б вам і Шопетт не одружитися?

Шопетт випросталася на стільці, очі її блиснули.

— Зачекай.

Генрі знову повернувся до Візе.

— Я не зважав на це майже рік — доки впорядковував усі свої фінансові справи. Та через вашу останню «визначну» ідею я зазнав дискомфорту, немов ненароком наступив у лайно, і я не маю бажання наступати двічі на одні й самі граблі.

— Що ви маєте на увазі? — поцікавився Візе.

— Під час останньої поїздки в Нью-Йорк ви найняли детектива, аби стежити за мною. Гадаю, що вашим наміром було знайти якісь докази проти мене, щоб пришвидшити процес розлучення. Дуже шкода, та ви викинули свої гроші на вітер.

— Не знаю, звідки до вас прийшла така ідея, Марстон. Ви...

— Не брешіть!

— Слухай... — почав було Візе, та Генрі нетерпляче перепинив його.

— Зараз слухайте мене. Ну-бо, не потрібно нашвидкуруч вганяти себе в лють. Я — не налякана рослинка, жертва нематод. Не влаштовуйте сцен — я не плекаю жодних почуттів і знаю, чого хочу. Розлучення, панове.

— Ну хіба ти не міг почати розмову по-іншому? — схлипувала Шопетт, плутаючи англійські й французькі слова. — Невже ми не могли поговорити про це наодинці, коли ти вже так зненавидів мене?

— Зачекайте з докорами. Ми можемо негайно все вирішити, — сказав Візе. — Шопетт, як і ви, хоче розлучитися. Її не задовольняє життя з вами, і цей шлюб досі тримається тільки завдяки її ідеалізму. Вам, мабуть, про це й на думку не спадало, але це — чиста правда. Вона не може змусити себе зруйнувати домове вогнище!

— Дуже зворушливо, — Генрі дивився на Шопетт, не приховуючи іронії. — Але нумо спустімося з небес на землю й перейдімо до суті. Мені хотілося б про все домовитися перед тим, як повернуся до Франції.

І знову Візе й Шопетт обмінялися поглядами.

— Усе дуже просто, — сказав Візе. — Шопетт не вимагає жодного цента ваших грошей.

— Я знаю. Те, що їй потрібно — це діти. Мій вердикт: дітей я їй не віддам!

— Ти огидний! — заголосила Шопетт. — Невже ти міг уявити, що я хоч на секунду відмовлюся від своїх дітей?

— Що вам потрібно, Марстоне? — запитав Візе. — Забрати їх із собою до Франції й зробити їх нещасними емігрантами?

— Звісно, ні. Вони навчатимуться в школі Св. Реджиса, а потім — у Єлі. І я не маю жодного наміру забороняти їм

бачитися з матір'ю, звісно, коли вона сама забажає. Та якщо зважати на те, скільки разів вона бачилася з ними цього року, зустрічі будуть не надто частими. А ще я наполягаю на тому, щоб офіційно тільки я мав право остаточно розпоряджатися їхніми долями.

— Але чому? — дружно запитали вони.

— Через сім'ю.

— Що ви, чорт забирай, маєте на увазі?

— Я б краще віддав їх в учні до якогось крамарчука, ніж дозволив би виховуватися в такому кодлі, яке зів'єте ви разом із Шопетт.

На мить запанувала тиша. Несподівано Шопетт скочила на ноги, схопила свою склянку й виплеснула її вміст Генрі в обличчя. Після того, нервово ридаючи, впала на канапе.

Генрі витер обличчя хусткою і підвівся.

— Цього я й боявся, — сказав він, — та, сподіваюся, що виразився цілком ясно.

Він піднявся у свою кімнату й ліг на ліжко. Протягом цього року він провів десятки безсонних ночей, обмірковуючи різні варіанти збереження опіки над дітьми без допомоги послуг адвокатів, — ніяк не міг примусити себе вдатися до них. Він знав, що діти потрібні Шопетт тільки для того, щоб не здатися «підозрілою», навіть *declassée* для своєї рідні у Франції. Генрі визнавав, що її мотивація була обґрунтованою, зважаючи на об'єктивність, властиву старовинному роду. Крім того, жодні публічні скандали не мають права торкатися матері його синів — ця обставина й виразилася в тому, що сьогоднішній виклик на поєдинок виявився безрезультатним.

Коли труднощі ставали непереборними й неминучими, Генрі шукав заспокоєння у плаванні. Три роки плавання були для нього свого роду притулком, і він пристрастився до нього так, як одні — до музики, інші — до алкоголю. Саме тому він і збирався поїхати на тиждень до моря, до вод Вірджинії, аби повністю очистити свій розум, щоб рішуче відкинути всі думки. Там, далеко, за прибережними бурунами, він міг годинами споглядати цю зелено-коричневу берегову лінію Старого Домініону, як безлика риба. Тягар жалюгідного шлюбу спадав, тільки-но його тіло потрапляло в життєрадісні хвили, і він знову линув назустріч своїм дитячим мріям. Іноді йому здавало-

ся, що друзі його молодості плавають із ним, іноді поруч були його сини — здавалося, що вони разом відправляються кудись далеко — вздовж місячної доріжки. «Американці, — говорив він, — повинні народжуватися з плавниками», і, можливо, так воно й було, — ймовірно, гроші — своєрідна форма плавника. В Англії поняття «власність» цупко прив'язано до місця, але американці — невгамовні й нескорінені — потребують крил і плавників. Навіть в американській освіті історія, та й, взагалі, минуле — на самому останньому місці, і така освіта нагадує підготовку до польоту, який був би неможливий із важким багажем традицій і вантажем минулого.

Ці думки, що народжувалися в голові Генрі наступного вечора у воді, змусили його знову подумати про дітей. Він розвернувся й повільним брасом поплив до берега. Втомившись і задихаючись, він виліз на пліт, щоб відпочити, й, озирнувшись, побачив знайомі очі. Через мить він уже розмовляв із дівчиною, яку намагався врятувати чотири роки тому.

Його охопило радісне збудження. Він навіть не усвідомлював, як яскраво зберіг її образ в пам'яті. Корінна вірджинка — він міг би й здогадатися про це за кордоном: її вдавані лінь і легковажність маскували непохитну ввічливість й увагу, зумовлені хорошим, вільним від умовностей вихованням, підґрунтям якого були доброта й повага до людей. Почувши її ім'я вперше, він упізнав його — її предки виявилися одними з перших колоністів на Східному узбережжі, це ім'я — благородне.

Лежачи на сонці, вони базікали, як давні друзі, не про класи й звичаї, світські нісенітниці, що так цікавили Шопетт, — вони говорили так, нібито все вже давним-давно між ними було з'ясовано й до всього ставилися абсолютно однаково. Розмовляли про те, що вони люблять, про те, що їм до душі. Вона показала йому «низький» і «високий» стрибки з величезного трампліна — і він безуспішно спробував їх повторити. Це було кумедно! Говорили про те, що їм подобаються устриці, і вона розповіла, що, лежачи на плоту, через своєрідну акустику над водою, можна було розважатися підслуховуванням розмов, що долинали з веранди готелю. Вони спробували й почули, про що теревенили дві леді за чаєм:

— Так, в Лідо...

— Так, в Ейсбері-Парк...

— О, люба, він дряпався й дряпався всю ніч — тільки дряпався й дряпався...

— О, люба, в Довілі...

— ...дряпався й дряпався всю ніч безперервно.

Через деякий час море набуло темно-синього забарвлення — таким воно буває тільки о четвертій годині пополудні, і дівчина розповіла йому, як в дев'ятнадцять розлучилася з іспанцем, який замикав її в готелі, коли йшов кудись на всю ніч.

— Це — всього тільки одна з причин, — простодушно сказала вона. — Поговорімо про щось веселіше... Як живеться вашій прекрасній дружині? А хлопчиком? Чи навчилися вони плавати? Може, пообідаємо сьогодні разом?

— Певно, сьогодні не зможу, — сказав Генрі, вагаючись на мить. Він не повинен допустити жодної — навіть найменш банальної помилки, яка б могла стати зброєю Шопетт проти нього. З огидою раптом подумав: цілком імовірно, що цілий день за ним стежили. Та проте радів своїй обачності, бо дружина несподівано прийшла на вечерю в готель.

Коли хлопчики пішли спати, Генрі та Шопетт зустрілися за кавою на веранді готелю.

— Не зволив би ти пояснити мені, чому я не маю права розділити з тобою юридичну опіку над дітьми? — почала Шопетт. — Здається мені, що така мстивість тобі не личить.

Для Генрі це не підлягало поясненню. Він ще раз повторив їй, що вона зможе бачитися з дітьми тоді, коли забажає, але повний контроль над дітьми через певні — можливо, старомодні — переконання повинен мати він, і тільки він. Спостерігаючи, як її обличчя поступово, хвилина за хвилиною, робиться суворішим, він зрозумів, що пояснювати їй будь-що марно, й замовчав. Вона зневажливо зітхнула.

— Я хотіла дати тобі шанс усе ще раз обміркувати перед тим, як прийде Чарльз.

Генрі сів на стілець.

— Він що, зараз прийде сюди?

— Так, і я впевнена, що твій егоїзм отримає хорошого стусана, Генрі. Доведеться мати справу не із слабкою жінкою.

Коли через годину на веранді з'явився Візе, Генрі побачив, що губи його були білі, як крейда, лоб горів рум'янцем,

а в очах була впевненість переможця. Візе був готовий до дій і не хотів втрачати ні хвилини часу.

— Нам є про що поговорити, сер, й, оскільки тут, неподалік, стоїть мій моторний човен, гадаю, що він буде найбільш відповідним місцем для розмови.

На знак згоди Генрі холодно кивнув. Через п'ять хвилин усі троє сиділи в човні, що прямував уздовж широкої місячної доріжки вглиб бухти Хемптон-Родс. Ніч видалася тихою, і коли човен віддалився на півмилі від берега, Візе перевів двигун на позначку «тихий хід» — здавалося, вони просто дрейфують без будь-якої мети чи напрямку. Мовчанку порушив різкий голос Візе:

— Марстон, я буду говорити все прямо. Я люблю Шопетт і не збираюся вибачатися за свою любов. Таке й раніше траплялося на білому світі. Думаю, ви розумієте. Проте є одна проблема: кому ж дістануться діти Шопетт. Ви, здається, вирішили все-таки забрати їх від матері, яка їх народила й виростила, — Візе вимовляв слова надміру чітко, ніби вони маршували із широко відкритого рота. — Та ви не врахували однієї обставини, і ця обставина — я. Гадаю, ви, можливо, трохи тямите, що я входжу до найпривілейованішого кола Вірджинії?

— Так, трохи тямлю.

— Отож, гроші — це сила, Марстон. Я повторюю, сер, гроші — сила!

— Авжеж. Насправді, це вже не новина, Візе.

Навіть під слабким світлом місяця Генрі зауважив, що чоло Візе набуло малинового відтінку.

— Гарзд, ця новина пролунає для вас ще раз, сер. Вчора ви захопили нас зненацька, і я не був готовий дати вам відсіч — тому ви й нагубили Шопетт. Та сьогодні вранці я отримав листа з Парижа, який пропонує нове, яскравіше бачення цієї справи. Мені надіслали висновок фахівця з психічних захворювань, у якому той визнає вас душевнохворим і нездатним опікуватися дітьми. Цей лікар оглядав вас під час вашого нервового зриву чотири роки тому.

Генрі недовіриливо розсміявся й глянув на Шопетт, — майже впевнений, що зараз вона посміється з ним, проте дружина відвернулася від нього й важко дихала через трохи відкриті губи. Раптом до нього дійшло: Візе каже правду! За допомо-

гою якогось надзвичайного хабара він добув такий документ і негайно збирався його використовувати.

На мить Генрі похитнувся, ніби його вдарили. Наче збоку, до нього туманно долинав його власний голос: «Найкумедніше зі всього, що я будь-коли чув», і голос Візе: «Хворим не завжди повідомляють про те, що вони хворі».

Раптом Генрі знову захотілося розсміятися — на одну моторошну мить він замислився — а чи в твердженні Візе не було, раптом, якоїсь істини? Він повернувся до Шопетт, але вона наполегливо уникала його погляду.

— Як ти могла, Шопетт...

— Мені потрібні мої діти, — почала вона, але Візе швидко перебив її:

— Якби ви були справедливим, Марстон, нам не довелося б вдатися до цього кроку.

— Намагаєтеся переконати мене, що придумали цей мерзенний трюк учора?

— Розумна людина готова до всього в розумних межах. Звичайно, якщо ви будете раціональним, нам можна й не використовувати цей папірець.

У його тоні несподівано почулися майже батьківські, майже добродушні нотки:

— Будьте мудрішими, Марстон. На вашому боці — тільки вперте упередження, на нашому — сорок мільйонів доларів. Не виставляйте себе бовдуром. Дозвольте мені повторити: гроші — це сила. Ви так довго жили за кордоном, що вже недооцінюєте цей факт. Гроші породили цю країну, збудували її величні й прекрасні міста, створили її промисловість, покрили її павутиною залізниць. Гроші кидають під ноги людині сили природи, створюють машини й змушують їх працювати тоді, коли наказують: «Працюй!», змушують зупинитися з командою «Стій!».

І, ніби реалізуючи цю команду, двигун несподівано видав гучний скрип і замовк.

— Що трапилося? — схвильовано запитала Шопетт.

— Нічого.

Візе натиснув на педаль.

— Я повторюю, Марстон, гроші... Заряд акумулятора низький. Хвилинку, я заведу мотор вручну.

І він протягом п'ятнадцяти хвилин щосили намагався за-
вести його, а човен тим часом спокійно погойдувався на воді.

— Шопетт, відкрий ящик, що в тебе за спиною, та пошукай
там ракетницю.

Шопетт відповіла, що ракетниці там немає, і нотка паніки
закралася у її голос. Візе невпевнено подивився на берег.

— Кричати марно — ми, мабуть, за півмилі від берега. Нам
просто доведеться почекати тут, доки якийсь судно не з'явиться
ближче.

— Навряд чи ми когось дочекаємося, — зауважив Генрі.

— Чому ж?

— Ми рухаємося до затоки. Як би вам пояснити... хвилі
несуть нас в океан.

— Це неможливо! — різко сказала Шопетт.

— Бачите цих два вогники на березі — зараз один пройде
повз інший. Бачите?

— Зроби хоч щось! — заволала Шопетт, і потім, несподі-
вано, вибухнула французькою: «Ah, c'est epouvantable! N'est-ce
pas qu'il y a quelque chose qu'ou peut faire?»

Хвилювання тим часом посилилося, а човен дрейфував
у напрямку океану. Смутні силуети двох кораблів пройшли
повз, та вони були досить далеко й ніяк не відреагували на
їхні відчайдушні крики.

На сході, на тлі темного неба, блимав маяк — і передбачити
було неможливо, як близько вони повинні до нього наблизитися.

— Здається, всі наші проблеми незабаром зникнуть, —
промовив Генрі.

— Які проблеми? — запитала Шопетт. — Ти маєш на увазі,
що нам нічого не вдасться зробити? І що ми й далі будемо
сидіти тут і просто плисти в океан?

— Зрештою, дітям буде легше. — Він трохи здригнувся,
коли Шопетт почала гірко схлипувати, та більш нічого не ска-
зав. У його голові вимальовувалася примарна ідея.

— Слухайте, Марстон, ви вмієте плавати? — насупившись,
запитав у нього Візе.

— Так, але Шопетт не вміє.

— Я не це мав на увазі. Я теж не вмію. Якщо б ви змогли,
то допливли б до берега й викликали рятувальників — щоб
за нами прислали човен.

Генрі дивився, як віддаляється темний берег.

— Це надто далеко, — сказав він.

— Але ж можна спробувати, — прохала Шопетт.

Генрі похитав головою.

— Занадто ризиковано. Крім того, — малоймовірно, що човен знайдуть у темряві.

Маяк уже був далеко позаду, по лівому борту — за межами чутності. Ще один, уже останній, смутно вимальювався за півмилі від них.

— Ми зможемо доплисти до Франції, як знаменитий Гервальдт, — зауважив Генрі. — Але тоді ми, звичайно ж, опинимося в еміграції — і Візе це не сподобається — правда, Візе?

Візе, котрий завзято метушився навколо двигуна, глянув на Генрі.

— Подивимося, що ви зможете зробити з ним, — сказав він йому.

— Я зовсім не розбираюся в механізмах, — відповів Генрі. — Крім того, хочу вам сказати, що розв'язання цієї проблеми повністю залежить від мене. Та тільки я згадую, що ви обидва виявилися такими підлими, що збиралися використати цей висновок й отримати таким чином опіку над дітьми — у мене зникає жага до життя. Ми всі зазнали невдачі в житті: я — як глава сім'ї, Шопетт — як матір і дружина, а ви Візе — як людина, яка не має нічого людського. Як добре, що ми підемо з життя всі разом!

— Саме час для промов, Марстон.

— О, так, це — дивовижний час. Як щодо ще одного панегірика на тему «гроші — це сила»?

Шопетт нерухомо сиділа на носі човна. Візе стояв над двигуном, нервово покусуючи губи.

— Здається, ми пропливемо досить далеко від цього маяка. Йому на думку несподівано спала ідея.

— Ви б могли доплисти до нього, Марстон?

— Авжеж, міг би! — вигукнула Шопетт.

Генрі глянув, оцінюючи відстань.

— Так, я можу. Але не попливу.

— Але ти повинен!

І він знову здригнувся від плачу Шопетт, одночасно розуміючи, що час настав.

— Усе залежить від результату однієї невеличкої справи, — швидко проголосив він. — Візе, у вас є із собою авторучка?

— Так, а для чого вам?

— Якщо ви власноруч напишете й підпишете пару сотень слів, які я диктуватиму, я попливу до маяка й спробую вам допомогти. Коли ні — нехай допоможе Бог! — ми просто продовжимо нашу подорож в океан. Крім того, раджу вирішувати швидше.

— Та все, що завгодно! — відчайдушно заголосила Шопетт. — Роби те, що він каже, Чарльз — він завжди дотримується слова. Прошу, вирішуй швидше!

— Я виконаю ваше прохання, — голос Візе затремтів. — Тільки, благаю, пливіть уже! Що вам потрібно? Угода про опіку? Даю слово честі...

— Зараз не час для жартів, — різко обірвав його Генрі. — Візьміть цей аркуш паперу й пишіть.

Дві сторінки, які Візе написав під диктування Генрі містили відмову від усіх прав на дітей для нього й Шопетт — «віднині й навіки». Коли вони тремтячими руками підписали папери, Візе вигукнув:

— А тепер, заради Бога, пливіть, поки ще не занадто пізно!

— Залишилася дрібничка. Віддайте мені висновок лікаря.

— У мене його із собою немає!

— Брехня.

Візе дістав папір із кишені.

— Прямо під текстом напишіть, скільки ви за це заплатили й підпишіться.

Через хвилину, роздягнувшись до спідньої білизни, із паперами в промасленому пакеті з-під тютюну, що підвісив до шиї, Генрі пірнув у воду з борту човна й поплив до маяка.

Спочатку вода здавалася йому холодною, але потроху хвилі огорнули його теплом і приязню, й ніжний шепіт плинущої води здався йому підбадьорливим. Відстань, яку йому слід було здолати, була найбільшою з усіх, які він будь-коли пропливав. Та тіло його було тренованим, адже він щойно приїхав із міста, і хвилі щастя, що захльостували його зсередини, підтримували на поверхні. Він був у безпеці, він був вільний! Кожна клітинка його тіла ставала сильнішою, бо знала, що його двом синам, котрі зараз сплять у готелі, не загрожує найбільший

страх його життя. Розлучившись із батьківщиною, Шопетт сприйняла з американського життя тільки те, що потурало її вродженому егоїзму. За підтримки суду, під прикриттям безглуздої американської суміші з континентальних моральних законів й індійських табу, їй би дозволили накласти руку на його синів! Він втратив би їх назавжди.

Перекинувшись на спину, він зауважив, що моторний човен був уже далеко позаду, а сліпуче мінливе світло маяка — близько. Він дуже втомився. Хвилі його заколисували й він відчув, що йде на дно — помирає дуже швидко й безболісно. Всі почуття ненависті й розчарування просто зникають... Та усвідомивши, що доля його синів лежить у цьому пакеті, що коливався на шії, він зібрав усі сили й знову перекинувся на живіт і направив усю енергію на досягнення мети.

Через двадцять хвилин, тремтливий і мокрий до самих кісток, він стояв у кімнаті охоронця маяка, який передавав береговому патрулю повідомлення про човен, що дрейфує в бухті.

— Коли не штормить — небезпеки майже немає, — сказав охоронець. — Зараз вони найшвидше, потрапили в перехресну течію від річки й дрейфують у напрямку Пейтонської Гавані.

— Так, — сказав Генрі, котрий уже три роки приїжджав плавати на цей берег, — я знаю.

IV

У жовтні Генрі залишив своїх синів у школі й сів на пароплав «Мажестик», що прямував у Європу. Він повернувся на батьківщину, як повертаються від щедрої матері, котра подарувала йому більше, ніж він просив — гроші, вихід із безвиході та свіжі сили боротися за власну долю. Спостерігаючи з палуби «Мажестику», як місто зникає на горизонті, він відчув усепоглинальну вдячність за те, що Америка стояла на своєму місці, що під потворними промисловими нетрями лежала земля — все така ж щедра й родюча, і що в серці нескороного народу все ще боролися великодушність і патріотизм, котрі інколи й виливалися в надмірний фанатизм — проте непереможний і неприборканий. Тепер в сидлі було те втрачене, передвоєнне покоління, та йому здавалося, що люди,

котрі йшли йому на зміну, — люди покоління війни — будуть кращими; і всі колишні думки про те, що Америка — химерна випадковість, свого роду — історичний експеримент — зблякли й зникли назавжди. Все найпрекрасніше в Америці одночасно було найпрекраснішим у світі.

Спустившись у каюту помічника капітана, він чекав, доки пасажирка, що зайшла туди першою, з'ясує все, що хотіла знати. Коли вона обернулася — обоє завмерли: перед ним була та сама дівчина.

— О, привіт! — вигукнула вона. — Я така щаслива, що ми знову зустрілися. От якраз питала, коли відкривається басейн. Найкраще на цьому пароплаві — це те, що тут завжди можна поплавати!

— Чому вам так подобається плавати? — запитав він.

— Ви завжди запитуєте про це, — розсміялася дівчина.

— Може, ви нарешті відповісте мені, якщо сьогодні я прошу вас на вечерю?

Та через мить, коли він тільки відійшов від неї, то зрозумів, що ні вона, ні ще хтось інший ніколи не зможуть йому пояснити цього. Франція — це земля, Англія — народ, та що таке Америка, у якої досі більше від ідеї, ніж від самого її втілення? Визначити це набагато складніше: це і могили в Шайло, і втомлені, напружені й нервові постаті її великих синів, і сільські хлопчачки, які вмирали в Аргонському лісі в ім'я того, що забули швидше, ніж їх тіла закидали землею. Вона — вічна готовність серця до жертви.

ЗМІСТ

Остання красуня Півдня.....	3
Популярна дівчина	21
Повернення у Вавилон.....	70
Дві провини	92
На свій розсуд.....	114
Кришталева чаша.....	134
Буремний рейс	157
Навіжена неділя	178
Плавці.....	197

Літературно-художнє видання

Серія «Зарубіжні авторські зібрання»

ФІЦДЖЕРАЛЬД
Френсіс Скотт

ОСТАННЯ КРАСУНЯ ПІВДНЯ

Новели

Переклад з англійської

Головний редактор *О. В. Красовицький*
Відповідальна за випуск *Т. П. Затулівітер*
Художній редактор *О. А. Гугалова-Мешкова*
Технічний редактор *Г. С. Таран*
Комп'ютерна верстка: *Т. В. Мальчевська*
Коректор *О. О. Жирнова*

Підписано до друку 25.06.2019. Формат 84 × 108 ¹/₃₂.
Умов. друк. арк. 11,76. Облік.-вид. арк. 11,73.
Тираж 1200 прим. Замовлення № .

ТОВ «Видавництво Фоліо»
вул. Римарська, 21А, м. Харків, 61057
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5244 від 09.11.2016

Сайт та інтернет-магазин видавництва:
www.folio.com.ua
Електронна адреса:
market@folio.com.ua

Надруковано з готових позитивів
у ТОВ «Видавництво Фоліо»
вул. Римарська, 21А, м. Харків, 61057
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5244 від 09.11.2016